

Handlings- og økonomiplan 2017-2020

Sola kommune
Rådmannens forslag

Innholdsfortegnelse

Bærekraftig omstilling	7
1. Innstilling til vedtak	11
2. Økonomiske rammebetingelser og prioriteringer	13
2.1. Frie inntekter	14
2.1.1. Nytt inntektssystem	14
2.1.2. Nasjonale forutsetninger	16
2.1.3. Lokale forutsetninger	17
2.2. Andre inntekter	20
2.2.1. Overføringer fra Lyse	20
2.2.2. Avgifter, gebyrer og egenbetalinger	21
2.3. Utgiftsforutsetninger	22
2.3.1. Lønnsvekst	22
2.3.2. Prisvekst	22
2.3.3. Renteforutsetninger	22
2.3.4. Pensjonskostnader	23
2.4. Netto driftsresultat	24
2.5. Tall fra KOSTRA.....	25
2.5.1. Grunnskole	25
2.5.2. Barnehage	26
2.5.3. Barn, ungdom og familietjenesten	27
2.5.4. Barnevern	27
2.5.5. Kultur	28
2.5.6. Levekår	28
2.5.7. Eiendom	31
2.5.8. Kommunalteknikk	31
2.6. Rådmannens forslag til investeringer 2017-2020	32
2.6.1. Hovedprioriteringer investeringer	32
2.6.2. Investeringsstabell	34
2.6.3. Investeringer – beskrivelse	39
2.6.4. Finansiering av investeringer	55
2.6.5. Utvikling i lånegjelde	56
2.6.6. Gjeldsgrad	58

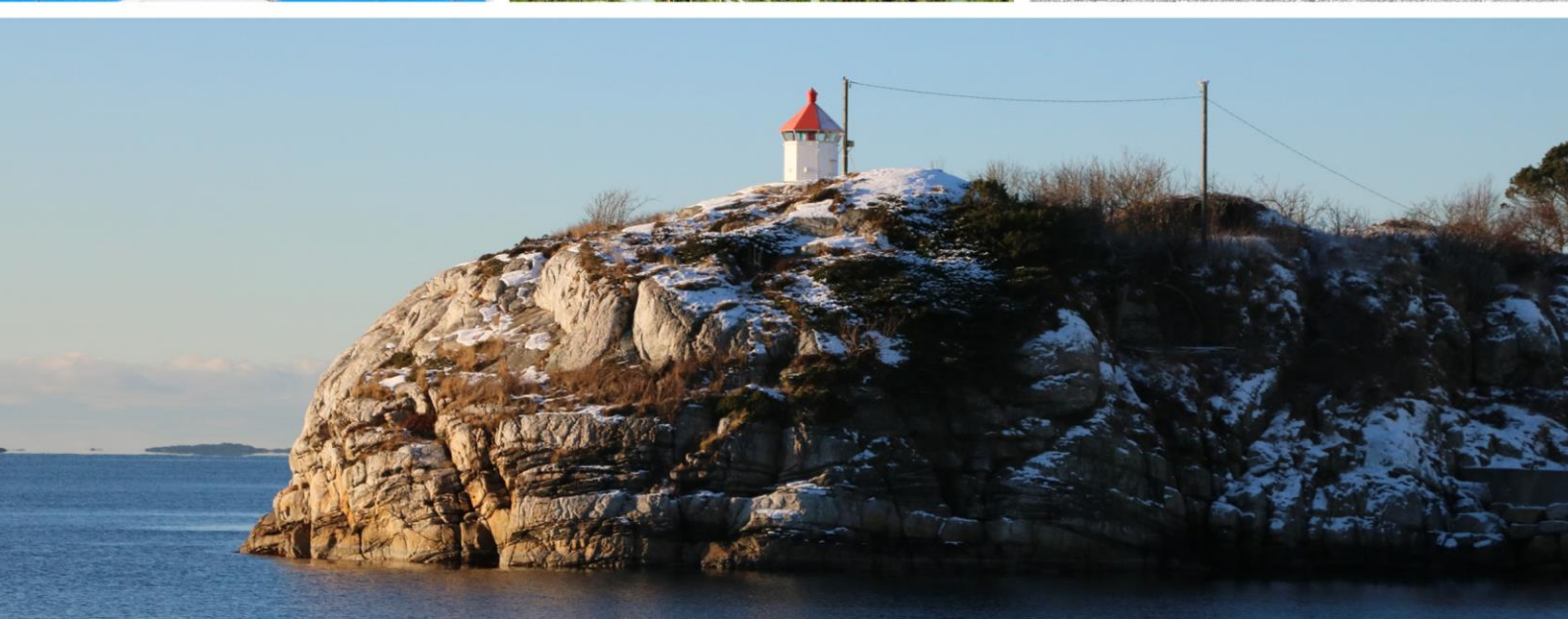
2.7. Rådmannens forslag til endringer i drift 2017-2020	60
2.7.1. Hovedprioriteringer – drift	60
2.7.2. Driftstabell	64
2.7.3. Nye tiltak i drift – beskrivelse	70
3. Kommunens utvikling	91
3.1. Oljekrise	92
3.2. Kommuneplanen 2015-2026	92
3.3. Folkehelse	92
3.4. Trygge og gode oppvekstvilkår	93
3.5. Frivillighet og kommune 3.0	94
3.6. Befolkningsutvikling	94
3.7. Befolkningsprognoser	96
3.8. Boligbygging	97
3.9. Sola og Tananger sentrum	97
3.10. Stavanger lufthavn, Risavika og Forus	98
3.11. Beredskap	98
4. Tjenesteområdene	99
4.1. Tjenesteområdet Oppvekst og kultur	100
4.1.1. Fagstab oppvekst	101
4.1.2. Skolene, SFO og Voksenopplæring	101
4.1.3. Barnehagene	103
4.1.4. Barnevern	106
4.1.5. Barn, ungdom og familietjenesten	106
4.1.6. PPT – Pedagogisk psykologisk tjeneste	109
4.1.7. Kultur	109
4.2. Tjenesteområdet Levekår	114
4.2.1. Fagstab levekår	116
4.2.2. Virksomhetene	117
4.3. Tjenesteområdet Samfunnsutvikling	123
4.3.1. Fagstab Samfunnsutvikling	124
4.3.2. Eiendom	124
4.3.3. Kommunalteknikk	126
4.3.4. Arealbruk	127
4.4. Politisk nivå	129

4.5. Rådmannsnivå med sentrale staber	130
4.5.1. Rådmannsgruppen	130
4.5.2. Avdeling IKT	131
4.5.3. Personal og organisasjon (PO).....	131
4.5.4. Økonomi	133
5. Kommunale foretak og Sola kirkelige fellesråd	135
5.1. Sola Tomteselskap KF	137
5.2. Sola kirkelige fellesråd	140
6. Rådmannens forslag til avgifter, gebyrer og egenbetalinger	149
6.1. Oppvekst og kultur	150
6.1.1. Barnehage	150
6.1.2. Skolefritidsordning – SFO	151
6.1.3. Kulturskole	151
6.2. Levekår	152
6.2.1. Betaling for langtidsopphold	152
6.2.2. Betaling for kortidsopphold	152
6.2.3. Betaling for aktivitetssenteropphold	153
6.2.4. Betaling for trygghetsalarm	153
6.2.5. Betaling for praktisk bistand i hjemmet	153
6.2.6. Betaling frisklivssentralen	154
6.3. Samfunnsutvikling	154
6.3.1. Eiendom	154
6.3.2. Kommunalteknikk	155
6.3.3. Arealbruk	159
6.4. Årsavgift for feiing og tilsyn per pipeløp	174
7. Vedlegg – Forskriftsregulert skjema	175
7.1. Økonomisk oversikt – Drift	177
7.2. Budsjettskjema 1A – Driftsbudsjettet	179
7.3. Budsjettskjema 1B – Driftsbudsjettet per virksomhet/virksomhetsområde	180
7.4. Driftsbudsjettet fordelt per Kostrafunksjon	181
7.5. Økonomisk oversikt – Investering	183
7.6. Budsjettskjema 2A – Investeringsbudsjettet	184
7.7. Budsjettskjema 2B – Investeringer per prosjekt	185

Bærekraftig omstilling

Vår region står ovenfor store omstillinger og den økonomiske framtiden er fortsatt usikker. Kommunens økonomiske rammebetingelser har endret seg og inntektsgrunnlaget er svekket. Det er avgjørende for videre økonomisk bærekraft at kommunen tilpasser sine aktiviteter til de økonomiske rammebetingelsene. Kommunen skal gi gode velferdstjenester – også i framtiden. Dette krever kontinuerlig fokus på omstilling, endring og fornying.

Regionen har de siste årene opplevd en kraftig konjunkturedgang med tilhørende lav økonomisk vekst. Lav oljepris og reduserte investeringer på norsk sokkel har ført til redusert aktivitet i petroleumsnæring og en nedbemanning i mange bedrifter. Ringvirkningene av lav oljepris og nedbemanning i oljesektoren er fortsatt tydelige, og vil med stor sannsynlighet vedvare i perioden. Den økonomiske framtiden er fortsatt usikker og regionen står overfor store omstillinger. Per utgangen av september var arbeidsledigheten på 5,1 prosent i Sola, mens ledighet på landsbasis og i Rogaland var på henholdsvis 3,5 prosent og 4,3 prosent.

Først i 2016 har Sola kommune begynt å merke reduksjon i skatteinntekter som følge av den økonomiske situasjonen i regionen. Samtidig har sosialhjelpsutgifter økt betydelig. Inntekstgrunnlaget for 2017 og videre i planperioden er betydelig svekket som følge av lavere skatteinntekter, bortfall av veksttilskuddet samt omlegging av inntektsystemet.

Innbyggerveksten i Sola har stagnert siden første kvartal. Ved utgangen av andre kvartal 2016 var det 26.095 innbyggere, én mindre enn ved årsskiftet. Denne nedgangen skyldes i hovedsak en nettoutflytting. Det er vanlig at befolkningsveksten i andre kvartal er noe lavere enn eksempelvis tredje kvartal, men det er likevel en tydelig tendens til høyere utflytting og lavere innflytting. Tross lavere befolkningsvekst merker ikke kommunen store

endringer i tjenesteetterspørsel med unntak av etterspørsel etter barnehageplasser.

Gode og tilpassede kommunale tjenester er viktige for innbyggernes livskvalitet, velferd og folkehelse. Redusert økonomisk handlingsrom stiller store krav til oss og skaper behov for nye løsninger som kan sikre flere innbyggere velferd med samme ressursinnsats, samtidig som kvalitet og tilfredshet ivaretas. Sola kommune leverer tjenester av god kvalitet og vi har godt utgangspunkt og bedre situasjon enn mange andre kommuner. Involvering av innbyggerne og tiltak for å fremme egenmestring vil ha stor oppmerksomhet i den fremtidige tjenesteutviklingen. Evne til omstilling, endring og fornyelse blir enda mer aktuelt i tiden fremover.

Gjeldende kommuneplan er vedtatt for perioden 2015-2026. Innenfor kommuneplanens samfunnsdel har kommunestyret vedtatt fem satsningsområder som har vært førende for rådmannens prioriteringer i handlings- og økonomiplanen:

1. Helsefremmende lokalsamfunn med ansvar for hverandre.
2. God oppvekst for alle.
3. Helhetlig lokalsamfunnsutvikling – Sola i regionen.
4. Bærekraftig økonomi.
5. Innovativ organisasjonsutvikling.

Samlet investeringsbudsjett i planperioden er i overkant av kr 1,326 mrd. En stor del av investeringsbudsjettet går til videreføring og ferdigstilling av prosjekter som er vedtatt

tidligere. De største investeringer er nytt sykehjem i Sola sentrum samt nytt rådhus. Gjeldsgrad eksklusive lån til videre utlån (startlån og utlån til tomteselskapet) samt lån for selvfinansierte byggeprosjekter blir på 76 prosent i 2017, 81 prosent i 2018 og 2019 og med en forsiktig nedgang mot 64 prosent i 2020. Investeringsnivået i rådmannens forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020 er høyt, og høyere enn i vedtatt HØP 16-19.

Forslaget til driftsbudsjett innebærer et netto driftsresultat på 3 prosent i tråd med kommunestyrets vedtatte målsetting. Dette er nødvendig for å kunne opprettholde økonomisk handlingsrom og tilfredsstillende

egenfinansiering av investeringer.

Rådmannens forslag til driftsbudsjett er et resultat av strenge prioriteringer i budsjettprosessen. En god del av innsparings- og omstillingstiltakene er videreføring av vedtatte endringer i begge tertialrapportene i 2016. I tillegg foreslår rådmannen noen nye omstillingstiltak både i 2017 og videre i planperioden.

Kommuneorganisasjonen må tilpasses endrede økonomiske rammer de kommende årene. God økonomistyring, effektiv drift og høy gjennomføringsevne må til for å utvide det økonomiske handlingsrommet.

Sola, 27. oktober 2016

Ingrid Nordbø
Rådmann

Sabina Leto
Økonomisjef

1. Innstilling til vedtak

Politisk behandling av Handlings- og økonomiplan 2017-2020 vil bli som følger:

- Formannskapet behandler rådmannens forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020 den 22. og 23. november 2016.
- Kommunestyret vedtar Handlings- og økonomiplan 2017-2020 den 15. desember 2016.

Rådmannen legger med dette fram forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020 og tilrår følgende vedtak:

1. Kommunestyret godkjenner rådmannens forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020 for Sola kommune. Netto budsjetttramme for 2017 fastsettes i henhold til:
 - Budsjettskjema 1B – Driftsbudsjett per virksomhet/virksomhetsområde (kapittel 7, avsnitt 7.3.).
 - Budsjettskjema 2A – Investeringsbudsjettet (kapittel 7, avsnitt 7.6.).
 - Budsjettskjema 2B – Investeringer per prosjekt (kapittel 7, avsnitt 7.7.).
2. Kommunestyret godkjenner forslag til budsjett for skatt, rammetilskudd, renter, avdrag og anvendelse av netto driftsresultat med videre i henhold til Budsjettskjema 1A – Driftsbudsjettet (kapittel 7, avsnitt 7.2.).
3. Skatt på inntekt og formue fastsettes i henhold til høyeste skattøre som Stortinget vedtar.
4. Kommunestyret oppretter årsverk som følge av nye tiltak i drift. Jamfør kapittel 2, avsnitt 2.7.2. og 2.7.3. driftstabell med beskrivelse av nye tiltak i drift.
5. Det tas opp totalt kr 166,04 mill. i lån til finansiering av investeringer i 2017 til henholdsvis:
 - Lån til finansiering av egne investeringer utenom VAR-sektor og Sola sentrumsplan, kr 114,75
 - Lån til finansiering av VAR-sektor, kr 38,925 mill.
 - Lån til finansiering av Sola sentrumsplan kr 12,36 mill.
6. Det tas opp kr 40 mill. i 2017 i startlån for videre utlån fra Husbanken.
7. Det betales ordinære avdrag på lån i 2017 i tråd med minimumsbestemmelsene i kommuneloven. I tillegg betales det ekstraordinært avdrag på kr 20,6 mill. i 2017.
8. Kommunestyret godkjenner endringer i avgifter, gebyrer og egenbetalinger slik det fremgår i kapittel 6 i rådmannens forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020.

9. Handlings- og økonomiplanen innrettes med sikte på reell styring etter følgende økonomiske måltall:
 - For å sikre en bærekraftig kommuneøkonomi skal balansen mellom inntekter og utgifter i driftsbudsjettet tilpasses et netto driftsresultat på minimum 3 % av kommunens brutto driftsinntekter.
 - For å sikre en bærekraftig kommuneøkonomi skal framtidig låneopptak tilpasses en gjeldsgrad – lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter – som på sikt ikke bør ligge over 60 %.
10. Kommunestyret godkjenner Handlings- og økonomiplan 2017-2020 for Sola Tomteselskap KF i samsvar med rådmannens tilråding og i tråd med styrets vedtak. Det tas opp lån til finansiering av investeringer i 2017 på kr 30,374 mill. Lånet tas opp via Sola kommune.
11. Sola Storkjøkken KF avvikles som foretak fra 1. januar 2017.
 - Produksjon av middager til institusjoner og hjemmeboende konkurranseutsettes.
 - Kantinedrift utredes i egen sak.
 - Foretakets eiendeler og forpliktelser tilbakeføres til kommunekassen.
 - Sola Storkjøkken inngår som ordinær kommunal enhet fra 1. januar 2017 inntil tjenesten er erstattet.
12. Rådmannen gis fullmakt til å se budsjettrammen til virksomhetsområdet kultur under ett, det vil si Fagstab kultur, Sola kulturskole, Sola bibliotek og Fritid.

2. Økonomiske rammebetingelser og prioriteringer

I dette kapittelet redegjøres det for de økonomiske prioriteringene som rådmannen foreslår for kommende planperiode. Konjunkturrendringer i regionen og landet for øvrig påvirker kommunens økonomiske rammebetingelser. Det forventes at veksten i frie inntekter vil bli lavere enn tidligere. Kommunens ressurser må planlegges og forvaltes slik at økonomisk bærekraft og tilstrekkelig handlefrihet opprettholdes på lang sikt.

Kapittel 2 Økonomiske rammebetingelser og prioriteringer er inndelt som følger:

- 2.1. Frie inntekter
- 2.2. Andre inntekter
- 2.3. Utgiftsforutsetninger
- 2.4. Netto driftsresultat
- 2.5. Tall fra KOSTRA
- 2.6. Rådmannens forslag til investeringer 2017-2020
- 2.7. Rådmannens forslag til endringer i drift 2017-2020

2.1. Frie inntekter

Frie inntekter er avgjørende for økonomisk handlefrihet og utvikling av tjenestetilbudet i kommunen. Kommunens frie inntekter består av rammetilskudd og skatteinntekter, og utgjør om lag 77 prosent av Sola kommunens samlede inntekter. Inntektene disponeres fritt uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover. Gjennom inntektssystemet fordeles de frie inntektene til kommunene. Inntektssystemet for kommunene inneholder en mekanisme for utjevning av skatteinntekter. Det betyr at endringer i skatteinntekter, både lokalt og nasjonalt, vil påvirke rammetilskuddet. De forutsetninger som legges til grunn ved beregning av frie inntekter for 2017, og videre i planperioden, er basert på forslag til Statsbudsjettet 2017 og forventninger om den videre økonomiske utviklingen i Sola kommune.

2.1.1. Nytt inntektssystem

Fra og med 2017 innføres et nytt revidert inntektssystemet for kommunene. Endringer er kort omtalt nedenfor:

Basistilskudd/strukturkriterium

Dagens kompensasjon for smådriftsulempen i kommunal tjenesteproduksjon er særlig vurdert i denne gjennomgangen av inntektssystemet. Det innføres nå endringer i denne kompensasjonen, slik at man skiller mellom frivillige og ufrivillige smådriftsulempen, og graderer kompensasjonen mellom kommunene ut fra dette. Utgangspunktet i dette var at kommunene bør ikke kompenseres for frivillige smådriftsulempen på kommunenivå, slik at det ikke lenger blir gitt full kompensasjon for frivillige smådriftsulempen gjennom basiskriteriet. Basiskriteriet dekker i hovedsak administrative kostnader i kommunen. Det skal fortsatt gis full kompensasjon for smådriftsulempen på tjenestenivå grunnet bosettingsmønster.

I dag utgjør basistilskuddet et likt beløp per kommune til alle kommuner, men med denne endringen vil dette tilskuddet variere mellom kommunene. Det innføres modell for gradert basistilskudd slik at alle kommuner får minimum 50 prosent av fullt basistilskudd, mens tilskudd mellom 50 og 100 prosent av fullt basistilskudd graderes ut fra kommunens verdi på strukturkriteriet. Alle kommuner med verdi på strukturkriteriet som er lengre enn den gjennomsnittlige reiseavstanden for å nå 5.000 innbyggere for kommuner med færre enn 5.000 innbyggere, 25,4 kilometer målt med tall for 2015, får beholde fullt basistilskudd som i dag. På grunn av at basistilskuddet graderes vil det totale basistilskuddet utgjøre et lavere beløp enn i dag, og dette restbeløpet blir tilbakeført til alle kommuner gjennom øvrige kriterier i kostnadsnøkkelen.

Kostnadsnøkler

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har gjennomgått og oppdatert alle delkostnadsnøkler i inntektssystemet for kommunene. Departementet har tatt utgangspunkt i dagens kostnadsnøkler, og har utført nye analyser av de ulike sektorene med et oppdatert datagrunnlag. Vektingen for enkelte delkostnadsnøkler er også endret.

Kriteriet norskfødte 6-15 år eksklusive Skandinavia tas bort fra delkostnadsnøkkel på skole siden det gir ikke noe signifikant effekt. Kriteriet dødelighet i delkostnadsnøkkel for kommunehelse erstattes med antall innbyggere over 67 år. Det vil bli foretatt ytterligere utredninger av verdien på kriteriet for psykisk utviklingshemmede i kostnadsnøkkelen for pleie og omsorg, som fremlegges for Stortinget. I påvente av dette beholdes vektingen av dette kriteriet uendret i forhold

til dagens delkostnadsnøkkel for pleie og omsorg. Utdanningskriteriet legges til grunn for beregningen av kostnadsnøkkelen for barnehage. Det skal foretas ytterligere utredninger om kommunale veier kan inkluderes i kostnadsnøkler, og vurderingen legges frem for Stortinget på egnet måte, senest i kommuneproposisjonen for 2018. Ny delkostnadsnøkkel for sosialhjelp endres slik at antall aleneboende 30-66 år erstatter urbanitetskriteriet. Departementet skal jobbe videre med delkostnadsnøkkelen for sosialhjelp, og blant annet vurdere om det er mulig å konstruere et kriterium som fanger opp utfordringer knyttet til rus og psykiske helseproblemer. For øvrig oppdateres kostnadsnøkler i tråd med høringsforslaget. Mer detaljer kan leses i Sola kommune sin høringsuttalelse, behandlet i formannskapet i møte 9. februar 2016, f-sak 21/16. I tillegg foreslår departementet at vektingen av ulike delkostnadsnøkler for kommunene fra og med 2017 oppdateres årlig med faktiske utgiftsandeler fra siste tilgjengelige KOSTRA tall.

Endringer i basistilskuddet med påfølgende oppdatering av kostnadsnøkler medfører nedvekting av kriteriet for basistilskuddet i aktuelle delkostnadsnøkler. Dette medfører en økt utgiftsutjevning og dermed slår negativt ut for Sola kommune som betraktes som en lettdreven kommune.

Veksttilskuddet

Veksttilskuddet tildeles i dag kommuner som har hatt en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst høyere enn 1,5 prosent de siste tre årene. En noe lavere befolkningsvekst de siste årene innebærer at færre kommuner vil kvalifisere til veksttilskudd i 2017 hvis dagens vekstgrense opprettholdes.

Med uendret vekstgrense vil samlet bevilgning over veksttilskuddet gå ned med i overkant av kr 100 mill. nominelt fra 2016 til 2017, og antall kommuner som mottar tilskuddet vil reduseres fra 64 til 54. For å opprettholde det samlede tilskuddet på dagens nivå ble det foreslått å justere vekstgrensen til 1,4 prosent. I statsbudsjettet er vekstgrensen justert ned til 1,4 prosent men grensen på at kommunene må ha skatteinntekter under 140 prosent av landsgjennomsnittet i de tre siste året er ikke endret.

Sola kommune får ikke veksttilskudd i 2017 siden kommunens skatteinntekter var over 140 prosent av landsgjennomsnittet i de tre siste årene (2013, 2014 og 2015).

Omdisponering av tapskompensasjon

Siden 2011 har om lag kr 400 mill. i skjønnsmidler blitt benyttet til å kompensere kommuner som tapte på omleggingen av inntektssystemet i 2011. Til sammen 154 kommuner har hvert år mottatt denne kompensasjonen. Ordningen skulle ligge fast inntil neste revisjon av inntektssystemet.

I 2017 innføres det et nytt inntektssystem, så tapskompensasjonen fra 2011 avvikles fra med 2017. Endringen medfører tap for Sola kommune på kr 5,5 mill. som har ligget fast i rammeoverføringer fra og med 2011 til og med 2016.

Andre endringer

Det innføres endringer i regionalpolitiske tilskudd samt egen infrastruktur tilskudd for kommunene som slår seg sammen. Disse endringer berører ikke Sola kommune.

Skatteandel og utjevning videreføres på dagens nivå. Det er ikke foreslått noe

endringer i overføring av deler av selskaps-skatt til kommunene.

2.1.2. Nasjonale forutsetninger

I Statsbudsjettet for 2017 legger regjeringen opp til en realvekst i kommunesektorens frie inntekter på kr 4,075 mrd. Dette tilsvarer en realvekst på 1,2 prosent. Veksten er regnet fra anslått inntektsnivå for kommunesektoren i revidert nasjonalbudsjett 2016. Veksten i frie inntekter foreslås fordelt med kr 3,6 mrd. til kommunene og kr 0,45 mrd. til fylkeskommunene. Av veksten i frie inntekter til kommunene begrunnes kr 150 mill. med tidlig innsats i grunnskolen, kr 300 mill. i en styrking av kommunale tjenester til rusavhengige og personer med psykiske lidelser, kr 100 mill. med opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering og kr 50 mill. med økt satsing på skolehelsetjenester og helsestasjoner.

Regjeringen foreslår å bevilge kr 650 mill. i vedlikeholdstilskudd til kommunene på Sør- og Vestlandet med høyere ledighet enn landsgjennomsnittet blant annet Rogaland. Av de kr 650 mill. fordeles kr 400 mill. basert på ledighetstallene per august 2016. Det holdes tilbake kr 250 mill. som vil bli fordelt basert på oppdaterte ledighetstall på nyåret 2017. Av kr 400 mill. som fordeles nå vil om lag kr 217 mill. tildeles kommunene i Rogaland. Sola sin andel er på kr 15,9 mill.

Veksten i frie inntekter må sees i sammenheng med kommunesektorens anslåtte merutgifter knyttet til befolkningsutviklingen. Beregninger utført av Teknisk beregningsutvalg (TBU) indikerer at kommunesektoren vil kunne få merutgifter i 2017 på om lag kr 2,5 mrd. på grunn av den demografiske utviklingen. Av dette kan de anslås at kr 2,1 mrd. finansieres innenfor veksten i frie inntekter.

I Kommuneproposisjonen 2017 ble veksten i kommunesektorens samlede pensjonskostnader anslått til i størrelsesorden kr 850 mill. i 2017 ut over dette som dekkes av den kommunale deflatoren.

Skatteinngangen til kommunesektoren har de siste månedene vært godt over med anslagene i Revidert nasjonalbudsjett 2016. Anslaget for skatteinngangen i kommunesektoren i 2017 bygger på en samlet vurdering av utviklingen i norsk økonomi. Anslag for kommunesektorens skatteinntekter for 2016 er i Statsbudsjettet 2017 er oppjustert med kr 3,8 mrd.

Den foreslåtte veksten i frie inntekter i 2017 på i underkant av kr 4,1 mrd. er regnet fra anslått inntektsnivå for 2016 i Revidert nasjonalbudsjett 2016. Oppjusteringen av kommunesektorens skatteinntekter i 2016 med kr 3,8 mrd. i denne proposisjonen er dermed ikke medregnet ved beregning av veksten. Når veksten i 2017 regnes fra anslått inntektsnivå i 2016 i denne proposisjonen, det vil si at oppjusteringen av skatteinntektene på kr 3,8 mrd. er medregnet, blir inntektsveksten tilsvarende lavere. Inntektsnivået for kommunesektoren i 2017 påvirkes imidlertid ikke av hvordan veksten beregnes.

Anslag på kommunesektorens samlede inntekter i 2017 bygger blant annet på 0,7 prosent sysselsettingsvekst i norsk økonomi og 2,7 prosent lønnsvekst fra 2016 til 2017.

I Kommuneproposisjonen 2017 ble det varslet at den kommunale skattøren skal fastsettes ut fra en målsetting om at skatteinntektene for kommunene skal utgjøre 40 prosent av de samlede inntektene. Det foreslås i statsbudsjettet at den kommunale skattøren for 2017 holdes uendret på 11,8 prosent. Anslått vekst for kommunes skatteinntekter på

landsbasis er på 2,3 prosent. Samlet for frie inntekter er den nominelle veksten på 2,7 prosent i 2017. Med anslått lønns- og prisvekst (kommunal deflator) på 2,5 prosent i 2017 tilsvarer dette en realvekst på 0,1 prosent i 2017.

2.1.3. Lokale forutsetninger

Skatteinntekter

Det er budsjettert med en skatteinngang fra formues- og inntektsskatten til Sola i 2017 på kr 986,6 mill. I dette anslaget er det tatt utgangspunkt i at skatteveksten i 2016 blir på 1,1 prosent og at skatteinngangen i 2016 blir på kr 972 mill. Opprinnelig budsjettert skatteanslag for 2016 ble justert ned ved behandling av sak om tertialrapportering, k-sak 64/16 *Budsjettoppfølging 2016 - drift per 31.08.16*, møte 6. oktober 2016. Etter september er skatteinngangen i Sola kommune litt bedre enn prognosene lagt til grunn i andre tertial. Som følge av dette anslår rådmannen at inngangen i 2016 blir kr 26 mill. lavere enn opprinnelig budsjettert og utgjør en forventet skatteinngang i 2016 på 131 prosent av landsgjennomsnittet. Videre forutsetter rådmannen at skatteinngang i 2017 blir på 129,4 prosent av landsgjennomsnittet. Dette er nesten tilbake på 2010 nivå da skatteinngang i Sola kommune var på 128,5 prosent av landsgjennomsnittet som følge av så kalt finanskrisen. Per september 2016 er skatteinngang i Sola på 134,2 prosent av landsgjennomsnittet.

Som følge av dette anslår rådmannen en skattevekst i 2017 på 1,5 prosent i forhold til justert anslag 2016. Den anslåtte veksten for Sola er 0,8 prosentpoeng lavere enn anslått vekst på landsbasis. Anslaget er også lavere enn regjeringens anslag for Sola kommune utarbeidet i statsbudsjettet. Rådmannens

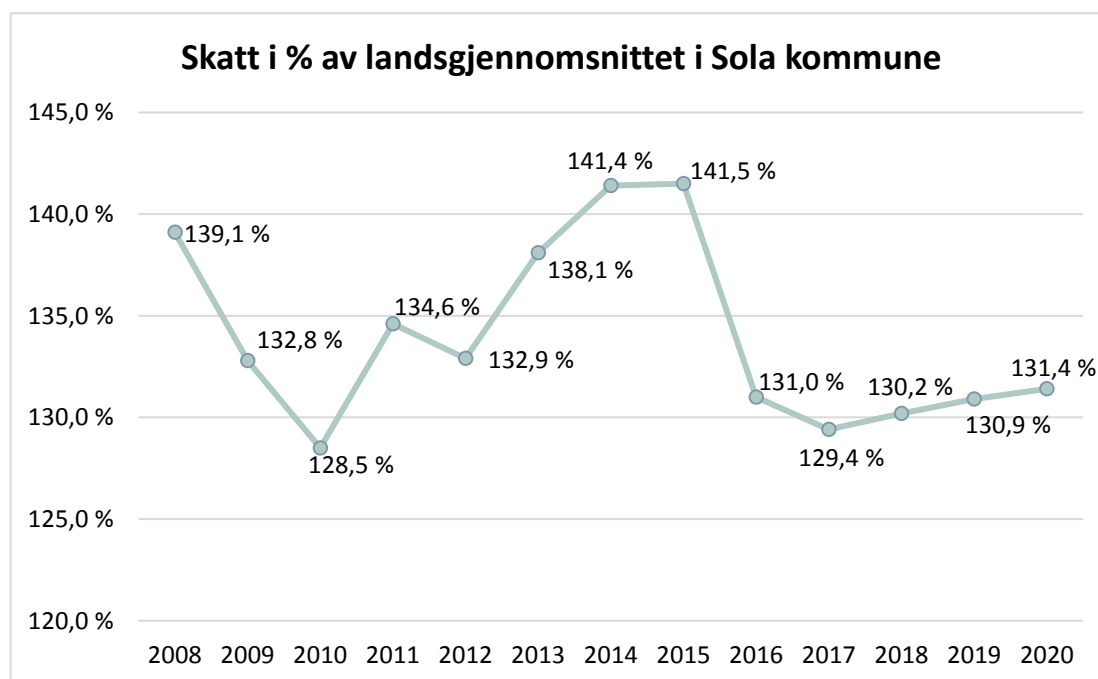

anslag er basert på utviklingen i forskuddstrekk i 2016 og videre i planperioden, forskuddstrekk er kommunens hovedskatt og i et normalt år utgjør nesten 90 prosent av kommunes skatteinntekter. Sola kommune har i 2016 begynt å merke reduksjon i skatteinntekter, i hovedsak som følge av reduksjon i forskuddstrekk. Våre nabokommuner har opplevd svikt i skatteinntekter i varierende grad. Det er flere bedrifter i regionen vår som er nedbemannet. Arbeidsledighet har økt betydelig siden januar 2015 og ved utgangen av september var den på 5,1 prosent i Sola (helt ledige registrert på NAV) mens ledighet på landsbasis og i Rogaland var på henholdsvis 3,5 prosent og 4,3 prosent. På samme tidspunkt i fjor var ledighet i Sola på 4 prosent. Den betydelige økningen i arbeidsledighet som følge av lav oljepris og nedbemanning i oljebransjen har begynt å påvirke skatteinntekter i Solasamfunnet. Hvordan dette vil utvikle seg i tiden framover er veldig vanskelig å anslå og er i stor grad avhengig av utvikling i arbeidsledighet og sysselsetning. Kommunen

har tradisjonelt sett hatt en relativ høy andel av yrkesaktive. I de siste fem årene har andelen ligget mellom 74-75 prosent, mens tall på landsbasis var mellom 68-69 prosent. Andelen har gått betydelig ned i 2015 men tallene er ikke helt pålitelige grunnet endringer i beregningsmetodikk gjort av SSB.

Rådmannen vil presisere at det knyttes fortsatt stor usikkerhet rundt utvikling i skatteinntekter. Det er mange faktorer som påvirker skatteinntekter gjennom året og mange av disse faktorene kan gi store utslag i skatteinngangen. Det er usikkerhet om videre utvikling i lys av økt arbeidsledighet og redusert aktivitet i regionen. På bakgrunn av dette har rådmannen valgt å utarbeide et forsiktig skatteanslag.

I perioden fra 2017 til 2020 er det for hvert år forutsatt en reell skattevekst på 2 prosent i Sola og 1,2 prosent for landet. Grafen nedenfor viser utvikling i skatteinntekter i Sola tilbake til 2008, samt rådmannens prognose i kommende periode.

Rammetilskuddet

Ved beregningen av rammetilskuddet har rådmannen benyttet KS' beregningsmodell, hvor endringene i inntektssystemet, omtalt i kapittel 2.1.1., og Statsbudsjettet er innarbeidet. Det ordinære rammetilskuddet tar utgangspunkt i et innbyggertilskudd som fordeles med et likt beløp per innbygger. Innbyggertilskuddet korrigeres videre for utgiftsutjevning, beregnet etter objektive kriterier som kalles kostnadsnøkkel.

Innbyggertilskudd for Sola kommune utgjør kr 608,1 mill. Det er et likt beløp per innbygger som fordeles mellom alle landets kommuner. I tillegg får kommunen kr 4,6 mill. i særskilt fordeling som følge av regjeringens satsing på helsestasjons- og skolehelsetjenesten kr 4,2 mill. samt innlemming av tilskudd til frivillighetssentraler kr 0,4 mill.

Sola betraktes som en lettdreven kommune og har en beregnet kostnadsindeks på 0,95 i 2017. Dette innebærer en utgiftsutjevning i 2017 på kr 51,2 mill., noe som betyr reduksjon i innbyggertilskuddet med tilsvarende beløp.

Tapskompensasjon som følge av tap ved endringer i inntektssystemet innført i 2011 avvikles i det nye inntektssystemet fra og med 2017. Dette utgjør et inntektsstap på 5,5 mill.

Inntektsgarantitilskuddet (INGAR) vil for 2017 ha en isolert effekt på minus kr 2,6 mill. for Sola. Dette er Sola sin andel knyttet til finansiering av ordningen som utgjør kr 101 per innbygger i 2017. Sola har ingen kompensasjon i 2017, siden kommunen har en vekst i rammetilskuddet som er over vekstgrensen. Det er videreført INGAR i planperioden på ca. samme nivå.

Sola kommune får ikke veksttilskuddet i 2017 som følge av at gjennomsnittlig skattenivå i 2013, 2014 og 2015 var høyere enn 140 %, noe som er dagens skattegrense for veksttilskuddet. Til sammen reduseres rammetilskuddet med et totalbeløp på kr 49,3 mill., som består av sum utgiftsutjevning, INGAR, samt saker med særskilt fordeling.

Videre korrigeres innbyggertilskuddet for inntektsutjevningen som har direkte sammenheng med prognoser om skatteanslaget både nasjonalt og lokalt samt prognoser om befolkningsvekst. Forventet inntektsutjevning for Sola blir i 2017 i størrelsesorden kr 144 mill.

Tabell under viser en oversikt over prognosen for samlede frie inntekter i 2017 og videre i planperioden. Det budsjetteres med en vekst på frie inntekter på 1,5 % i forhold til revidert anslag 2016.

TABELL: PROGNOSE FOR SAMLEDE FRIE INNTEKTER

Tall i hele kr 1000

Skatt og rammetilskudd	2016 Opprinnelig vedtatt	2016 Revidert anslag	2017 Nominelle tall	2018 2017-priser	2019 2017-priser	2020 2017-priser
Formue- og inntektskatt	997 800	972 000	986 600	1 006 300	1 026 400	1 047 000
Innbyggertilskudd	588 900	588 900	608 100	623 700	635 800	648 100
Utgiftsutjevning, INGAR, skjønn, saker særskilt fordeling	-51 000	-51 000	-49 300	-49 000	-45 800	-45 600
Veksttilskudd		14 400				
Endring i RNB 2016		3 000				
Inntektsutjevning	-171 200	-146 800	-144 000	-150 000	-155 300	-160 200
Sum frie inntekter	1 364 500	1 380 500	1 401 400	1 431 000	1 461 100	1 489 300
			1,5 %	2,1 %	2,1 %	1,9 %

2.2. Andre inntekter

2.2.1. Overføringer fra Lyse

Inntektene fra Lyse består av renter og avdrag på det ansvarlige lånet på kr 3 mrd. Sola kommunes eierandel er 8,741 prosent. Avdragstid på lånet er 30 år fra 2009. I henhold til avtale om ansvarlige lån mellom Lyse og aksjonærene skal renten fastsettes hvert kvartal, med basis i 3 måneders NIBOR-rente + 2 %. I skrivende stund er 3 måneders NIBOR-rente på ca. 1,1 prosent, og Norges Banks styringsrente på 0,5 prosent. Rådmannen legger til grunn at 3 måneders NIBOR-rente vil være på ca. 1 prosent i 2017 og 2018, 1,1 prosent i 2019 og 1,2 prosent i 2020. Se avsnitt om renteforutsetninger for mer detaljer. På bakgrunn av ovennevnte forutsetninger er det lagt til grunn en rente på 3 prosent inklusive marginpåslag på det ansvarlige lånet i 2017, med videre opp-

trapping i planperioden i henhold til prognose om renteutvikling.

I 2016 ble utbyttet fra Lyse på totalt kr 420 mill., hvor Sola sin andel var på kr 36,7 mill. Utbytte i 2016 ble samlet sett kr 12 mill. lavere enn lagt til grunn i budsjettet.

I samråd med de andre eierkommunene og på bakgrunn av Lyse sitt resultat fra første halvår 2016 (blant annet salg av aksjer knyttet til LNG virksomhet) budsjetteres med et samlet utbytte fra Lyse på kr 480 mill. i 2017, kr 500 mill. i 2018, kr 550 mill. i 2019 og kr 565 mill. i 2020.

Sola kommunes andel av budsjettert utbytte er på kr 42 mill. i 2017 med videre opptrapping i planperioden, jamfør tabell under.

TABELL: PROGNOSE – OVERFØRINGER FRA LYSE

Tall i hele kr 1000

Prognose - overføringer fra Lyse, tall i 1000 kr	Solas andel, 8,74 %	2017	2018	2019	2020
Opprinnelig lån på kr 3 mrd.	262 230				
Avdrag til føring i investering		8 741	8 741	8 741	8 741
Rente til føring i drift		5 800	5 500	5 400	5 300
Utbytte til føring i drift		42 000	43 700	48 100	49 400

2.2.2. Avgifter, gebyrer og egenbetalinger

Rådmannen foreslår å øke de statlig regulerte egenbetalingene i tråd med forslag til statsbudsjett 2017, samt gjeldende regler og forskrifter. Det er i hovedsak egenbetalinger innen pleie og omsorg som er forskriftsregulert.

Maksimalgrense for foreldrebetaling i barnehage økes i tråd med forslag til statsbudsjett 2017 fra kr 2.655 per måned til kr 2.730 per måned i 2017. Maksimalsats per år vil med dette utgjøre kr 30.030. Moderasjonsordningene knyttet til redusert maksimalpris og gratis kjernetid videreføres.

Rådmannen foreslår å øke foreldrebetaling for opphold i SFO med kr 100 per plass per måned. Dette tilsvarer en økning mellom 3,4 og 5 prosent. Betaling for mat økes ikke. Satsene inkludert mat i 2017 vil etter prisøkningen bli kr 3.000 per måned for 100 prosent plass og kr 2.200 for 60 prosent plass. I tillegg foreslår rådmannen å øke kontingenten i kulturskolen mellom 7,1 og 8,3 prosent.

Egenbetalingen innen levekårsområdet er i stor grad forskriftsregulert. Ut over dette foreslår rådmannen å øke maksimalsats per måned for langtidsopphold i sykehjem og aldershjem med 2,5 prosent i henhold til kommunal deflator for 2017. Det samme

gjelder for transport og mat/drikke ved aktivitetssenter for utviklingshemmede.

Betaling for trygghetsalarm og praktisk bistand i hjemmet foreslås også økt med 2,5 prosent for husstander med inntekt over 2G. Unntaket er egenbetaling for praktisk bistand for husstander med inntekt mellom 4-6G som foreslås økt med 5 prosent, for å gi differensierte satser for gruppene 3-4G og 4-6G. Egenbetaling for tjenester ved frisklivscentralen foreslås økt med 2,5 prosent.

Rådmannen tilrår at leieprisene for kommunale idrettshaller, gymsaler og baner økes med 2,5 prosent, i tråd med kommunal deflator for 2017. Rådmannen tilrår ingen økning i billettprisene for svømmehaller da lave priser her kan føre til at flere bruker de kommunale svømmeanleggene, og dermed også en positiv folkehelsegevinst.

Videre foreslår rådmannen at årsgebyr for vann økes med 7 prosent i 2017, mens gebyrene for avløp og slam økes med 11 prosent. Renovasjonsgebyret foreslås økt med 6 prosent. Gebyrene for arealplan samt kart og oppmåling foreslås økt med 2,5 prosent i 2017 avrundet til nærmeste kr 10. Mens for byggesak foreslår rådmannen å øke gebyrene med 15 prosent fra 2016 til 2017. Rådmannen forventer at 15 prosent økning av gebyrene hos byggesak sammen med omstilling/redusert bemanning vil medføre at seksjonen kommer i balanse innen utgangen av 2018.

En fullstendig oversikt over endringene i avgifter, gebyrer og egenbetalinger framkommer i kapittel 6.

2.3. Utgiftsforutsetninger

2.3.1. Lønnsvekst

Kommunal virksomhet er en arbeidsintensiv virksomhet. Av kommunens årlige drifts-utgifter, før overføringer og finansierings-utgifter, utgjør lønn om lag 68 prosent. Lønnsvekst er derfor en viktig utgiftsforutsetning.

Rådmannen har innarbeidet full kompensasjon for helårseffekt av lønnsoppgjør 2016 samt effekt av lønnsoppgjør 2017. Ved beregning av lønnsoppgjør 2017 er det lagt til grunn en lønnsvekst på 2,7 prosent som er i samsvar med forventet lønnsvekst i forslag til statsbudsjett 2017. Rådmannen tilrår at lønnsreserven på bakgrunn av ovennevnte settes til kr 44 mill. Det er grunn til å understreke at lønnsreserven er mer en teknisk forordning enn et uttrykk for lønnsvekst. I perioden 2017-2020 er lønnsbudsjettet videreført i faste 2017-priser.

2.3.2. Prisvekst

Rådmannens forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020 er utarbeidet i faste 2017-priser. Rådmannen foreslår å ikke innarbeide priskompensasjon til den enkelte virksomhet i planperioden. SSB har i tidskriftet *Økonomiske analyser 4/2016*, utgitt 15. september 2016, publisert prognoser for lønns- og prisvekst fra og med 2017 til og med 2019. Her er prisveksten satt til 2 prosent i 2017. Forslag om å ikke gi priskompensasjon vil medføre et underliggende effektiviseringskrav for alle virksomheter på kr 5,1 mill., dersom en legger til grunn en prisvekst på 2 prosent.

2.3.3. Renteforutsetninger

I skrivende stund ligger styringsrente i Norges bank på 0,5 prosent mens pengemarkedsrente er på 1,1 prosent. Styringsrenten ble sist endret i møte den 17. mars 2016.

Analyse utarbeidet av Norges bank i pengepolitisk rapport 3/15 tilsier en styringsrente som vil avta til om lag 0,25 prosent ved utgangen av 2016. Samtidig innebærer prognosen at det er litt større sannsynlighet for at styringsrenten settes ned enn opp det nærmeste året. Styringsrenten anslås å øke til i underkant av 1 prosent mot slutten av prognoseperioden (2019).

Pengemarkedsrenten anslås å følge utviklingen i styringsrenten. Selv om styringsrente vil holde seg lav en stund framover har påslaget til pengemarkedsrente og kredittmargin økt i det siste. Margin i Kommunalbanken er på 0,7 prosent mens den var på 0,25 prosent i 2013. Det betyr at det har i de siste årene blitt dyrere å låne penger selv om styringsrente og pengemarkedsrente har holdt seg på et lavt nivå.

Ved utgangen av september var vektet gjennomsnittsrente for kommunens innlån på 2,3 prosent og en rentedurasjon på 2,2. Om lag 49 prosent av den totale låneporteføljen er på fastrente.

På bakgrunn av signaler fra rentemarkedet, Norges Bank, Statsbudsjettet og SSB legger rådmannen til grunn at rente på kommunens innlån vil være på 2,3 prosent i 2017, 2,3 prosent i 2018, 2,4 prosent i 2019 og 2,5 prosent i 2020.

Renteinntekter for ansvarlig lån i Lyse samt rente på bankinnskudd beregnes i henhold til 3 måneders pengemarkedsrente, såkalt NIBOR-rente. Rådmannen har lagt til grunn en

gjennomsnittets pengemarkedsrente på 1 prosent i 2017, 1 prosent i 2018, 1,1 prosent i 2019 og 1,2 prosent i 2020.

Avdragstiden på alle lån beregnes i tråd med minimumsbestemmelsene i kommuneloven. Bokførte avskrivninger, såkalt kapitalslit, fastsettes med utgangspunktet i veid restlevetid på kommunens anleggsmidler etter vurderingsreglene i forskrift om årsregnskap og årsberetning § 8. I det finansielt orienterte kommuneregnskapet er det avdragene som dekkes inn, ikke avskrivningene.

Staten gir tilskudd til å dekke renter og avdrag i forbindelse med eldreomsorg, opptrappingsplan for psykisk helse samt videre tilskudd til å dekke renter i forbindelse med rehabilitering av skole- og kirkebygg. Disse kompensasjonsordningene forvaltes av Husbanken og tilskuddene beregnes ut fra flytende rente i Husbanken. Det er lagt til grunn et rentenivå på 1,5 prosent i 2017, 1,5 prosent i 2018, 1,7 prosent i 2019 og 1,9 prosent i 2020.

I VAR-sektoren benyttes 5-årig swaprente tillagt 0,5 prosentpoeng i henhold til nye retningslinje for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester.

Rådmannen vil presisere at det er alltid usikkerhet knyttet til renteutviklingen i tiden framover.

2.3.4. Pensjonskostnader

Sola kommune har Kommunal Landspensjonskasse (KLP) som pensjonsleverandør både for fellesordningen og folkevalgte.

Kommunen er i tillegg, i henhold til tariffavtale, pliktig til å ha tjenstepensjonsordning til pedagogisk personell i grunnskole og sykepleiere hos henholdsvis Statens pensjonskasse (SPK) og KLP.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) fastsetter forutsetninger for beregning av pensjonskostnader. Hvert år utarbeider KMD et rundskriv som angir forholdstall mellom diskonteringsrenten og lønnsvekst som forsikringsselskapene skal legge til grunn for sine beregninger. I hovedsak er det forholdstallet som avgjør nivået på pensjonskostnader og pensjonsforpliktelsene. Et høyere forholdstall gir lavere pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser enn et lavere forholdstall. Forholdstallet for 2017 er satt til å være 1,0, det vil si uendret fra 2016. Forventet regulering av grunnbeløpet i Folketrygden settes lik forventet lønnsvekst, mens forventet regulering av pensjoner under utbetaling settes lik forventet lønnsvekst fratrukket 0,75 prosent. Beregningene skal foretas på grunnlag av oppdaterte levealdersforutsetninger som tar høyde for økt levealder. Beregningene skal også inkludere pensjonsreformen, det vil si levealdersjustering, ny regulering av løpende pensjoner og individuell garanti for årskull født til og med 1958. Videre skal beregningene bygge på ny utføreordning i Folketrygden.

Implementering av elementene i pensjonsreformen og ny ordning for uføretrygd i kostnadsberegningene medførte isolert sett en vesentlig reduksjon i kommunesektorens pensjonskostnader fra 2015. På den andre siden innebar implementering av nye levealdersforutsetninger en betydelig økning i pensjonskostnaden også fra 2015.

Pensjonspremien som kommunesektoren betaler inn til pensjonsordningene har de siste årene vært høyere enn de regnskapsmessige pensjonskostnadene. Dette har bidratt til oppbygging av et akkumulert premieavvik i regnskapene i perioden 2002-2013. De siste

årene har KMD strammet inn de økonomiske forutsetningene for beregning av regnskapsmessige pensjonskostnader. Dette har vært nødvendig på lang sikt for å kunne oppnå bedre samsvar mellom premiene og kostnadene.

For Sola kommunes vedkommende er det ventet at betalte pensjonspremier, korrigert for bruk av premiefond hos KLP, vil overstige regnskapsførte pensjonskostnader i 2017. Premieavviket som dette medfører i 2017 bidrar til en vekst i amortiseringskostnadene i 2018.

Stoltenberg II-regjeringen sendte i september 2013 på høring et forslag om å redusere amortiseringstiden for premieavvik oppstått i 2014 og senere. Formålet med forslaget var å bygge ned nye premieavvik raskere, og redusere økningen i det akkumulerte premieavviket. Departementet har besluttet at amortiseringstiden reduseres til sju år og med en regnskapsmessig virkning fra og med 2015. Isolert sett bidrar denne endringen til høyere pensjonskostnader fra og med 2015.

Ved utgangen av 2015 hadde Sola kommune et akkumulert premieavvik på til sammen kr 93,6 mill. som ennå ikke er dekket inn av driftsregnskapet. Dette er utgifter som kommunen må dekke inn over driftsbudsjettet over 11 år.

Ved utarbeidelse av anslag på pensjonskostnader i 2017 har rådmannen brukt prognoser fra KLP og SPK. Dette er beste estimat på nåværende tidspunkt. Rådmannen vil presisere at det er alltid usikkerhet knyttet til anslagene på pensjonskostnader, siden de avhenger av mange faktorer, blant annet lønnsvekst, utvikling i folketrygdens grunnbeløp samt estimert pensjonsgrunnlag per 31. desember 2016.

2.4. Netto driftsresultat

Netto driftsresultat viser driftsinntekter fratrasket driftsutgifter, renter og avdrag, og er et uttrykk for hva kommunen sitter igjen med til avsetninger og egenfinansiering av investeringer. Netto driftsresultat er den primære indikatoren for økonomisk handlingsfrihet og bør, i henhold til tidligere anbefalinger fra Teknisk beregningsutvalg (TBU), ligge over 3 prosent av kommunens brutto driftsinntekter.

I november 2014 kom TBU med en ny anbefaling som følge av at moms-kompensasjon fra investeringer fra og med 2014 ble ført direkte i investeringsregnskapet. Det nye anbefalte nivået for kommunene er på 1,75 prosent.

Rådmannen mener likevel at Sola kommune bør opprettholde det tidligere anbefalte nivået på 3 prosent for å unngå ytterligere økning i gjeldsgraden. Dette for å kunne opprettholde en bærekraftig økonomi på lang sikt, ivareta handlingsfrihet samt unngå at en over tid avsetter et for lavt beløp til formuesbevaring.

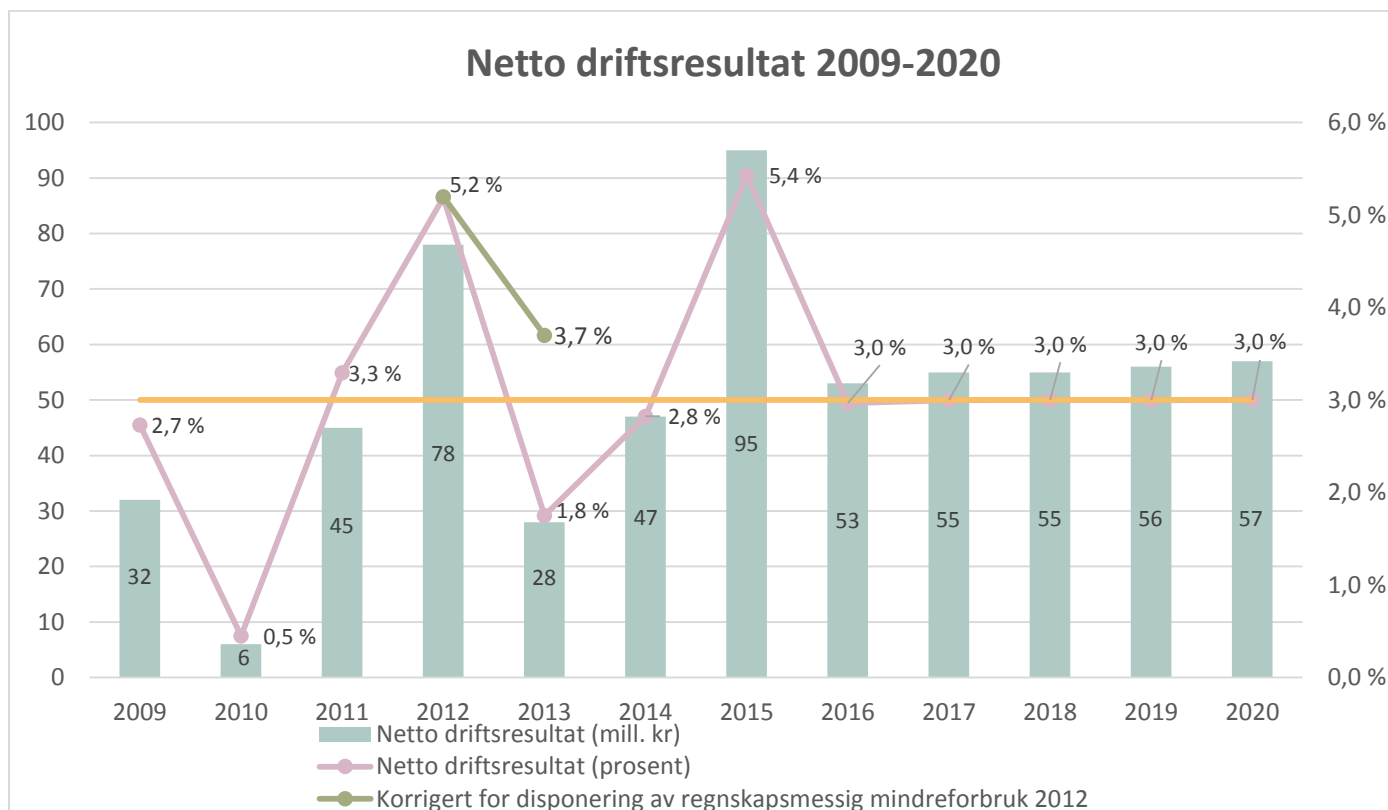
Isolert sett i 2015 ble netto driftsresultat på kr 95,5 mill., noe som tilsvarer 5,4 prosent av brutto driftsinntekter. For 2016 er det budsjettet med et netto driftsresultat på 3 prosent.

Rådmannen foreslår at det budsjetteres med et netto driftsresultat på 3 prosent i 2017 og videre i planperioden, noe som er i tråd med vedtaket i kommunestyret i forbindelse med behandling av Handlings- og økonomiplan 2016-2019 samt satsningsområde 4 «Bærekraftig økonomi» vedtatt i Kommuneplan 2015-2026.

Grafen under viser netto driftsresultat i perioden 2009-2020 i mill. kr og i prosent sett

opp mot vedtatt målsetting om netto driftsresultat på 3 prosent.

2.5. Tall fra KOSTRA

KOSTRA (Kommune-Stat-Rapportering) er et nasjonalt informasjonssystem som samler inn, registrerer og publiserer styringsinformasjon om kommunal virksomhet. I dette avsnittet gis det en oversikt og en kort analyse over tall fra KOSTRA i perioden 2013-2015 for Sola kommune sammenlignet med Kostragruppe 13 og nabokommunene Stavanger, Sandnes og Klepp. Indikatorene som presenteres her viser ressursbruk, prioriteringer, dekningsgrad og kvalitet på områdene innenfor Oppvekst og kultur, Levekår og Samfunnsutvikling. Det er benyttet KOSTRA konserntall for å utelukke eventuelle organisatoriske ulikheter som kan påvirke sammenligning av resultatene.

2.5.1. Grunnskole

Netto driftsutgifter til grunnskolesektor består av utgifter til grunnskole, SFO, skolelokaler og skoleskyss. Sola kommune har tidligere ligget over kommunene det sammenlignes med og Kostragruppe 13 i netto driftsutgifter til grunnskolesektor per innbygger mellom 6-15 år. Klepp hadde for første gang høyere utgifter enn Sola på grunnskole i 2015. Sola kommune har redusert netto driftsutgifter fra 2014 til 2015 når det gjelder samlet skoledrift. Nedgangen ligger fortrinnsvis i utgifter til skolelokaler.

Sola kommune ligger som tidligere høyest på grunnskolepoeng, noe som indikerer at Sola har god kvalitet i skolen. På kommunebarometeret ligger Sola på 11. plass på landsbasis når det gjelder grunnskole.

TABELL: NØKKELTALL KOSTRA GRUNNSKOLE

	2013	2014	2015
Netto driftsutgifter til grunnskolesektor (202, 215, 222, 223), per innbygger 6 - 15 år			
Sola	96 043	98 857	96 994
Stavanger	91 425	93 428	93 146
Sandnes	88 737	92 071	93 170
Klepp	91 750	93 765	98 052
Kostragruppe 13	91 177	92 919	93 954
Netto driftsutgifter til grunnskolesektor, <u>utenom skolelokaler</u> per innbygger 6 - 15 år			
Sola	79 466	82 347	82 239
Stavanger	76 631	78 528	77 453
Sandnes	77 220	80 166	82 235
Klepp	79 202	81 002	83 517
Kostragruppe 13	76 652	78 242	79 217
Gjennomsnittlige grunnskolepoeng			
Sola	41,7	42,8	41,8
Stavanger	40,9	41,2	41,6
Sandnes	39,4	40,4	40,4
Klepp	39,6	40,0	40,5
Kostragruppe 13	..	..	..

Det er ikke tall for Kostragruppe 13 for indikatoren «Gjennomsnittlig grunnskolepoeng»

2.5.2 Barnehage

Andel barn i aldersgruppen 1-5 år med barnehageplass er høyest i Sola kommune sammenlignet med nabokommuner og Kostragruppe 13. Dette kan skyldes at det gis tilbud i private barnehager til barn bosatt i andre kommuner, høyere andel bedriftsbarnehager enn de vi har sammenlignet oss med samt en barnehage med internasjonalt preg.

Korrigerte brutto driftsutgifter per barn i kommunal barnehage i Sola kommune har en stigende trend i perioden 2013-2015. Sola kommune ligger også høyere enn nabokommunene og Kostragruppe 13, med unntak av Stavanger. Kostnader til barn med spesialpedagogisk hjelp er inkludert i tallene og kan være medvirkende årsak til høye kostnader i Sola kommune.

TABELL: NØKKELTALL KOSTRA BARNEHAGE

	2013	2014	2015
Andel barn 1-5 år med barnehageplass i prosent, konsern			
Sola	98,0	96,6	97,0
Stavanger	90,0	88,1	89,0
Sandnes	86,1	87,5	87,8
Klepp	91,0	90,8	92,8
Kostragruppe 13	91,1	91,4	91,5

TABELL: NØKKELTALL KOSTRA BARNEHAGE, FORTSETTELSE

	2013	2014	2015
Korrigerte brutto driftsutgifter pr barn i kommunal barnehage, inklusiv spesial pedagogisk tilbud og lokaler			
Sola	180 560	184 388	188 027
Stavanger	176 805	200 481	192 547
Sandnes	161 632	173 575	173 991
Klepp	152 214	158 806	161 554
Kostragruppe 13	164 826	174 141	179 993

2.5.3. Barn, ungdom og familietjenesten

Sola kommune har høyest beløp i 2015 til netto driftsutgifter i gruppen vi sammenligner oss med. Dette gjelder både per innbygger 0-5 år og 0-20 år. Høye utgifter i Sola kommune kan skyldes at vi har fokus på tidlig innsats, at det utføres flere kontroller på helsestasjon og at det gis flere veiledningstilbud enn hos våre nabokommuner. Analyse fra Rogaland Revisjon IKS, februar 2016, viser til at Sola satser betydelig mer enn sammenlignbare

kommuner når det gjelder innsats med forebyggende arbeid innen helsestasjon og skolehelsetjeneste. Til sammenligning viser analyse fra Kommunal rapport at Sola kommune har helsestasjonstjenester som trekker ned nøkkeltall. Ifølge kommunebarometeret 2016 har Sola «litt lav dekning av helsesøster målt mot antall småbarn i kommunen». Likevel er tallene for 2015 blitt bedre som følge av kommunens satsing på helsestasjon- og skolehelsetjenesten.

TABELL: NØKKELTALL KOSTRA BARN, UNGDOM OG FAMILIETJENESTEN

Nøkkeltall KOSTRA Barn, ungdom og familietjenesten	2013	2014	2015
Netto driftsutgifter til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjeneste per innbygger 0-5 år			
1124 Sola	6 925	7 242	7 405
1103 Stavanger	7 014	7 338	7 347
1102 Sandnes	5 992	6 179	6 397
1120 Klepp	4 805	5 329	5 876
Kostragruppe 13	6 381	6 919	7 336
Netto driftsutgifter til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjeneste per innbygger 0-20 år			
1124 Sola	2 173	2 255	2 277
1103 Stavanger	2 133	2 211	2 192
1102 Sandnes	1 881	1 935	1 983
1120 Klepp	1 439	1 565	1 671
Kostragruppe 13	1 773	1 903	1 988

2.5.4. Barnevern

Med unntak av Klepp kommune har alle kommunene lavere netto driftsutgifter per barn i barnevernet i 2015 enn i 2014. Sammenlignet med nabokommunene ligger Sola kommune midt på treet i forhold til denne indikatoren. Ifølge kommunebarometer 2016 er bemanning av fagpersonell i barne-

vernet i Sola relativt lav noe som kan være med på å forklare grunnen til at netto driftsutgifter ikke er høyere. Sola kommune har de tre siste årene hatt lavest andel barn med tiltak sett i forhold til innbyggertall. Dette kan skyldes tidlig innsats og tilbudene som gis av familiesenter og ungdomsteam.

TABELL: NØKKELTALL KOSTRA BARNEVERN

	2013	2014	2015
Netto driftsutgifter per barn i barnevernet			
Sola	88 985	91 287	88 486
Stavanger	108 597	117 653	116 541
Sandnes	79 486	80 919	75 985
Klepp	88 144	90 067	94 636
Kostragruppe 13	..	..	..
Andel barn med barnevernstiltak i forhold til innbyggere 0-17 år			
Sola	2,9	2,8	3,0
Stavanger	3,8	4,3	4,5
Sandnes	3,8	3,9	3,9
Klepp	3,7	3,8	3,7
Kostragruppe 13	..	..	..

Det er ikke tall på Kostragruppe 13 på disse indikatorene

2.5.5. Kultur

Indikatoren netto driftsutgifter for kultur-sektoren per innbygger i kroner viser at Sola kommune bruker mer på kultur per innbygger sammenlignet med Sandnes, Klepp og Kostra-

gruppe 13, men mindre enn Stavanger. I tillegg har Sola kommune fortsatt høyest netto driftsutgifter til kulturskole per innbygger 6-15 år sammenlignet med de andre kommunene.

TABELL: NØKKELTALL KOSTRA KULTUR

	2013	2014	2015
Netto driftsutgifter for kultursektoren per innbygger i kroner			
Sola	2 339	2 381	2 515
Stavanger	3 072	3 027	3 189
Sandnes	2 034	2 049	1 959
Klepp	1 475	1 433	1 499
Kostragruppe 13	1 806	1 909	1 887
Netto driftsutgifter til kommunale musikk- og kulturskoler, per innbygger 6-15 år i kroner			
Sola	2 930	3 060	2 918
Stavanger	2 124	2 304	2 098
Sandnes	2 298	2 397	2 389
Klepp	1 488	1 592	1 613
Kostragruppe 13	1 821	1 923	1 808

2.5.6. Levekår

I pleie- og omsorgstjenestene samlet har Sola kommune en høyere andel årsverk i bruker-rettede tjenester med fagutdanning sammenlignet med Stavanger, Sandnes og Kostragruppe 13. Klepp kommune ligger for øvrig på

samme nivå. Videre ser vi også at beboere på sykehjem i Sola kommune i snitt har flere legetimer per uke og på fysioterapitimer per uke ligger Sola også jevnt over på et høyere i nivå sammenlignet med kommunene rundt oss og Kostragruppe 13. Dette gir en

indikasjon på at tjenestene som gis i Sola kommune er av høy kvalitet samtidig som det

også tilsier at tjenestene er noe dyrere i forhold til sammenligningsgruppen.

TABELL: NØKKELTALL KOSTRA – UTDANNING

	2013	2014	2015
Andel ansatte med fagutdanning (prosent)			
Sola	78 %	79 %	78 %
Sandnes	74 %	73 %	74 %
Stavanger	72 %	73 %	72 %
Klepp	80 %	82 %	78 %
Kostragruppe 13	74 %	75 %	73 %
Legetimer per uke per beboer i sykehjem (timer)			
Sola	0,62	0,58	0,77
Sandnes	0,49	0,61	0,56
Stavanger	0,52	0,61	0,64
Klepp	0,46	0,51	0,51
Kostragruppe 13	0,54	0,56	0,63
Fysioterapitimer per uke per beboer i sykehjem (timer)			
Sola	0,52	0,27	0,49
Sandnes	0,26	0,23	0,22
Stavanger	0,55	0,59	0,50
Klepp	0,49	0,54	0,40
Kostragruppe 13	0,37	0,38	0,39

Korrigerte brutto driftsutgifter per plass i institusjon ligger relativt stabilt i perioden vi ser på og selv om kostnadsnivået i Sola kommune er i øvre sjikt, er det relativt lik kostnad som i nabokommuner og Kostragruppe 13. Når det gjelder korrigerte brutto driftsutgifter i hjemmetjenesten har derimot Sola kommune vesentlig høyere kostnader sammenlignet med de andre. Den tredje tabellen viser hvor stor andel av de over 80 år med tjenester som mottar denne i hjemmet. Her kan vi se at Sola kommune har lavest

andel som bor hjemme sammenlignet med nabokommuner og Kostragruppe 13. Når vi så ser denne andelen opp mot kostnadene på hjemmetjenester og sammenligner, kan det tyde på at det er mulig å oppnå stordriftsfordeler ved å øke andelen som får tjenester hjemme. Kostnaden til mottakere av tjenester i hjemmet er også vesentlig rimeligere sammenlignet med en institusjonsplass og målet til Levekår er derfor at flere skal bo hjemme lenger.

TABELL: NØKKELTALL KOSTRA – HJEMMETJENESTER OG INSTITUSJON

	2013	2014	2015
Korrigerte brutto driftsutgifter, institusjon, per kommunal plass (kroner)			
Sola	1 095 313	1 101 715	1 095 270
Sandnes	1 089 766	1 028 074	1 085 212
Stavanger	1 001 406	1 071 057	1 032 338
Klepp	994 164	1 213 264	1 099 545
Kostragruppe 13	1 001 219	1 049 146	1 056 164
Korrigerte brutto driftsutgifter per mottaker av hjemmetjenester, konsern (kroner)			
Sola	303 825	313 343	307 272
Sandnes	235 512	241 728	240 389
Stavanger	239 057	260 630	268 938
Klepp	271 399	292 402	279 186
Kostragruppe 13	225 511	236 534	236 194
Hvor stor andel av de over 80 år med tjenester får dem hjemme? (prosent)			
Sola	63 %	62 %	61 %
Sandnes	73 %	71 %	69 %
Stavanger	64 %	65 %	63 %
Klepp	73 %	71 %	72 %
Kostragruppe 13	72 %	72 %	72 %

Nøkkeltall for sosialtjenesten viser at Sola kommune ligger noe lavere enn nabo-kommunene både når det gjelder gjennom-snittlig lengde på stønad og når vi ser på nettodriftsutgifter per innbygger. Vi ser også at nettodriftutgifter per innbygger har økt noe

fra 2014 til 2015. Det var først i 2016 at kostnadene knyttet til sosialtjenesten for alvor slo negativt ut i Sola kommune. Det er derfor ventet at disse nøkkeltallene for 2016 vil være vesentlig verre. Det forventes også at trenden fra 2016 fortsettes ut i 2017.

TABELL: NØKKELTALL KOSTRA – SOSIALE TJENESTER

	2013	2014	2015
Gjennomsnittlig stønadslengde (måneder)			
Sola	5,7	5,6	5,4
Sandnes	5,6	5,5	5,7
Stavanger	5,5	5,5	5,5
Klepp	4,8	4,9	4,7
Kostragruppe 13	..	..	..
Gjennomsnittlig stønadslengde mottakere 18-24 år (måneder)			
Sola	4,9	4,9	4,6
Sandnes	5,1	5,1	5,3
Stavanger	5,0	5,1	5,3
Klepp	4,9	4,0	4,1
Kostragruppe 13	..	..	..

TABELL: NØKKELTALL KOSTRA – SOSIALE TJENESTER, FORTSETTELSE

	2013	2014	2015
Netto driftsutgifter til sosialtjenesten pr. innbygger 20-66 år, konsern (kroner)			
Sola	2 738	2 683	2 952
Sandnes	2 613	2 873	3 084
Stavanger	3 355	3 605	3 580
Klepp	2 768	2 592	2 333
Kostragruppe 13	3 221	3 357	..

Det er ikke tall for Kostragruppe 13 for indikatorene «Gjennomsnittlig stønadslengde (måneder)» og «Gjennomsnittlig stønadslengde mottakere 18-24 år (måneder)». Det er heller ikke tall for Kostragruppe 13 for indikatoren «Netto driftsutgifter til sosialtjenesten per innbygger 20-66 år, konsern (kroner)» i 2015.

2.5.7. Eiendom

Kommunen har økt sin eiendomsmasse med 3 prosent, fra 148 626 kvadratmeter i 2014 til 152 675 kvadratmeter i 2015. Samtidig har utgiftene til forvaltning, drift og vedlikehold

(FDV) blitt redusert med 2 prosent i samme periode, fra 903 kr per kvadratmeter til kr 885 per kvadratmeter. Dette stiller krav til mer effektiv forvaltning, drift og vedlikehold av kommunale bygg.

TABELL: NØKKELTALL KOSTRA EIENDOM

	2013	2014	2015
Areal eide lokaler (administrasjon, førskole, skole, institusjon, idrettsbygg, kulturbygg)			
Sola	145 085	148 626	152 675
Stavanger	469 301	478 871	466 503
Sandnes	277 314	281 800	305 213
Klepp	79 059	79 059	90 528
Kostragruppe 13	7 604 411	7 658 094	7 861 293
Korrigerte brutto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning (FDV), per kvadratmeter			
Sola	899	903	885
Stavanger	1 105	1 174	1 362
Sandnes	945	1 050	909
Klepp	832	876	825
Kostragruppe 13	960	993	1 038

2.5.8. Kommunalteknikk

Indikatoren for gebyrer til vann, avløp og renovasjon viser at Sola kommune har de

billigste VAR-gebyrene sammenlignet både med nabokommunene og Kostragruppe 13.

TABELL: NØKKELTALL KOSTRA – VAR GEBYR

	2013	2014	2015
Gebyrer vann, avløp og renovasjon, eksklusive mva.			
Sola	4 655	4 800	4 974
Stavanger	5 280	5 475	5 529
Sandnes	5 933	5 933	5 919
Klepp	5 265	5 590	6 112
Kostragruppe 13	7 366	7 706	7 968

2.6 Rådmannens forslag til investeringer 2017-2020

2.6.1 Hovedprioriteringer investeringer

Rådmannen har i utarbeidelsen av investeringsbudsjettet tatt utgangspunkt i vedtatte investeringsprosjekter i Handlings- og økonomiplan 2016-2019 og vurdert disse opp mot endrede behov og innkomne forslag til investeringstiltak.

I investeringsbudsjettet 2017-2020 er det prioritert investeringer i økt kapasitet på boliger med base, sykehjem og skoler samt nytt rådhus. Videre er det prioritert investeringer som følge av utviklingen av Sola sentrum. Rådmannen har brukt sist oppdaterte befolkningsprognose som grunnlag for prioriteringer knyttet til både utbygging av skolekapasiteter samt behov for nye skoler og sykehjem.

Noen prosjekter som var inkludert i Handlings- og økonomiplan 2016-2019 har etter gjennomgang fått økt kostnadsramme. Dette gjelder blant annet nytt sykehjem Sola sentrum og boliger med base på Kjelsberg ring. Nytt rådhus er lagt inn med kostnadsramme som vedtatt i f-sak 46/16. I tillegg inneholder rådmannens forslag noen nye prosjekter foreslått startet opp i planperioden. Disse knytter seg hovedsakelig til sentrumsplanen for Sola sentrum; blant annet vei, vann og avløp Vestre ringvei, del 1 av festplassen og flytting av Kongshaugveien. Prosjektene vises i kapittel 2.6.2 som egne tabeller til frikjøpsmidler, anleggsbidrag og vann- og avløpsprosjekter med refusjon med tilhørende finansiering. Kostnadene knyttet til disse prosjektene forskutteres delvis av kommunen i påvente av private utbyggingsprosjekter. Kommunale utbyggingsprosjekter belastes

med sin andel i antatt år for igangsettelses-tillatelse. I tillegg kommer nye, ordinære kommunale prosjekter; ny skole i Skadberg/Sande, vei, vann og avløp i Ljosheimkroken og arkeologisk utgravning i Sola sentrum.

Av budsjettmessige, kapasitetsmessige og reguleringsmessige årsaker har det vært nødvendig å foreslå noen utsettelser av investeringsprosjekter i forhold til tidligere forutsetninger. Dette gjelder blant annet turveg Hafrsfjord – Grannes som er foreslått utsatt som følge av at reguleringsplanen ikke er egengodkjent. Nye befolkningsframskrivninger har vist at det ikke er behov for ny skole på Jåsund før i 2022. Videre er ferdigstillelse av ny kirke i Sola sentrum utsatt ett år med bakgrunn i at rådmannen har vurdert det som hensiktsmessig å ferdigstille nytt rådhus, parkeringsanlegg Sola sentrum nord, festplass og flytting av Kongshaugveien før byggingen av den nye kirken starter opp. Samtidig er ferdigstillelsen av nytt sykehjem i Sola sentrum utsatt et år som følge av at nye befolkningsframskrivninger ikke tilsier at det er behov for plassene før i 2020. Utbygging av Sande skole og Håland skole er tatt ut av rådmannens forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020 som følge av at nye befolkningsframskrivninger ikke tilsier at det vil bli behov for disse kapasitetene i planperioden. Prosjekt for anskaffelse av kommunale gjennomgangsboliger, prosjekt 39099 Kommunale utleieboliger (gruppe 2), er tatt ut av rådmannens forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020 som følge av at det er vurdert som lettere for personer i denne gruppen å skaffe private utleieboliger nå enn tidligere som følge av boligmarkedet i regionen.

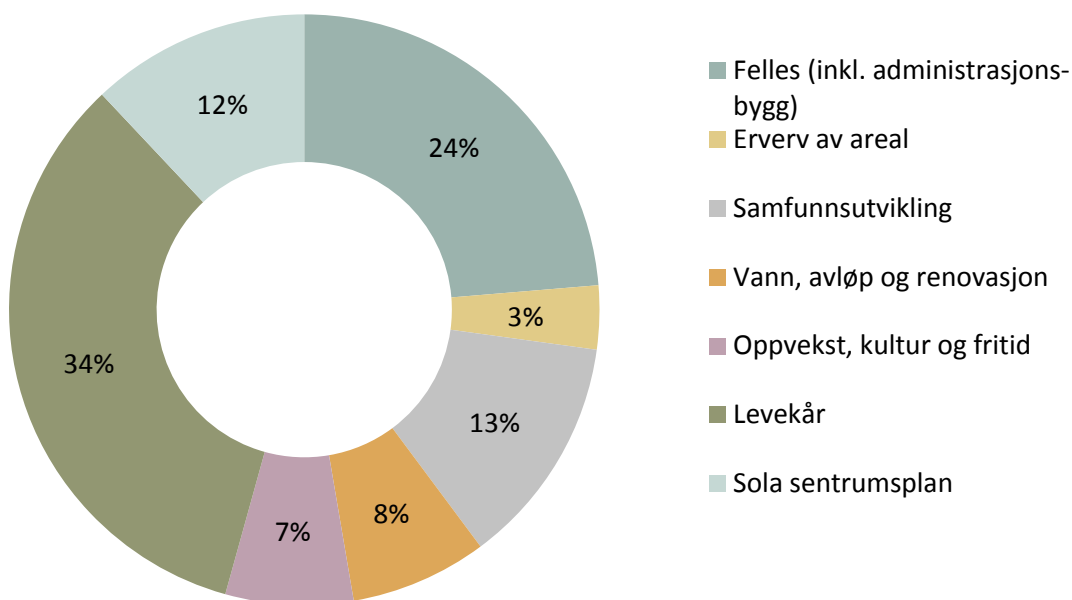
Investeringsnivået i rådmannens forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020 er høyt, og høyere enn i vedtatt Handlings- og økonomiplan 2016-2019. Samlet investeringsbudsjett i planperioden er på kr 1,326 mrd.

Beregnet gjeldsgrad på bakgrunn av rådmannens forslag til investeringer ligger på 76 prosent i 2017, 81 prosent i 2018, 81 prosent i 2019 og 64 prosent i 2020. Dette er høyere enn anbefalt målsetting og kommunestyrets vedtak i behandlingen av HØP 16-19. Rådmannen ønsker å påpeke at gjeldsgraden vil stige igjen i årene etter planperioden da en del nødvendige investeringer vil ligge der. Dette gjelder blant annet ferdigstillelsen av Jåsund skole og ny

skole Skadberg/Sande og investeringer som følge av områdeplan for Sola sentrum. Rådmannen har likevel kommet til at dette investeringsnivået er nødvendig for å opprettholde et forsvarlig tjenestetilbud til kommunens befolkning. For å opprettholde økonomisk bærekraft og handlingsrom er det likevel viktig at samlet investeringsnivå begrenses med sikte på å redusere kommunens gjeldsgrad.

Rådmannen har i dette budsjettet ikke funnet rom til å prioritere nye kommunale bygninger i Tananger, rehabilitering av idretts- og svømmehallen i Solahallen og rehabilitering av foajéområdet på Sola kulturhus.

Investeringer 2017-2020

2.6.2. Investeringsstabell

TABELL: FORSLAG TIL INVESTERINGER 2017-2020

Tall i hele kr 1000

Felles (inkl. administrasjonsbygg)								
Linje	Felles (inkl. administrasjonsbygg)	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
1	Samlebevilgning formål felles (inkl. administrasjonsbygg)				3 941	1 350	1 850	1 350
2	Nytt rådhus	19016	290 000	12 050	76 100	110 000	91 850	0
3	Utbygging av trådløst nettverk, kommunale bygg	19020	2 750	1 375	1 375	0	0	0
4	Etablering av nytt serverrom	19653	5 980	2 392	3 588	0	0	0
5	IKT-investering strategisk (årsbev.)	19601			1 500	1 500	1 500	1 500
6	Egenkapitalinnskudd KLP (årsbev.)	19606			3 661	3 982	4 333	4 719
	Sum felles (inkl. kommunehus)				90 165	116 832	99 533	7 569
Samfunnsutvikling								
Linje	Turveg	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
7	Turveg Hellestø - Sele	59621	3 600	2 100	1 500	0	0	0
8	Turveg Hafrsfjord - Sørnes	59652	7 090	5 390	1 700	0	0	0
9	Turveg Tananger indre havn, bryggeområder	59669	2 600	600	2 000	0	0	0
10	Turveg Hafrsfjord - Grannes	59672	7 274	2 624	0	0	2 200	2 450
11	Turveg Hafrsfjord - Joa	59673	6 766	4 034	2 732	0	0	0
12	Turveg Hafrsfjord - Jåsund	59674	11 006	2 305	5 000	3 701	0	0
	Sum turveg				12 932	3 701	2 200	2 450
Linje	Kirke	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
13	Samlebevilgning formål kirke				2 400	2 200	800	1 500
14	Ny kirke Sola sentrum	49041	87 250	1 500	600	1 000	3 000	10 000
	Sum kirke				3 000	3 200	3 800	11 500
Linje	Div. samfunnsutvikling	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
15	Samlebevilgning formål energi				3 000	2 000	2 000	2 000
16	Samlebevilgning formål uteareal				8 600	5 400	5 000	5 400
17	Tilrettel. universell utforming (årsbev.)	19017			500	500	500	500
18	Tiltak radonoppfølging kommunale bygg (årsbev.)	19022			1 000	1 000	0	200
19	Intern prosjektledelse eiendomsutvikling (årsbev.)	19600			7 034	7 034	7 034	7 034
20	Erverv av areal (årsbev.)	19604			43 550	0	2 760	0

Linje	Div. samfunnsutvikling	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
21	Arkeologisk utgravning Sola sentrum	19654	5 000	0	2 500	2 500	0	0
22	Superlekeplass i Sola sentrum	49645	6 000	500	3 500	1 000	1 000	0
	Sum div. samfunnsutvikling				69 684	19 434	18 294	15 134
Linje	Idrett	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
23	Samlebevilgning formål idrett				8 400	4 000	0	0
24	Skytehall Forus Bedriftsidrettsarena	49024	13 125	7 625	500	5 000	0	0
25	Innskudd folkehallen	49604	6 145	825	0	5 320	0	0
26	Infrastruktur regionalt sykkelanlegg	59364	11 000	0	0	5 500	5 500	0
	Sum idrett				8 900	19 820	5 500	0
Linje	Vann, avløp og renovasjon	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
27	A97 Rehab. pumpest. avløp (årsbev.)	59101			1 000	1 000	1 000	1 000
28	R116 Renovasjon (årsbev.)	59206			250	250	250	250
29	VA157 Ølbergvegen	59312	14 000	0	14 000	0	0	0
30	VA63 Lensmannsvegen	59320	16 200	15 200	1 000	0	0	0
31	VA18 Bergjevegen	59327	10 550	0	0	0	0	3 300
32	VA111 Uforutsette tiltak (årsbev.)	59335			1 000	1 000	1 000	1 000
33	VAR105 Div. mask./utrustning/utstyr (årsbev.)	59337			150	350	150	350
34	VA49 Røyneberg (vann)	59339	13 000	6 000	1 000	4 000	2 000	0
35	VA undergang Rægekrossen	59343	2 000	0	2 000	0	0	0
36	VA151-153 Kolnes	59352	20 825	16 000	4 825	0	0	0
37	Tiltak ved priv. utbyggingspr. (årsbev.)	59356			500	500	500	500
38	VA40 Grotnes nord	59359	18 400	0	0	1 200	14 000	3 200
39	VA42 Grotnes sør	59360	13 900	0	900	10 500	2 500	0
40	VA Sømmevågen - Sola skole	59366	6 000	0	6 000	0	0	0
41	VA15 Moringvegen	59367	6 400	0	0	6 400	0	0
42	VA178 Ljosheimkroken	59368	5 100	0	5 100	0	0	0
43	P107 Biler/større maskiner (årsbev.)	59901			1 200	1 700	1 700	1 000
	Sum vann, avløp og renovasjon				38 925	26 900	23 100	10 600
Linje	Kommunale veger	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
44	Utskiftning gatelys, standardheving	59406			1 500	1 000	1 000	1 000
45	Trafikksikkerhetsplan, standardheving veger (årsbev.)	59419			500	500	500	500
46	Trafikksikkerhetsplan, ikke spesifikke tiltak (årsbev.)	59425			1 100	1 100	1 100	1 100

Linje	Kommunale veger	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
47	Småanlegg veger (busskur mv.) (årsbev.)	59437			400	400	400	400
48	Ljosheimkroken	59457	2 000	0	2 000	0	0	0
	Sum kommunale veger				5 500	3 000	3 000	3 000
	Sum samfunnsutvikling				138 941	76 055	55 894	42 684
Kultur								
Linje	Kultur	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
49	Samlebevilgning formål kultur				200	200	1 240	200
	Sum kultur				200	200	1 240	200
Levekår								
Linje	Boligpolitisk (sosial) handlingsplan	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
50	Småhus, midlertidige/permanente	39087	21 550	14 350	0	3 600	0	3 600
51	4 boliger m/base, Kjelsberg ring (rus/psyk.)	39093	26 421	800	14 671	10 950	0	0
52	Sola hybelhus	39097	10 170	5 085	5 085	0	0	0
53	6 boliger med base, pilotprosjekt	39098	27 074	0	10 000	17 074	0	0
	Sum boligosial handlingsplan				29 756	31 624	0	3 600
Linje	Div. levekår	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
54	Samlebevilgning formål levekår				3 844	2 300	2 100	1 100
55	Ny sjukeheim Sola sentrum	39052	355 911	10 857	1 000	150 878	184 524	8 652
56	Velferdsteknologi Levekår (årsbev.)	39094			900	1 000	1 000	1 000
57	Erstatning av utleieboliger K/T/B3	39095	10 500	0	0	0	10 500	0
58	Erstatning av utleieboliger B05	39100	10 500	0	0	10 500	0	0
59	Inventar levekår (årsbev.)	39609			600	600	600	600
	Sum div. levekår				6 344	165 278	198 724	11 352
	Sum levekår				36 100	196 902	198 724	14 952
Oppvekst								
Linje	Skole og SFO	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
60	Samlebevilgning formål skole og SFO				4 550	4 550	4 550	4 550
61	Skolebruksplan, ny skole Jåsund	29001	202 000	0	0	0	0	2 000
62	Skolebruksplan, Dysjaland skole, utbygging	29060	35 000	9 880	25 120	0	0	0
63	Skolebruksplan, Grannes skole, tilbakeføring av klasserom og utearealer	29076	10 711	0	0	9 344	1 367	0
64	Skolebruksplan, Storevarden skole	29079	8 400	0	0	400	8 000	0
65	Skolebruksplan, ny skole Skadberg/Sande	29080	217 700	0	0	0	0	2 000

Linje	Skole og SFO	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
66	Datamaskiner/fornyning skoler (årsbev.)	29602			3 216	2 394	2 202	2 202
67	Inventar skole (planlagt utskiftning) (årsbev.)	29620			250	250	250	250
	Sum skole og SFO				33 136	16 938	16 369	11 002
Linje	Barnehage	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
68	Samlebevilgning formål barnehage				4 000	3 000	2 000	4 500
	Sum barnehage				4 000	3 000	2 000	4 500
	Sum oppvekst				37 136	19 938	18 369	15 502

Rekkefølgekrav Sola sentrumsplan								
Linje		Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
69	Flytte av trafo	19655	1 500	0	750	750	0	0
70	Festplass Sola sentrum, del 1	49648	5 000	500	0	500	4 000	0
71	Vestre ringvei Sola sentrum	59455	12 779	0	7 705	5 074	0	0
72	Kongshaugveien, Sola sentrum	59456	7 525	0	0	7 525	0	0
	Sum kostnader rekkefølgekrav Sola sentrumsplan i planperioden		26 804	500	8 455	13 849	4 000	0
73	Anleggsbidrag Sola sentrum i planperioden		-12 015		-6 054	-4 862	0	-1 099
74	Justeringsavtaler, kommunal andel Sola sentrum i planperioden		-14 220		-8 010	-2 080	-2 080	-2 050
75	Låneopptak rekkefølgekrav Sola sentrumsplan/forskuttering Sola kommune		-569	-500	5 609	-6 907	-1 920	3 149
	Sum finansiering rekkefølgekrav Sola sentrumsplan i planperioden		-26 804	-500	-8 455	-13 849	-4 000	0

Parkeringsanlegg Sola sentrum								
Linje	Parkeringsanlegg	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
76	Parkeringsanlegg Sola sentrum nord	19023	97 200	1 000	29 000	49 000	18 200	0
77	Parkeringsanlegg Sola sentrum øst	19025	16 000	1 000	0	9 846	2 577	2 577
	Sum kostnader parkeringsanlegg Sola sentrumsplan i planperioden		113 200	2 000	29 000	58 846	20 777	2 577
78	Frikjøpsmidler Sola sentrum i planperioden		-27 060		-13 635	-10 950	0	-2 475
79	Låneopptak parkeringsanlegg Sola sentrumsplan/forskuttering Sola kommune		-86 140	-2 000	-15 365	-47 896	-20 777	-102
	Sum finansiering parkeringsanlegg Sola sentrumsplan i planperioden		-113 200	-2 000	-29 000	-58 846	-20 777	-2 577

Vann- og avløpsanlegg Sola sentrum								
Linje	Vann- og avløpsanlegg	Prosjekt	Total budsjett-ramme	Budsjett t.o.m. 2016	2017	2018	2019	2020
80	VA Sola sentrum øst, ved sykehjem	59347	16 000	1 000	0	15 000	0	0
81	VA Vestre ringvei	59365	6 873	0	4 125	2 748	0	0
	Sum kostnader VA Sola sentrum			1 000	4 125	17 748	0	0
82	Refusjon VA Sola sentrum i planperioden		-3 328		-822	-934	0	-1 572
83	Refusjon VA Vestre ringvei i planperioden		-699		-699	0	0	0
84	Låneopptak VA Sola sentrumsplan/forskuttering Sola kommune		-18 846	-1 000	-2 604	-16 814	0	1 572
	Sum finansiering VA Sola sentrum i planperioden		-22 873	-1 000	-4 125	-17 748	0	0

Sum investeringer/finansieringsbehov					
Linje		2017	2018	2019	2020
85	Sum ordinære investeringsprosjekter eksklusive Sola sentrumsplan	263 617	383 027	350 660	70 307
86	Sum VAR eksklusive Sola sentrumsplan	38 925	26 900	23 100	10 600
87	Sum Sola sentrumsplan	41 580	90 443	24 777	2 577
	Sum alt	344 122	500 370	398 537	83 484

Finansiering					
Linje	Finansiering av investeringer	2017	2018	2019	2020
88	Husbanktilskudd boliger (20 %)	-4 753	-2 820	-2 100	-720
89	Husbanken investeringstilskudd	0	-6 480	-9 720	-126 720
90	Salg av øvrig eiendom	-23 500	-100 000	-80 500	-12 000
91	Salg av boliger pilotprosjekt	0	-9 000	0	0
92	Spillemidler	0	-3 500	-3 500	-3 500
93	Diverse inntekter	-7 034	-7 034	-7 034	-7 034
94	Overføringer fra drift	-62 800	-73 200	-73 300	-74 400
95	Avdrag fra Lyse	-8 741	-8 741	-8 741	-8 741
96	Momskompensasjon i investering	-42 038	-77 681	-65 422	-10 933
97	Sola menighet andel i ny kirke	0	0	0	-4 000
98	Låneopptak	-153 676	-121 471	-123 443	0
99	Låneopptak Sola sentrumsplan/forskuttering Sola kommune	-12 360	-71 617	-22 697	4 619
100	Ekstraordinært avdrag på lån i investeringsregnskap	0	0	0	167 141
101	Anleggsbidrag	-6 054	-4 862	0	-1 099
102	Frikjøpsmidler	-13 635	-10 950	0	-2 475
103	Refusjon VA Sola sentrumsplan	-1 521	-934	0	-1 572
104	Justeringsavtaler, kommunal andel Sola sentrum i planperioden	-8 010	-2 080	-2 080	-2 050
	Sum finansiering	-344 122	-500 370	-398 537	-83 484

Startlån					
Linje	Startlån	2017	2018	2019	2020
105	Innlån fra Husbanken	-40 000	-40 000	-40 000	-40 000
106	Utlån til innbyggere	40 000	40 000	40 000	40 000
107	Innbetaling avdrag fra innbyggere	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
108	Avdrag betalt til Husbanken	5 000	5 000	5 000	5 000
	Sum startlån	0	0	0	0

2.6.3. Investeringer – beskrivelse

Rådmannen vil i dette kapittelet beskrive hver enkelt linje i investeringstabellen. På de største prosjektene er det oppgitt hvilken fase prosjektet er i, i henhold til *Rutiner for kommunale byggeprosjekter 2013*. I forslag til reviderte rutiner som kommer til behandling i formannskapet i løpet av høsten 2016 er det tatt inn ytterligere to faser 4 Tilbud, kontrahering og utførelse, og fase 5 Bygg tatt i bruk/reklamasjon.

Fase 1: Skisseprosjekt. Prosjektgruppen utarbeider, i nært samarbeid med aktuelle brukere, et detaljert romprogram og funksjonskrav i samsvar med program/romprogram og generelle kvalitetskrav (type rom, antall, størrelse, kvaliteter mv.).

Fase 2: Forprosjekt. Teknisk- og byggefagrådgivere knyttes til prosjektet. Kostnadene spesifiseres for hvert fag etter norsk standard. Tegninger utarbeides. Entrepriseform velges.

Fase 3: Detaljprosjekt. Bygget tegnes, beskrives og beregnes detaljert. Byggeprosjektet skal ikke tilføres nye eller endrede krav til funksjon, kvalitet eller kvantitet som krever løsninger utover de rammer som er gitt i godkjent forprosjekt. Beskrivelser og tegningsmaterieill utarbeides i nødvendig detaljeringsgrad for innhenting av anbud.

Fase 4: Tilbud, kontrahering og utførelse. Klargjøring av anbudskonkurranser og registrering av innkomne anbud.

Kostnadsoppstilling etter tilbud utarbeides. Byggeperiode.

Fase 5: Bygg tatt i bruk/reklamasjon/garantifase. Det skal foretas ferdigbefaring, ettårs- og treårsbefaring.

Felles, inklusive administrasjonsbygg

Linje 1: Samlebevilgning formål felles (inkl. adm. bygg)

Samlebevilgningen skal benyttes til små prosjekter på eksisterende administrasjonsbygg, samt prosjekter i forbindelse med innkjøp av elektronisk utstyr til folkevalgte. Samlebevilgningen planlegges i 2017 blant annet brukt til rehabilitering/ombygging av kommunens administrasjonsbygg og kjøp, samt implementering, av nytt saks- og arkivsystem.

Linje 2: Prosjekt 19016 Nytt rådhus

I f-sak 47/16 Prosjekt 19016 – Nytt Sola rådhus. Ramme for forprosjekt ble det vedtatt at rammen for selve byggeprosjektet settes til kr 260 mill. Videre kommer rivekostnad, anleggsbidrag, frikjøpsmidler og refusjon VA på kr 30 mill. også omtalt i f-sak 47/16. Løsøre og inventar er ikke inkludert i kalkylen.

Detaljregulering av tomten pågår, og planen vil bli sendt til førstegangsbehandling i løpet av senhøsten 2016. Det er planlagt med oppstart på rivningen av eksisterende bygg A medio 2017, og byggestart blir raskt etter at tomten er klargjort.

Kalkyle: fase 2

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i årsskiftet 2019/2020.

Linje 3: Prosjekt 19020 Utbygging av trådløst nettverk, kommunale bygg

Det vises til sak 20/15 i Administrasjonsutvalget 12. mai 2015.

Sola kommune har per september 2016 bygd ut trådløst nettverk med tilnærmet 100 prosent dekning i blant annet rådhuset, kulturhuset og ungdomsskolene, samt delvis utbygd trådløst nettverk på barneskolene.

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Linje 4: Prosjekt 19653 Etablering av nytt serverrom

Kommunestyret vedtok i k-sak 44/16, 9. juni 2016, å bevilge kr 5,98 mill. til å flytte serverrommet til en ny, permanent lokasjon i forbindelse med vedtatt fremdriftsplan for prosjekt 19016 Nytt rådhus. I k-sak 63/16 ble det varslet om forskjøvet fremdrift.

Kalkyle: fase 3

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Linje 5: Prosjekt 19601 IKT-investering strategisk (årsbev.)

Prosjektet dekker investeringer i datamaskiner ved utvidelse av maskinparken, mindre oppgraderinger av programvare og nettverksutstyr i hele organisasjonen, kjøp av nye servere, samt fornyelse av datamaskiner.

Linje 6: Prosjekt 19606 Egenkapitalinnskudd KLP (årsbev.)

Sola kommune må i henhold til forsikringsvirksomhetsloven betale inn årlig egenkapitalinnskudd til KLP for fellesordningen og sykepleierordningen. For fellesordningen skal

det innbetales 0,35 prosent av pensjonsfondet, mens for sykepleierordningen skal det innbetales 0,8 prosent av pensjonsgrunnlaget. Egenkapitalinnskuddet er estimert til kr 3,66 mill. i 2017 med en opptrapping til kr 4,7 mill. i 2020.

Samfunnsutvikling

Linje 7: Prosjekt 59621 Turveg Hellestø - Sele

Våren 2014 ble det klart at det må gjennomføres en arkeologisk utgravning på deler av traséen. Grunnet en omfattende prosess for tillatelse av arkeologiskutgravning har prosjektet blitt forsinket. Det er antatt at den arkeologiske utgravningen kan gjennomføres i 2017. Bygging av turvei starter umiddelbart etter arkeologisk utgravning er gjennomført.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Linje 8: Prosjekt 59652 Turveg Hafrsfjord - Sørnes

Det ble i k-sak 38/16, 9. juni 2016, vedtatt ekspropriasjon av arealer til turstien. Det ble i etterkant av vedtaket inngått frivillige avtaler med alle unntatt to grunneiere langs delstrekket. Høsten 2016 ble det varslet ekspropriasjon mot disse to grunneierne. Som følge av dette har det påløpt advokat-kostnader det ikke var budsjettet for, samt at byggingen av delstrekket har blitt noe forsinket.

Kalkyle: fase 3

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Linje 9: Prosjekt 59669 Turveg Tananger indre havn, bryggeområder

Tegninger for området ble ferdigstilt våren 2016. I løpet av prosessen har det kommet opp et forslag om å legge inn en bålhytte på

området. Dette er det ikke funnet rom for, og må eventuelt vurderes som et senere byggetrinn. Bålhytten er kalkulert til å koste kr 1,2 mill.

Kalkyle: fase 3

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Linje 10: Prosjekt 59672 Turveg Hafrsfjord - Grannes

Deler av traséen er bygget ved å rehabilitere en gammel traktorvei, resterende trasé avventer reguleringsplan. Prosjektet har dratt ut i tid grunnet kapasitetsproblemer hos kommunen i forhold til en omfattende prosess på turveistrekke Joa og Sørnes. Det er antatt at reguleringsplan for traséen vil bli egengodkjent i løpet av 2017. Turveistrekket foreslås utsatt i to år som følge av at rådmannen vurderer delstrekket langs Jåsund som mer modent, og dermed ønsker å prioritere å ferdigstille delstrekket der.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2018.

Linje 11: Prosjekt 59673 Turveg Hafrsfjord - Joa

Det ble i k-sak 38/16, 9. juni 2016, vedtatt ekspropriasjon av arealer til turstien. Det ble i etterkant av vedtaket inngått frivillige avtaler med alle grunneiere langs delstrekket. Opparbeidingen av delstrekket vil påbegynne senhøsten 2016.

Kalkyle: fase 4

Prosjektet er planlagt ferdigstilt sommeren 2017.

Linje 12: Prosjekt 59674 Turveg Hafrsfjord - Jåsund

Reguleringsplanen er planlagt fremstilt for andregangsbehandling i kommunestyret senhøsten 2016. Turveistrekket foreslås forsert med to år i forhold til vedtatt HØP 16-19 da rådmannen vurderer del-strekke langs Jåsund som mer modent enn delstrekket langs Grannes, og dermed ønsker å prioritere å ferdigstille dette delstrekket.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2018.

Linje 13: Samlebevilgning formål kirke

Samlebevilgningen skal dekke små prosjekter innenfor formålet kirke. I 2017 er det planlagt å ferdigstille nytt alterparti og skyvedører i Sørnes kirke, oppgradering/rehabilitering av kirkegårder/gravplasser og planverk for Sola kirkegård.

Linje 14: Prosjekt 49041 Ny kirke Sola sentrum

Formannskapet vedtok i f-sak 87/16 *Prosjekt 49041 Ny kirke Sola sentrum – resultat av arkitektkonkurranse* utkastet Solakrossen som vinner av begrenset arkitektkonkurranse for ny kirke i Sola sentrum. Prosjektet har en total kostnadsramme på kr 91,25 mill. For kommunen har prosjektet en bruttoramme på kr 87,25 mill., fratrukket menighetens bidrag i form av dugnad på kr 4,0 mill. Videre skal menigheten bidra med kr 4,0 mill. til inventar, utsmykking og liturgiske møbler for å realisere kirken. Nettokostnad for kommunen blir kr 83,25 mill.

Kalkyle: fase 2

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2021, ett år senere enn planlagt i HØP 16-19.

Linje 15: Samlebevilgning formål energi

Samlebevilgningen skal benyttes til prosjekter med energibesparende og/eller -økonomiserende effekt. I 2017 er det planlagt anskaffelse av styrings- og automasjonssystemer for SD-anlegg, samt energiøkonomisering på kommunale bygg i henhold til klima-/energiplan for Sola kommune.

Linje 16: Samlebevilgning formål uteareal

Samlebevilgningen benyttes til prosjekter knyttet til kommunale uteområder. I 2017 er det blant annet planlagt sanering av eldre kommunale bygninger, som Walløhuset, AA-bygget og Drosjebrakken i Solakrossen og Nilsenhuset i Tananger. Videre er det planlagt med rehabilitering av vaktbu i Ølbergskogen, ferdigstille rehabiliteringen av friområdet ved Ormen Lange, rehabilitering av lekeplasser og utarbeidelse av miljøsaneringsrapport for bussgarasjen i Tananger.

Linje 17: Prosjekt 19017 Tilrettelegging universell utforming (årsbev.)

Kommunens eiendommer skal være i tråd med nasjonale føringer for universell utforming. Løsninger skal være fremtidsrettet og legge til rette for fullverdig tilgjengelighet for alle som bor i, og besøker, kommunen. Universell utforming skal bidra til å utvikle et velfungerende lokalsamfunn, der alle innbyggere sikres likeverdige muligheter for aktiv deltagelse på alle samfunnsområder. Midlene benyttes på tiltak både ut- og innomhus.

Linje 18: Prosjekt 19022 Tiltak radonoppfølging kommunale bygg (årsbev.)

Lovpålagte målinger av skole- og barnehagebygg skal gjennomføres hvert femte år. Der hvor målingene overstiger

grenseverdiene skal ytterligere målinger tas og forslag til tiltak vurderes. Tiltak kan være økning av ventilasjonstid, ombygging av ventilasjon, radontetting mot grunn eller større ombygginger. Etter at tiltak er gjennomført skal nye målinger foretas for kontroll. Det vil også bli utført målinger, og eventuelle tiltak, på andre kommunale bygg ved behov.

Sola kommune startet i 2016 opp med tiltak som følge av gjennomførte radonmålinger i kommunale bygg. Tiltakene vil fortsette i 2017. Rådmannen henviser til sak 20/16, den 30.08.16 i Administrasjonsutvalget.

Linje 19: Prosjekt 19600 Intern prosjektledelse

Administrasjonskostnader for prosjektledelse i seksjon Utvikling.

Linje 20: Prosjekt 19604 Erverv av areal (årsbev.)

Det ble i k-sak 6/16, 4. februar 2016, vedtatt å opprette et kommunalt tomteselskap for å erverve og byggemodne tomter for kommunal tjenesteproduksjon eller for boligbygging. Tomteselskapet skal ikke anskaffe eller avhende områder som går utenfor dette formålet. Det er i 2017 blant annet behov for å skaffe kommunal eiendomsrett til vei, samt områder som vurderes nødvendige i forhold til pågående kommunale byggeprosjekter.

Linje 21: Prosjekt 19654 Arkeologisk utgravning Sola sentrum

I forbindelse med bygging av nytt rådhus, ny kirke, utretting av Kongshaugveien og ny Vestre ringvei er det behov for arkeologisk utgravning av et felt nordvest i Solakrossen. Rådmannen henvendte seg til fylkeskommunen for utgravning i 2016, og det er antatt at selve utgravningen kan starte opp i

2017 med ferdigstillelse og registrering av eventuelle fornminner i 2018.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2018.

Linje 22: Prosjekt 49645 Superlekeplass i Sola sentrum

I k-sak 76/14 Handlings- og økonomiplan 2015-2018 la kommunestyret inn følgende verbalpunkt: «En superlekeplass vil være med og vitalisere Solakrossen. Mange flere barn og unge, samt voksne vil oppholde seg i sentrum og skape liv. Rådmannen bes arbeide frem en skisse for hvor og hvordan parken skal se ut og igangsette arbeidet med parken i henhold til budsjett. Det skal også søkes om ekstern støtte fra stat og private til støtte av parken.»

Rådmannen foreslår utplassering av selve hovedelementet om lag midt i Sola sentrum.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2019.

Linje 23: Samlebevilgning formål idrett

Samlebevilgningen skal benyttes til prosjekter knyttet til kommunens idrettsanlegg. I 2017 er det blant annet planlagt å ferdigstille rehabiliteringen ved Tananger svømmehall, samt utbedring av fordrøyningen av klorholdig spylevann ved Dysjalandshallen.

Linje 24: Prosjekt 49024 Skytehall Forus Bedriftsidrettsarena

Seksjonen i Rogaland Bedriftsidrettsarena var planlagt ervervet i 2014, men grunnet manglende fullfinansiering hos utbygger har byggestart blitt utsatt i flere omganger, og er nå planlagt senhøsten 2016. Prosjekteringen av selve skyteanlegget ble påbegynt i 2016, og vil fortsette i 2017.

Rådmannen ønsker å påpeke at det er usikkerhet knyttet til budsjettestimaterne for 2017 og 2018 da det er valgt en finansieringsmodell der utbygger står for en tom hall, mens kommunen skal prosjektere nødvendige ombygginger og innredning for å kunne ferdigstille hallen som et skyteanlegg.

Det er utarbeidet en intensjonsavtale med Sola pistolklubb om at de bidrar med kr 1,0 mill. til hallen, og prosjektet er berettiget om lag kr 4,0 mill. i spillemidler.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt høsten 2018.

Linje 25: Prosjekt 49604 Innskudd folkehallene

Ved bygging av et regionalt sykkelanlegg i kommunen som en del av Folkehallene IKS, må kostnader for å tiltre eierskap i Randaberg-hallen og Multihallen innarbeides. Basert på eierskap i Sørmarka Arena IKS vil Sola kommunes eierskap i Folkehallene IKS være på 8,4 %. Folkehallene IKS tok opp lån på kr 160 mill. i 2011 som skal tilbakebetales i løpet av 25 år. Dette betyr at egenkapital-innskuddet, som føres i investeringsbudsjettet, til Sola kommune beregnet fra 2011 til medio 2017 vil bli kr 5,32 mill., samtidig som kommunen betaler avdrag og lånerenter på resterende andel lån gjennom driftsbudsjettet fra inntredelse i Folkehallene IKS og frem til lånet er tilbakebetalt.

Linje 26: Prosjekt 59364 Infrastruktur regional sykkelanlegg

Ved bygging av sykkelanlegget gjennom Folkehallene IKS, må Sola kommune selv finansiere infrastruktur i forbindelse med byggingen av anlegget. Av hensyn til prosjekt-

oppfølging er prosjektet delt opp i to deler, den første ble gjennomført i 2014.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2018 med forutsetning om at det fattes vedtak om bygging av sykkelanlegg gjennom Folkehallene IKS.

Linje 27: Prosjekt 59101 A97 Rehabilitering pumpestasjoner avløp (årsbev.)

Eksisterende pumpestasjoner for avløp må rehabiliteres på bakgrunn av alder og slitasje. I tillegg må stasjonene tilpasses arbeidsmiljøkrav for utførelse av drift og tilsyn ved stasjonene.

Linje 28: Prosjekt 59206 R116 Renovasjon (årsbev.)

Nye innkjøp og supplering av gammelt renovasjonsutstyr, samt innkjøp og nedsetting av nedgravde avfallsbeholdere i etablerte områder som ikke kommer inn under allerede etablerte ordninger.

Linje 29: Prosjekt 59312 VA157 Ølbergvegen

Gjelder videreføring av avsluttet prosjekt VA164 Solastranden. Vegvesenet skal bygge rundkjøring i krysset mellom Ølbergvegen og Nordsjøvegen, i tillegg skal det bygges gang- og sykkelsti langs Ølbergvegen. Kommunen skal fornye eksisterende vannledning gjennom krysset og legge vann- og avløpsledninger i gang- og sykkelveien. Arbeidet utføres av Statens vegvesen.

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Linje 30: Prosjekt 59320 VA63 Lensmannsvegen

Området saneres og ledninger separeres da gamle kombiledninger begynner å bli dårlige. Ledningene tar imot mye overflatevann som

pumpes til Mekjarvik for rensing. Dette medfører også ekstra stor belastning på pumpestasjonen.

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Linje 31: Prosjekt 59327 VA18 Bergjevegen

Ledningsnettet i området skal saneres. Virksomhet kommunalteknikk inspirerte ledningene før utarbeidelsen av HØP 14-17, og det ble avgjort at prosjektet kunne utsettes noe. Prosjekteringen ble foretatt i 2014. Prosjektet er avhengig av utbyggingen av Transportkorridor Vest, og det er derfor vanskelig å anslå når prosjektet starter opp og ferdigstilles.

Linje 32: Prosjekt 59335 VA111 Uforutsette tiltak (årsbev.)

Midler for å kunne sikre god leveranse til alle abonnementer når det oppstår uforutsette hendelser innenfor vann og avløp. Det kan også være at små prosjekter som ikke er prioritert i hovedplanen for vann- og avløp må utføres. Disse vil også dekkes innenfor prosjektets ramme.

Linje 33: Prosjekt 59337 VAR105 Diverse maskiner/utrustning/utstyr (årsbev.)

Til innkjøp av diverse utstyr til VAR-sektoren.

Linje 34: Prosjekt 59339 VA49 Røyneberg (vann)

Utskiftning av eksisterende hovedvannledning av eternitt.

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2019.

Linje 35: Prosjekt 59343 VA undergang Rægekrossen

Vegvesenet skal bygge undergang i krysset Kleppvegen/Nordsjøvegen. I den forbindelse må deler av VA-anlegget flyttes og fornyes.

Kostnadene er knyttet til nyanlegg og er ikke berørt av flytteplikten. Statens vegvesen har i sitt lovverk en rett til å forlange at kommunens VA-ledninger på deres eiendom blir flyttet dersom de skal utføre tiltak på sitt vegområde. Arbeidet skal utføres av Statens vegvesen.

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Linje 36: Prosjekt 59352 VA151-153 Kolnes

Prosjektet er et fellesprosjekt for prosjekt VA151 Kolnes, VA152 Kolnesvegen sør og VA153 Kolnesvegen nord. Prosjektet er et saneringsprosjekt for eldre hovedvannledninger og legging av nytt trykkavløpssystem i området. Byggestart var i 2015.

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Linje 37: Prosjekt 59356 Tiltak ved private utbyggingsprosjekter (årsbev.)

Ved private utbyggingsprosjekter må ofte deler av offentlige anlegg utbedres eller fornyes samtidig med utbyggingen. En del av denne kostnaden kan ikke pålegges utbyggeren, det vil si at kommunen må dekke dette. Prosjektet benyttes til å dekke disse kostnadene.

Linje 38: Prosjekt 59359 VA40 Grotnes nord

Prosjektet må sees i sammenheng med prosjekt 59360 VA42 Grotnes sør. Dette er to saneringsprosjekter for utskiftning av eldre vannledninger, separering av overflatevann/spillvann og legging av nytt avløpsanlegg i Grotnesområdet.

Planlagt oppstart for prosjektering er i 2018, mens prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2020.

Linje 39: Prosjekt 59360 VA42 Grotnes sør

Prosjektet må sees i sammenheng med prosjekt 59359 VA42 Grotnes sør. Dette er to saneringsprosjekter for utskiftning av eldre vannledninger, separering av overflatevann/spillvann og legging av nytt avløpsanlegg i Grotnesområdet.

Planlagt oppstart for prosjektering er i 2017, mens prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2019.

Linje 40: Prosjekt 59366 VA Sømmevågen – Sola skole

Som følge av at Statens vegvesen skal starte arbeidet med Transportkorridor Vest fra Sømmevågen til Sola skole må Sola kommune legge om deler av vann- og avløpsanlegget i anleggsområdet som følge av blant annet flytteplikten. Statens vegvesen har i sitt lovverk en rett til å forlange at kommunens VA-ledninger på deres eiendom blir flyttet dersom de skal utføre tiltak på sitt vegområde.

Kalkylene er foreløpig usikre, og baserer seg i stor grad på omfanget av forelagte planer fra Statens vegvesen. Mer eksakte tall vil fremkomme når Statens vegvesen har kontrollregnet anbudet for prosjektet og skilt ut kommunens andel av de totale kostnadene.

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Linje 41: Prosjekt 59367 VA15 Moringvegen

Området har de siste årene vært gjenstand for flere store reparasjoner. Avløpsnettet er i dårlig stand, og i tillegg bør vannforsyningen inn i området sikres/fornyes da brannvannsikring og flere lange private ledninger gjør at anlegget i dag fremstår som uoversiktlig.

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2018.

Linje 42: Prosjekt 59368 VA178

Ljosheimkroken

Prosjektet ble i kommunestyrets behandling av k-sak 77/13, 12. desember 2013, tatt ut av handlings- og økonomiplanen. Vann- og avløpssystemet er nå vurdert som så slitt at rådmannen har funnet det nødvendig å ta prosjektet inn i forslaget til HØP 17-20. Dersom prosjektet ikke gjennomføres frykter rådmannen at vann- og avløpssystemet vil kollapse. Samtidig med at VA-anlegget rehabiliteres foreslår rådmannen at ny vei opparbeides da systemet er prosjektert under den nye veien.

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Linje 43: Prosjekt 59901 P107 Biler/større maskiner (årsbev.)

Fornying av kjøretøy, maskiner, utstyr og lignende innenfor seksjon teknisk drift.

Linje 44: Prosjekt 59406 Utskiftning gatelys, standardheving

Oppgradering og fornyelse av gatelysnettet i kommunen. Det er avsatt midler til utskiftning av kvikksølvvarmaturer i henhold til miljøkrav. Lyse er utfører av dette arbeidet på vegne av flere kommuner i området.

Linje 45: Prosjekt 59419 Trafikksikkerhetsplan, standardheving veger (årsbev.)

Det er registrert nødvendige trafikksikrings tiltak i kommunen med en samlet kostnadsramme på om lag kr 45,0 mill. Ved behandlingen av HØP 14-17 ble det avsatt kr 0,5 mill. i året til disse tiltakene. Dette utgjør anslagsvis kommunens andel av kostnadene med gjennomføringen av trafikk-sikringstiltakene. Sammen med midler fra veimyndigheter og bompengoordningen vil en kunne realisere tre til fire prosjekter årlig.

Linje 46: Prosjekt 59425 Trafikksikkerhetsplan, ikke spesifikke tiltak (årsbev.)

Prosjektmidler til trafikksikringsarbeider som oppstår i løpet av året, og som er en del av trafikksikkerhetsplanen. Dette kan være omlegging av mindre veikryss, sikring av gang- og sykkelveier og lignende. Det foreslås avsatt kr 1,1 mill. årlig i planperioden.

Linje 47: Prosjekt 59437 Småanlegg veger (busskur mv.) (årsbev.)

Gjelder mindre tilpassingsarbeider på vei-anlegg. Dette er ikke driftsrelaterte oppgaver eller trafikksikringsarbeider. Noen oppgaver oppstår i forbindelse med andre utbygginger hvor det bør gjøres tiltak for å få prosjektene komplettert og på sikt spare penger. Prosjektet inkluderer oppsetting av busskur, maling av veistriper, merking av opp- og nedkjøringer til underganger osv.

Linje 48: Prosjekt 59457 Ljosheimkroken (vei)

Rådmannen foreslår å opparbeide veien i henhold til ny reguleringsplan i forbindelse med utbedringen av vann- og avløpssystemet da dette er planlagt lagt i veianlegget.

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Kultur

Linje 49: Samlebevilgning formål kultur

Samlebevilgningen skal benyttes til prosjekter knyttet til kultur i Sola kommune. I 2017 er det planlagt mindre rehabiliteringsarbeider på Sola kulturhus.

Boligpolitisk (sosial) handlingsplan

Linje 50: Prosjekt 39087 Småhus, midlertidige/permanente

Kommunen bygger småhus som kan utplasseres midlertidig eller permanent, jamfør Boligsosial Handlingsplan 2013-2016 og Boligpolitisk handlingsplan 2015-2026. Det vil bli anskaffet to småhus i 2018 og to i 2020. Det er budsjettert med 20 prosent boligtilskudd fra Hus-banken på bakgrunn av godkjente anleggs-kostnader.

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2020.

Linje 51: Prosjekt 39093 Fire boliger med base, Kjelsberg ring (rus/psyk.)

Det ble i Boligpolitisk Handlingsplan 2015-2026 identifisert et behov for totalt 22 boliger som er samlokalisert og tilknyttet base for personer med psykiske lidelser, rusproblematikk, utviklingshemming og/eller nedsatt funksjonsevne i perioden 2015-2018. Dette prosjektet, sett sammen med andre prosjekter, er en del av kommunens plan for anskaffelse av disse boligene.

Det skal bygges fire boliger og en bemannet personalbase på Kjelsberg ring. Det er budsjettert med investeringstilskudd fra Husbanken i tråd med satser i forslag til statsbudsjettet 2017.

Kalkyle: fase 2

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2018.

Linje 52: Prosjekt 39097 Sola hybelhus

Det er ønskelig å bygge fem hybelleiligheter i et hybelhus i kommunen. Prosjektet vil medføre et redusert bruk av kjøpte hospitasplasser som midlertidig bosted for enkelte brukergrupper.

Kalkyle: fase 3

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017.

Linje 53: Prosjekt 39098 Seks boliger med base, pilotprosjekt

Det ble i Boligpolitisk Handlingsplan 2015-2026 identifisert et behov for totalt 22 boliger som er samlokalisert og tilknyttet base for personer med psykiske lidelser, rusproblematikk, utviklingshemming og/eller nedsatt funksjonsevne i perioden 2015-2018. Dette prosjektet, sett sammen med andre prosjekter, er en del av kommunens plan for anskaffelse av disse boligene.

I k-sak 84/15, 17. desember 2015, ble det vedtatt å opprette et pilotprosjekt for etablering av boliger med heldøgns bemanning og kommunal tildelingsrett, hvor boligen kan bli solgt til beboer. Interessenthenvendelse til kvalifiserte søkere viser at det er en stor interesse for prosjektet. Det skal bygges seks boliger og en bemannet personalbase i pilotprosjektet. Det er budsjettert med investeringstilskudd fra Husbanken i tråd med satser i forslag til statsbudsjettet 2017.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2018.

Levekår

Linje 54: Samlebevilgning formål levekår

Samlebevilgningen skal benyttes til prosjekter tilknyttet tjenesteområdet levekår. I 2017 er det foreslått avsatt midler til rehabilitering/

ombygging av institusjons- og helsebygg og oppgradering/tilpasninger av boliger.

Linje 55: Prosjekt 39052 Ny sjukeheim Sola sentrum

Det ble i k-sak 49/13, 26. september 2013, vedtatt å lokalisere nytt sykehjem i Sola-krossen. Sykehjemmet vil ha 64 plasser, hvorav 42 erstatter de som rives på Soltun. Sykehjemskapasiteten i sentrum kan utvides med ytterligere 16 plasser i trinn to, som er planlagt som en ny etasje på eksisterende sykehjem. Helsetilbud som legekontor, samt eldre- og dagsenter vil få tilbud om sam-lokalisering med sykehjemmet. Sykehjemmet foreslås utsatt ett år i rådmannens forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020 som følge av at nye befolkningsframskrivninger, vedtatt i f-sak 73/16 23. august 2016, ikke tilsier at det er behov for økt sykehjemskapasitet før i 2020.

I forbindelse med fremgangen i prosjektet ble det høsten 2016 gjennomført ny kostnadsanalyse etter at grunnforhold var kjent. Kostnadsanalysen ble foretatt med bakgrunn i byggets høyde, plassering på tomt og resultatet av grunnundersøkelsene. Ny analyse viser at bygningen blir kr 80,0 mill. dyrere enn tidligere prosjektbudsjett, hovedsakelig som følge av grunnforhold på valgt tomt og utfordrende nærliggende arealer og bygninger. Analysen ble klar like før ferdigstillelse av budsjettet og det pågår et arbeid ved å undersøke mulighet for kostnadsreducerende tiltak.

Prosjektets totale kostnadsramme inkluderer anleggsbidrag til overordnede rekkefølgekrav, frikjøpsmidler til parkering, tomtens andel av VA Sola sentrum, samt inventar. Det er budsjettert med investeringstilskudd fra

Husbanken i tråd med satser i forslag til statsbudsjett 2017.

Kalkyle: fase 2

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i årsskiftet 2019/2020.

Linje 56: Prosjekt 39094 Velferdsteknologi Levekår (årsbev.)

Bruk av teknologi skal bidra til at flere kan mestre eget liv og helse, og bidra til at de kan bo lenger i eget hjem. Rett bruk av teknologi kan bidra til at institusjonsinnleggelse blir forebygget, eller utsatt. Ulike typer teknologi vil bli utprøvd, og all utprøving vil være basert på en vurdering av hvilken gevinst teknologien kan gi. Gevinst kan i denne sammenheng være både økonomisk og kvalitetsmessig. Eksempler på teknologi som kan være aktuelt å teste ut i årene fremover er GPS, sensortechnologi, kameraovervåking og nye elektroniske systemer.

Linje 57: Prosjekt 39095 Erstatning av utleieboliger K/T/B3

K/T/B3 er en tomt plassert nordøst i forhold til nye sykehjemmet i Sola sentrum. Boligene på tomten må rives i forbindelse med adkomstvei til det nye sykehjemmet, jamfør k-sak 49/13, 26. september 2013, og det må derfor anskaffes erstatningsboliger for de fem leilighetene i bygget. Boligene må erstattes ved at kommunen kjøper eksisterende leiligheter eller at kommunen selv bygger nye leiligheter. Kostnadsestimat per leilighet er kr 2,1 mill. (redusert med kr 0,4 mill. per leilighet fra HØP 16-19).

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2019.

Linje 58: Prosjekt 39100 Erstatning av utleieboliger B05

Fem eksisterende utleieboliger i Mostunvegen, felt B05, må rives i forbindelse med fremføring av ny vei som skal forbinde Sandesletta med den nye ringvei øst, ved adkomstveien til nye Sola sjukeheim. Felt B05 skal avhendes, enten gjennom salg eller make-bytte. Kostnadsestimat per leilighet er kr 2,1 mill. (redusert med kr 0,4 mill. per leilighet fra HØP 16-19).

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2018.

Linje 59: Prosjekt 39609 Inventar levekår (årsbev.)

Institusjonene får stadig flere brukere med større bistanndsbehov, og flere brukere med sammensatte behov. Dette forutsetter at kommunen har nødvendig utstyr og hjelpemidler slik at også personalets arbeidssituasjon blir ivaretatt. Prosjektet skal dekke samlet behov for utstyr som sykesenger og andre nødvendige hjelpemidler.

Oppvekst**Linje 60: Samlebevilgning formål skole og SFO**

Samlebevilgningen skal benyttes til mindre rehabiliteringsprosjekter og tilbygg på skoler og SFO i Sola kommune, både utomhus og innomhus. I 2017 er det blant annet foreslått rehabilitering av uteområdet på Tananger ungdomsskole, samt oppgradering av adgangskontrollsystemer på skoler i kommunen.

Linje 61: Prosjekt 29001 Skolebruksplan, ny skole Jåsund

Skolebruksplanen for 2015-2026, vedtatt i k-sak 87/15, 17. desember 2015, viser behov for ny barneskole på Jåsund i slutten av

skolebruksplanperioden. Befolkningsframskrivningen vedtatt i f-sak 73/16, 23. august 2016, legger opp til en lavere befolkningsvekst enn sist befolkningsprognose. Rådmannen har med bakgrunn i dette vurdert at prosjekteringen bør starte opp i 2020, med en planlagt ferdigstillelse i 2022.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2022.

Linje 62: Prosjekt 29060 Skolebruksplan, Dysjaland skole, utbygging

I henhold til vedtatt Skolebruksplan for 2012-2022 skal Dysjaland skole bygges ut med fem klasserom i løpet av planperioden. Nye klasserom skal erstatte modulene som i dag er utplassert på skolen, samt ivareta fremskrevet elevvekst. Prosjektet ble også omtalt i vedlegg til k-sak 63/16, *Budsjettrapportering investering per 31.08.2016*.

Kalkyle: fase 4

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2017/2018.

Linje 63: Prosjekt 29076 Skolebruksplan, Grannes skole, tilbakeføring av klasserom og utearealer

I henhold til Skolebruksplan 2016-2026, vedtatt i k-sak 87/15 17. desember 2015, er det behov for å tilbakeføre tre klasserom Grannes ressursenter disponerte frem til 2016 på Grannes skole for å dekke behovet for økt elevkapasitet i forbindelse med pågående utbygginger på indre Grannes. I henhold til ny befolkningsframskriving er det behov for å ha ett klasserom ferdigstilt til skolestart 2018. Det vil imidlertid være flere fordeler, blant annet bli rimeligere per klasserom, å tilbakeføre alle tre klasserommene samtidig. Det gjenstår også noe arbeid på utearealene som dekkes innenfor prosjektet.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2018/2019.

Linje 64: Prosjekt 29079 Skolebruksplan, Storevarden skole

I henhold til Skolebruksplan 2016-2026, vedtatt i k-sak 87/15 17. desember 2015, er det behov for økt kapasitet ved Storevarden skole. Kapasitetsutfordringen planlegges løst ved bruk av moduler, eventuelt tilbygg.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2019.

Linje 65: Prosjekt 29080 Skolebruksplan, ny skole Skadberg/Sande

I henhold til Skolebruksplan 2016-2026, vedtatt i k-sak 87/15 17. desember 2015 og ny befolkningsframskriving vedtatt i f-sak 73/16, 23. august 2016, har rådmannen budsjettert prosjekteringsmidler for ny skole i 2020.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt til skolestart i 2022.

Linje 66: Prosjekt 29602 Datamaskiner/fornyning skoler (årsbev.)

Digital kompetanse er en av fem grunnleggende ferdigheter som Kunnskapsløftet legger opp til og som skal gjelde i alle fag. For å møte sentrale føringer og forventninger, og målsettingene i kommunens egen IKT-plan for skolen, er det avgjørende at det investeres i både trådløs infrastruktur og digitale enheter. Våren 2015 innført Utdanningsdirektoratet krav til obligatorisk bruk av digitale verktøy for matematikk i grunnskolen og videregående.

Linje 67: Prosjekt 29620 Inventar skole (planlagt utskiftning) (årsbev.)

Bevilgningen fordeles etter vurdering og prioritering basert på søknader fra skolene.

Linje 68: Samlebevilgning formål barnehage

Samlebevilgningen skal benyttes til mindre rehabiliterings- og investeringsprosjekter i kommunens barnehager. I 2017 er det blant annet foreslått rehabilitering av flere uteområder i de kommunale barnehagene, samt tilrettelegging for IKT for barnehagebarn.

Rekkefølgekrav Sola sentrum

Prosjektene under er deler av de overordnede rekkefølgekravene til Sola sentrum, vedtatt i k-sak 32/15 Gjennomføringsmodell Sola sentrum. De overordnede rekkefølgekravene ble totalt estimert til om lag kr 307 mill. i 2013, inklusive eiendomsverdi for infrastrukturareal. Kommunens realkapital (eiendomsverdi) vil bli realisert i tråd med gjennomføringsmodellens punkt 5. Denne vil ikke tilføres prosjektet.

Linje 69: Prosjekt 19655 Flytte av trafo

I forbindelse med byggingen av sykehjemmet, og for å slippe å grave opp veianlegget og få driftsavbrudd ved trafoen to ganger, er det behov for å flytte en trafo som ligger på tilgrensende tomt. Prosjektet utføres i samarbeid med og med delfinansiering fra Lyse.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i årsskiftet 2017/2018.

Linje 70: Prosjekt 49648 Festplass Sola sentrum, del 1

I forbindelse med byggingen av nye Sola rådhus er det behov for samtidig opp-

arbeidelse av den delen av festplassen som grenser til rådhuset i nord. Dette for å unngå en midlertidig løsning foran rådhuset og to anleggsperioder.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2019.

Linje 71: Prosjekt 49455 Vestre ringvei, Sola sentrum

Som følge av utbyggingen av nytt rådhus er det behov for samtidig opparbeidelse av Vestre ringvei. Delstrekket som skal opparbeides i planperioden strekker seg langs området F/T/K1 (Kongshaugvegen i nord, til svingen ved Telenor-masten i sør). Det vil samtidig med opparbeiding av veien legges nødvendig vann- og avløpssystem.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2018.

Linje 72: Prosjekt 59456 Kongshaugvegen, Sola sentrum

I forbindelse med byggingen av nye Sola rådhus, parkeringsanlegg Sola sentrum nord og ny kirke i Sola sentrum er det behov for å samtidig gjennomføre regulert flytting av deler av Kongshaugveien i henhold til sentrumsplanen for Sola sentrum.

Kalkyle: fase 1

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2018.

Linje 73: Anleggsbidrag Sola sentrum i planperioden

Utbyggere i Sola sentrum må i henhold til gjennomføringsmodellen vedtatt i k-sak 32/15 Gjennomføringsmodell Sola sentrum betale et anleggsbidrag for at de overordnede rekkefølgekravene skal oppfylles. Satsene ble vedtatt til å være kr 974 per kvadratmeter

BRA for bolig og kr 666 per kvadratmeter BRA for øvrige formål. Det er i planperioden kun budsjettert med anleggsbidrag som følge av kommunens egne prosjekter i Sola sentrum da det er vanskelig å si noe om når private utbyggere vil komme på banen. Utbygginger i henhold til sentrumsplanen vil fanges opp, og anleggsbidraget forfaller ved gitt igangsettelsestillatelse.

Linje 74: Justeringsavtaler, kommunal andel Sola sentrum i planperioden

I henhold til punkt 4 i k-sak 32/15, 18. juni 2016, settes kommunens frie midler knyttet til inngåtte justeringsavtaler av for å dekke kommunens andel av de fremtidige kostnadene knyttet til gjennomføring av infrastrukturutbyggingen i Sola sentrum. I 2017 er det budsjettert med kr 8,0 mill., hvorav kr 6 mill. er allerede mottatt i 2015 og 2016.

Linje 75: Låneopptak rekkefølgekrav Sola sentrumsplan/forskuttering Sola kommune

Investeringer i de overordnede rekkefølgekravene i henhold til Sola sentrumsplan som i planperioden ikke finansieres av anleggs-midler eller inntekter fra justeringsavtaler må lånefinansieres. Inntektene i 2017 og 2020 er imidlertid høyere enn utgiftene disse årene, noe som medfører negativt låneopptak som igjen reduserer behovet for det totale låneopptaket til kommunen.

Parkeringsanlegg Sola sentrum

Linje 76: Prosjekt 19023 Parkeringsanlegg Sola sentrum nord

Parkeringsanlegget planlegges som et offentlig anlegg under rådhuset. For å utnytte de fordeler det er med samtidig planlegging og gjennomføring av nytt rådhus

og parkeringsanlegg i Sola sentrum nord foreslår rådmannen å budjettere parkeringsanlegget i samtidighet med rådhuset. Parkeringsanlegget delfinansieres med bruk av frikjøpsmidler parkering. Parkeringsanlegget vil senere bli overtatt av parkeringsselskapet som skal drifte de offentlige anleggene.

Kalkyle: fase 2

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i årsskiftet 2019/2020.

Linje 77: Prosjekt 19025 Parkeringsanlegg Sola sentrum øst

Parkeringsanlegget planlegges som et offentlig anlegg under og ved sykehjemmet. For å kunne realisere parkeringsanlegget er det nødvendig med samtidig planlegging og gjennomføring av nytt sykehjem i og parkeringsanlegget øst i Sola sentrum. Parkeringsanlegget delfinansieres med bruk av frikjøpsmidler parkering. Parkeringsanlegget vil senere bli overtatt av parkeringsselskapet som skal drifte de offentlige anleggene.

Kalkyle: fase 2

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i årsskiftet 2019/2020.

Linje 78: Frikjøpsmidler Sola sentrum i planperioden

Utbyggere i Sola sentrum må i henhold til gjennomføringsmodellen vedtatt i k-sak 32/15 Gjennomføringsmodell Sola sentrum betale frikjøpsmidler for parkering dersom de ikke bygger tilfredsstillende parkeringsdekning i egne bygg. Parkeringsdekningen skal i henhold til områdeplan for Sola sentrum være én biloppstillingsplass per 100 kvadratmeter BRA for bolig, kontor og annen næring og 1,2

biloppstillingsplasser per 100 kvadratmeter BRA for forretning innenfor området. Satsene satt av formannskapet er per tiden kr 150 000 inkl. mva. per parkeringsplass. Det er i planperioden kun budjettert med frikjøpsmidler som følge av kommunens egne prosjekter i Sola sentrum da det er vanskelig å si noe om når private utbyggere vil komme på banen, samt om de vil benytte seg av kommunens frikjøpsordning. Utbygginger i henhold til sentrumsplanen vil fanges opp, og eventuelle frikjøpsmidler forfaller ved gitt igangsettelses-tillatelse.

Linje 79: Låneopptak parkeringsanlegg Sola sentrumsplan/forskuttring Sola kommune

Investeringer i parkeringsanlegg som følge av Sola sentrumsplan som ikke finansieres av frikjøpsmidler i planperioden må lånefinansieres. Det budjetteres i 2017 med kr 15,4 mill. i låneopptak som følge av bygging av parkeringsanlegg.

Vann- og avløpsanlegg Sola sentrum

Linje 80: Prosjekt 59347 VA Sola sentrum øst, ved sykehjem

I forbindelse med utbygginger i Solakrossen må det foretas nødvendige utskiftninger, samt legge om, eksisterende vann- og avløpsledninger. Det er i planperioden foreslått å begynne omleggingen i Sola sentrum øst, ved sykehjemmet. Om lag to tredjedeler av det totale anlegget vil dekkes av refusjoner fra utbyggere i Sola sentrum, mens den resterende tredjedelen dekkes av vann- og avløpsgebyrene.

Linje 81: Prosjekt 59365 VA Vestre ringvei

I forbindelse med utbygging av rådhus og eventuelt F/K/T1 er det nødvendig å etablere vann- og avløpssystem i Vestre ringvei. Om lag

to tredjedeler av vil dekkes av refusjoner fra utbyggere i Sola sentrum, mens den resterende tredjedelen dekkes av vann- og avløpsgebyrene.

Linje 82: Refusjon VA Sola sentrum i planperioden

I Gjennomføringsmodell Sola sentrum, k-sak 56/15, står følgende:

«Det er under utarbeiding en overordnet VA-plan for Sola sentrum. Det må tas høyde for at det i forbindelse med bygging av overordnet infrastruktur kan bli nødvendig at anlegg under bakken tas samtidig. I den grad det skjer bør kostnaden legges inn i kalkylen.»

Overordnet VA-plan for Sola sentrum er utarbeidet. Kostnader som følge av dette kan fordeles med en tredjedel på gebyrene som følge av at utbyggingen vil komme alle kommunens innbyggere til gode. Videre vil to tredjedeler dekkes av refusjoner fra utbyggere i Sola sentrum, inkludert Sola kommune. Som følge av at kostnadene vanskelig kan fordeles likt på utbyggere ved bruk av en nøkkel er det utarbeidet en egen refusjonsordning for vann- og avløpsanlegg.

Det er i planperioden kun budsjettet med refusjoner som følge av kommunens egne prosjekter i Sola sentrum da det er vanskelig å si noe om når private utbyggere vil komme på banen. Utbygginger i henhold til sentrumsplanen vil fanges opp, og refusjon VA forfaller ved gitt igangsettelsestillatelse. Refusjonen på vann- og avløpsanlegget i Sola sentrum er beregnet til kr 0,8 mill. i 2017.

Linje 83: Refusjon VA Vestre ringvei i planperioden

Rådmannen henviser til tekst linje 82. Refusjonen på vann- og avløpsanlegget i

vestre ringvei er beregnet til kr 0,7 mill. i 2017.

Linje 84: Låneopptak VA Sola sentrumsplan/forskuttering Sola kommune

Investeringer i vann- og avløpsanlegg som følge av Sola sentrumsplan som ikke finansieres av refusjoner i planperioden må lånefinansieres. Det budsjetteres i 2017 med kr 2,6 mill. i låneopptak som følge av bygging av vann- og avløpsanlegg.

Sum investeringer/finansieringsbehov

Linje 85: Sum ordinære investeringsprosjekter

Linje 86: Sum VAR

Linje 87: Sum Sola sentrumsplan

Finansiering av investeringer

Linje 88: Husbanktilskudd boliger (20 %)

Inntekten knyttet til anskaffelsen av nye utleieboliger i perioden. Dette for å bidra til flere egnede utleieboliger for ungdom og vanskeligstilte på boligmarkedet. Kommunen må disponere boligen i minimum 20 år.

Linje 89: Husbanken investeringstilskudd

Inntekten knyttet til anskaffelse av sykehjemsplasser og omsorgsboliger for personer med behov for heldøgns helse- og omsorgstjenester. Kommunen må disponere boligen i minimum 30 år. Fra 2014 ble Sola kommune betegnet som en presskommune, noe som betyr at kommunen kvalifiserer for de høyeste satsene. Satsen for sykehjemsplasser er 55 prosent av godkjente anleggs-kostnader, avgrenset oppover til kr 1,98 mill. per plass. Tilsvarende sats for omsorgsboliger er 45 prosent av godkjente anleggs-kostnader, avgrenset oppover til maksimalt kr 1,62 mill.

per plass. Satsene er i tråd med forslag til statsbudsjett 2017.

Linje 90: Salg av øvrig eiendom

Sola kommune er eier av areal som er egnet for salg, og som kan være attraktivt i markedet. Det er i forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020 lagt inn til dels betydelige inntekter gitt markedspris etter reguleringsstatus. Det er kjent at kommunen ønsker å avhende hus og grunn ved dagens Helsehus i Solakrossen, og at næringsområdet på Joa i fremtiden vil komme for salg. Det er videre lagt inn at kommunen vil selge sentrale sentrumstomter i forbindelse med realisering av områdeplan for Sola sentrum.

Linje 91: Salg av boliger pilotprosjekt

Det er foreslått lagt inn kr 1,5 mill. i salgsinntekt per boenhet (kr 9,0 mill. totalt) i prosjekt 39098 Kommunale utleieboliger (gruppe 1), pilotprosjekt som følge av salg av enhetene til brukere ved ferdigstillelse av prosjektet.

Linje 92: Spillemidler

Sola kommune vil være berettiget inntekter i form av spillemidler for en del friluft- og idrettsanleggene som kommunen bygger, blant annet skyteanlegg på Forus og turveier. Erfaringene viser at kommunen ikke får utbetalt mer enn kr 3,5 mill. i årlig i spillemidler, samtidig som kommunen venter på tidligere budsjetterte spillemidler fra fylkeskommunen for prosjekter som allerede er ferdigstilte. For å ta høyde for dette budsjetteres det ikke med spillemidler for nye prosjekter omtalt i årets Handlings- og økonomiplan før i 2018.

Linje 93: Diverse inntekter

Fordeling av intern prosjektledelse, jamfør prosjekt 19600, inngår i denne posten.

Linje 94: Overføringer fra drift

Det budsjetteres med kr 62,8 mill. i 2017 i overføring fra drift til investering som en del av egenfinansiering av investeringene.

Linje 95: Avdrag fra Lyse

Avdrag på det ansvarlige lån i Lyse skal etter gjeldende regler føres i investeringsregnskapet. Det budsjetteres med kr 8,7 mill. årlig i planperioden.

Linje 96: Momskompensasjon i investering

Fra og med 2014 ble momskompensasjon investeringer ført direkte i investeringsregnskapet. For 2017 budsjetteres det med kr 42,0 mill. Det er ikke budsjettert med momskompensasjon for prosjekter tilknyttet rus og psykiatri i henhold til gjeldende regler.

Linje 97: Sola menighet andel i ny kirke

Som følge av at det bygges ny kirke i Sola sentrum har menigheten forpliktet seg til å bidra med kr 4,0 mill. til inventar, utsmykking og liturgiske møbler. Beløpet foreslås forfalt når det gis igangsettelsestillatelse for byggeprosjektet.

Linje 98: Låneopptak

Investeringer som ikke finansieres av inntekter gjengitt over må lånefinansieres. Sum lån i 2017 er på kr 153,7 mill. eksklusive låneopptak Sola sentrumsplan.

Linje 99: Låneopptak Sola sentrumsplan/ forskuttering Sola kommune

Investeringer som følge av Sola sentrumsplan som ikke finansieres av inntekter gjengitt i

linje 101-103 må lånefinansieres. Sum lån i 2017 er på kr 12,4 mill.

Linje 100: Ekstraordinært avdrag på lån i investeringsregnskap

Som følge av høyere inntekter enn investeringsbehov i 2020 kan Sola kommune da betale ekstraordinært avdrag på lån i investeringsregnskapet på kr 167,1 mill.

Linje 101: Anleggsbidrag

Rådmannen henviser til tekst linje 73.

Linje 102: Frikjøpsmidler

Rådmannen henviser til tekst linje 78.

Linje 103: Refusjon VA Sola sentrumsplan

Rådmannen henviser til tekst linje 82 og 83.

Linje 104: Justeringsavtaler, kommunal andel Sola sentrum i planperioden

I henhold til punkt 4 i k-sak 32/15, 18. juni 2016, settes kommunens frie midler knyttet til inngåtte justeringsavtaler av for å dekke kommunens andel av de fremtidige kostnadene knyttet til gjennomføring av infrastrukturbyggingen i Sola sentrum.

I 2017 er det budsjettert med kr 8,0 mill. hvor av kr 6 mill. er inntektene allerede mottatt i 2015 og 2016.

Startlån

Linje 105: Innlån fra Husbanken

Dette er Sola kommune sitt innlån fra Husbanken i forbindelse med startlån.

Linje 106: Utlån til innbyggere

Dette er Sola kommune sitt utlån til innbyggere i forbindelse med startlån.

Linje 107: Innbetaling avdrag fra innbyggere

Dette er det innbyggere betaler Sola kommune som nedbetaling på startlån

Linje 108: Avdrag betalt til Husbanken

Dette er det Sola kommune betaler til Husbanken som nedbetaling på startlån.

2.6.4 Finansiering av investeringer

Tabellen under viser hvordan finansieringen av investeringene fordeler seg på egenfinansiering og låneopptak fra årene 2017 til 2020.

TABELL: SUM INVESTERINGER EKSKLUSIVE STARTLÅN

Sum investeringer eksklusive startlån	2017	2018	2019	2020
Andel egenfinansiering	52 %	61 %	63 %	100 %
Andel lånefinansiering	48 %	39 %	37 %	0 %

Andel lånefinansiering er 48 prosent i 2017, men reduseres utover i planperioden. Ekstraordinært eiendomssalg bidrar i 2018 til økt egenfinansiering. Investeringstilskudd for det nye sykehjemmet bidrar til 100 prosent egenfinansiering i 2020. Frigjorte midler i 2020 kan benyttes til ekstraordinære avdrag i investeringsregnskapet. Rådmannen

presiserer at kostnadsoverslagene så langt som i 2020 baserer seg på usikre tall.

Investeringstilskuddene er budsjettert i henhold til forslag til statsbudsjett 2017.

Tabellene under viser hvordan investeringene finansieres i planperioden.

TABELL: FINANSIERING AV INVESTERINGER I PLANPERIODEN

Linje	Finansiering av investeringer	2017	2018	2019	2020
88	Husbantilskudd boliger (20 %)	-4 753	-2 820	-2 100	-720
89	Husbanken investeringstilskudd	0	-6 480	-9 720	-126 720
90	Salg av øvrig eiendom	-23 500	-100 000	-80 500	-12 000
91	Salg av boliger pilotprosjekt	0	-9 000	0	0
92	Spillemidler	0	-3 500	-3 500	-3 500
93	Diverse inntekter	-7 034	-7 034	-7 034	-7 034
94	Overføringer fra drift	-62 800	-73 200	-73 300	-74 400
95	Avdrag fra Lyse	-8 741	-8 741	-8 741	-8 741
96	Momskompensasjon i investering	-42 038	-77 681	-65 422	-10 933
97	Sola menighet andel i ny kirke	0	0	0	-4 000
98	Låneopptak	-153 676	-121 471	-123 443	0
99	Låneopptak Sola sentrumsplan/ forskuttering Sola kommune	-12 360	-71 617	-22 697	4 619
100	Ekstraordinært avdrag på lån i investeringsregnskap	0	0	0	167 141
101	Anleggsbidrag	-6 054	-4 862	0	-1 099
102	Frikjøpsmidler	-13 635	-10 950	0	-2 475
103	Refusjon VA Sola sentrumsplan	-1 521	-934	0	-1 572
104	Justeringsavtaler, kommunal andel Sola sentrum i planperioden	-8 010	-2 080	-2 080	-2 050
	Sum finansiering	-344 122	-500 370	-398 537	-83 484

2.6.5. Utvikling i lånegjeld

Per 31. desember 2015 var langsiktig lånegjeld eksklusiv pensjonsforpliktelse i Sola kommune på kr 1.881,7 mill. Av dette var kr 216,7 mill. lån til videre utlån – startlån i Husbanken, samt kr 397 mill. er lån til mellomfinansiering. Låneopptak til startlån samt lån til mellomfinansiering er eksempler på låneopptak det er viktig å korrigere for. Dermed inngår ikke disse lånene i rådmannens beregning av gjeldsgrad.

I forbindelse med behandling av HØP 16-19 vedtok kommunestyret låneopptak for egne investeringer på kr 139,6 mill. Ved behandling av årsrapport 2015 samt første og andre tertial 2016 ble vedtatt låneopptak endret som følge av endringer i planlagt framdrift av investeringsprosjekter. Dette, kombinert med nedbetaling av avdrag utover minimums-avdrag på kr 22,3 mill. i 2016, innebærer at beregnet lånegjeld, eksklusiv startlån og lån

for mellomfinansiering, per 31. desember 2016 er på kr 1.297,7 mill.

I 2017 budsjetteres det med et låneopptak på kr 166 mill. Renteutgifter for det lån bergenes fra og med 1. juli 2017. Videre i planperioden tas det opp lån på kr 193,1 mill. i 2018, kr 146,1 mill. i 2019 og kr 0 mill. i 2020. Egenfinansiering av investeringer i 2020 er høyere enn planlagt brutto investeringsnivå i 2020. Dette skyldes i hovedsak investeringstilskudd fra Husbanken knyttet til nytt sykehjem. Den positive differansen benyttes for ekstraordinært avdrag i investeringsregnskapet og vil bidra til å redusere gjeldsgrad.

Startlån, lån til foretakene og mellomfinansiering av selvfinansierte byggeprosjekter kommer i tillegg. Rådmannen foreslår en låneramme på kr 40 mill. per år til startlån i perioden fra 2017 til 2020.

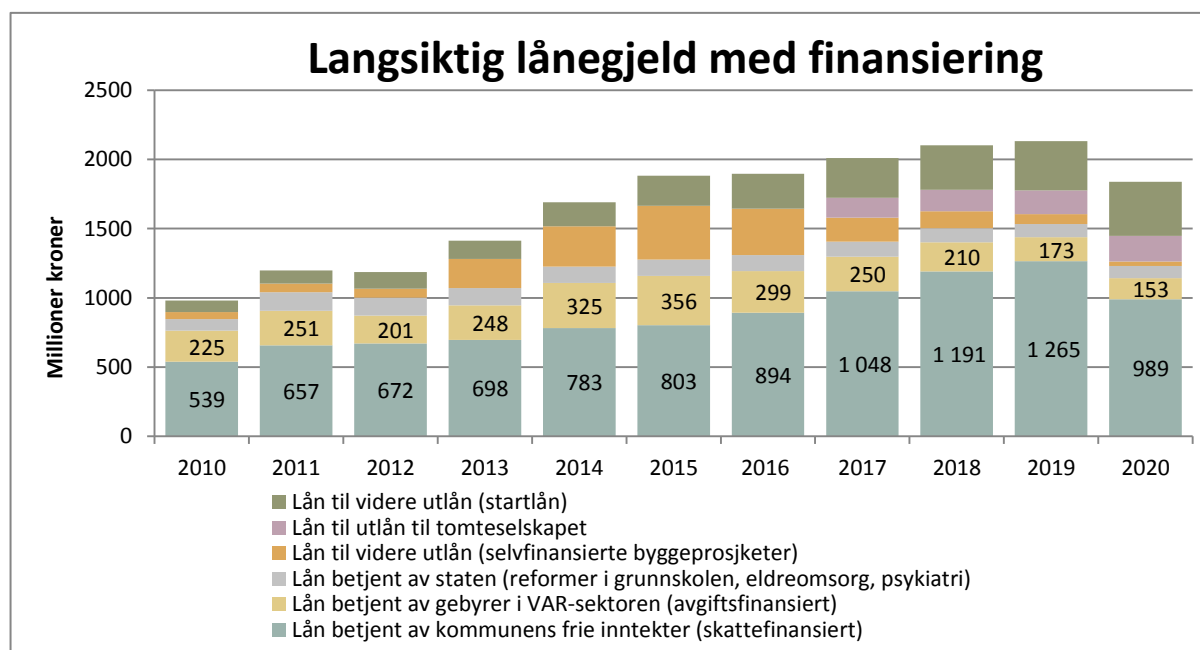
Det tas ikke opp ytterligere lån for mellomfinansiering av selvfinansierte byggeprosjekter i planperioden. Beregnet restgjeld for disse lånene i 2016 er på kr 336,1 mill. Inkludert i disse tallene for 2016 ligger både lån til Kvithei utbyggingsselskap Sola KF og felt G på Myklebust som fra og med 2017 flyttes over til Sola Tomteselskap KF. Som følge av dette og planlagt ytterligere salg av boliger blir beregnet restgjeld for selvfinansierte byggeprosjekter per 31. desember 2017 på kr 173,3 mill. Dersom kommunen klarer å selge alle boliger vil disse lån nulles ut i neste planperioden.

Som et ledd for å redusere gjeldsbelastning legger rådmannen videre til grunn at det betales avdrag utover minimumsavdrag på kr 20,6 mill. i 2017, kr 48,2 mill. i 2018,

kr 65,3 mill. i 2019 og kr 76,2 mill. i 2020.

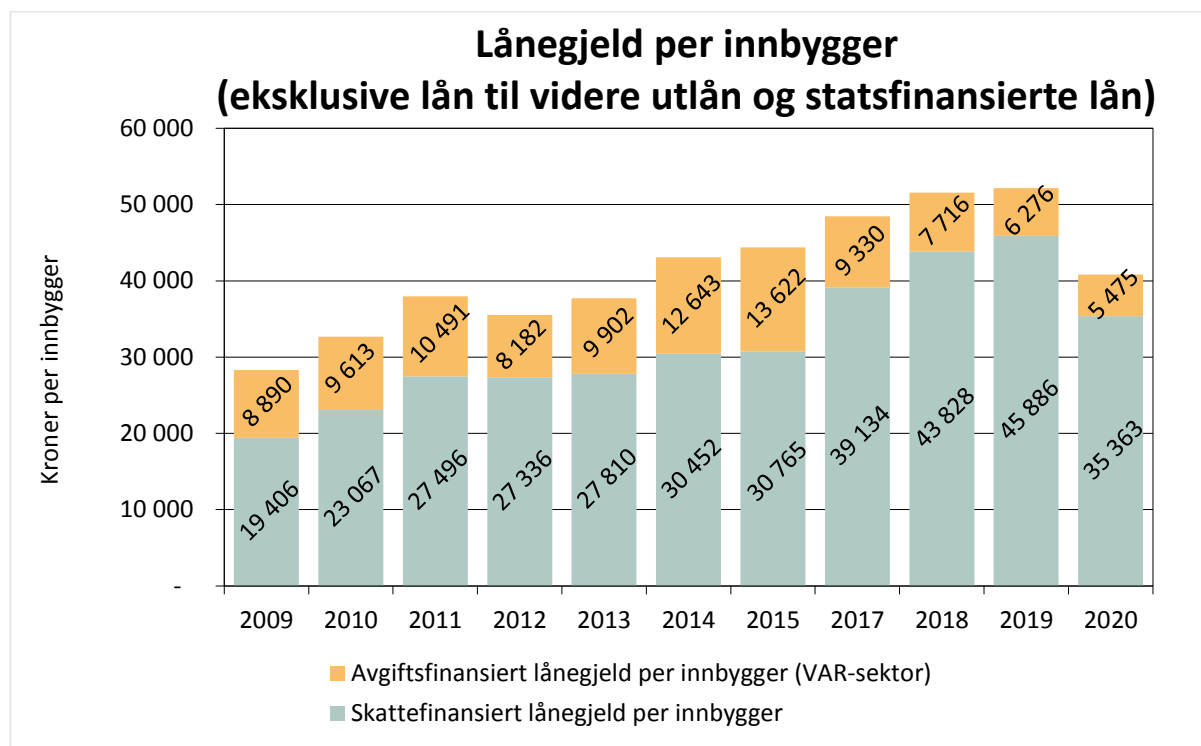
Dette innebærer at beregnet brutto lånegjeld per 31. desember 2020 (eksklusive startlån og lån for mellomfinansiering og utlån til tomteselskap) blir på kr 1.219,7 mill. Dette er kr 78 mill. lavere enn brutto lånegjeld per 31. desember 2016.

Grafen under viser hvordan langsiktig lånegjeld fordeles mellom forskjellige typer finansiering. Beregnet lånegjeld per 31. desember 2017 betjent av kommunes frie inntekter vil beløpe seg på kr 1.048 mill., mens lån som finansieres av gebyrer i VAR sektor beløper seg på kr 250 mill. En stor andel av lånegjeld henføres til VAR sektor. Kalkulatoriske avskrivninger og renter for disse lånene belastes brukerne i form av gebyrer.

Hensyntatt den forventende veksten i innbyggertall kan utviklingen i kommunes

lånegjeld per innbygger illustreres med graf under.

2.6.6. Gjeldsgrad

Gjeldsgrad er en viktig indikator som viser forhold mellom brutto lånegjeld og brutto driftsinntekter eksklusive finansinntekter, og er et nøkkeltall som uttrykker kommunens økonomiske handlefrihet. Lån for videre utlån (startlån og lån til tomteselskapet) samt lån for mellomfinansiering av selvfinansierte byggeprosjekter er ikke med i beregning av gjeldsgrad.

I forbindelse med behandling av HØP 16-19 vedtok kommunestyret følgende:

«Handlings- og økonomiplaner innrettes med sikte på reell styring etter følgende økonomiske måltall:

- For å sikre en bærekraftig kommune-økonomi skal balansen mellom inntekter og utgifter i driftsbudsjettet tilpasses et netto driftsresultat på minimum 3 % av kommunens brutto driftsinntekter.

- For å sikre en bærekraftig kommune-økonomi skal framtidige låneopptak tilpasses en gjeldsgrad – lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter – som på sikt ikke bør ligge over 60 %».

De økonomiske måltallene er også vedtatt i Kommuneplanen 2015-2026 som satsingsområde 4; Bærekraftig økonomi.

I rådmannens forslag til HØP 17-20 er målsetting om 3 prosent netto driftsresultat innarbeidet mens målsetting om gjeldsgrad på maksimum 60 prosent har vist seg å være vanskelig å innfri uten drastiske tiltak. Som et ledd for å redusere gjeldsgrad avsettes betydelige beløp i driftsbudsjettet for avdrag utover minimum på til sammen kr 210,3 mill. i planperioden. Tross dette mener rådmannen at gjeldsgrad er urovekkende høy og Sola kommune har i løpet av knapt 15 år beveget seg fra en betydelig netto formue til en netto gjeldsposisjon. Høy gjeldsgrad innebærer at større andel av driftsbudsjettet må avsettes til

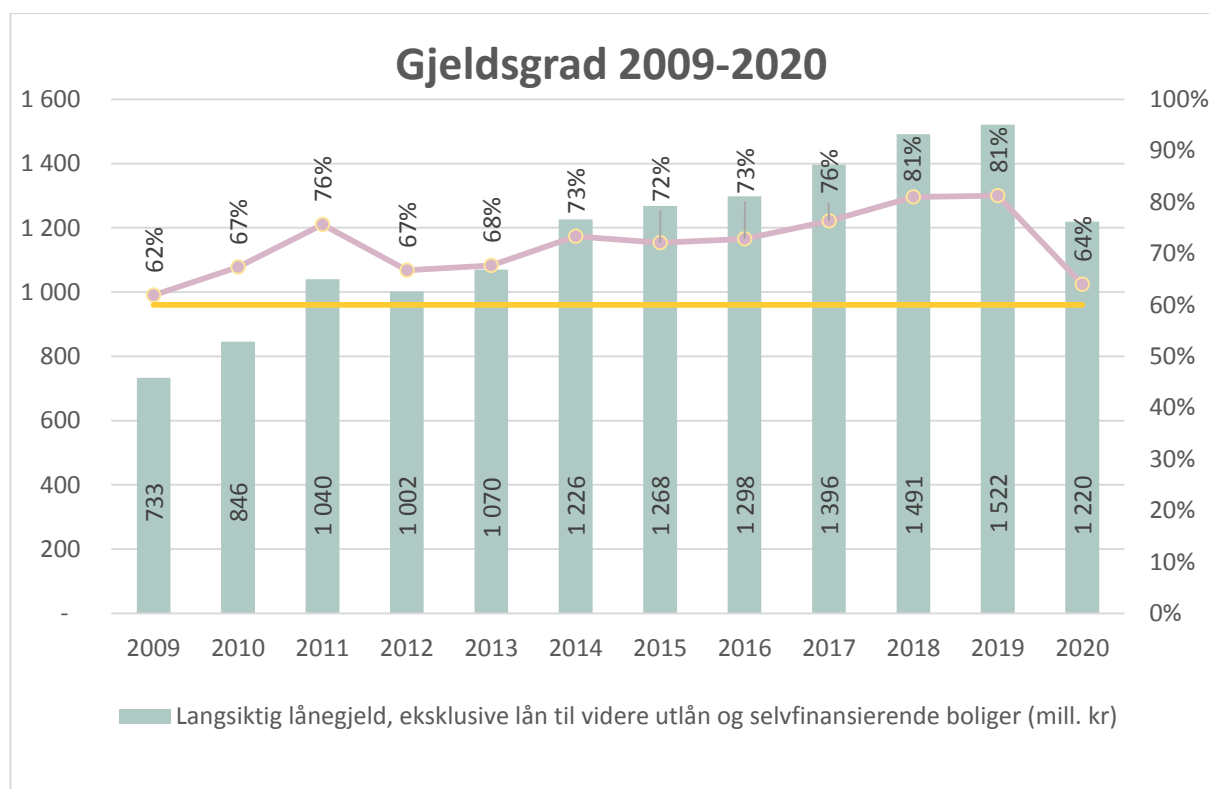

betaling av rente og avdrag, noe som svekker den økonomiske handlefriheten og reduserer handlingsrommet på sikt. Rentene er lave i dag og når rentene går opp på sikt vil det medføre at handlingsrommet i driften blir enda mindre.

Samlet investeringsnivå i rådmannens forslag til HØP 17-20 er på kr 1,326 mrd. Av dette er kr 159,4 mill. i planperioden knyttet til gjennomføring av infrastrukturprosjekter i Sola sentrum. Per i dag er det kommunen som forskutterer store deler av dette beløpet mens på sikt vil andre private utbyggere bidra til med sine refusjoner.

I forslaget til HØP 17-20 legger rådmannen til grunn at gjeldsgrad eksklusive startlån og lån for mellomfinansiering av selvfinansierte byggeprosjekter blir på 76 prosent i 2017, 81 prosent i 2018, 81 prosent i 2019 og 64 prosent i 2020. Rådmannen ønsker å påpeke at gjeldsgrad vil stige igjen i årene etter planperioden da en del nødvendige investeringer vil ligge der, herunder ferdigstilling av Jåsund skole og ny skole i Skadberg/Sande.

Grafen under viser utviklingen i gjeldsgrad og rådmannens forslag i planperioden.

Rådmannen vil presisere at det er nødvendig å ha sterk fokus på nedbygging av lånegjeld i tiden framover.

2.7. Rådmannens forslag til endringer i drift 2017-2020

2.7.1. Hovedprioriteringer – drift

Det økonomiske handlingsrommet er begrenset også i planperioden 2017-2020. Konjunkturedringer i regionen samt reduserte frie inntekter som følge lavere skattenivå og omlegging av inntektssystemet gir kommunen reduserte økonomiske rammer. Tjenestenivået må tilpasset til et lavere inntektsnivå og sikre effektiv ressursbruk for å styrke økonomisk handlingsrom.

Rådmannen har gjennom arbeidet med Handlings- og økonomiplan 2017-2020 gjennomført en streng prioritering av nye tiltak. I arbeidet med HØP 17-20 har rådmannen tatt utgangspunkt i vedtatt Handlings- og økonomiplan 2016-2019 samt andre politiske vedtak. Tiltak foreslått i denne planen er i hovedsak knyttet til demografi, samt tiltak hvor kostnader vil påløpe uansett budsjettdekning. Rådmannen har innarbeidet full kompensasjon av lønnsoppgjøret, men har ikke funnet rom for å foreslå kompensasjon for prisvekst.

Rådmannen har funnet inndeckning av tiltakene som foreslås prioritert i 2017. Dette er gjort gjennom disponering av økonomisk handlingsrom samt ved å foreslå diverse omstillings-/inndeckningsforslag på de ulike tjenesteområdene. En god del av foreslåtte tiltak er videreføring av budsjettendringene i begge tertialrapportene i 2016. For å oppnå budsjettbalanse i 2018-2020 i tråd med inntektsforutsetningene lagt til grunn, foreslår rådmannen en samlet vakansbudsjettering på kr 18,5 mill. for hele kommunen. Dette tilsvarer at ca. 98,2 prosent av totale lønnsutgifter fra og med år 2018 vil ha budsjett-

dekning. Rådmannen vil komme tilbake til denne saken ved rullering av neste HØP.

I forslag til HØP 17-20 har rådmannen innarbeidet midler til avvikling av stortingsvalg og kommune- og fylkestingsvalg i henholdsvis 2017 og 2019. Rådmannen foreslår å opprette ett årsverk som lærling for å opprettholde målsettingen om én lærling per 1000 innbyggere.

Rådmannen foreslår å bevilge 50 prosent av forventede kostnader til demografi skole samt ekstratime naturfag mellomtrinn. I forslag til statsbudsjett økes rammetilskuddet til Sola kommune med kr 0,8 mill. til tidlig innsats i skolen. Tidlig innsats innebærer å fange opp elever som sliter med grunnleggende ferdigheter tidlig og følge opp disse elevene raskt. I tillegg har rådmannen budsjettert med kr 3,7 mill. til økt lærertetthet i 1.-4. klasse. Tiltaket forutsetter at øremerket tilskudd videreføres på samme nivå som i 2016. Ved eventuelle endringer må utgiftene tilpasses inntektsnivået. Rådmannen foreslår videre å justere ulike reserver samt korrigere budsjettet for SFO. Det foreslås også å bevilge midler til voksenopplæring som følge av økt antall fremmedspråklige i introduksjonsprogrammet samt kompetansemidler til barnehagene.

Barnevern har økt kostnader til fosterhjem og institusjon, og rådmannen foreslår i dekke inn disse med kr 2,1 mill. Videre foreslår rådmannen øke rammen til barnevern som følge av bosetting av enslige mindreårige flyktninger. Rådmannen viderefører også opptrapping av helsestasjon- og skolehelsetjenesten i tråd med statlig satsing.

Innenfor kultur foreslås det ulike tiltak, blant annet kompensasjon for lag og organisasjoners og kommunale aktørers bruk

av kulturhuset. I forslag til statsbudsjett overføres ansvaret for finansiering av frivillighetssentralen fra staten til kommunene. I den forbindelse er ramme-tilskuddet til kommunene økt.

Ut fra en behovsanalyse finner ikke rådmannen at det behov for å øke kapasiteten på institusjonsplasser før i 2019. Rådmannen foreslår å åpne ny avdeling på TABO med sju senger i 2019 samt nytt sykehjem i 2020 med 64 plasser, herav 42 plasser som erstatter Soltun alderspensjonat og 22 ny plasser. Rådmannen vil ved neste rullering av HØP komme med eventuell justering når mer oppdaterte prognoser for befolknings-framskriving foreligger.

Rådmannen har i forslag til HØP 17-20 innarbeidet forventet økning av utgiftene til legevaktjeneste. Samtidig er budsjettet for øyeblikkelig hjelp døgn (ØHD) senger redusert med kr 1,95 mill. som følge av at avtalen med Stavanger er sagt opp. Videre har rådmannen innarbeidet økonomiske konsekvenser av vedtak i f-sak 85/16 om avvikling Sola Storkjøkken KF. Rådmannen foreslår videre å legge om renholdet i institusjonene, noe som forventes å gi en besparelse på kr 1,17 mill. i 2017 og kr 3,5 mill. fra 2018. Som en konsekvens av dette forslaget, foreslår rådmannen å bevilge midler til 2,2 årsverk som boassistent. Boassistentene skal ivareta oppgaver knyttet til kjøkken og mat-håndtering.

Videre foreslår rådmannen å bevilge midler til enetiltak som ble opprettet hos Psykisk helsearbeid og rus høsten 2016. Rådmannen foreslår også å bevilge midler til pilotprosjekt Rask psykisk helsehjelp i tråd med vedtak i interpellasjon sak nummer 4/15 vedtatt i kommunestyret 18. juni 2016. I tillegg foreslår

rådmannen å øke budsjetttrammen til NAV – Sosiale tjenester med kr 12 mill. Dette er en videreføring av endringer vedtatt i tertialrapportene i 2016.

Rådmannen foreslår i HØP 17-20 å bevilge midler til kostnader knyttet til forvaltning, drift og vedlikehold (FDV-kostnader) av bygg som tas i bruk i planperioden. I tillegg foreslås det å bevilge midler til luking som følge av ny forskrift om plantevernmidler. Videre foreslår rådmannen å gjennomføre omstilling i avdeling Eiendom med kr 2,36 mill. gjennom redusert overtid, redusert bruk av sommer-, sesong- og ekstrahjelp samt redusert kjøp av tjenester. Rådmannen foreslår å redusere budsjettet til vedlikehold hos Eiendom med kr 1,9 mill. i 2017 og kr 2,5 mill. fra og med 2018. Vedlikeholdsbudsjett hos Kommunalteknikk, seksjon vei, foreslås redusert med kr 0,54 mill. i 2017 og videre i planperioden.

I forslag til statsbudsjett 2017 har regjeringen bevilget kr 650 mill. til tiltakspakke for økt sysselsetting gjennom vedlikehold av kommunale bygg og anlegg. Sola kommunes andel utgjør kr 15,9 mill. Rådmannen vil komme med en egen sak med forslag til disponering av midlene.

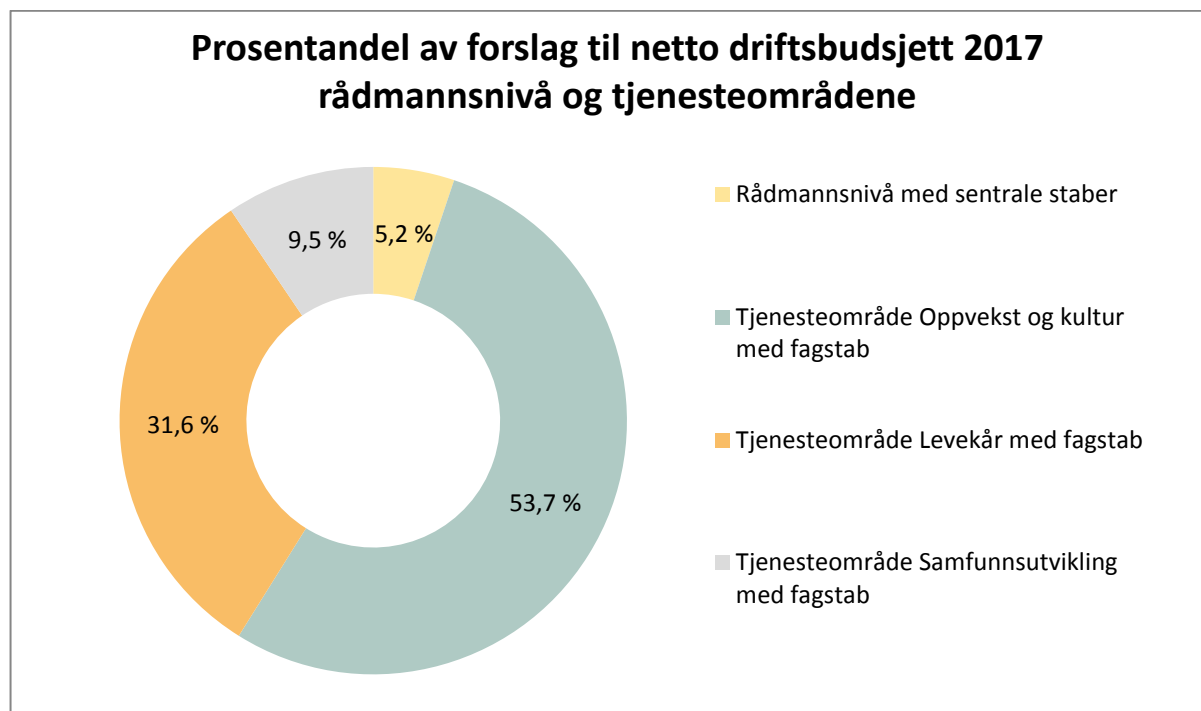
Rådmannen har ved utarbeidelse av forslag til HØP 17-20 sett på forventet aktivitetsnivå på alle seksjoner hos Arealbruk i 2017, og ser at det er grunn til å tro at seksjon byggesak vil få en høyere andel skattefinansiert drift enn budsjettet i 2016. Rådmannen foreslår at fordeling mellom skatt og gebyr på seksjon byggesak budsjetteres med 10 prosent skattefinansiert og 90 prosent gebyrfinansiert aktivitet.

Rådmannen vil gjøre kommunestyret oppmerksom på at det fra virksomhetsledere og andre er meldt inn større behov enn

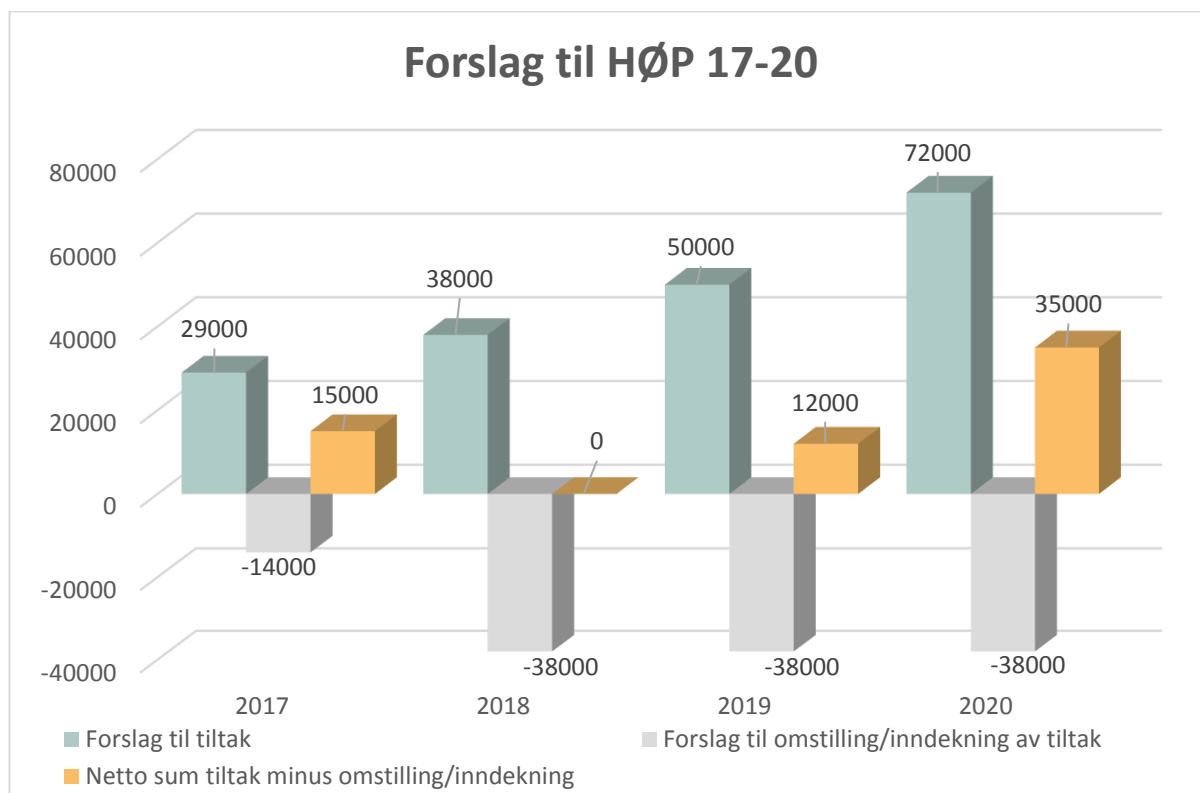
rådmannen har funnet dekning for i denne planen. Det stiller store krav til våre virksomhetsledere for å kunne levere tjenester av samme omfang og kvalitet. På noen områder vil dette ikke la seg gjennomføre, og en må forvente at standarden kan bli redusert.

Figuren under viser prosentvis andel av forslag til netto driftsbudsjett 2017 inkludert rådmannens forslag til tiltak, men eksklusive frie inntekter og felles inntekter og utgifter, fordelt mellom rådmannsnivå med sentrale staber og de ulike tjenesteområdene.

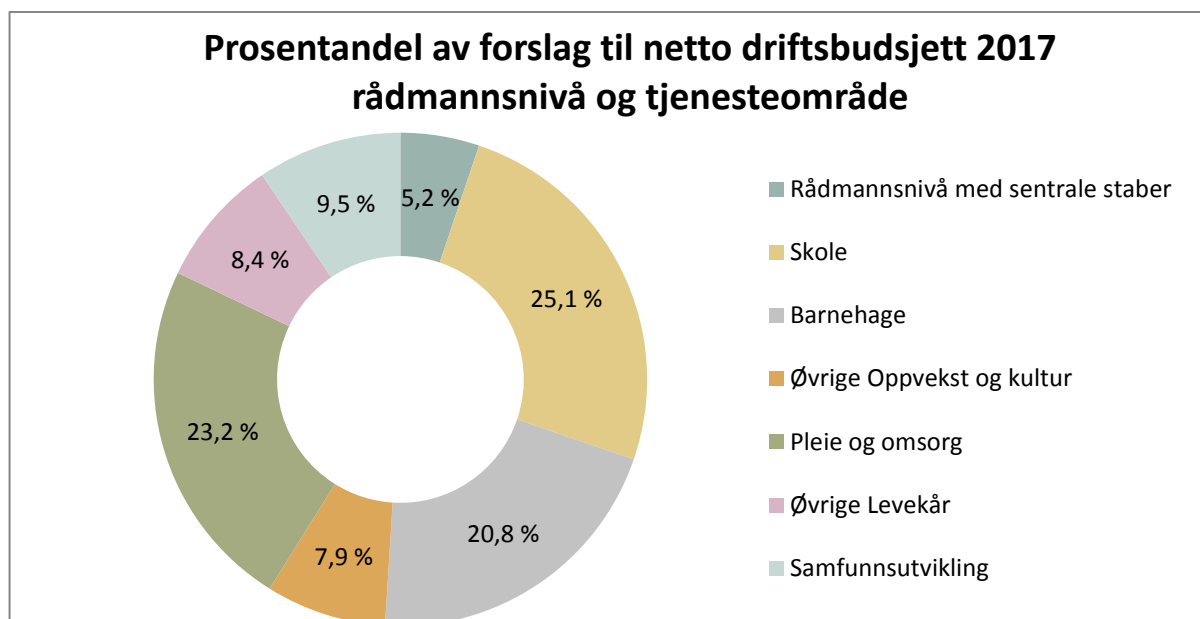
Figuren under viser hvordan rådmannens forslag til tiltak i HØP 17-20, i forhold til opprinnelig vedtatt budsjett 2016, er fordelt på ordinære tiltak, omstillings-/inndekningstiltak og netto sum av de to forannevnte tiltaksgruppene per år i

planperioden. Grafen leses slik at kr 29 mill. i 2017 er relatert til ordinære tiltak mens kr 14 mill. er omstillings-/inndekningstiltak. Netto effekt innebærer en styrkning på kr 15 mill. i 2017 i forhold til opprinnelig vedtatt budsjett 2016.

Figuren under viser prosentandel av forslag til netto driftsbudsjett 2017 inkludert rådmannens forslag til tiltak på rådmannsnivå

med sentrale staber og spesifisert innenfor tjenesteområdene.

Rådmann med sentrale staber inkluderer: Politisk nivå, Rådmannsgruppe, Personal og organisasjon, Økonomi og IKT.

Øvrige oppvekst og kultur inkluderer: Fagstab oppvekst eksklusive midler til skole og barnehage, Fagstab kultur, Sola PPT, Barnevern, Barn, ungdom og familietjenesten, Fritid, Sola bibliotek samt Sola kulturskole.

Pleie og omsorg inkluderer: Sentralt budsjetterte midler til pleie og omsorg hos Fagstab levekår, Sola sjukeheim, Sola bo- og hjemmetjenester, Tananger bo- og hjemmetjenester, Miljøtjenesten samt Psykisk helsearbeid og rus.

Øvrige levekår inkluderer: Fagstab Levekår eksklusive sentralt budsjetterte midler til pleie

og omsorg, NAV – Sosiale tjenester samt Fysio-/ergoterapi.

Samfunnsutvikling inkluderer: Fagstab samfunnsutvikling, Eiendom, Kommunalteknikk og Arealbruk.

2.7.2. Driftstabell

Tabellen under viser rådmannens forslag til endringer i driftsbudsjettet samt forslag til opprettelse av nye årsverk i 2017. Tabellen leses slik at tallene fra og med linje 1 til og med linje 29 er faktiske foreslått budsjett. Fra og med linje 30 viser tallene endringer i forhold til vedtatt budsjett 2016. Det budsjetteres med 2017-priser i hele planperioden.

TABELL: FORSLAG TIL ENDRINGER I DRIFT 2017-2020

Tall i hele kr 1000

		Forslag til nye årsverk 2017	Opprinnelig vedtatt budsjett	Forslag til budsjett	Forslag til budsjett	Forslag til budsjett	Forslag til budsjett
			2016	2017	2018	2019	2020
1	Innbyggertilskudd inkl. utgiftsutjevning		552 300	558 800	574 700	590 000	602 500
2	Inntektsutjevning		-171 200	-144 000	-150 000	-155 300	-160 200
3	Formue- og inntektsskatt		997 800	986 600	1 006 300	1 026 400	1 047 000
	Sum frie inntekter		1 378 900	1 401 400	1 431 000	1 461 100	1 489 300
4	Integreringstilskudd flyktninger		23 600	31 459	33 379	31 918	31 608
5	Andre renteinntekter		4 200	5 500	5 500	5 400	5 700
6	Kompensasjonstilskudd fra Husbanken		4 500	4 430	3 775	3 105	3 295
7	Kapitalinntekter fra selvkostområdene		23 748	21 289	21 289	21 289	21 289
	Sum sentrale inntekter		56 048	62 678	63 943	61 712	61 892
8	Minimumsavdrag		44 200	46 800	50 000	50 400	54 000
9	Avdrag utover minimum etter kommuneloven		20 513	20 600	48 200	65 300	76 200
10	Renteutgifter innlån		33 800	31 800	36 600	39 300	33 700
11	Lønnsreserve		21 024	44 000	44 000	44 000	44 000
12	Pensjonsreserve		12 600	3 000	3 000	3 000	3 000
13	Seniorordning		1 600	1 600	1 600	1 600	1 600
14	Sola kirkelige fellesråd		13 411	13 651	13 651	13 651	13 651
15	Tilskudd tros- og livssynssamfunn		3 554	3 554	3 554	3 554	4 090
16	Revisjon og kontrollutvalg		1 332	1 395	1 395	1 395	1 395
17	Fordelte utgifter		18 921	19 084	19 084	19 084	19 084
18	Diverse felles inntekter og utgifter		8 704	10 892	11 185	10 821	7 525
	Sum sentrale utgifter		179 659	196 376	232 269	252 105	258 245
19	Renteinntekter - ansvarlig lån i Lyse		-5 500	-5 800	-5 500	-5 400	-5 300
20	Utbytte Sola bredbånd AS		-6 000	-7 000	-7 000	-7 000	-7 000
21	Utbytte fra Lyse		-37 100	-42 000	-43 700	-48 100	-49 400
22	Utbytte fra Forus Næringspark AS		0	-10 000	0	0	0
23	Bruk av utbytte fra Forus Næringspark AS		0	10 000	0	0	0
24	Egenkapital investeringer		62 200	62 800	73 200	73 300	74 400
	Sum netto utgifter		193 259	204 376	249 269	264 905	270 945

		Forslag til nye årsverk 2017	Opprinnelig vedtatt budsjett	Forslag til budsjett	Forslag til budsjett	Forslag til budsjett	Forslag til budsjett
			2016	2017	2018	2019	2020
	Tilskudd regionale prosjekter:						
25	Tilskudd Rogaland brann og redning IKS		19 680	21 786	21 786	21 786	21 786
26	Tilskudd Greater Stavanger		900	913	926	939	952
27	Tilskudd Sørmarka Arena IKS		1 578	1 700	1 700	1 700	1 700
28	Tilskudd til Folkehallene IKS		0	222	1 206	1 206	1 198
29	Tilskudd Nordjærenpakken		170	700	700	700	700
	Sum tilskudd regionale prosjekt		22 328	25 321	26 318	26 331	26 336
	Beregnet netto driftsramme til avdelingene		1 219 361	1 234 381	1 219 356	1 231 576	1 253 911
	Disponibelt utover 2016-nivå			15 020	-5	12 215	34 550
		Forslag til nye årsverk 2017	Opprinnelig vedtatt budsjett	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016
			2016	2017	2018	2019	2020
	Standard- og volumendringer fordelt på sektorene:						
	RÅDMANN MED SENTRALE STABER						
30	Vakansebudsjettering Rådmann med sentrale staber			0	-1 108	-1 108	-1 108
	Politisk nivå med sekretariat		15 647				
31	Valg			1 100	0	1 300	0
	Rådmannsgruppen		9 468				
	Personal og organisasjon		25 893				
32	Verktøy for befolkningsvarsling ved kriser			-55	-55	-55	-55
33	Interkommunalt arkiv i Rogaland (IKA)			20	95	120	140
34	Økning antall lærlinger for å oppnå én per 1000 innbyggere	1,00		470	470	470	470
	Økonomi		10 049				
	IKT		0				
35	Økte utgifter drift og vedlikehold Gerica			120	120	120	120
	SUM Felles utgifter og Rådmann med sentrale staber	1,00	61 057	1 655	-478	847	-433
	TJENESTEOMRÅDE OPPVEKST OG KULTUR						
36	Vakansebudsjettering Oppvekst og kultur			0	-10 424	-10 424	-10 424
	Fagstab Oppvekst		19 643				
37	Natteravner			-100	-100	-100	-100
	Grunnskole og SFO		282 514				
38	Demografikostnader skole			1 733	3 740	4 950	6 655
39	Ekstratime naturfag mellomtrinn			270	270	270	270

		Forslag til nye årsverk 2017	Opprinnelig vedtatt budsjett	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016
			2016	2017	2018	2019	2020
40	Tidlig innsats 1.- 4. klasse			817	1 961	1 961	1 961
41	Økt lærertetthet 1. - 4. klasse			3 762	3 762	3 762	3 762
42	Økt lærertetthet 1. - 4. klasse, øremerket tilskudd			-3 762	-3 762	-3 762	-3 762
43	Justering av reserve			-1 512	-1 512	-1 512	-1 512
44	Økning avdelingsleder SFO			362	362	362	362
45	SFO Økning foreldrebetaling			-235	-235	-235	-235
46	SFO Justering av reserve			-503	-503	-503	-503
47	SFO Reserve avsatt til husleie private SFO			-236	-236	-236	-236
48	SFO Reduksjon av sentral pott avsatt til styrkingstiltak			-590	-590	-590	-590
	Sola voksenopplæring		7 798				
49	Økning av antall fremmedspråklige i introduksjons-programmet			3 377	3 377	3 377	3 377
50	Økning av antall fremmedspråklige i introduksjons-programmet, inntektsøkning			-1 995	-1 995	-1 995	-1 995
	PPT - Pedagogisk psykologisk tjeneste		7 360				
51	Overføring lovpålagte oppgaver fra barnehage	1,30		500	610	610	610
	Barnehage		253 749				
52	Kompetanseheving mot 2020			0	1 170	1 590	2 010
53	Eksisterende vedtak spesial pedagogiske tiltak (både kommunale og private barnehager)			-400	-400	-400	-400
54	Overføring lovpålagte oppgaver til PPT, jamfør linje 51			-500	-500	-500	-500
	Barnevern		28 581				
55	Økte kostnader fosterhjem og institusjon			2 100	2 100	2 100	2 100
56	Bosetting enslige mindreårige flyktninger, økt bemanning			1 250	1 250	1 250	1 250
57	Bosetting seks enslige mindreårige flyktninger, særskilt tilskudd			-1 840	-1 240	-1 240	-1 240
58	Bosetting seks enslige mindreårige flyktninger, driftsutgifter			1 650	1 650	1 650	1 650
	Barn, ungdom og familietjenesten		22 247				
59	Økt bemanning helsestasjon - statlig satsing	1,00		700	700	700	700
60	Mobilt veiledningsteam,			-300	-300	-300	-300
	Fagstab Kultur		7 446				
61	Økning husleierefusjon - lag og foreninger			300	300	300	300

		Forslag til nye årsverk 2017	Opprinnelig vedtatt budsjett	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016
			2016	2017	2018	2019	2020
62	Intern husleierefusjon - kommunale aktører			200	200	200	200
63	Lokale produksjonsmidler			100	100	100	100
64	Justering driftstilskudd museer			10	30	80	80
65	Frivilligsentralen			800	800	800	800
66	Innsparing kommunalt tilskudd til frivilligsentralen			-268	-268	-268	-268
	Fritid		12 741				
	Sola bibliotek		6 003				
67	Bortfall av inntekter			208	208	208	208
	Sola kulturskole		8 992				
68	Fornyelse av utstyr og instrumenter			100	100	100	100
69	Økning av kontingent 7-8 %			-161	-161	-161	-161
	Sum Tjenesteområdet Oppvekst og kultur	2,30	657 074	5 837	464	2 144	4 269
	TJENESTEOMRÅDE LEVEKÅR						
70	Vakansebudsjettering Levekår			0	-5 828	-5 828	-5 828
	Fagstab Levekår		16 983				
71	Økt vederlagsbetaling, institusjoner			-671	-1 361	-3 261	-7 086
72	Utskifting av leasingbiler			330	210	-30	360
73	Nytt sykehjem i Sola			0	0	0	14 800
74	Økte bidrag legevakt/K46/ Krisesenter/Funkishuset/ pasientskadeerstatning			1 760	2 000	2 200	2 400
75	Rådgiver omstilling levekår			0	-650	-650	-650
76	Øyeblikkelig hjelp døgn (ØHD) senger			-1 950	-1 950	-1 950	-1 950
77	Sola storkjøkken (reduksjon tilskudd for hjemmelevering)			0	-500	-500	-500
78	Besparelse kjøp av institusjonsmat			-50	-1 700	-1 700	-1 700
79	Styrking av grunnbemanning/ kompetanseheving			0	1 500	1 500	1 500
80	Kommuneoverlege	0,10		110	110	110	110
81	Budsjettreserve økt bistandsbehov			-1 250	-1 250	-1 250	-1 250
82	Økt refusjon for brukere med spesielt ressurskrevende tjenester			-4 570	-4 570	-4 570	-4 570
83	Interkommunalt smittevernarbeid			-400	-400	-400	-400
84	Omsorgslønn			-500	-500	-500	-500
85	Renhold			-1 167	-3 500	-3 500	-3 500
86	Tilførsel av 2,2 årsverk til boassistent fordelt på sykehjem og aldershjem som følge av omlegging av renhold			367	1 100	1 100	1 100
	Sola sjukeheim		65 106				
	Sola bo- og hjemmetjenester		68 296				

		Forslag til nye årsverk 2017	Opprinnelig vedtatt budsjett	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016
			2016	2017	2018	2019	2020
	Tananger bo- og hjemmetjenester		55 087				
87	Åpning av ny avdeling ved TABO, syv senger			0	0	4 700	4 700
	Miljøtjenesten		79 686				
88	Sande aktivitetssenter - økt behov for bemanning			450	450	450	450
89	Bemanning av base, boliger for mennesker med psykisk utviklingshemming			0	0	3 000	3 000
	Psykisk helsearbeid og rus		37 272				
90	Redusert statlig finansiering av stillinger			650	1 950	1 950	1 950
91	Driftsbudsjett, leasingbiler/Lag A			0	-50	-50	-50
92	Redusert tilskudd til psykolog			0	0	300	300
93	Enetiltak			3 610	3 610	3 610	3 610
94	Pilotprosjekt Rask psykisk helsehjelp			1 905	1 905	1 905	1 905
95	Pilotprosjekt Rask psykisk helsehjelp - statstilskudd			-1 700	-1 400	-1 000	0
	NAV - Sosiale tjenester		42 082				
96	Flyktningeteamet - økt stillingsressurs	1,00		650	650	650	650
97	Økte sosialhjelputgifter			12 000	12 000	12 000	12 000
	Fysio- og ergoterapitjenesten		17 113				
98	Ergoterapi barn - økt stillingsressurs			0	335	335	335
99	Indeksregulering, driftstilskudd			90	190	290	390
100	Økning fastlønnstilskudd			-50	-100	-150	-200
101	Reduksjon av budsjetttrammen			-600	-600	-600	-600
	Sum Tjenesteområdet Levekår	1,10	381 625	9 014	1 651	8 161	20 776
	TJENESTEOMRÅDE SAMFUNNSUTVIKLING						
102	Vakansebudsjettering Samfunnsutvikling			0	-1 160	-1 160	-1 160
	Fagstab Samfunnsutvikling		7 091				
103	Analyseverktøyet FME og ArcGis			260	185	185	185
104	Kommunedelplan Forus, IKDP			55	-20	-200	-200
	Eiendom		89 148				
105	Bygg og anlegg som tas i bruk, FDV-kostnader			923	2 710	5 595	14 470
106	Lekeutstyrskontroller			1 000	1 000	1 000	1 000
107	Konsekvenser av Forskrift om plantevernmidler			1 000	1 000	1 000	1 000
108	Omstilling Eiendom			-2 360	-2 360	-2 360	-2 360
109	Redusert vedlikehold, Eiendom			-1 895	-2 528	-2 528	-2 528
110	Økte inntekter bad			-179	-179	-179	-179

		Forslag til nye årsverk 2017	Opprinnelig vedtatt budsjett	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016	Forslag til endring ifht bud 2016
			2016	2017	2018	2019	2020
111	Tiltakspakken for økt sysselsetting 2017			15 934	0	0	0
112	Tiltakspakke for økt sysselsetting 2017, statstilskudd			-15 934	0	0	0
	Kommunalteknikk		12 405				
113	Opptrapping kjøp fra I.V.A.R. fast			658	1 360	2 123	2 952
114	Opptrapping kjøp fra I.V.A.R. variabel			2 097	3 940	6 005	8 320
115	VA ledning i kryss Kleppvegen/Nordsjøvegen			-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
116	Reduksjon kostnader VAR			-381	-381	-381	-381
117	Opptrapping diverse driftskostnader, 100 % gebyrfinansiert			-374	-2 919	-5 747	-8 891
118	Avdelingsingeniør VA	1,00		800	800	800	800
119	Avdelingsingeniør VA, 100 % gebyrfinansiert			-800	-800	-800	-800
120	Redusert vedlikehold seksjon vei			-544	-544	-544	-544
	Arealbruk		10 961				
121	Prosjektleder kloakking Kolnes			0	0	-800	-800
122	Prosjektleder kloakking Kolnes, finansiert 100 % ved bruk av fond spredte avløp			0	0	800	800
123	Byggesak - ny fordeling mellom skatt 10 % og gebyr 90 %			254	254	254	254
	Sum Tjenesteområdet Samfunnsutvikling	1,00	119 605	-1 486	-1 642	1 063	9 938
	Budsjettbalanse 2016		0				
	Sum endringer på sektorene	5,40		15 020	-5	12 215	34 550
	BUDSJETTBALANSE I PLANPERIODEN	5,40		0	0	0	0

2.7.3. Nye tiltak i drift – beskrivelse

Sentrale inntekter og utgifter

Linje 1, 2 og 3: Innbyggertilskudd, inntektsutjevning samt formue- og inntektsskatt

Det vises til innledende kommentarer i avsnitt 2.1. Det budsjetteres med sum frie inntekter på kr 1,401 mrd.

Linje 4: Integreringstilskudd flyktninger

Det budsjetteres med kr 31,5 mill. i 2017. Tilskuddet er beregnet etter satser i forslag til

statsbudsjett for 2017 og på bakgrunn av vedtak i kommunestyret om bosetting av flyktninger, jamfør k-sak 83/15 behandlet i møte 17. desember 2015. I tillegg har rådmannen hensyntatt brev fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) datert 10. oktober 2016. I brevet opplyses det om at bosettingsbehovet i 2017 er lavere enn tidligere plantall fra IMDI. Færre asylsøkere til Norge med færre som innvilges opphold er hovedårsakene til at behovet har gått ned. Det nedjusterte bosettingsbehovet gjør at IMDI ber om at Sola kommune reduserer sitt vedtak

til å bosette 45 flyktninger i 2017. Rådmannen har valgt å budsjettere med integrerings-tilskudd for 45 ordinære flyktninger og seks enslige mindreårige flyktninger som er planlagt bosatt i 2017.

Linje 5: Andre renteinntekter

Disse inntektene er budsjettert i henhold til forventet likviditet på kommunens konsern-konto samt forventet rentenivå og vilkår for rentebetingelser som Sola kommune har med sin bankforbindelse. Det budsjetteres med kr 5,5 mill. i 2017.

Linje 6: Kompensasjonstilskudd fra Husbanken

Staten gir tilskudd for å dekke renter og avdrag i forbindelse med handlingsplan for eldreomsorg og opptrappingsplan psykisk helse samt Reform 97. I tillegg gis det tilskudd til å dekke renteutgifter i forbindelse med skole- og svømmehallbygg. Sola kommune utnytter ordningen maksimalt i henhold til tildelte investeringsrammer fra Husbanken. Det budsjetteres med kr 4,4 mill. i 2017 for dette formålet og ut fra renteforutsetningen redegjort i avsnitt 2.3.3.

Linje 7: Kapitalinntekter fra selvkost-områdene

Motpost på avskrivninger og rente på rest-kapital på investeringer i VAR-sektoren og Arealbruk er beregnet til kr 21,3 mill. Kostnadene belastes selvkostområdene og inngår i gebyrgrunnlagene.

Linje 8 og 10: Minimumsavdrag og renteutgifter innlån

Det budsjetteres med kapitalutgifter på kr 78,6 mill. i 2017. Dette på bakgrunn av rådmannen forslag til investeringsnivå samt det tilhørende låneopptak. Det vises til

innledende kommentarer om renteforutsetninger avsnitt 2.3.3. samt avsnitt om utvikling av lånegjeld og gjeldsgrad.

Linje 9: Avdrag utover minimum etter kommuneloven

Rådmannen har lagt til grunn at kr 20,6 mill. i 2017, kr 48,2 mill. i 2018, kr 65,3 mill. i 2019 og kr 76,2 mill. i 2020 benyttes til betaling av avdrag utover minimumsavdrag. Dette er i tråd med vedtatt HØP 16-19 samt kommune-styrets og rådmannens intensjon for å redusere kommunens gjeldsgrad.

Linje 11: Lønnsreserve

Rådmannen har innarbeidet full kompensasjon for helårseffekt av lønns-oppgjørene i 2016 samt effekt av lønns-oppgjørene i 2017. Ved beregning av lønns-oppgjør 2017 er det lagt til grunn en lønns-vekst på 2,7 prosent som tilsvarer forventet lønns-vekst lagt fram i forslag til statsbudsjett 2017. Rådmannen tilrår at lønnsreserven på bakgrunn av ovennevnte settes til kr 44,0 mill. Det er grunn til å understreke at lønnsreserven er mer en teknisk forordning enn et uttrykk for lønnsvekst. I perioden 2018-2020 er lønnsbudsjettet videreført i 2017-priser.

Linje 12: Pensjonsreserve

Det vises til innledende kommentarer under avsnitt 2.3.4. Denne linjen viser kun budsjettert pensjonsreserve på sentral konto. I tillegg er pensjonsutgifter budsjettert på den enkelte virksomhet med videreføring av 2016-nivået. Budsjettposten er avsatt til å dekke forventede merutgifter til pensjonsutgifter i det enkelte år i planperioden, utover det som er budsjettert på den enkelte virksomhet.

Linje 13: Seniorordning

Kompensasjon til virksomhetene for seniorordning på kr 1,6 mill. videreføres fra budsjett 2016.

Linje 14: Sola kirkelige fellesråd

Budsjettrammen for Sola kirkelig fellesråd videreføres fra 2016 justert for 2,7 prosent lønnsvekst og indeksregulering av moms-kompensasjon. Det vises til kapittel 5 for ytterligere informasjon om kirkelig fellesråds budsjettinnspill samt rådmannens vurdering. Rådmannen tilrår å budsjettere med kr 13,7 mill. i 2017.

Linje 15: Tilskudd tros- og livssynssamfunn

Tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke kan kreve et årlig tilskudd fra staten og fra kommunene hvor det bor medlemmer av samfunnet. Tilskuddet beregnes på bakgrunn av kommunens budsjetterte utgifter til Den norske kirke. Rådmannen tilrår å budsjettere med kr 3,6 mill. i 2017-2019, med en økning til kr 4,1 mill. i 2020 som følge av investeringsutgifter til ny kirke.

Linje 16: Revisjon og kontrollutvalg

I tråd med budsjettforslag 2017 – kontroll og tilsyn fra Kontrollutvalget i Sola har rådmannen budsjettert med kr 1,395 mill. i 2017.

Linje 17: Fordelte utgifter

Budsjettposten inneholder inntekter fra selv-kostområdenes bruk av sentrale stabs-tjenester og administrasjonsbygg. I tillegg ligger det budsjettmidler til fellesutgifter som skal fordeles på korrekt KOSTRA funksjon i forbindelse med regnskapsavslutningen. Dette gjelder utgifter til Kommunikasjonsavdelingen, Avdeling IKT, faglitteratur, porto

og annonser. Budsjettet for 2017 er videreført på om lag samme reelle nivå som i 2016.

Linje 18: Diverse felles inntekter og utgifter

Budsjettposten dekker utgifter til enkelte tilskudd til lag og organisasjoner, velferds-tiltak, forsikringer, husleie midlertidige lokaler rådhus samt andre sentrale utgifter. Det budsjetteres med kr 10,8 mill. i 2017.

Linje 19 og 21: Overføringer fra Lyse

Det vises til innledende kommentarer i avsnitt 2.2.1. Det budsjetteres med rente og utbytte fra Lyse på henholdsvis kr 5,8 mill. og kr 42 mill. i 2017. Avdrag på det ansvarlige lån i Lyse føres i investeringsregnskapet og utgjør kr 8,7 mill.

Linje 20: Utbytte Sola bredbånd AS

I vedtatt HØP 16-19 er det budsjettert med utbytte fra Sola bredbånd AS på kr 6 mill. i 2016 og kr 7 mill. hvert år i 2017-2019. Rådmannen tilrår at det budsjetteres med kr 7 mill. i utbytte fra Sola bredbånd AS hvert år i planperioden i HØP 17-20.

Linje 22 og 23 Utbytte fra Forus Næringspark

Ordinær generalforsamling i Forus Næringspark vedtok i møte 28. april 2016 å dele ut et utbytte på kr 50 mill. i 2016 og kr 50 mill. i 2017 basert på årsregnskapene for 2015 og 2016. Det var enighet om at Sola kommune skal ha 20 prosent av utbyttet, mens Stavanger og Sandnes kommuner skal ha 40 prosent hver av utbyttet for 2016 og 2017. Videre ble det enighet om at det i en periode på 10 år etter ordinær generalforsamling i 2017, ikke skal foretas utbyttedeling fra selskapet om annet ikke avtales mellom partene i fellesskap.

Utbyttet for 2016 ble budsjettert i *Budsjettoppfølgning 2016 – drift per 31.08.16,*

jamfør k-sak 64/16, møte 6. oktober 2016 og avsatt på disposisjonsfond/næringsfond. Rådmannen tilrår at det budsjetteres med kr 10 mill. i utbytte fra Forus Næringspark i 2017 sammen med tilsvarende avsetning til disposisjonsfond/næringsfond. Næringsfondet kan disponeres både i drifts- og investeringsregnskapet.

Linje 24: Egenkapital investeringer

Det budsjetteres med kr 62,8 mill. i 2017 i egenkapital investeringer.

Linje 25: Tilskudd Rogaland brann og redning IKS

Ny hovedbrannstasjon ventes tatt i bruk fra 1. april 2017. Fra samme tidspunkt opphører leieutgifter for stasjonen på Forus, Åsen feierbad og stasjonen på Sandved. Fra 1. januar 2017 øker leieutgifter etter ombygging av stasjonen på Bryne for dagkasernering. Sum økt husleie utgjør kr 9,4 mill. for eierkommunene. Det er stor usikkerhet rundt utgifter til samlokalisering av 110-sentralene Haugesund og Rogaland brann og redning IKS. De er foreløpig beregnet kr 2,027 mill. i andel flytteutgifter for eierkommunene, men økonomiske virkninger av dette er per dags dato uavklarte.

Budsjett for drift av brannvesenet økes med 4,5 prosent. Dette gjelder finansiering av lønnsoppgjør, dagkasernering Bryne samt styrking beredskap med dagkasernering Stavanger fra 1. september 2017 i henhold til styrets alternative løsning. Miljørettet helsevern styrkes med 3 prosent som er lavere enn styrets forslag, men dekker lønns- og prisvekst. Skjenkekontrollen beregnes i forhold til antall kontroller, økningen på kr 155.00 er i samsvar med styrets forslag.

Samlet økes tilskuddet fra eierkommunene med kr 19,1 mill. (8,5 prosent).

Med bakgrunn i samlet budsjettforslag for brann- og feiervesen og miljørettet helsevern utgjør Sola kommunes samlede tilskudd til Rogaland brann og redning IKS kr 21,8 mill. i 2017.

Linje 26: Tilskudd Greater Stavanger

Kommunestyret vedtok 21. mai 2015 i sak 28/15 videreføring av partnerskap med Greater Stavanger i fire år fra 1. januar 2016. I henhold til partnerskapsavtalen med Greater Stavanger for perioden fra 1. januar 2016 til 31. desember 2019 har hver av de deltakende kommuner forpliktet seg til kjøp av næringsutviklingstjenester fra Greater Stavanger. Tjenestenes årlige verdi er fastsatt til kr 35 per innbygger for alle kommunene i partnerskapsavtalen med unntak av Stavanger kommune som betaler kr 60 per innbygger. Beregningstidspunktet for innbyggertallet er 1. januar før det året betalingen gjelder for. Beløpet kan endres etter alminnelig behandling av årsmøtet med virkning for påfølgende år.

Sola kommunes andel av tilskudd til Greater Stavanger budsjetteres med kr 0,913 mill. i 2017 med en opptrapping i planperioden basert på en forventet befolkningsvekst på 1,4 prosent.

Linje 27: Tilskudd Sørmarka Arena IKS

Sola kommune dekker 8,4 prosent av kapital- og driftskostnadene for Sørmarka flerbruks-hall IKS (Sørmarka Arena). I samråd med rådmennene i de øvrige eierkommunene budsjetteres med et samlet tilskudd på kr 20,3 mill. hvor Sola kommune sin andel er på kr 1,7 mill. Dette er i tråd med oversendt forslaget fra styret i Sørmarka IKS.

Linje 28: Tilskudd til Folkehallene

Ved bygging av regionalt sykkelanlegg som del av Folkehallene IKS, må kostnader til driftstilskudd i Randaberghallen og Multi-hallen innarbeides. Basert på eierstruktur i Sørmarka Arena IKS vil Sola kommunes andel av tilskuddene i Folkehallene IKS utgjøre 8,4 prosent. Rådmannens tilrådning til HØP 17-20 er basert på Folkehallene IKS sitt budsjettforslag med en eierandel på 8,4 prosent, med effekt fra medio 2017.

Linje 29: Tilskudd Nordjærenpakken

Tilskuddet gjelder Sola kommunes andel i spleiselaget mellom stat, fylkeskommune og kommune. Dette tilskuddet har fra 2015 blitt budsjettert i driftsbudsjettet.

RÅDMANN MED SENTRALE STABER**Linje 30: Vakanserbudsjettering Rådmann med sentrale staber**

Rådmannen har gjennom arbeidet med HØP 17-20 gjennomført en streng prioritering av nye tiltak. Det økonomiske handlingsrommet i planperioden er stramt, og rådmannen har funnet inndekning av tiltakene som foreslås prioritert i 2017. For å oppnå budsjettbalanse i 2018-2020 og i tråd med inntektsforutsetningene lagt til grunn, foreslår rådmannen en samlet vakanserbudsjettering på kr 18,5 mill. for hele kommunen. Dette tilsvarer at om lag 98,2 prosent av totale lønnsutgifter, fra og med 2018, vil ha budsjettdekning. Rådmann med sentrale stabers andel av vakanserbudsjetteringen utgjør kr 1,1 mill. Rådmannen vil komme tilbake til dette ved rullering av neste HØP.

Linje 31: Valg

Rådmannen tilrår å bevilge kr 1,1 mill. i 2017 og kr 1,3 mill. i 2019 til avvikling av

henholdsvis stortingsvalg samt kommune- og fylkestingsvalg. Budsjetttrammen for 2018 og 2020 settes lik null.

Linje 32: Verktøy for befolkningsvarsling ved kriser

I vedtatt HØP 16-19 ble det bevilget kr 110.000 til anskaffelse og drift av verktøy for befolkningsvarsling ved kriser i 2016. Fra og med 2017 vil det kun løpe utgifter til drift på kr 55.000. Rådmannen tilrår å redusere rammen med kr 55.000 fra 2017 og resten av planperioden.

Linje 33: Interkommunalt arkiv i Rogaland (IKA)

Sola kommune har en eierandel på 7,04 prosent i Interkommunalt arkiv i Rogaland IKS (IKA). Hver deltaker (kommune eller selskap) betaler tilskudd etter en fordelingsnøkkel som representantskapet vedtar. I tillegg betales det en årlig hyllemeter/depotleie med utgangspunkt i arkivmaterialet som eierne har i IKAs depot. IKA flytter til nytt arkivbygg på Ullandhaug medio 2017. Økte leieutgifter dekkes inn ved en ekstra økning i tilskuddet i både 2017 og 2018. Rådmannens tilrådning til endring i budsjetttramme er basert på IKAs økonomiplan 2017-2020 vedtatt i representantskapsmøte 27. april 2016.

Linje 34: Økning antall lærlinger for å oppnå én per 1000 innbyggere

Rådmannen foreslår å øke antall lærlinger med ett årsverk. Grunnlaget er befolknings-tilveksten i 2016 og vedtak om å ha en lærling pr 1000 innbygger. Rådmannen tilrår at det opprettes ett årsverk som lærling med tilhørende finansiering på kr 0,47 mill.

Linje 35: Økte utgifter drift og vedlikehold Gerica

På bakgrunn av utvidelse av funksjonalitet i kommunens pasientjournalssystem Gerica, vil årlige vedlikeholdsutgifter øke med kr 0,12 mill. årlig fra og med 2017. Økningen skyldes i hovedsak innføring av elektroniske låser som erstatning for nøkkelbokser. Rådmannen tilrår å øke driftsbudsjettet til avdeling IKT med tilsvarende beløp.

TJENESTEOMRÅDET OPPVEKST OG KULTUR**Linje 36: Vakansbudsjettering Oppvekst og kultur**

Rådmannen har gjennom arbeidet med HØP 17-20 gjennomført en streng prioritering av nye tiltak. Det økonomiske handlingsrommet i planperioden er stramt, og rådmannen har funnet inndekning av tiltakene som foreslås prioritert i 2017. For å oppnå budsjettbalanse i 2018-2020 og i tråd med inntektsforutsetningene lagt til grunn, foreslår rådmannen en samlet vakansbudsjettering på kr 18,5 mill. for hele kommunen. Dette tilsvarer at om lag 98,2 prosent av totale lønnsutgifter, fra og med år 2018, vil ha budsjett-dekning. Oppvekst og kulturs andel av vakansbudsjetteringen utgjør kr 10,4 mill. Rådmannen vil komme tilbake til dette ved rullering av neste HØP.

Fagstab oppvekst**Linje 37: Natteravner**

I forbindelse med behandling av HØP 15-18 vedtok kommunestyret å styrke natteravn-tjenesten. Midlene til dette ble lagt til fagstab oppvekst. Det gis tilskudd til denne tjenesten av kommunen over andre budsjetter, og ut i fra samordningshensyn foreslår rådmann at

denne bevilgningen på kr 0,1 mill. i 2017 og videre i planperioden utgår fra stab oppvekst.

Grunnskole og SFO**Linje 38: Demografikostnader skole**

Beregning av demografikostnader er basert på nye prognoser om befolkningsframskriving utarbeidet av kommuneplanleggere. Kostnadene er beregnet på bakgrunn av nevnte prognose per år og elevfaktor. Rådmannen foreslår å legge inn om lag 50 prosent av reelle demografikostnader i planperioden, noe som utgjør kr 1,7 mill. i 2017 med en opp-trapping i planperioden.

Linje 39: Ekstratime naturfag mellomtrinn

I statsbudsjettet for 2016 ble det bevilget midler til en ekstra time naturfag per uke fra høsten 2016 på 5.-7. trinn. Denne bevilgningen på kr 0,36 mill. ble innarbeidet i rådmannens forslag og vedtatt av kommunestyret i forbindelse med behandling av HØP 16-19. Bevilgningen er videreført i rådmannens forslag til HØP 17-20. I tillegg ble det i HØP 16-19 lagt inn en helårseffekt på kr 0,54 mill. i 2017. Rådmannen foreslår at den planlagte opptrapping på kr 0,54 mill. i 2017 halveres til kr 0,27 mill.

Linje 40: Tidlig innsats 1.- 4. klasse

Regjeringen foreslår å styrke arbeidet med tidlig innsats i skolen. Tidlig innsats innebærer å fange opp elever som sliter med grunnleggende ferdigheter tidlig og følge opp disse elevene raskt. Det foreslås at kr 150 mill. av veksten i frie inntektene begrunnes med en økt satsing på tidlig innsats i grunnskolen fra høsten 2017. Midlene fordeles via rammetilskuddet. Sola sin andel er på kr 0,8 mill. i 2017 med helårseffekt på kr 1,9 mill. i 2018 og videre i planperioden.

Linje 41 og 42: Økt lærertetthet 1.-4. klasse

Regjeringen viderefører tilskudd til økt lærertetthet 1.-4. klasse fra 2016. Sola sin andel i 2016 var på kr 3,7 mill. Rådmannen foreslår at 2016 tall videreføres til 2017 under forutsetningen at midlene finansieres av øremerkede tilskudd som i 2016. Tiltaket forutsetter at øremerket tilskudd videreføres på samme nivå som i 2016. Ved eventuelle endringer må utgiftene tilpasses inntektsnivået.

Linje 43: Justering av reserve

Rådmannen foreslår å redusere budsjettet med en reserve på kr 1,512 mill. tilsvarende reduksjon foretatt i forbindelse med behandling av *Budsjettoppfølgning 2016 – drift per 31.08.16*, k-sak 64/16, møte 6. oktober 2016

Linje 44: SFO Økning avdelingsleder SFO

Rådmannen foreslår å øke budsjettet med en halv stilling ved Dysjaland SFO. Begrunnelsen for dette er at SFO-en har passert grensen på 60 barn, som dermed medfører en økning fra halv til hel stilling som avdelingsleder.

Linje 45: SFO Økning foreldrebetaling

Rådmannen foreslår en økning av foreldrebetalingen på mellom 3,4 og 5 prosent ved kommunal SFO. Økningen utgjør kr 100 for både 100 prosent og 60 prosent plass. Beregnet effekt er en merinntekt på kr 0,24 mill. hensyntatt redusert barnetall.

Linje 46: SFO Justering av reserve

Rådmannen foreslår å redusere budsjettet med en reserve på kr 0,5 mill. tilsvarende reduksjon foretatt i forbindelse med behandling av *Budsjettoppfølgning 2016 – drift per 31.08.16*, k-sak 64/16, møte 6. oktober 2016. Det vises også til omtale under

f-sak 75/16 Inndekning av merforbruk varslet i første tertialrapport 2016.

Linje 47: SFO Reserve avsatt til husleie private SFO

Det er tidligere avsatt kr 0,24 mill. for å finansiere tilskudd til dekning av husleie for private SFO som ikke holder til i kommunale bygg. Midlene ble omdisponert i 2016 i forbindelse med *Budsjettoppfølgning 2016 – drift per 31.08.16*, k-sak 64/16, møte 6. oktober 2016. Rådmannen foreslår at denne endringen videreføres til 2017 og resten av planperioden.

Linje 48: SFO Reduksjon av sentral pott styrkingstiltak

Budsjett avsatt til styrkingstiltak SFO er på kr 3,9 mill. I forbindelse med detaljfordeling av budsjettet fordeles mesteparten av midlene direkte til både kommunale og private SFO-er knyttet til barn som har bruk for disse. Resten av midlene holdes sentralt dersom det er behov for noen justeringer eller dersom det kommer flere nye barn i løpet av skoleåret. Erfaringstall fra 2016 viser at om lag kr 2,9 mill. var fordelt direkte til SFO-er, mens i underkant av kr 1 mill. ble holdt igjen på sentral konto. Midlene avsatt på sentral konto ble ikke brukt i 2016 og dermed ble disse disponert i sin helhet i forbindelse med *Budsjettoppfølgning 2016 -drift per 31.08.16*, k-sak 64/16, møte 6. oktober 2016.

Rådmannen foreslår at sentral pott reduseres med 0,6 mill. Etter dette vil det likevel være kr 0,4 mill. på sentral konto avsatt til styrkingstiltak i tillegg til midlene som fordeles til skolene på bakgrunn av dagens behov.

Linje 49 og 50: Voksenopplæring, økning av antall fremmedspråklige i introduksjonsprogrammet:

Utgiftsøkningen er en konsekvens av både økt antall flyktninger og økt utgiftsbehovet som skyldes to forhold: Fylkesmannens tilsyn som konkluderte med at elevene skal ha 47 ukers tilbud som er relevant for introduksjonsprogrammet og ikke 38 uker som er dagens skoleår samt manglende forkunnskaper hos flere bosatte flyktninger. Virksomhetene vil også få økt tilskudd fra staten gjennom introduksjonsprogrammet som følge av flere flyktninger. Samlet er det beregnet netto kr 1,4 mill. Rådmannen foreslår å styrke budsjettet tilsvarende.

PPT – Pedagogisk psykologisk tjeneste

Linje 51: Overføring lovpålagte oppgaver fra barnehage

I rådmannens forslag til HØP 17-20 er det lagt til grunn overføring av oppgaver og budsjettmidler fra barnehageområdet til PPT. Dette skyldes at spesialpedagogisk hjelp er flyttet fra opplæringsloven til barnehageloven, og PPT får dermed overført oppgaver som tidligere har blitt håndtert under barnehageområdet sitt budsjett. Linjen sees mot linje 54.

Barnehage

Linje 52: kompetanseheving mot 2020

I tillegg til å søke kompetansetilskudd fra Kunnskapsdepartementet, brukes allerede budsjetterte midler på kompetanseheving i barnehagen. Et hovedmål med kompetansesatsingen er å øke antall ansatte med formell kompetanse.

Rådmannen foreslår for 2018, 2019 og 2020 å bevilge midler til økte lønnskostnader, som er en konsekvens av økt formell kompetanse i

form av fagbrev eller høyskole-/ universitetsgrad.

Linje 53: Eksisterende vedtak spesialpedagogiske tiltak (både kommunale og private barnehager)

Det spesialpedagogiske området ble omorganisert høsten 2015, jamfør sak 2/15 i Utvalg for oppvekst og sak 107/12 i Formannskapet. I vedtatt HØP 16-19 ble det bevilget kr 0,8 mill. i 2016 med en nedtrapping til kr 0,4 mill. i 2017. Rådmannen foreslår å redusere rammen med kr 0,4 mill. i tråd med vedtatt HØP 16-19.

Linje 54: Overføring lovpålagte oppgaver fra barnehage til PPT

Endringer i barnehageloven og opplæringsloven til spesialpedagogisk hjelp ble vedtatt i juni 2016. Rett til fradrag i foreldrebetaling for spesialpedagogisk hjelp bortfaller fra høsten 2016. Midler som er benyttet til fradrag foreldrebetaling er i Prop. 103 L tenkt overført til PPT for å bistå barnehagene. Det er presisert fra Kunnskapsdepartementet at overføring av oppgave ikke skal utføres på bekostning av sakkyndig arbeid. Beløp til overføring er beregnet ut fra et gjennomsnitt basert på antall timer i vedtak de to siste år.

Barnevern

Linje 55: Økte kostnader fosterhjem og institusjon

Det har i de senere årene vært en økning i antall fosterhjem og plasseringer i institusjon. I tillegg har kommunal egenandel for fosterhjem og institusjon økt med henholdsvis 10,4 prosent og 83,2 prosent i perioden 2013-2016. Samtidig er antall saker hvor kommunen kan få refusjon for utgifter utover kommunal egenandel redusert. Videre har kommunen

fått merutgifter til veiledning. Retningslinjer tilsier at alle fosterhjem skal ha veiledning, men fra 2015 er det kun særskilte tilfeller hvor kommunen får refusjon. Det vil si at kommunen fra 2015 ikke mottar refusjon for veiledning til fosterhjem, heller ikke til samvær, ADHD, tilknytningsproblematikk med mer. Rådmannen foreslår å øke budsjettet med 2,1 mill. for å dekke inn økte utgifter til fosterhjem og institusjon.

Linje 56 og 57: Bosetting enslige mindreårige flyktninger, økt bemanning og særskilt tilskudd

I forbindelse med behandling av *Budsjett-oppfølgning drift per 30.04.16* vedtok kommunestyret i k-sak 43/16, møte 9. juni 2016, å opprette to årsverk til barnevern knyttet til arbeid med enslige mindreårige flyktninger. Rådmannen tilrår å bevilge kr 1,3 mill. til helårseffekt av disse årsverkene. Bevilgningen finansieres av særskilt tilskudd til enslige mindreårige inkludert kr 0,1 mill. ekstra for det første året de blir bosatt.

Linje 58: Bosetting seks enslige mindreårige flyktninger, driftsutgifter

Utgifter til bolig, livsopphold og fordelte bil-utgifter beregnes til kr 275.000 per enslig mindreårig flyktning (EM) som bosettes. Samlet for seks EM som forventes bosatt i 2017 blir kr 1,65 mill.

Barn, ungdom og familietjenesten

Linje 59: Økt bemanning helsestasjon – statlig satsing

I periode fra og med 2014 til og med 2017 har regjeringen økt rammeoverføring til kommunene til helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Som følge av dette vedtok kommunestyret å opprette årsverk for

helsestasjon og skolehelsetjenester i 2014, 2015 og 2016. For 2017 tilrår rådmannen en videre opptrapping på ett årsverk. Samlet sett har helsestasjon og skolehelsetjenesten økt sin ramme med 5,1 årsverk siden 2014 og inkludert forslag for 2017.

Linje 60: Mobilt veiledningsteam

Veiledningstjenesten er etablert på tvers av tjenesteområdene oppvekst og levekår. Rådmannen foreslår videreføring av tjenesten i planperioden. Reduksjonen på denne linje gjelder oppstartsmidler i 2016 som ikke videreføres til 2017.

Fagstab kultur

Linje 61: Økning husleierefusjon – lag og foreninger

Kulturhuset får årlig tilført budsjettmidler fra Felles inntekter og utgifter som en kompensasjon for at lag og foreninger får benytte kulturhuset vederlagsfritt. Rådmannen tilrår å øke husleierefusjonen relatert til lag og organisasjoner med kr 0,3 mill. i 2017 og videre i planperioden i henhold til opptrappingsplan i vedtatt HØP 16-19.

Linje 62: Intern husleierefusjon – kommunale aktører

Bruk av kulturhuset til kommunal virksomhet i form av møter, kurs og samlinger er omfattende, og kulturhuset har til og med 2015 ikke fått kompensert sine utgifter til blant annet innleie av lyd- og lysteknikere i forbindelse med arrangementene. Kulturhuset har en presset økonomi, og har behov for å øke inntjeningen for å opprettholde den kvaliteten på tjenesten som forventes. Rådmannen vurderer at bruken av kulturhuset er et gode for virksomhetene i Sola, og ønsker

å videreføre kulturhuset som et samlingspunkt for kommunens virksomheter. I vedtatt HØP 16-19 ble det bevilget kr 0,25 mill. i 2016 til dette formålet med en opptrapping i resten av planperioden. Rådmannen tilrår at opptrappingsplanen fra HØP 16-19 videreføres ved at det bevilges ytterligere kr 0,2 mill. i 2017 og videre planperioden.

Linje 63: Lokale produksjonsmidler

I kommunens virksomheter er det mange kreative krefter, og det er behov for å avsette midler til å skape nye produksjoner på tvers i virksomhetene. Et eksempel vil være oppsetting av Oliver Twist. Rådmannen tilrår at det bevilges kr 0,1 mill. til dette formålet fra 2017 og videre i planperioden.

Linje 64: Justering driftstilskudd museer

Det er behov for å indeksregulere tilskudd til museer som Flyhistorisk museum, Krigshistorisk museum og Jærmuseet. Rådmannen foreslår derfor at driftstilskudd til museer økes gradvis i samsvar med opptrappingsplan i vedtatt HØP 16-19.

Linje 65: Frivilligsentralen

I forbindelse med behandling av Stortingsmelding 14 (2014-2015) Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner har Stortinget sluttet seg til at ansvaret for tilskudd til frivilligsentraler bør overføres til kommunene. Som følge av dette overføres midler i rammetilskuddet til kommunene, kr 0,365 mill. Det foreslås å bevilge kr 0,8 mill. til dette formålet. På et senere tidspunkt vil rådmannen komme tilbake til hvordan arbeidet med frivillighet bør organiseres og hva Sola kommune ønsker å oppnå med det.

Linje 66: Innsparing kommunalt tilskudd til frivilligsentralen

Kommunen har hittil gitt tilskudd til frivilligsentralen fra kulturbudsjettet. Dette tilskuddet på kr 0,27 mill. faller bort som følge av at ansvaret flyttes til kommunen.

Samlet netto effekt av overføring, hensyntatt økt rammetilskudd, beløper seg på kr 0,17 mill. i 2017.

Sola bibliotek

Linje 67: Bortfall av inntekter

Sola bibliotek har nå betydelig mindre inntekter i form av kopiering, innleveringsgebyr og billetter enn tidligere. I tillegg har ConocoPhillips sagt opp avtalen med Sola kommune om drift av bibliotek ved Ekofisk. Reduksjon i inntektene medfører ikke lavere aktivitet eller annen form for utgiftsreduksjon. Rådmannen foreslår å bevilge kr 0,2 mill. for å kompensere for bortfall av inntekter.

Sola kulturskole

Linje 68: Fornøyelse av utstyr og instrumenter.

Rådmannen tilrår å øke budsjetterrammen med kr 0,1 mill. fra 2017 for nødvendig utskifting av utstyr og instrumenter i samsvar med vedtatt HØP 16-19.

Linje 69: Økning av kontingent 7-8 %

Rådmannen tilrår at egenbetaling ved kulturskolen økes med mellom 7-8 prosent, jamfør kapittel 6. Dette vil gi en økt inntekt på kr 0,16 mill.

TJENESTEOMRÅDET LEVEKÅR

Linje 70: Vakanserbudsjettering Levekår

Rådmannen har gjennom arbeidet med HØP 17-20 gjennomført en streng prioritering av nye tiltak. Det økonomiske handlingsrommet i planperioden er stramt, og rådmannen har funnet inndekning av tiltakene som foreslås prioritert i 2017. For å oppnå budsjettbalanse i 2018-2020 og i tråd med inntektsforutsetningene lagt til grunn, foreslår rådmannen en samlet vakanserbudsjettering på kr 18,5 mill. for hele kommunen. Dette tilsvarer at om lag 98,2 prosent av totale lønnsutgifter, fra og med år 2018, vil ha budsjettdekning. Levekårs andel av vakanserbudsjetteringen utgjør kr 5,8 mill. Rådmannen vil komme tilbake til dette ved rullering av neste HØP.

Fagstab levekår/felles levekår

Linje 71: Økt vederlagsbetaling, institusjoner

Vederlagsbetaling i institusjon er regulert i Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester. Rådmannen har lagt inn en forventet økning i inntektene på 2,5 prosent per år i tråd med lønns- og prisvekst i kommunal deflator. Dette svarer med økningen i forskriften de siste årene. I tillegg kommer syv nye plasser ved

TABO som forventes å gi en økning på kr 1,16 mill. fra 2019 og 22 nye plasser ved ny sjukeheim i Sola som forventes å gi en ytterligere økning på kr 3 mill. fra 2020. Rådmannen tilrår å øke inntekts-budsjettet for vederlagsbetaling i institusjon med kr 0,67 mill. i 2017, med en opptapping i planperioden til kr 7,1 mill. i 2020.

Linje 72: Utskifting av leasingbiler

I henhold til inngått leasingavtale skal tjenesteområdet Levekår skifte ut 22 leasingbiler i 2017. Det koster om lag kr 15 000 per bil i reparasjon og andre kostnader. Økningen er i tråd med vedtatt HØP 16-19. Rådmannen tilrår å øke bevilgningen til utskifting av leasingbiler med 0,33 mill. i 2017.

Linje 73: Nytt sykehjem i Sola

Tabell under viser antall plasser for heldøgns omsorg sett opp mot behov ved en dekningsgrad på 21 prosent. I vedlegget Behovsanalyse sykehjemsplasser til sak 18/13 behandlet i Utvalg for levekår 29. mai 2013 ble det gjort rede for at 21 prosent dekning ivaretok behovene, sammen med blant annet god sirkulasjon på korttidsplasser. Tall fra Kostra for 2015 viser at Sola kommune i dag har en dekningsgrad på 20,9 prosent og en belegningsgrad på 93,2 prosent.

TABELL: ANTALL PASSER FOR HELDØGNS OMSORG SETT OPP MOT BEHOV

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Nye plasser	0	0	7	22	0	0
Total antall plasser	162	162	169	191	191	191
Behov ved 21 % dekning	162	167	174	181	191	199

I 2020 åpner 64 plasser ved det nye sykehjemmet, herav 42 som erstatter nåværende Soltun alderspensjonat og 22 nye plasser. Befolkningsframskrivingene som foreligger per i dag viser at det vil være behov for noen av

disse plassene i 2019, basert på antall innbyggere over 80 år og 21 prosent dekning. I og med at trenden viser at de fleste beboerne på våre sykehjem er nærmere 90 år og vårt mål om at flere skal kunne bo hjemme

forutsettes det at det ikke vil være nødvendig å åpne disse plassene før i 2020. Rådmannen velger derfor å budsjetter med kr 14,8 mill. som tilsvarer helårseffekt av 22 nye plasser i 2020. Rådmannen vil ved neste rullering av HØP komme med eventuell justering når mer oppdaterte prognoser for befolkningsframskriving foreligger.

Linje 74: Økte bidrag legevakt/K46/Krisesenter/Funkishuset/pasientskadeerstatning

Sola kommune har fra 1. juni 2014 inngått administrativt vertskommunesamarbeid med Stavanger kommune om legevakt og psykososialt kriseteam, jamfør k-sak 56/14 som ble behandlet i kommunestyret 11. september 2014.

Det varsles nå en økning i utgiftene til drift av legevakt på grunn av ny akuttmedisinsk forskrift som kommer i år. Forskriften krever at legevaktene har utrykningsplikt ved akutte hendelser, noe som fordrer en utrykningsbil med tilhørende personell. Stavanger kommune har beregnet at dette vil gi en økt årlig kostnad for Sola kommune på kr 0,32 mill. Dette ble budsjettet med halvårseffekt i fjorårets HØP og tas inn med helårseffekt for 2017.

Stavanger legevakt har i 2016 hatt en utfordrende bemanningssituasjon. Rådmannen i Stavanger er i ferd med å utrede hva som vil være en robust drift ved Stavanger legevakt, og det forventes at utgiftene til legevakt vil øke i 2017 som følge av utredningen.

Anslag på merkostnad til legevakt i 2017 utgjør kr 1,7 mill. Beløpet fremkommer på bakgrunn av videreføring av bevilgning i f-sak 75/16 Inndekning av merforbruk varslet i første tertialrapport 2016, samt Sola

kommunes andel av forventet økning i utgiftene i 2017.

Økte kostnader til K46, Krisesenter, Funkishuset og pasientskadeerstatning er lagt inn i henhold til inngåtte avtaler. Dette utgjør kr 0,06 mill. for 2017.

Rådmannen tilrår å øke bevilgningen til legevakt, K46, Krisesenter, Funkishuset og pasientskadeerstatning med kr 1,7 mill. i 2017 med en økning i planperioden til kr 2,4 mill. i 2020.

Linje 75: Rådgiver omstilling levekår

Kommunestyret vedtok i sak 76/14 å opprette en 3-årig rådgiverstilling for å jobbe med omstilling innen levekår. Budsjettmidler til stillingen trekkes tilbake etter at prosjektperioden på tre år er gått.

Rådmannen tilrår at en rådgiverstilling i fagstab levekår avvikles fra 2018 og at rammen reduseres med kr 0,65 mill. fra samme tidspunkt.

Linje 76: Øyeblikkelig hjelp døgn (ØHD) senger

Sola kommune har i løpet av 2016 sagt opp de to ØHD sengeplassene (somatisk) som ble leid hos Stavanger kommune. Den ene med virkning fra 1. mars og den andre med virkning fra 1. september. Sola kommune vil drive dette tilbudet selv fremover. Dette er forventet å kunne gi en innsparing på kr 1,95 mill. i 2017. Etter denne innsparingen vil budsjettet for drift av ØHD seng ligge på kr 0,7 mill. som skal gå til styrking av lege og beredskap for helg på sykehjem. Fra 1. januar 2017 skal Sola kommune også drifte en ØHD seng innenfor psykisk helsearbeid og rus. Rådmannen forventer at dette er mulig å få til innenfor driften som er per i dag og tilrår

derfor å redusere rammen til ØHD senge-plasser med kr 1,95 mill. fra 2017.

Linje 77: Sola storkjøkken (reduksjon tilskudd for hjemmelevering)

Det foreslås å avvikle Sola Storkjøkken KF, etter at det ble flertall i f-sak 85/16 for å avvikle. Dette er ventet å kunne gi en årlig besparelse på kr 0,5 mill. i tilskudd til hjemmelevering av mat. Innsparingseffekten på dette antas å først tre i kraft i 2018. Rådmannen tilrår derfor å budsjettere med innsparingseffekt på kr 0,5 mill. fra 2018.

Linje 78: Besparelse kjøp av institusjonsmat

I HØP 16-19 ble det vedtatt å legge inn en besparelse til institusjonsmat på kr 0,5 mill. fra 2016 og kr 2 mill. fra 2017 som konsekvens av utredning av Sola storkjøkken KF. Saken har tatt noe lengre tid enn antatt i fjor og disse besparelsene tilrås derfor å forskyves med ett år. Videre har det blitt gjort nye beregninger på innsparingene på institusjonsmat som er noe høyere fra 2018. Innsparingen med helårseffekt er nå kr 0,2 mill. høyere enn i vedtatt HØP 16-19. Rådmannen tilrår derfor å redusere budsjettrammen med en ytterligere innsparing på institusjonsmat på kr 0,05 mill. i 2017 og med en opptopping til kr 1,7 mill. fra 2018.

Linje 79: Styrking av grunnbemanning/ kompetanseheving

Det ble i HØP 16-19 vedtatt å styrke grunnbemanningen i institusjon og kompetanseheving med kr 0,5 mill. i 2016 og kr 2 mill. fra 2017 som følge av utredning av Sola storkjøkken. Midlene avsettes på reserve og fordeles ut når og hvor behovet melder seg. Midlene kan fordeles ut både til bemanning og kompetanseheving som følge av innføring av nye postkjøkken. Rådmannen

tilrår at rammen for 2017 for øvrig holdes på samme nivå som i 2016 og at styrking av budsjettet for resterende år videreføres.

Linje 80: Kommuneoverlege

Samarbeidsavtale med Stavanger gikk ut i 2016 og har ikke blitt videreført. Nye kommuneoverlege vil gå inn i 70 prosent stilling som vil si en økning på 10 prosent sammenlignet med ordningen som har vært tidligere hvor Sola kommune har dekket 60 prosent og Stavanger kommune har dekket 40 prosent. Denne økningen i stillingsprosent medfører også nye arbeidsoppgaver og det er tiltenkt at den nye kommuneoverlegen skal ha en større rolle i arbeidet med smittevern. Denne økning utgjør en økning i kostnad for 2017 på kr 0,11 mill. Rådmannen tilrår derfor å øke budsjettet til kommuneoverlege med kr 0,11 mill.

Linje 81: Budsjettreserve økt bistandsbehov

Tjenesteområdet levekår har hatt en budsjettreserve på kr 1,25 mill. satt av i tilfelle økt tjenestebehov. Denne reserven ble ikke benyttet i 2016 og dermed omdisponert jamfør f-sak 75/16 Inndekning av merforbruk varslet i første tertialrapportering 2016 samt k-sak 64/16 *Budsjettoppfølging 2016 – drift per 31.08.16*. Rådmannen foreslår å videreføre denne endringen til 2017 og videre i planperioden.

Linje 82: Økt refusjon for brukere med spesielt ressurskrevende tjenester

Refusjonsordningen sier at kommunene får kompensert 80 prosent av nettolønnsutgifter utover innslagspunktet som for 2017 er på kr 1 157 000.

Med bakgrunn i en økning av antall ressurskrevende brukere i 2016 og at denne trenden

ser ut til å fortsette i 2017 tilrår rådmannen å øke budsjett for refusjon for ressurskrevende brukere med kr 4,6 mill.

Linje 83: Interkommunalt smittevernarbeid

Det ble i HØP 16-19 vedtatt å bevilge kr 0,4 mill. til interkommunalt smittevernarbeid sammen med Stavanger kommune i 2016. Denne avtalen har ikke blitt signert og midlene ble ikke benyttet til dette formålet i 2016. I tillegg har stillingen til kommuneoverlege økt med 10 prosent for å ivareta dette arbeidet for Sola kommune. Rådmannen tilrår å reversere fjorårets bevilgning til interkommunalt smittevernarbeid og rammen reduseres dermed med kr 0,4 mill.

Linje 84: Omsorgslønn

Sola kommune har de siste årene hatt et relativt stort mindreforbruk på omsorgslønn. I sak 25/16 i Utvalg for levekår, møte 24. august 2016, redegjorde rådmannen for en styrking av informasjonen til innbyggerne for å sikre at potensialet i omsorgslønn benyttes fullt ut. Selv om en tar høyde for økt etterspørsel som følge av dette er det grunnlag for å redusere budsjettrammen.

Rådmannen tilrår derfor å redusere budsjettrammen til omsorgslønn med kr 0,5 mill. i 2017 og videre i planperioden.

Linje 85: Renhold

Sola kommune har organisert renholdet ved de tre institusjoner, Sola sjukeheim, Soltun og TABO som en del av institusjonsdriften og ikke gjennom Eiendom, Byggdrift, som for øvrige bygg. I tillegg er renholdet organisert ulikt mellom de tre institusjonene, med ulike kombinasjoner av renhold, boassistent- og pleieoppgaver.

Det ble i mars 2016 satt ned en arbeidsgruppe for å kartlegge driften av renholdet. Arbeidsgruppen bestod av hovedtillitsvalgte, virksomhetsledere i aktuelle institusjoner, rådgivere i stab og kommunalsjef. Fordeler og ulemper med de tre ulike modellene er skissert samt det er etterspurt prisestimat fra ekstern leverandør på renhold i institusjonene. Alle tre institusjonene er tilfreds med dagens organisering, men det kommer tydelig frem når det er innhentet prisestimat at det koster kommunen langt mer å drifte dagens ordning, enn hva det vil gjøre ved en omlegging av renholdet til en spesialisert renholdstjeneste slik som for kommunens øvrige bygg. Renhold er ikke institusjonens primæroppgave og kan gjøres med like god kvalitet av andre til en bedre pris.

Prisestimat innhentet fra private på renhold inkludert årlig hovedrengjøring ligger på kr 1,94 mill. per år eks. mva. og inkluderer vask av alle tre institusjonene. En beregnet besparelse på renholdstjeneste i institusjon vil være kr 3,5 mill. per år.

Institusjonene beholder ressurser til utføre praktiske oppgaver (som kjøkken, skyllerom annet). Ressursene vil fordeles mellom institusjonene. Totalt utgjør dette tre årsverk som beholdes til pleiemedarbeidere/boassistenter ved de tre institusjonene.

Berørte ansatte ivaretas etter kommunens omstillingsrutiner. Virksomhetsledere og tillitsvalgte har informert ansatte om utredningen som pågår og konsekvensene dette kan medføre. Institusjonene vil gå igjennom sine bemanningsplaner for å legge til rette for å tilby ansatte alternativt arbeid. Virksomhetsleder og tillitsvalgt vil innkalle til

individuelle samtaler for kartlegge ansattes ønsker.

I 2017 vil besparelsen gi en delårseffekt, da det vil ta tid å omplassere ansatte til andre stillinger de er kvalifiserte for, og antas å ligge på kr 1,17 mill. Rådmannen tilrår derfor å redusere budsjettmidlene til renhold med kr 1,17 mill. i 2017, økende til kr 3,5 mill. fra 2018.

Linje 86: Tilførsel av 2,2 årsverk til bo-assistent fordelt på sykehjem og aldershjem som følge av omlegging av renhold

Som følge av at det foreslås å legge om renholdet på sykehjemmene og aldershjem ser rådmannen det som fornuftig å øke grunnbemanningen noe. Dette fordi at de som utfører renholdet i dag også bistår i en del praktiske oppgaver i institusjonene. Tilførselen av 2,2 årsverk vil også ivareta oppgaver knyttet til kjøkken og mathåndtering som oppstår som følge av at Sola Storkjøkken KF avvikles jamfør f-sak 85/16. Rådmannen tilrår derfor å øke grunnbemanningen på sykehjemmene og aldershjem på til sammen 2,2 årsverk til boassistenter, som utgjør en årlig kostnad på kr 1,1 mill. I og med at besparelsen på renhold antas å ligge på kr 3,5 mill. og tilførselen av 2,2 årsverk ligger på kr 1,1 mill. vil det si at netto besparelse ved å legge om renholdet ligger på kr 2,4 mill. Det antas videre at denne økningen i bemanning vil tre i kraft samtidig med besparelsen på renhold som vil si fra september 2017, altså med 1/3 effekt i 2017. Rådmannen tilrår derfor å øke budsjetttrammen til sykehjemmene og aldershjem med til sammen kr 0,37 mill. i 2017, økende til kr 1,1 mill. fra 2018.

Tananger bo og hjemmetjenester

Linje 87: Åpning av ny avdeling ved TABO, syv senger.

Rådmannen har på bakgrunn av ledig kapasitet i institusjon, ikke funnet det nødvendig å foreslå bevilgning av driftsmidler til opptrapping av sju senger ved TABO i 2017 som vedtatt HØP 16-19. Midlene foreslås forskjøvet til 2019 med helårseffekt. Som følge av dette foreslås det bevilget kr 4,7 mill. i 2019. Rådmannen vurderer fortløpende det eksakte behovet for nye plasser og vil komme tilbake med eventuelle justeringer ved neste rullering av HØP.

Miljøtjenesten

Linje 88: Sande aktivitetssenter – økt behov for bemanning

Miljøtjenesten fikk i vedtatt HØP 16-19 bevilget midler til et årsverk på Sande dagsenter. Grunnen til dette var mottak av nye brukere med store og sammensatte behov. Midlene ble bevilget med delårs effekt på kr 0,2 mill. i 2016. Rådmannen tilrår å bevilge resterende kr 0,45 mill. for 2017 som helårseffekt av stillingen.

Linje 89: Bemanning av base, boliger for mennesker med psykisk utviklingshemming

Det skal bygges kommunale utleieboliger (gruppe 1). Prosjektet har planlagt oppstart og ferdigstillelse i 2019. Prosjektet innbefatter seks leiligheter og en bemannet personalbase. Eksakt ressursbehov vil først kunne settes når aktuelle brukere har fått vedtak på tjenestene. Rådmannen anbefaler å bevilge kr 3 mill. til dette fra og med 2019.

Psykisk helsearbeid og rus

Linje 90: Redusert statlig finansiering av stillinger

Tre stillinger innen Psykisk helsearbeid og rus årsverk blir i perioden 2015 til 2017 finansiert med statlige midler. Dette gjelder en av arbeidslederne i Lag A, boveileder og ettervernskonsulent. Sola kommune må dekke kostnadene til en av stillingene fra 2017 og de to resterende fra 2018. Rådmannen tilrår å bevilge kr 0,65 mill. fra 2017, økende til kr 1,95 mill. fra 2018 til videre finansiering av disse stillingene.

Linje 91: Driftsbudsjett leasing biler/Lag A

Psykisk helsearbeid og rus fikk i HØP 16-19 økt rammen med kr 0,25 mill. til økte driftsutgifter til leasing biler og Lag A med nedtrapping til kr 0,2 mill. fra 2018. Rådmannen tilrår at dette opprettholdes og at rammen reduseres som planlagt med kr 0,05 mill. fra 2018.

Linje 92: Redusert tilskudd til psykolog

Psykisk helsearbeid og rus mottar kr 0,3 mill. i årlige tilskudd til psykolog. Denne tilskuddsordningen vil opphøre i 2019 og rådmannen tilrår derfor å øke budsjettmidlene til psykolog tilsvarende med kr 0,3 mill. fra samme tidspunkt.

Linje 93: Enetiltak

Psykisk helsearbeid og rus fikk høsten 2016 opprettet et enetiltak med 1:1 bemanning. Totale kostnader per år er estimert til kr 3,6 mill. hvorav deler vil bli dekket inn gjennom ordningen for refusjon av ressurskrevende brukere. Disse inntektene er budsjettert under linje 82 sammen med andre økning i refusjoner under fagstab levekår. Rådmannen tilrår derfor å øke

budsjettrammen til Psykisk helsearbeid og rus med kr 3,6 mill. som er bruttokostnaden av tiltaket.

Linje 94 og 95: Pilotprosjekt Rask psykisk helsehjelp

Det ble ved interpellasjon sak nummer 4/15 vedtatt i kommunestyret 18. juni 2015 at Sola kommune skulle søke deltakelse i pilotprosjekt Rask psykisk helsehjelp. Søknaden er sendt og dersom Sola kommune får delta i dette vil det innebære at tre nye årsverk må opprettes med en kostnad på kr 1,9 mill. Disse årsverkene er; 0,5 Merkantil og 2,5 Miljø-terapeuter. Deler av kostnadene vil bli finansiert gjennom statlig tilskudd på kr 1,7 mill. i 2017 og med en gradvis nedtrapping fra og med 2018 og med bortfall av inntektene i 2020. Nettokostnaden vil da utgjøre kr 0,2 mill. i 2017, kr 0,5 mill. i 2018, kr 0,9 mill. i 2019 og kr 1,9 mill. i 2020. Pilotprosjektet inkludere også en stilling som psykolog. Denne stillingen ble vedtatt i HØP 16-19 og stillingen er per i dag besatt. Rådmannen tilrår derfor å bevilge kr 0,2 mill. til pilotprosjektet i 2017 med videre opptrapping i planperioden.

NAV – Sosiale tjenester

Linje 96: Flyktningeteam – økt stillingsressurs

Antall flyktninger har de siste årene være økende og NAV Sola fikk derfor i vedtatt HØP 16-19 bevilget en økning i rammen for 2016 til å dekke 1,5 nye årsverk, og ytterligere ett årsverk i 2017. Rådmannen tilrår å opprettholde denne økningen og øke rammen til NAV Sola med kr 0,65 mill.

Linje 97: Økte sosialhjelpsutgifter

I år 2016 har det vært en stor økning i sosialhjelpsutbetalinger som følge av blant

annet økt arbeidsledighet og økt antall personer som mottar introduksjonsstønad. Det er ikke ventet at antallet som mottar introduksjonsstønad vil synke i 2017.

Kostnadene til sosialhjelp har vært økende de siste årene og da spesielt i 2016. I løpet av de siste tre årene har utbetalingene til sosialhjelp i Sola økt med 25,8 prosent mens tilsvarende økning i budsjettmidler har vært på 7,6 prosent i samme periode. Sett i lys av den rådende situasjonen i regionen grunnet nedturen i oljebransjen ser rådmannen det som lite sannsynlig at denne trenden vil snu neste år.

Totalt foreslår rådmann å styrke budsjett til NAV med kr 12 mill. Dette er egentlig videreføring av endringer vedtatt i begge tertialrapportene i 2016.

Fysio- og ergoterapitjenesten

Linje 98: Ergoterapi barn – økt stillingsressurs

I vedtatt HØP 16-19 fikk Fysio- og ergoterapitjenesten fra 2016 bevilget kr 0,34 mill. til finansiering av 0,5 årsverk som ergoterapeut for barn og unge, med en videre opptrapping til ett helt årsverk i 2018. Rådmannen tilrår at denne opptrappingen opprettholdes. Rådmannen vil komme med en eventuell justering ved neste rullering av HØP.

Linje 99: Indeksregulering, driftstilskudd

Driftstilskudd til fysioterapeuter utbetales til fysioterapeuter som har driftsavtale med kommunen. Tilskuddet justeres årlig fra 1. juli. Rådmannen tilrår å øke bevilgningen til driftstilskudd med kr 0,09 mill. i 2017 med en økning i planperioden til kr 0,39 mill. i 2020.

Linje 100: Økning fastlønnsstilskudd

Fastlønnsstilskuddet er hjemlet i forskrift om fastlønnsstilskudd til delvis dekning av

kommunene utgifter til fysioterapitjenesten. Fastlønnsstilskuddet bestemmes av staten ved Helse- og omsorgsdepartementet i juni/juli hvert år og skal gå direkte til å dekke en del av kommunens lønnsutgifter til ansatte fysioterapeuter. Rådmannen tilrår å øke inntektsbudsjettet for fastlønnsstilskudd med kr 0,05 mill. i 2017 med en økning i planperioden til kr 0,2 mill. i 2020

Linje 101: Reduksjon av budsjettrammen

Fysio- og ergoterapitjenesten har de siste årene hatt et relativt stort mindreforbruk som blant annet skyldes at det ikke er tatt inn vikarer for langtidssykemeldte og at rammen for leasing av kjøretøy er for høy i forhold til hva behovet faktisk er. På bakgrunn av dette tilrår rådmannen å redusere rammen til Fysio- og ergoterapitjenesten med kr 0,6 mill. i 2017 og resten av planperioden.

TJENESTEOMRÅDET SAMFUNNSUTVIKLING

Linje 102: Vakansebudsjettering

Samfunnsutvikling

Rådmannen har gjennom arbeidet med HØP 17-20 gjennomført en streng prioritering av nye tiltak. Det økonomiske handlingsrommet i planperioden er stramt, og rådmannen har funnet inndekning av tiltakene som foreslås prioritert i 2017. For å oppnå budsjettbalanse i 2018-2020 og i tråd med inntektsforutsetningene lagt til grunn, foreslår rådmannen en samlet vakansebudsjettering på kr 18,5 mill. for hele kommunen. Dette tilsvarer at om lag 98,2 prosent av totale lønnsutgifter, fra og med år 2018, vil ha budsjettdekning. Samfunnsutviklings andel av vakansebudsjetteringen utgjør kr 1,2 mill. Rådmannen vil komme tilbake til dette ved rullering av neste HØP.

Fagstab Samfunnsutvikling

Linje 103 Analyseverktøyet FME og ArcGis

FME og ArcGis er verktøy som gjør det enkelt å hente ut og transformere tabeller, databaser og geografiske data på tvers av filformat. Resultat kan fremstilles i interaktive kart eller eksporteres til egnet format for bruk i prognoser, planarbeid (handlings- og økonomiplaner, skolebruksplaner og barnehagebruksplaner), saksbehandling, trafiksikkerhetstiltak og mye mer. Verktøyet er også godt i forbindelse med avstemming av tjenestetilbud med antatt fremtidig etter-spørsmål. Rådmannen tilrår å bevilge kr 0,26 mill. i 2017 til kjøp av analyseverktøyet FME og ArcGis. Årlige lisenser etter 2017 beløper seg til kr 0,19 mill.

Linje 104 Kommunedelplan Forus, IKDP

Styret i IKDP Forus vedtok i sitt møte 15. april 2015 at Sola kommune i 2017 skal betale kr 0,255 mill. for samarbeidet. I 2018 skal Sola kommune betale kr 0,18 mill. I vedtaket til Handlings- og økonomiplan 2015-2018 ble det bevilget kr 0,2 mill. til dette formålet.

Rådmannen tilrår å øke bevilgningen med kr 0,06 mill. i 2017. Nedtrapping av kostnader vil bli gjennomført i henhold til budsjettvedtaket i styret til IKDP Forus.

Eiendom

Linje 105 Bygg og anlegg som tas i bruk, FDV-kostnader

Nytt rådhus, nytt sykehjem i Sola sentrum og utbygging av Dysjaland skole og Storevarden skole tas i bruk i planperioden. I tillegg kommer helårseffekten av nytt ressurscenter på Grannes og utbygging av Dysjaland skole. Videre skal A-blokken på rådhuset rives, samt Helsehuset og Soltun avhendes. Dette gjør at kommunens kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold (FDV) av bygg og uteanlegg, samt renhold, vaktmestertjenester, forsikringer og energi endres. Tabellen under viser hvilke bygg som medregnes per år, med utgangspunkt i rådmannens forslag til HØP 17-20. Reduksjon som følge av avhending av eiendom fremkommer ikke i tabellen, men er tatt til fratrekk i beregningen av kommunens FDV-kostnader.

TABELL: BYGG SOM MEDREGNES I ØKTE FDV-KOSTNADER I PLANPERIODEN

Prosjekt-nummer	Prosjekt	2017	2018	2019	2020
19016	Nytt rådhus			x	x
29044	Ressurscenteret Grannes skole, utvidelse (del 1)	x	x	x	x
29060	Skolebruksplan, Dysjaland skole		x	x	x
29076	Skolebruksplan, Grannes skole, tilbakeføring av klasserom og utearealer		x	x	x
29073	Skolebruksplan, Sola skole	x	x	x	x
29079	Skolebruksplan, Storevarden skole			x	x
39097	Småhus, midlertidige/permanente	x	x	x	x
39093	4 boliger med base, Kjelsberg ring		x	x	x
39097	Sola hybelhus	x	x	x	x
39052	Ny sjukeheim Sola sentrum				x

TABELL: BYGG SOM MEDREGNES I ØKTE FDV-KOSTNADER I PLANPERIODEN, FORTSETTELSE

Prosjekt-nummer	Prosjekt	2017	2018	2019	2020
39093	Erstatning av utleieboliger K/T/B3			x	x
39098	Kommunale utleieboliger (gruppe 1), pilotprosjekt		x	x	x
39100	Erstatning av utleieboliger B05		x	x	x
49024	Skytehall Forus Bedriftsidrettsarena			x	x

På bakgrunn av dette foreslår rådmannen å bevilge kr 0,9 mill. i FDV i 2017 med videre opptrapping i planperioden til kr 14,5 mill. i 2020.

Linje 106 Lekeutstyrskontroller

Kommunen er lovpålagt å ha en rutine for drift-, ettersyns- og sikkerhetskontroller av lekeplassutstyr. Kontrollene skal utføres på alle kommunale lekeplasser, skoler og barnehager, og formålet er å sikre at lekeplassutstyret er sikkert og i best mulig stand til enhver tid. Kontrollene skal utføres av en godkjent lekeplasskontrollør. Kontrollene kan føre til reparasjoner, og ved større feil stenges lekeplassen til nødvendige reparasjoner og utbedringer er utført. Med bakgrunn i dette er kontrollene kostbare, men de vil bidra til trygge og gode lekeplasser i kommunen. Rådmannen tilrår å bevilge kr 1,0 mill. til utbedringer som følge av lekeplasskontroller i kommunen.

Linje 107 Konsekvenser av ny Forskrift om plantevernmidler

Det ble i mai 2015 vedtatt en ny Forskrift om plantevernmidler. Forskriften sier at det kun kan benyttes kjemikaliefrie plantevernmidler der barn ferdes og oppholder seg. Sola kommune har vurdert to alternativer, dampbehandling av ugress og manuelt utført lusing, og kommet frem til at for kommunen vil sistnevnte være det beste alternativet.

Rådmannen tilrår å bevilge kr 1,0 mill. til lusing av kommunens arealer der barn ferdes og oppholder seg.

Linje 108 Omstilling Eiendom

Rådmannen foreslår at virksomhet Eiendom omstiller for kr 2,36 mill. i 2017. Omstilling vil bli effektivert med redusert overtid, redusert bruk av sommer-, sesong- og ekstrahjelp og redusert kjøp av tjenester. Dette vil medføre at virksomheten må løse en større andel av driftsoppgavene i virksomheten. Omstillingen vil foregå i seksjonene Byggedrift, Park og gravlund og Idrett og bad.

Linje 109 Redusert vedlikehold Eiendom

Rådmannen tilrår å redusere budsjettet til vedlikehold hos virksomhet Eiendom med kr 1,9 mill. i 2017. Dette vil trappes opp til kr 2,5 mill. i 2018 og forbli på samme nivå ut planperioden. Dette medfører lavere aktivitetsnivå for vedlikeholdsprosjekter på Eiendom.

Linje 110 Økte inntekter bad

Det er budsjettet med kr 0,3 mill. i billettinntekter på kommunale svømmeanlegg årlig. I 2015 ble det solgt billetter for totalt kr 0,57 mill. Per september 2016 er det solgt billetter for kr 0,13 mill. mer enn budsjettet. Rådmannen vil med bakgrunn i dette og forslag om økte leieprisene for kommunale

idrettshaller, gymsaler og idrettsbaner tilrå å øke inntektsbudsjettet med kr 0,18.

Linje 111 og 112 Tiltakspakken for økt sysselsetting 2017

I Regjeringens forslag til statsbudsjett 2017 er det foreslått kr 0,65 mrd. avsatt til vedlikehold og rehabilitering i kommunene som en del av tiltakspakken for økt sysselsetting. Kr 0,4 mrd. av dette er foreslått tildelt på bakgrunn av arbeidsledighet i kommunene på Sør- og Vestlandet per august 2016. Dette medfører at Sola kommune vil bli tildelt kr 15,93 mill. i 2017. Rådmannen vil komme med egen sak med forslag om disponering av midler eventuelt mellom Eiendom og Kommunalteknikk.

Kommunalteknikk

Linje 113-117 Driftskostnader VAR

Linjene samler driftskostnader for seksjonene vann, avløp og renovasjon. I.V.A.R. skal i løpet av de neste årene oppgradere både vannbehandlingsanlegg og renseanlegg, noe som vil føre til økte gebyrer for Sola kommune, og dermed økte driftskostnader for VAR-seksjonene. I vedtatt HØP 16-19 ble det vedtatt vedlikehold av en VA-ledning i krysset Kleppvegen/Nordsjøvegen som følge av at Statens vegvesen skal bygge om krysset. Dette var en ettårsbevilgning, og reverseres i 2017 som følge av dette. Videre vil andre driftskostnader hos VAR-seksjonene reduseres i 2017 som følge av redusert husleiekostnad. Alle kostnadene er 100 prosent gebyrfinansierte.

Linje 118-119 Avdelingsingeniør VA

Det er behov for å styrke seksjonen Vann og avløp med ett årsverk med formål å redusere lekkasjer i vann- og avløpsnettet. Kommunen

vil med denne stillingen ha økt kapasitet til å avdekke og lokalisere lekkasjer, og å kunne identifisere dem hurtigere. På denne måten vil vedlikeholdsbudsjettet til VA over tid kunne reduseres. Stillingen er 100 prosent gebyrfinansiert.

Linje 120 Redusert vedlikehold seksjon vei

Rådmannen tilrår å redusere budsjettet til vedlikehold hos virksomhet Kommunalteknikk, seksjon vei, med kr 0,54 mill. i 2017 og videre i planperioden. Dette medfører lavere aktivitetsnivå for vedlikeholdsprosjekter på Kommunalteknikk.

Arealbruk

Linje 121 og 122 Prosjektleder kloakking Kolnes

Kommunestyret vedtok ved behandlingen av Handlings- og økonomiplan 2015-2018 å opprette en midlertidig stilling som prosjektleder for kloakking på Kolnes til en kostnad av kr 0,8 mill. årlig. Stillingen finansieres fullt ut gjennom bruk av fond for spredte avløp. Rådmannen tilrår at prosjektet videreføres til og med 2018 og tas ut fra og med 2019.

Linje 123 Byggesak – ny fordeling mellom skatt 10 % og gebyr 90 %

Rådmannen viser til vedtaket i f-sak 91/15 Revidering av selvkostprinsipp hos virksomhet Arealbruk: Fordelingen mellom skatte- og gebyrfinansiering vil bli reberegnet i Handlings- og økonomiplan basert på forventet aktivitetsnivå i budsjettåret, og vil bli etterkalkulert ved årlig regnskapsavslutning. Rådmannen har sett på forventet aktivitetsnivå for alle seksjoner hos virksomhet Arealbruk i 2017 og ser at det er grunn til å tro at seksjon Byggesak vil ha redusert gebyrbelagt aktivitet. Rådmannen

foreslår på bakgrunn av dette at fordelingen mellom skatt og gebyr hos seksjonen i 2017 budsjetteres med 10 % skattefinansiert aktivitet og 90 % gebyrfinansiert aktivitet.

For at seksjon Byggesak skal komme i økonomisk balanse er det nødvendig å rette opp fordelingen mellom skattefinansiert og gebyrfinansiert andel, samtidig som rådmannen tilrår å øke byggesaksgebyrene med 15 %. Videre vil rådmannen redusere inntektsbudsjettet til seksjon Byggesak med kr 1,92 mill. for å oppnå korrekt fordeling mellom skatt og gebyr. Dette betyr at seksjonen må omstille og spare.

Med de forutsetningene rådmannen har lagt til grunn i HØP 17-20 er det beregnet at seksjonen vil være i balanse innen utgangen av 2018. Dette vil oppnås med at seksjonen reduseres med to stillinger. I 2017 vil en stilling dekkes inn ved at det holdes igjen vakanse, samt ikke tilsettes ved naturlig adgang. Rådmannen vil benytte det kommende året på å identifisere den andre stillingen.

Rådmannen tilrår å øke skattefinansiert del av budsjettet til seksjon Byggesak med kr 0,25 mill. fra 2017.

3. Kommunens utvikling

Mye tyder på at Sola kommune er på vei inn i en ny fase med lavere befolkningsvekst, høyere arbeidsledighet og lavere skatteinngang etter oljekrisen i 2015/2016. Økt samhandling mellom kommunene, innbyggerne, frivillige organisasjoner og næringslivet må til for å fremdeles kunne levere gode tjenester til innbyggerne i kommunen, i tråd med hovedprinsippet i Kommune 3.0.

3.1. Oljekrise

Arbeidsmarkedet i regionen, og Sola spesielt, er tett knyttet opp mot produksjon av olje og gass. På grunn av lave oljepriser har sektoren gjort en rekke kostnadskutt, blant annet i form av oppsigelser. Dette har resultert i at arbeidsledigheten i Sola til tider har ligget over fem prosent. Oljeanalytikere mener høsten 2016 at omstilling har vært vellykket og at vi nå er i stand til å produsere olje til en mye lavere kostnad enn tidligere. Det er ventet at oljeprisen vil stige noe i tiden fremover.

Selv om oljeprisen igjen stiger er det viktig at regionen tar grep for å redusere avhengigheten til olje. Greater Stavanger er blitt bedt om å revidere sin næringsstrategi med sikte på å utvikle og bygge opp under andre næringer. Interkommunal kommunedelplan for Forus (IKDP) vil også være et viktig verktøy i dette arbeidet. Samarbeid mellom kommunene, næringslivet og forskningsinstitusjoner må stå sentralt.

Økt arbeidsledighet og lavere lønninger gir reduserte skatteinntekter for kommunen. Det er mye som tyder på at kommunens økonomi går inn i ny fase hvor vekstutsiktene er svekket og ikke øker i takt med de reelle behov. Dette vil medføre en reell innstramming av kommunens økonomiske rammer og vil stille større krav til oss med fokus på omstilling og endring.

Det påbegynte arbeidet med å ta i bruk nye arbeidsmetoder for å fortsatt kunne levere gode tjenester til innbyggerne må fortsette.

Dette innebærer blant annet økt samhandling mellom kommunen, innbyggerne, frivillige organisasjoner og næringslivet.

3.2. Kommuneplanen 2015-2026

Arbeidet med å implementere de fem satsningsområdene vedtatt i kommuneplan 2015-2026 vil fortsette i 2017:

1. Helsefremmende lokalsamfunn med ansvar for hverandre
2. God oppvekst for alle
3. Helhetlig lokalsamfunnsutvikling – Sola i regionen
4. Bærekraftig økonomi
5. Innovativ organisasjonsutvikling

Samtidig er prosessen med revisjon av kommuneplanen startet, med utgangspunkt i føringene vedtatt i planstrategien 2016-2019. Folkehelse vil være et overordnet prinsipp, og de fem satsningsområdene vil bli videreført. Forslag til planprogram for kommuneplan 2019-2034 vil bli fremmet for politisk behandling primo 2017.

3.3. Folkehelse

I forbindelse med Fylkesmannens tilsyn med folkehelsearbeidet har kommunen gjort flere grep for å løfte folkehelsearbeidet opp på et mer overordnet og strategisk nivå. Ansvaret for å koordinere folkehelsearbeidet i kommunen er flyttet fra stab levekår til stab samfunnsutvikling ved kommuneplanleggerne. Nytt folkehelseforum er opprettet på et mer overordnet nivå. Arbeidet med å implementere folkehelsearbeidet i hele

organisasjonen vil bli videreført i 2017. Utarbeidelse av ny folkehelsestrategi vil være et viktig verktøy.

Arbeidet med oversikt over folkehelse viser at de fleste innbyggerne i kommunen har god helse og gode forutsetninger for å leve et godt liv. Kommunen har identifisert to hovedutfordringer for folkehelsen i Sola de neste fire årene. Disse vil ligge til grunn for arbeidet med folkehelsestrategien;

1. *Frafall fra videregående skole.* Frafallet fra videregående skole for solaelever er nesten like høy som i landet for øvrig. Utdanningsnivå henger tett sammen med forventet levealder og risiko for levekårs- og helseutfordringer. Frafall fra videregående skole kan derfor få store omkostninger både for den enkelte og for samfunnet. Frafall er et symptom på sammensatte problemstillinger. Dette krever tidlig innsats rettet mot barn og unge, og god samordning mellom ulike tjenestetilbud.
2. *Sosial tillit og tilhørighet.* Kommunen har de siste årene vært preget av rask vekst og høy inn-, ut- og internflytting. Mange pendler mellom arbeidssted og bosted i andre kommuner, og benytter kultur- og fritidstilbud i andre kommuner enn Sola. Dette kan få konsekvenser for den sosiale støtten og tilhørigheten den enkelte opplever. Dette bør ses i kombinasjon med økonomiske nedgangstider, økende arbeidsledighet og økt innvandring fra kriserammede områder.

Disse utfordringene henger godt sammen med regjeringens ønske om å inkludere psykisk helse som en likeverdig del av folkehelsearbeidet. I regjeringens tiårige folkehelseprogram for kommunene, lagt frem i statsbudsjettet for 2017, er målsettingen å

fremme barn og unges psykiske helse og livskvalitet.

3.4. Trygge og gode oppvekstvilkår

Barn og ungdom skal ha en trygg og god oppvekst som gir gode utviklingsmuligheter. En god oppvekst innebærer god omsorg, tilhørighet og trygghet. Barn og unge må også få oppleve utfordringer og mestring.

Kommunen skal legge til rette for lærings- og fritidstilbud som skal stimulere barn og unges nysgjerrighet, interesser og ferdigheter – både fysisk og mentalt. Tjenestene skal være likeverdige og tilgjengelige for alle. Det skal legges til rette for barn og ungdom som har behov for tilpasninger, og tilbudene skal kunne benyttes uavhengig av hvor i kommunen en er bosatt.

Barnehager, skoler og kultur- og fritidstilbud er sammen med frivillige lag og foreninger viktige arenaer der barn og unge gis rom for utfoldelse, lek og læring. Det er viktig for barn og ungdom å bli inkludert. Dette har betydning på alle arenaer der barn oppholder seg. Her har også foreldre en viktig rolle, og kommunen skal bidra til å skape økt bevissthet og kunnskap om inkludering og gode oppvekstmiljø.

Familiesituasjonen og forhold som økonomi, helse og belastninger i familien har innvirkning på barn og unges utvikling. Det er derfor av stor betydning for barn og unge at familien kan få hjelp og støtte til å håndtere sine utfordringer. Tilbudene må være godt synlige og lett tilgjengelige, og de må kunne møtes familiens behov.

3.5. Frivillighet og kommune 3.0

Levekårsplanens hovedmål er *Sammen om tjenesteutvikling*. For å nå målet er det valgt sju satsningsområder, gruppert i tre hovedkategorier:

1. *Forutsetninger*. Samhandling, brukermedvirkning og forebygging.
2. *Ressurser*. Pårørende og frivillige, personell og kompetanse.
3. *Verktøy*. Nye arbeidsmetoder, velferdsteknologi.

Kommune 3.0 er en reform der kommunen er på vei bort fra servicesamfunnet og over mot fellesskapssamfunnet. Den nye kommunerollen gjelder alle; ledere, folkevalgte, ansatte og innbyggere. Sola kommune skal ikke lengre gjøre for innbyggerne, men gjøre sammen med innbyggerne.

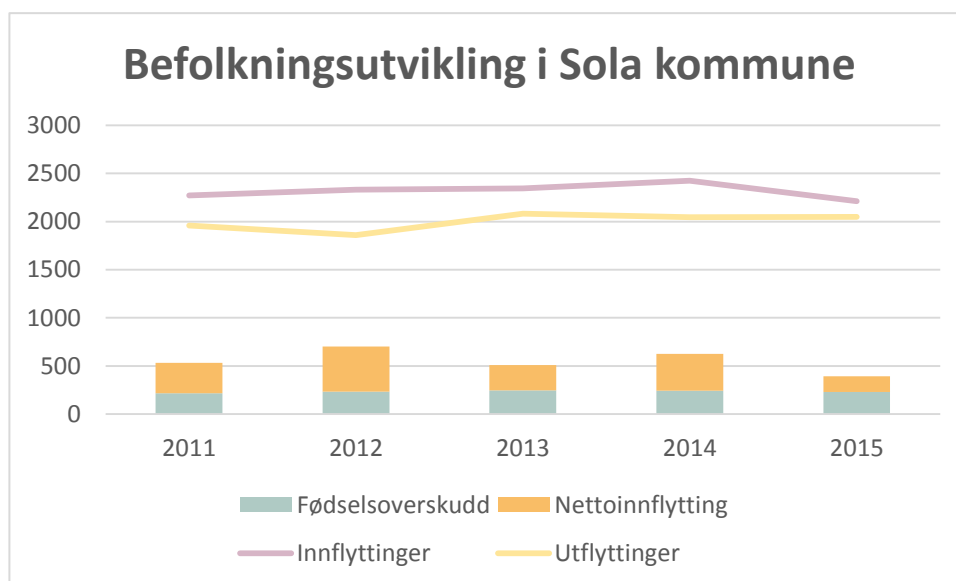
Det er et viktig satsningsområde å styrke de frivilliges rolle i samfunnet. Pårørende, familie og venner har en viktig rolle i samspill med kommunens tjenester. De er viktige ressurser for innbyggeren som har behov for tjenester, og en viktig ressurs for kommunen. Det å tilpasse tjenester etter behov innebærer et samspill mellom utøvende virksomheter og

den som har behov for tjenesten. Et videreutviklet samarbeid med frivillige lag og organisasjoner vil også være sentralt i den nye kommunerollen.

3.6. Befolkningsutvikling

Per 1. januar 2016 var det 26.096 personer bosatt i Sola kommune. Ved utgangen av andre kvartal 2016 var det redusert med én person. Sola kommune har ikke hatt negativ befolkningsvekst siden 2003. Selv om det var negativ nettoinnflytting til kommunen er det verdt å merke seg at 376 personer flyttet til Sola 2. kvartal 2016. Det er normalt at befolkningsveksten i andre kvartal er lavere sammenlignet med andre kvartaler, før den når en topp i tredje kvartal.

Figuren under viser at fødselsoverskuddet ligger relativt stabilt i kommunen, og befolkningsveksten svinger mest i takt med netto innflytting, summen av inn- og utflyttinger. I 2015 var det om lag 1.500 personer som flyttet internt i Sola kommune. Det betyr at nesten 6.000 personer, eller 22 prosent av befolkningen, flyttet inn-, ut- eller internt i kommunen i løpet av 2015.

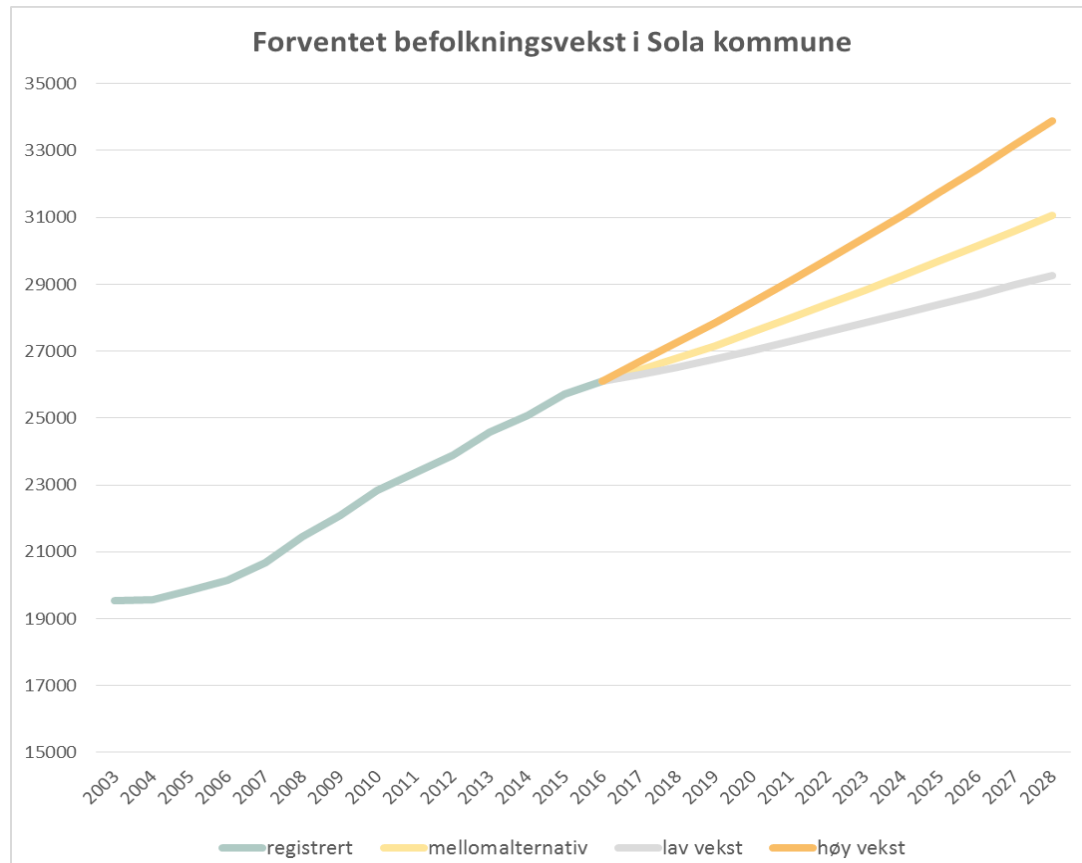
3.7. Befolkningsprognoser

Innflytting til regionen er sterkt knyttet til arbeidsmarkedet og muligheter for å få jobb. Usikkerheten i oljemarkedet gjør det derfor vanskelig å forutsi befolkningsutviklingen fremover. Det er derfor utarbeidet tre alternative befolkningsbaner for befolkningsveksten i Sola. Formannskapet i Sola kommune vedtok i f-sak 73/16 at hovedalternativet skal legges til grunn for videre planarbeid og økonomiske beregninger i Sola kommune.

Hovedalternativet legger til grunn 1,4 prosent vekst i 2016, deretter en gradvis økning før veksten flater ut på 1,5 prosent fra og med 2020. Dette gir en befolkningsvekst på litt over 400 personer i snitt per år frem til 2028. Kommunen forventes å passere 30.000 innbyggere i 2026. Denne veksten gjenspeiler

nedgangen i arbeidsmarkedet den siste tiden, samtidig som den viser en optimisme med tanke på at regionen klarer omstillingen vi må gjennom og/eller at oljeprisen tar seg opp igjen. Olje- og gassindustrien vil være viktig i flere tiår fremover, men bør i langt større grad bli supplert av andre næringer.

Selv om alle befolkningsframskrivninger er usikre, er det likevel noen trender som vi kanskje sikkert kan forvente vil prege befolkningsutviklingen i Norge fremover. SSB peker på fortsatt befolkningsvekst, flere innbyggere i sentrale strøk, flere innvandrere og flere eldre (SSB økonomisk analyse 3/2016). Dette er trender vi også ser tendenser til i Sola. Det er ventet færre arbeidsinnvandrere og flere personer fra kriserammede områder i tiden fremover.

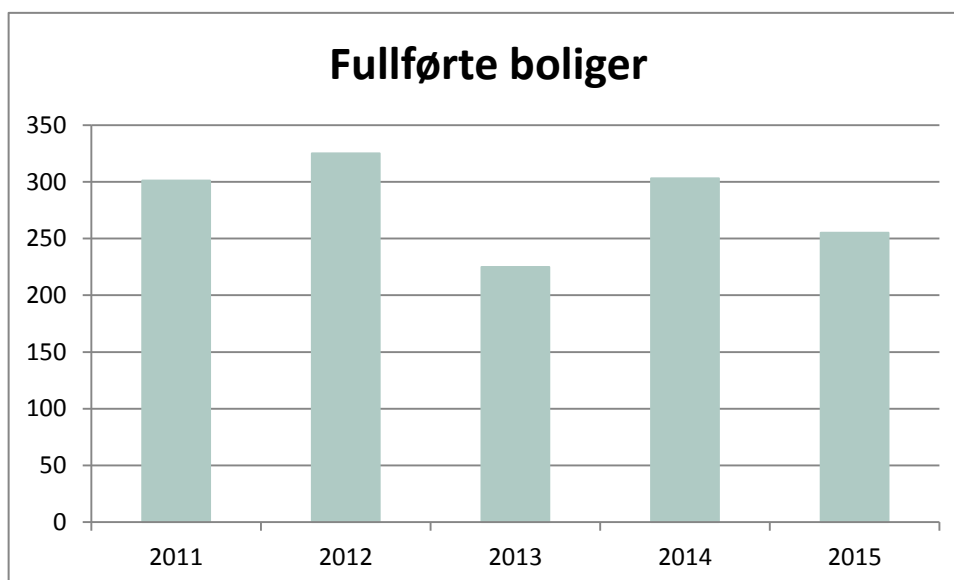
3.8. Boligbygging

De nye befolkningsprognosene gir behov for om lag 200 nye boliger i året, 60 færre enn det som er lagt til grunn i kommuneplanen 2015-2026 (2,4 personer per bolig).

I løpet av 2015 ble det ferdigstilt 255 boliger. Selv om salget går noe saktere enn før er det klare ønsker fra utbyggerne om å ha nye planer klare når konjunktorene snur. Strammere økonomiske rammer gjør det nødvendig å i størst mulig grad bygge boliger i

områder med ledig barnehage- og skolekapasitet.

Krav om god tilknytning til kollektivakser for områder med høy boligtetthet skal bidra til en mer effektiv og miljøvennlig trafikkavvikling. Plan- og bygningsloven og kommuneplanbestemmelsene inneholder krav om blant annet størrelse på utearealer, mengde dagslys og parkering. Dette skal bidra til at det utvikles gode boligområder.

3.9. Sola og Tananger sentrum

Sola sentrum er i kommuneplanen definert som kommunesenter, mens Tananger er definert som lokalsenter. Områdeplan for Sola sentrum ble vedtatt oktober 2013, og gjennomføringsmodellen ble endelig vedtatt i juni 2015. Gjennomføringsmodellen legger opp til en del infrastrukturinvesteringer som skal sikre, sammen med områdeplanen, realistiske og forutsigbare rammevilkår for utbyggerne i Solakrossen. Per september 2016 er det planlagt tre store, kommunale prosjekter i sentrum; nytt sykehjem, nytt rådhus og ny kirke. Det har samtidig vært noe

interesse fra andre utbyggere i sentrum, men ingen konkrete planforslag er mottatt. Nye Sola sentrum skal bli et vitalt og blomstrende sentrum med forretninger og folkeliv.

Det arbeides med områderegulering for Tananger sentrum. Prosessen har avdekket mange utfordringer mellom å bevare det lokale, maritime miljøet og legge fremtidsrettede planer for økt nærings- og boligutvikling. I tillegg skal det legges til rette for et forbedret kollektivnett, og prosessene har dermed tatt lengre tid enn ønsket. Grunnet mange merknader til områdeplanen etter førstegangsbehandling, vil område-

planen bli sendt ut til førstegangsbehandling på ny. Dette forventes å skje høsten 2016.

3.10. Stavanger lufthavn, Risavika og Forus

Sola kommune er vertskommune for tre viktige næringsområder i regionen; Stavanger lufthavn, Risavika og Forus. Lufthavnen er et svært viktig logistikknytepunkt for fylket og regionen. Forslag til kommunedelplan for Stavanger lufthavn Sola er i slutfasen, og planen legger til rette for en fremtidsutvikling for lufthavnen med 8 mill. passasjerer i 2040. Flyplassen hadde i 2015 negativ vekst for første gang på flere år.

Risavika havn er også et viktig logistikk-knutepunkt for fylket og regionen, og en stor arbeidsplass innen havneformål og energi-relaterte funksjoner først og fremst knyttet til oljevirkomheten i Nordsjøen.

Forus er et område som har utviklet seg til å bli et av Norges viktigste næringsområder. Gjennom arbeidet med interkommunal kommunedelplan for Forus har Sandnes, Stavanger og Sola kommuner en felles ambisjon om å videreutvikle Forus som et næringsområde av nasjonal og regional betydning. Planen har en tidshorisont frem til 2040, og forventes ferdigstilt i 2019.

3.11. Beredskap

Kommunens overordnede mål for samfunns-sikkerhetsarbeidet og beredskapsarbeidet er

ansvar for hverandre. Dette vektlegges i kommunens plan- og styringssystem og skal ivareta befolkningen, kritiske samfunns-funksjoner og næringslivets behov for sikkerhet og trygghet.

Kommunens overordnede risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS) skal revideres minst hvert fjerde år. Ny helhetlig ROS vil bli forelagt kommunestyret i 2017. Analysen skal gjelde Sola kommune, men vil i tillegg ha et regionalt perspektiv for forhold som er kommune-overskridende.

Virksomhets-ROS og beredskapsplaner skal i løpet av 2016 være på plass i alle virksomheter. I 2017 og 2018 vil det være beredskapsøvelser, både på tvers av avdelinger og nivåer, og nødvendig justering av planverket skal stå i sentrum.

I planperioden skal arbeidet med å styrke samhandlingen med andre lokale aktører som har ansvar for samfunnskritiske funksjoner intensiveres. Det foreligger et utkast av en regional beredskapsplan for de fire samarbeidskommunene. Planen skal testes gjennom øvelser, på flere nivå i, og på tvers av, organisasjonene.

Det skal i de nærmeste årene jobbes med oppfølging av tiltak identifisert i Risavika-rapporten. Dette er i et samarbeid med Rogaland brann og redning IKS, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, virksomhetene i Risavika, Stavangerregionen Havn IKS, med flere.

4. Tjenesteområdene

Gode og tilpassede kommunale tjenester er viktige for innbyggernes livskvalitet, velferd og folkehelse. Redusert økonomisk handlingsrom stiller store krav til oss og skaper behov for nye løsninger som kan sikre flere innbyggere velferd med samme ressursinnsats samtidig som kvalitet og tilfredshet ivaretas. Helse- og omsorgstjenestene skal gi brukerne støtte til mer selvhjelpenhet gjennom hverdagsmestring og rehabilitering. Involvering av innbyggerne og tiltak for å fremme egenmestring vil ha stor oppmerksomhet i den fremtidige tjenesteutviklingen. Trygg-oppvekst for barn og unge gjennom tidlig innsats, økt samhandling, aktivt arbeid for å utvikle mobbefri barne- og ungdomskultur, vil fortsatt være høyt prioritert.

Kapittel 4 Tjenesteområdene er inndelt som følger:

- 4.1. Tjenesteområdet Oppvekst og kultur
- 4.2. Tjenesteområdet Levekår
- 4.3. Tjenesteområdet Samfunnsutvikling
- 4.4. Politisk nivå
- 4.5. Rådmannsnivå med staber

4.1. Tjenesteområdet Oppvekst og kultur

Hovedmål

B: Vi skaper gode oppvekstsvilkår gjennom

inkluderende og trygge arenaer for barn og unges utvikling samt læring i en atmosfære av omsorg, respekt, tillit og mestring.

TABELL: DELMÅL OPPVEKST OG KULTUR

B 1	Kommunen skaper en trygg oppvekst for barn og unge gjennom tidlig innsats og ved å legge til rette for god fysisk og psykisk helse hos den oppvoksende slekt.
B 2	Kommunen skaper en trygg oppvekst for barn og unge ved å utvikle høy kvalitet på samspillet mellom foresatte og kommunens arenaer, gjennom barn og unges medvirkning og et høyt kompetansenivå hos ansatte.
B 3	Kommunen skaper en trygg oppvekst for barn og unge ved å inkludere alle og legge til rette for læring og lek gjennom høy kvalitet på barnehage, skole og fritidsaktiviteter.
B 4	Kommunen skaper en trygg oppvekst for barn og unge ved å legge til rette for et kulturelt mangfold med vekt på respekt og toleranse, og ved å arbeide aktivt for å utvikle en mobbefri barne- og ungdomskultur med vekt på sosialt samspill og utvikling av god relasjonskompetanse.

Mål og satsingsområder i planperioden

Det er et mål å styrke barn og unges psykiske helse. Kommunen gjennomførte Ungdataundersøkelsen i februar 2016. Selv om de fleste har det bra og svarene er positive på flere områder, indikerer resultatene at det er

særlig behov for å se nærmere på ungdoms psykiske helse. Undersøkelsen viste at det er en del unge som har prøvd å skade seg selv og som har tanker om å ta sitt liv. Dette er alvorlig og det vil bli iverksatt hensiktsmessige tiltak på flere nivåer, forebyggende tiltak som

retter seg mot barn og unge generelt og hjelp og oppfølging til dem som er i risiko.

Et annet felles satsingsområde er å sørge for god integrering for barn og ungdommer som er asylsøkere eller flyktninger. Noen av disse er enslige mindreårige og kommer alene, uten familie. Andre kommer sammen med sin familie. Det er viktig at deres behov blir fanget opp, og at vi gjennom våre tjenester, godt samarbeid både internt og eksternt, gir målgruppen gode forutsetninger for positiv utvikling.

Videre vil vi følge opp de satsinger som allerede er igangsatt. Det er et felles mål å jobbe for inkludering og en mobbefri barne- og ungdomskultur. Vi i Sola, som er en stor satsing i samarbeid med Læringsmiljøsenteret ved Universitet i Stavanger (UiS), vil fortsette med andre og tredje pulje.

Koordinerte og effektive tiltak og god samhandling mellom virksomhetene vil være en satsing i perioden. Blant annet skal det implementeres en samhandlingsmodell når det gjelder oppfølging av barn som pårørende. Dette er et samarbeid mellom Oppvekst og kultur, Levekår og andrelinjetjenesten.

4.1.1. Fagstab oppvekst

Fagstaben koordinerer faglig utvikling for virksomhetene i tråd med nasjonale føringer, er bindeledd mellom kommune og stat, og ivaretar kommunens myndighetsoppgaver. Staben formidler kommunale midler og utøver kommunens tilsynsplikt overfor barnehager, skoler og skolefritidsordninger. På det administrative området utføres støtte- og samordningsfunksjoner, herunder rapportering. Kravene til rapportering og dokumentasjon er blitt mer omfattende de siste årene.

Ordinært budsjettforslag:

Budsjett for 2017 videreføres på om lag samme reelle nivå som i 2016.

4.1.2. Skolene, SFO og Voksenopplæring

Mål og satsingsområder i planperioden

Sola kommune skaper en trygg oppvekst for barn og unge ved å legge til rette for et kulturelt mangfold med vekt på respekt og toleranse, og ved å arbeide aktivt for å utvikle en mobbefri barne- og ungdomskultur med vekt på sosialt samspill og utvikling av god relasjonskompetanse hos alle aktører i skolen.

Opplæringsloven med forskrifter, læreplanen Kunnskapsløftet med reviderte fagplaner samt statlige og kommunale vedtak og føringer gir føringer for skolenes hovedoppdrag:

- Ordinær tilpasset opplæring med Kunnskapsløftets kompetansemål som læringsmål.
- Spesialundervisning for elever som ikke har tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen.
- Særskilt språkopplæring for elever med annet morsmål enn norsk og samisk som ikke har tilstrekkelig kompetanse til å følge den vanlige opplæringen i skolen.
- Skolefritidsordning som gir omsorg og tilsyn før og etter skoletid.
- Voksenopplæring: Grunnskole-opplæring og spesialundervisning for voksne og norskopplæring for innvandrere i og utenfor det kommunale introduksjonsprogrammet.

Solaskolen består av 11 grunnskoler og Sola voksenopplæring. Det gis tilbud om SFO ved

alle skoler med barnetrinn. Læringscenteret, Ressurssenteret for elever med store hjelpebehov og innføringsgrupper for minoritetsspråklige elever er i tillegg en del av det samlede skoletilbudet.

Skolestruktur og kapasitet

Sola kommune vil i årene som kommer ha utfordringer når det gjelder å sikre alle elever gode fysiske rammevilkår. Vedtatt Skolebruksplan 2016-2026 vil i nær framtid bli oppdatert med nye elevtallsprognoser basert på sysselsettingsmodellen og rullert første kvartal 2017. En skolebruksplan vil kunne gi føringer når det gjelder å sikre skoleplass til alle elever i sitt nærmiljø.

Rekruttering

Det vil i tillegg være en fortsatt sentral arbeidsoppgave i perioden å sikre god tilgang av ansatte i skolen med godkjent og relevant kompetanse. Både vekst i elevtall og et stort antall lærere over 60 år indikerer at behovet for godt kvalifiserte lærere vil være stort i årene som kommer. Dessuten skjerpes statlige krav til faglig fordypning i norsk, matematikk og engelsk, noe som øker behovet for videreutdanning. Kommunen legger også vekt på å ha utdannede veiledere for studenter i praksis og for nyutdannede lærere slik at disse tiltakene har høy kvalitet og bidrar til at lærere ønsker å arbeide i Sola kommune.

Kvalitetsarbeid i skolen

Dyktige lærere og god skoleledelse vil fortsatt være sentralt for kvalitetsarbeidet i skolen. Inneværende skoleår tar 29 lærere og 13 skoleledere videreutdanning gjennom statlig ordning for frikjøp, stipend og rektorskolen. Arbeidet med å legge til rette for skolebasert kompetanseutvikling i tråd med prinsippene i ungdomstrinn-satsingen vil også fortsette.

Skolelederne i Sola er fra august 2015 delt inn i tre faglige nettverk der skolesjefens stab deltar. Samtidig vil arbeidet med å knytte skolesjefens kvalitetssamtaler tettere sammen med det daglige arbeidet med skoleutvikling fortsette.

Flere av kommunens skoler deltar i ulike samarbeids- og forskningsprosjekt. Seks skoler deltar fra august 2016 i et bredt anlagt internasjonalt forskningsprosjekt i regi av Lesesenteret ved UiS. *Two Teachers* er ett av to store forskningsprosjekter som skal undersøke effekten av økt lærertetthet for norske elever. I tillegg deltar fire skoler i den nasjonale satsingen *Språkløyper 2016-2019*. Fire nye skoler innlemmes denne høsten VI i Sola – et kompetansehevingsprogram mellom Sola kommune og Læringsmiljøsentret ved UiS. Formålet er varig innsats for verdighet og inkludering.

To skoler vil fra 2017 ta del i et skandinavisk nettverk kalt *Deep Learning Society (DLS)*. Utgangspunktet for DLS er å bidra til å realisere dybdelæring og fagovergripende kompetanser i skolen i tråd med Ludvigsen-utvalgets signaler. Dette er både et leder-treningsprogram og et skoleutviklingsprogram som etter hvert vil involvere alle skolene.

Kvaliteten på opplæringen av barn og unge med minoritetsspråklig bakgrunn vil ha oppmerksomhet i perioden blant annet ved at en barneskole og Sola voksenopplæring sammen med en del av kommunens barnehager fra 2017 innlemmes i det statlige prosjektet *Kompetanse for mangfold*.

Sju av skolene i kommunen gir praksisopplæring for studenter fra UiS.

Vurdering og klasseledelse har vært kommunens felles fokusområde i perioden 2012-2015. Utvalg for oppvekst og kultur vedtok i mars 2016 inkluderende læringsmiljø som felles fokusområde i perioden 2016-2019. Dette innebærer både en videreføring av god klasseledelse og undervisningsvurdering og at alle skoler skal innlemmes i prosjektet Vi i Sola-varig innsats for verdighet og inkludering. I tillegg vil en ha fokus på at spesialundervisning og særskilt språkopplæring oppleves inkluderende. En vil også gjennomgå skolens rutiner for systematisk oppfølging av alle elever utvikling og framgang, slik at alle elever sikres en god opplæring og et best mulig utgangspunkt for gjennomføring av videregående skole.

Et forslag til kvalitetsplan for SFO 2017-2020 er under utarbeidelse og skal framlegges for politisk behandling våren 2017.

Ordinært budsjettforslag

Budsjett for 2017 videreføres mest mulig på samme reelle nivå som i 2016. Dette gjelder også videreutdanning av lærere med mer.

Demografikostnader er justert med halvparten av det som demografiprognosene og elevfaktoren tilsier. Resten må dekkes inn ved å redusere voksentettheten. Dette for å overholde budsjetttrammene. I statsbudsjettet er det lagt opp til og bevilget penger til en ekstra time naturfag på mellomtrinnet. Rådmannen finner bare rom for delvis økning her i nåværende situasjon, og foreslår derfor å redusere avsetningen fra vedtatt HØP 16-19 med 50 prosent til kr 0,27 mill. Resten må tas ved å redusere voksentettheten.

Regjeringer foreslår å bevilge kr 150 mill. i rammetilskuddet for kommunene for tidlig innsats. Sola sin andel av dette er kr 0,8 mill. i 2017 med helårseffekt på kr 1,9 mill. fra og med 2018. I tillegg kommer satsing på økt lærertetthet som fortsetter som øremerkede tilskudd.

Budsjettet er nedjustert med en tidligere avsatt reserve på kr 1,5 mill. som ikke er disponert de siste årene.

SFO-budsjettet nedjusteres også med i alt kr 1,2 mill. Det vises til egne linjer i driftsrammetabell med forklaringer avsnitt 2.7.3.

Ved voksenopplæringen er det forventet en økning i antall flyktninger som skal igjennom introduksjonsprogrammet. Fordyrende elementer som manglende forkunnskaper hos flere flyktninger og pålegg fra staten som følge av tilsyn tilsier at det er behov for en viss økning av budsjettet. Ny finansieringsmodell tilsier at inntektene økes med kr 2 mill., mens utgiftene økes med kr 3,6 mill. Nettoøkning blir i henhold til dette kr 1,6 mill.

Det er behov for styrking av innføringsgruppene ved barnetrinnet med 1,3 årsverk og ved ungdomstrinnet med 1,9 årsverk. Rådmannen har ikke funnet dekning for styrking av tilbudet til fremmedspråklige elever i grunnskolen i dette budsjettforslaget.

4.1.3. Barnehagene

Mål og satsingsområder i planperioden

Nasjonal politikk har nå ført til at det er full barnehagedekning, og de private barnehagene får 100 prosent tilskudd. Denne milepælen gjør at det er stor interesse og forventning til at barnehageaktører leverer gode tjenester og at området barnehage skal

ha en viktig samfunnsmessig hensikt. Dette gjelder både som en del av et utdanningsløp og som en viktig brikke for å skape gode oppvekstmiljøer for barn. Milepælen betyr også at barne-hagene fremover skal være transparente da samfunnet både satser på og har interesse av barns opphold der. Nasjonal føring er at barn i barnehage skal oppleve utvikling, mestring og læring ut fra egne forutsetninger og interesser.

Sola kommune skal ha barnehager av høy kvalitet som innebærer god økonomistyring, gode bygg og uteområder, kvalifisert personal og godt pedagogisk arbeid i tråd med lovverk, samfunnsutvikling og forskning på området.

Det skal dimensjoneres nok barnehageplasser for å innfri retten til plass. Denne øvelsen blir utfordret i tider med svingende konjunkturer og usikre framskrivningstall for befolkningsvekst. Barnehageområdet består av 31 barnehager. Det er 18 private barnehager hvorav tre åpne barnehager og det er 13 kommunale barnehager. I tillegg er det ett senter for styrka barnehage som har innrettet tjenester mot både private og kommunale barnehagen for flerspråklig barn og barn med behov for spesialpedagogiske hjelp.

Nasjonalt er det laget en strategiplan «Kompetanse mot 2020» som peker på viktige grep for å få god kompetanse i alle ledd i barnehagene. Utdanningsdirektoratet har for første gang i 2016 tilrettelagt for utdanning både for styrere og for pedagogiske ledere. I Sola er (for både kommunale og private) åtte ansatte i gang med styrerutdanningen og ni ansatte i gang med etterutdanningsmodul på 30 stp. Det vil fremover oppfordres til at kandidater søker seg til denne ordningen. Udir har også utarbeidet kvalitetskriterier i en

ståstedsanalyse som flere barnehager benytter seg av.

Barnehagemyndigheten er gitt oppgaven med å tilrettelegge for kompetansebygging lokalt. Kommuneplanen 2015-2026 har blant annet mål om «En god oppvekst for alle», og personalpolitisk plan påpeker at en skal være «En lærende organisasjon». Prosjektet sammen med Læringsmiljøsenteret om VI i Sola – varig inkludering med verdighet og inkludering er under utrulling. Første pulje har fått sin opplæring, og andre pulje hadde startskuddet i vår. Dette er viktig tverrfaglig innsats der en skal forbygge og avdekke uheldig adferd og skal lage «gode omsorgs- og læringsmiljø» som er den nasjonale formuleringen på en kjerneaktivitet. Et viktig område fremover i Sola kommune er å være særlig opptatt av dette for alle barn, det vil si også barn med flerkulturell bakgrunn og barn med spesielle behov. Arbeidet med metodikken for å være en lærende barnehage har pågått i 3,5 år og avsluttes høsten 2016 med utstilling i Kulturhuset den 2. januar 2017 med tittelen *Synlig innovasjonsarbeid*. Sektoren skal fremover benytte seg av innlært metodikk for å utvikle gode, lærende og innovative organisasjoner.

Sola kommune startet høsten 2014 med videreutdanning i *Migrasjon og internasjonal kompetanse*, og våren 2016 tok 24 personer eksamen. Dette er en nyttig kompetanse i dagens flerkulturelle hverdag. Kompetansestrategien ber også kommunene om å legge til rette for de andre yrkesgruppene. Derfor er det et pågående arbeid sammen med Jærkommunene om tilbud til assistenter for å ta fagbrev i barne- og ungdomsarbeiderfaget. Sola kommune har årlig åtte ansatte fra private og kommunale barnehager i denne

ordningen. Videre satses det på en kursrekke for assistenter *Voksenrollen* året 2016-2017 som et ledd i profesjonaliseringen av denne yrkesgruppen. Et fokus både sentralt og lokalt nå og fremover vil bli implementering av ny Rammeplan som er signalisert skal gjelde fra august 2017.

Når det gjelder ny Rammeplan er det lokalt satt i gang arbeid både med tanke på høringen og for at vår egen nye kvalitetsplan *Den gode Solabarnehagen* skal motiveres og synkroniseres med nasjonal plan. Flere barnehager benytter seg av ståstedsanalysen fra Utdanningsdirektoratet. *Tidlig* innsats er gjennomført i åtte nye barnehager, det kurses for både pedagoger, fagarbeidere og assistenter i Kvello-modellen. For året 2016 har en hatt de anbefalte rundene med opplæring og en skal i gang med å lage en lokal og varig variant for å oppdage barn for å gi tidlig hjelp.

Forenkling, forbedring og fornying (FFF) er Sola kommune sin viktigste strategi for endring og utvikling. For barnehage er det til nå gjort et utprøvningsprosjekt om inkludering i barnehage etter verktøyet BLT. Det har også vært utprøving av LEAN i noen barnehager. FFF-arbeidet er blitt godt mottatt i barnehagene. De verktøyene som rulles ut er enkle å ta i bruk, egner seg i mange situasjoner og en ser raskt gode resultat.

Barnehagebruksplanen er et nyttig verktøy for å dimensjonere nok plasser. Antall søknader påvirkes av konjunktorene, og en har opplevd en nedgang i antall plasser. Regulering for å tilpasse tilbudet kan kommunen i hovedsak gjøre i de kommunale barnehagene. Planen revideres annen hvert år. En vil fremover ha fokus på om hvordan tilstanden på byggene fremstår, og ny forskning sier noe om at drift

og økonomi i større enheter gir mer robuste bygg og fagmiljø. En vil også ha fokus på at utemiljøene fremstår som pedagogisk funksjonelle.

Ordinært budsjettforslag

Budsjettramme er videreført på om lag samme nivå som i 2016.

Spesialpedagogisk hjelp

Rådmannen viser til sak 107/12 i formannskapet og sak 2/15 i Utvalg for oppvekst. I vedtatt Handlings- og økonomiplan 2016-2019 ble området spesialpedagogisk hjelp styrket med kr 0,8 mill. i 2016 og kr 0,4 mill. i 2017. Omfang på antall timer per vedtak er forholdsvis høyt i Sola. Ifølge Utdanningsdirektoratet er snittet per vedtak 15 timer per uke. I Sola er snitt per vedtak om lag 20 timer per uke. Oppstart av senter for styrket barnehagetilbud høsten 2015 samt tettere samarbeid med PPT er tiltak for å få ned kostnader til dette lovpålagte tilbudet.

Kompetanseheving

I tillegg til å søke kompetansetilskudd fra Kunnskapsdepartementet, brukes allerede budsjetterte midler på kompetanseheving i barnehagen. Et hovedmål med kompetansesatsingen er å øke antall ansatte med formell kompetanse.

Rådmannen foreslår for 2018, 2019 og 2020 å bevilge midler til økte lønnskostnader, som er en konsekvens av økt formell kompetanse i form av fagbrev eller høyskole- og universitetsgrad.

4.1.4. Barnevern

Mål- og satsningsområder i planperioden

Forebyggende innsats gjennom

- fortsatt deltakelse i prosjektet *Tidlig innsats*.
- informasjon om barneverntjenesten ut til samarbeidende instanser, organisasjoner og på foreldremøter.
- tverretattlig samarbeid, deltakelse i ulike arbeidsgrupper og nettverk.
- deltakelse i KS sitt Effektiviseringsnettverk.
- samarbeidsavtale med Muslimske Fellesråd.

Bidra til at barn og unge får en trygg oppvekst gjennom

- god kvalitet og standardiserte verktøy ved undersøkelse etter mottatt bekymring.
- iverksetting av tiltak etter Lov om barneverntjenester.
- gode evalueringsverktøy av tiltak.
- god kompetanse på risiko og beskyttelsesfaktorer i barns oppvekst.
- god kompetanse på vold og overgrep som sikrer oppfølging av en trygg omsorgssituasjon.
- god kompetanse på flerkultur og minoriteter.
- bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger.
- sikre kvalitet i tjenestetilbudet gjennom gode rutiner for internkontroll.

Fokus på brukermedvirkning gjennom

- deltakelse i prosjektet *Mitt liv* gjennom Forandringsfabrikken og Barnevernproffene.
- deltakelse i prosjektet *Plassering i Slekt og nettverk*.
- samtaler og/eller observasjon av alle barn i alle faser av en sak. Barn skal delta i vurdering av egen situasjon, blant annet

ved bruk av «Barnets plan» (det vil si tiltaksplan).

- gode rutiner for involvering og informasjon til alle parter i en barnevernssak.

Øke kompetansen til de ansatte gjennom

- interkommunalt samarbeid knyttet til kurs og kompetanseutvikling av ansatte.
- kompetanseplan med egne interne fagdager.
- samarbeid med Alternativ til Vold (ATV).
- deltakelse på kurs og opplæring, for eksempel i regi av Fylkesmann og Bufetat.
- mulighet for videreutdanning og etterutdanning.
- veiledningsgrupper som inkluderer alle ansatte i tjenesten.
- opplæring og veiledning til nyansatte og ansatte tilbake etter permisjon.
- egen fadderordning for nyansatte.
- egne ansatte som jobber direkte opp mot enslige mindreårige.
- deltakelse i lederutviklingsprogram.

Ordinært budsjettforslag

I Rådmannens forslag til HØP 17-20 er det lagt opp til økning i budsjетtramme. Det budsjетteres med økt bemanning i form av to årsverk som videreføres i forbindelse med bosetting av enslige mindreårige flyktninger, samt utgifter og tilskudd som følge av dette. Budsjettet er også foreslått justert for flere fosterhjem, redusert refusjon og økte kommunale egenandeler på dette området.

4.1.5. Barn, ungdom og familietjenesten

Mål- og satsningsområder i planperioden

Barn, ungdom og familietjenesten skal oppleves som god, lett tilgjengelige og helhetlig for brukere og samarbeidspartnere.

Barn, ungdom og familietjenesten 0-20 år består av tre team som tilbyr tjenester til barn og ungdom og deres foreldre. Det største teamet er helsestasjon, skolehelsetjeneste, jordmortjeneste, smittevern, asyl- og flyktningshelsetjeneste. Familiesenteret og Ungdomsteamet er de andre to team i virksomheten. Det tilbys rutinemessig helsefremmende og forebyggende oppfølging av barn, ungdom og gravide og individuell oppfølging ut fra behov. Hjelpen gis ofte gjennom foreldre eller andre viktige voksne som kan støtte opp under barnets helse og utvikling. Virksomheten består hovedsakelig av helsetjenester som reguleres av helselovgivningen.

Barn, ungdom og foreldre skal oppleve å få god hjelp når de trenger det. Hjelpen skal være kunnskapsbasert og oppleves som nyttig. Bruker skal stimuleres til å medvirke i hjelpen som gis. Målet er å utvikle kompetanse hos barn, ungdom og foreldre slik at de kan mestre utfordringer nå og i fremtiden og oppleve god helse og utvikling.

Satsingsområder som følge av ny organisering:

- Bli kjent faglig og sosialt på tvers av team.
- Støtte ansatte i omstillingen.
- Bevare og styrke egenart og forskjeller i de ulike teams tilbud og kompetanse.
- Bygge felles kompetanseplattform.
- Utvikle gode samhandlingsmønstre internt i virksomheten slik at brukerne får et enda bedre tilbud og tjenesten fremstår som sømløs og helhetlig.
- Utvikle gode samhandlingsmønstre med eksterne samarbeidspartnere.
- Målrettet og nyttig informasjon internt og ut til brukere og samarbeids-partnere om tilbudet.

- Nytt tilbud om mobilt veiledningsteam finner en god form for brukere og ansatte.
- Utvidet familiesenter finner frem til felles plattform og identitet gjennom gode medvirkningsprosesser.
- Utvikle gode strukturer som fremmer faglig kvalitet på tjenestene med særlig fokus på hvordan interne møter kan brukes til å utvikle god praksis.
- God og tydelig ansvars- og arbeidsfordeling mellom virksomhetsleder og teamledere.

Økt tilstedeværelse av helsesøster på de barneskoler som har minst helsesøsterressurser er også et satsingsområde.

Ordinært budsjettforslag

Budsjettrammen er videreført på om lag samme nivå som i 2016. Rådmannen foreslår opptrapping med ett årsverk i 2017. Veiledningstjenesten er etablert på tvers av tjenesteområdene oppvekst og levekår. Rådmannen foreslår å redusere budsjettrammen til veiledningstjenesten fra 2017 med midler til oppstart gitt isolert sett i 2016, men at tjenesten i planperioden videreføres.

4.1.6. PPT – Pedagogisk psykologisk tjeneste

TABELL: MÅL OG SATSINGSOMRÅDER I PLANPERIODEN:

Resultatindikator/styringsparametere	Mål 2017-2020
Aktiv deltakelse og gjennomføring av VI i Sola – Varig innsats for verdighet og inkludering, ved forebygging, avdekking og stopping av mobbing	PPT skal bistå skoler og barnehager i alle tre faser ved implementeringen av VI i Sola
Videreutvikle systemorienterte arbeidsformer	Fokus på strukturer for samhandling mellom PPT og skoler og barnehager. Bistå med kompetanse og organisasjonsutvikling. Vektlegging av systemteori i individualsaker
Levere faglig kompetente tjenester	PPT skal ha utredningskompetanse på de høyfrekvente vanskegruppene. PPT skal ha oversikt over virkningsfulle tilretteleggings-tiltak for de høyfrekvente vanskegruppene
Styrke arbeidet med inkludering ut mot barnehager og skoler	Bistå skoler og barnehager med å utvikle inkluderende læringsmiljøer for alle barn (Lovverk, holdninger, kunnskap og metoder)

Ordinært budsjettforslag

Ordinært budsjettforslag er videreført på samme nivå som i 2016. De to siste årene er det ikke funnet rom for å øke budsjettramme og antall stillinger til PPT selv om behovet har vært til stede. I rådmannens forslag til HØP 17-20 er det lagt til grunn overføring av oppgaver og budsjettmidler fra barnehageområdet til PPT. Dette skyldes at spesialpedagogisk hjelp er flyttet fra opplæringsloven til barnehageloven og PPT får overført oppgaver som tidligere har blitt håndtert under barnehageområdet sitt budsjett.

4.1.7. Kultur

Kultursektoren i Sola omfatter virksomhetene fritid, kulturskole og bibliotek i tillegg fagstab for kultur.

Kultursektor ledes av kultursjef, som har et overordnet strategisk ansvar for hele

kulturområdet, underlagt kommunalsjef for oppvekst og kultur.

Virksomhetene har ansvar for daglig drift og utvikling/strategi for eget virksomhetsområde, herunder personal- og økonomiansvar. Det er egne virksomhetsledere for de tre områdene.

Kultursjef har ansvar for saker til politisk behandling, strategi og utvikling på overordnet nivå, helhetsspektiv på tjenestetilbudet, på brukerne og medarbeiderne, samt støtte og følge opp virksomhetslederne innen sektorområdet.

Overordnet mål og visjon: Kultur for alle!

Kulturopplevelser og deltagelse er viktige forutsetninger for kommunen for å sikre vekst og utvikling.

Gjennom kulturaktiviteter utvikles kompetanse som kreativitet og originalitet,

evnen til å kjenne igjen kvalitet og det å drive kreative og skapende prosesser. Dette er også kompetanse med overføringsverdier for alle andre deler av samfunnslivet.

Kultur i Sola bygger på verdiene kvalitet, trivsel og respekt. Vi skal legge til rette for innovasjon, aktiv deltagelse og gode opplevelser.

Kommunestyret vedtok i juni 2015 ny kommunedelplan for kultur. Planen beskriver i korte trekk hovedmålsettingene for driften innen de ulike områdene i kultursektor. Planen gir og en beskrivelse av aktivitet og innhold på området, og planen setter ikke minst fokus på de utfordringer feltet står ovenfor i tiden som kommer. Hvert enkelt kapittel i planen avsluttes med en oversikt over de tiltak som sektoren mener det er behov for å få løst i planperioden 2015-2026.

Hovedmålet med kommunedelplanen er å synliggjøre alt det positive som skjer innen kulturfeltet, og samtidig fremme tiltak som bygger videre på dette.

For perioden 2015-2018 peker planen på følgende hovedutfordringer for kulturområdet:

- Biblioteket har vært uforandret siden det åpnet i kulturhuset i 1987 og må oppgraderes for å kunne møte dagens og fremtidens brukeres behov for bibliotekstjenester, på tider som passer brukerne. En fornyelse på biblioteket må ses i sammenheng med behovet for bedre publikumsfasiliteter i kulturhuset (billettsalg, servicefunksjoner og salgsområder).
- Nytt kommunalt bygg med plass for kulturaktiviteter i Tananger sentrum.

- Utviklingen av Sømmevågen som museumspark, kulturarena og rekreasjonsområde.
- Øvings- og produksjonsfasiliteter for kulturskole og det frivillige kulturlivet, spesielt innen feltene dans, teater og billedkunst.

4.1.7.1. Sola kulturskole

Formål

Sola kulturskole; en skole for alle!

Sola kulturskole skal bidra til å utvikle barn og unges kreativitet og kunstneriske evner etter den enkeltes forutsetninger gjennom musikk, dans og teatertilbud, og gjennom samarbeid med lokale lag og organisasjoner.

Kulturskolen skal også kunne tilby opplæring innenfor visuell kunst.

Kulturskolen har et todelt mandat:

- Kommunalt opplærings- og opplevelsessenter, herunder undervisningstilbud i kunstfag samt deltakelse i kulturarrangementer for barn og unge fra 6-18 år
- Ressurs- og kompetansesenter for grunnskolen, barnehager, sykehjem og kulturliv

Arbeids- og ansvarsområder

Kulturskolens kjernevirksomhet er knyttet til drift av undervisningstilbudet i musikk, dans og teater, samt kulturarrangementer/prosjekter som følger av undervisningstilbudet. I tillegg er det et utstrakt samarbeid med skolekorpsene gjennom tilbud om dirigenttjenester. Kulturskolen er aktiv i lokale og regionale samarbeids- og utviklingsprosjekter, og koordinering av Den Kulturelle Skolesekken (DKS) inngår også i kulturskolens portefølje.

Eksempler på samarbeidsprosjekter i 2016 er

- UKM 2016, samarbeid med Fritid og kulturhuset,
- *Kulturfest 2016*, samarbeid på tvers i hele kultursektoren,
- *Musikk i kofferten*, samarbeidsprosjekt med barnehagene,
- samarbeidsprosjekt med innføringsklassen ved Sola ungdomsskole,
- samarbeidsprosjekt med Sola sjukeheim *Dans med demente*,
- teaterfestival sammen med Stavanger kulturskole.

Foruten tilbudet som kulturskolen har i Sola kulturhus arbeider kulturskolen også desentralisert i kommunen, det vil si på skoler/bygg i Tananger, i Sola sentrum og på Dysjaland. Det er en spesielt utfordrende situasjon i Tananger der undervisningsfasilitetene ikke er tilfredsstillende.

Mål og satsningsområder i planperioden

- Lokaler: Nye undervisningslokaler i Tananger. Tilrettelagte øvings- og produksjonslokaliteter for dans og teater i kulturhuset. Produksjonslokaler for visuell kunst.
- Instrument- og utstyrsparken: Deler av instrument- og utstyrsparken er 30 år gammel med behov for utskiftning og investering i nye instrumenter. Etter spørnelsen etter musikklektilbud til de yngste øker, herunder behov for investering i riktig utstyr for å oppnå kvalitet i undervisningstilbudet.
- Rammebetingelser: Lokal tilpasning og implementering av ny nasjonal rammeplan er en hovedoppgave i årene framover.

- Styrking av opplæringstilbudet: Kulturskolens opplæringstilbud til spesielt motiverte og talentfulle elever styrkes og utvikles. Stikkordene her er regionale/interkommunale samarbeidsmodeller.
- Etablering av nye og flere opplærings-tilbud: Etablering av opplæringstilbud innenfor visuell kunst jamfør kommune-styrevedtak (k-sak 92/99), samt utprøving av ulike typer musikklektilbud og kor for de yngste.
- Videreutvikle og systematisere samarbeidet med korpsene i Sola, avklare roller og forventninger for å gi forutsigbarhet, langsiktighet og likeverdige rammevilkår.
- Koordinere og videreutvikle *Den Kulturelle Skolesekken* som fra 2015 ble overført til kulturskolen.

I sum, og i tillegg til løpende driftsoppgaver har kulturskolen en situasjon med en rekke nye og krevende utviklingsoppgaver, uten at rammen er økt. For å levere gode og effektive løsninger både på driftssiden og på mangfoldet av nye oppgaver, er hovedutfordringen å bygge kapasitet gjennom endringsarbeid. Kontinuitet i administrative ressurser, utprøving av teamorganisering, implementering av FFF verktøy/medarbeiderskap, eksterne tilskuddsordninger, samarbeid og samordning av oppgaver på tvers i kulturhuset, utgjør de viktigste stikkordene i det pågående endringsarbeidet.

Ordinært budsjettforslag

Budsjett for 2017 videreføres på omlag samme nivå som i 2016. Foreldrebetaling justeres med generell økning på 7-8 prosent. Plan for fornyelse av instrumenter videreføres med årlig økning på kr 0,1 mill. Rådmannen

har ikke funnet dekning for følgende tiltak:
Økning av vikarbudsjetten, etablering av tilbud visuelle kunsthøgskole, utskifting av flere instrumenter, leie av lokaler i Tananger og utviklingsmidler.

4.1.7.2. Sola bibliotek

Formål

Sola bibliotek skal gi en lett tilgjengelig bibliotek- og informasjonstjeneste tilpasset den enkelte brukers nivå og behov.

Arbeids- og ansvarsområder

Biblioteket skal fremme opplysning, utdannelse og annen kulturell virksomhet for alle i kommunen. Biblioteket skal videreutvikle sin rolle som uformell møteplass, som senter for kultur- og kunnskapsutvikling og som formidler og som arena for samfunnsdebatt i lokalsamfunnet. Biblioteket satser mye på tiltak spesielt rettet mot barn og unge, og legger ellers til rette for flerkulturell kommunikasjon rettet mot fremmedspråklige innbyggere. Det satses på digital utvikling og formidling, herunder e-bøker og andre e-media, og på digitalisering av lokalt materiale.

Mål og satsningsområder i planperioden

- Satse spesielt på tilbud til barn og unge gjennom barnehage- og klassebesøk, fortellerstunder og andre arrangement.
- Tilby en mediesamling (fysisk og digitalt) som er aktuell, mangfoldig og av høy kvalitet for alle grupper i befolkningen.
- Bidra til økt digital kompetanse i befolkningen gjennom opplæring i grunnleggende digitale ferdigheter.
- Gjøre lokalene bedre egnet til forskjellige aktiviteter, slik at de fremstår som

innbydende og godt egnet som en prioritert sosial møteplass.

- Makerspace i bibliotek: areal med PC, ulike maskiner og verktøy til bruk for innbyggerne. Tilby kurs og workshop.
- Gi innbyggerne et lavterskeltilbud, med god tilgjengelighet og tilrettelagte nettløsninger.
- Søndagsåpent bibliotek, utvidede åpningstider gjennom økt selvbetjening og «meråpent» bibliotek (ubetjent bibliotek).
- Styrke og utvikle samarbeidet med andre kommunale aktører: skoler, skolebibliotek, barnehager, kulturskole.
- Videreutvikle samarbeidet *Jærbiblioteka* (Sola, Klepp og Time), og samarbeidet *Bibliotek på Nord-Jæren* (Sola, Randaberg, Sandnes og Stavanger).

Ordinært budsjettforslag

Budsjett for 2017 videreføres på om lag samme nivå som for 2016. Rådmannen foreslår noen justeringer for bortfall av inntekter, herunder inntekter til biblioteket på Ekofisk som følge av at avtalen er sagt opp av Conoco Philips. Rådmannen har ikke funnet dekning for følgende tiltak: Styrking av biblioteket som sosialmøteplass og debattarena.

4.1.7.3. Fritid

Formål

Alle barn og unge skal gis mulighet til å få en aktiv fritid med positive opplevelser.

Arbeids- og ansvarsområder

Drift av et kreativt ungdomshus tilrettelagt for utstrakt ungdomsmedvirkning. Ungdomshuset gir gode vilkår og trygge rammer for ungdom som ønsker å drive selvdrevne kultur- og

interessegrupper, og tilbyr kompetanse-givende workshops. Veiledning av barn og unge i skolealder til en aktiv fritid, og bygge bro til allerede eksisterende fritidstilbud. Ivareta ungdomsinitiativene i nærmiljøene. Synliggjøre og arbeide for å styrke frivilligheten i lokalmiljøene. Drift av den lovpålagte fritidskontakttjenesten. Drift av to fritidsklubber for mennesker med utviklingshemming. Arrangør av UKM (Ung Kultur Møtes) og Talentiaden for mennesker med utviklingshemming.

Mål og satsningsområder i planperioden

- Evaluering av nye arbeidsmodeller i driften, vedtatt mai 2014.
- Videreutvikle til tre-delt tilbud i Fritidskontakttjenesten i virksomheten.
- Oppfølging av frivillighetsmelding som gir gode rammer for samarbeid mellom frivillighet og kommune.
- Etablering av nytt lags- og organisasjonsregister.
- Utvikle gode informasjonskanaler som synliggjør fritidslivet i kommunen.
- Fortsatt fokus på fritidsveiledning for barn og unge med innvandrerbakgrunn.
- Implementering av trivselsprogrammet VI i frivillige lag og foreninger (i form av kurs/opplæring/veiledning).

Ordinært budsjettforslag

Budsjett for 2017 videreføres uendret i forhold til 2016. Rådmannen har ikke funnet dekning for følgende tiltak: Aktivitetsmidler «Jeg kan delta», fellesannonse, kurspakke frivillige organisasjoner, inkluderingstiltak, økt utgiftsdekning fritidskontakter/passasjer-t tillegg, fritidsveileder 50 prosent stilling. Konsekvensen blir at aktivitetsnivået må justeres tilsvarende.

4.1.7.4. Kulturhuset

Formål

Kulturhuset har som mål å tilby innbyggerne i kommunen og regionen for øvrig et kvalitativt og bredt kulturtilbud gjennom hele året.

Arbeids- og ansvarsområder

Kulturhuset er kommunens kulturelle kraftsenter. Her er samlet bibliotek, kulturskole, Feelgod ungdomshus, fritidsklubb for funksjonshemmede, kulturkontor og kafé i tillegg til de scenene som kulturhuset bruker til egne produksjoner og utleie. På kulturhuset er også de administrative funksjonene i kultursektor samlet. Kulturhuset administrer også utleie av Sola ruinkyrkje. Huset er og skal være et ressursenter for kommunen og dets innbyggere.

Andre oppgaver som kulturhuset administrerer er å

- fordele og leie ut lokaler i kulturhuset til kommunale instanser, kunstnere, bedrifter, frivillige organisasjoner og profesjonelle arrangører/leietagere,
- disponere og fordele midlene i husleie-fritaksordningen for lag og foreninger i Sola kommune,
- legge til rette for de andre virksomhetene i kulturhuset, frivillige lag/organisasjoner og andre arrangører ved gjennomføring av konserter, teater, revyer med mer i kulturhuset.

Mål og satsningsområder i planperioden

- Kulturhuset skal være et profesjonelt og ledende kulturhus, med spesielt fokus på aktiviteter med og for barn og unge.
- Gjennomføre forestillinger og konserter etc. innenfor gitte budsjettammer, gjerne i samarbeid med andre aktører.

- Tilby et spennende og allsidig program for alle aldersgrupper i kulturhuset, med spesiell vekt på arrangementer for barn, ungdom og familie.
- Kontinuerlig oppgradere materiell og bygg for dagens- og fremtidens behov.
- Legge til rette for flere visuelle kunstutstillinger.
- Være et treffsted for barn, ungdom og voksne, både på forestillinger og i hverdagen.
- Utvikle uteområdet i aksen kulturhuset, nytt rådhus og ny kirke til et levende sentrumsområde, tilrettelagt også for større utearrangementer.

Ordinært budsjettforslag

Budsjett for 2017 videreføres på samme nivå som i 2016, men med følgende økninger; Rådmannen foreslår å videreføre vedtatt HØP 16-19 med hensyn til husleierefusjonsordninger fra kommunale aktører og lag og foreninger med til sammen kr 0,5 mill. per år. Rådmannen foreslår videre å justere driftstilskuddene til museer som Flyhistorisk museum, Krigshistorisk museum og Jærmuseet. Rådmannen foreslår å bevilge kr 0,1 mill. til lokale produksjonsmidler. Det foreslås å styrke rammene til kultur som følge av overføring av ansvaret for frivilligsentralen fra stat til kommune.

Rådmannen har i forslag til HØP 17-20 ikke funnet for å opprette to årsverk som henholdsvis kultur- og miljøvernrådgi og

tekniker. Det er meldt om behov for 100 prosent årsverk som tekniker hvorav 50 prosent kunne finansieres gjennom midler som i dag benyttes til innleie av tekniker. Konsekvensene av dette er blant annet at tjenester fortsatt må leies inn ved arrangementer utenifra samt at ambisjonsnivået for å gjennomføre lokale arrangement må også nedjusteres tilsvarende. Det er heller ikke funnet dekning for økt driftstilskudd til bygg eid av organisasjoner. Konsekvensen er at det fortsatt vil være et misforhold mellom det driftstilskudd som idrettslag får til sine egne bygg og det andre organisasjoner får til sine bygg.

4.2. Tjenesteområdet Levekår

Hovedmål – kobling mot kommuneplanen

Helsefremmende lokalsamfunn med ansvar for hverandre.

Kommuneplanmål:

Kommunen vil legge til rette for god livskvalitet og redusert hjelpebehov ved at

- den enkeltes ressurser i større grad tas i bruk for økt mestringsopplevelse og kontroll over eget liv.,
- ny teknologi og innovative løsninger gjøres tilgjengelig,
- det stimuleres til å ta ansvar for seg selv, hverandre, og økt solidaritet mellom generasjoner.

TABELL: STYRINGSPARAMETER/MÅL 2017

Styringsparameter	Mål 2017
Sammen om tjenesteutvikling	- Forankring og implementering av kommunedelplan <i>Helse og velferdsplan</i> blant ansatte, folkevalgte og innbyggere. - Innbyggerne tar medansvar, og være involvert i å gjennomføre rehabilitering og behandling. - Innbyggerne gjøres i stand til å ta ivareta egen helse på best mulig måte. - Etablere arenaer/møtepunkter for samhandling og tjenesteutvikling. - Styrke pårørendes, venner og familiens rolle. - Styrke frivillighetssentralens koordinerende rolle, og videreutvikle samarbeidet med frivillige lag og organisasjoner.
Innovativ og effektiv organisasjon	- Alle virksomhetsledere og avdelingsledere skal gjennomføre lederutviklingsprogrammet i Sola kommune. - Alle virksomhetene i Levekår skal ha fullført minimum to FFF prosjekt i løpet av 2017 som gir økt effektivitet i virksomheten. - En gevinstanalyse skal gjennomføres før oppstart av alle prosjekter.
Øke mulighetene for å bo lenger hjemme	- Implementere og teste ut nye velferdsteknologiske løsninger. - Økt bruk av rehabiliterende arbeidsmetoder i tjeneste-tilbudene. 100 prosent belegg på korttidsavdelingene. - Hjemmet skal tilrettelegges og ergonomisk utformes.
Økt satsing på forebyggende arbeid	Rask psykisk helsehjelp etableres.
Redusere utgifter til sosialhjelp	- Andel langtidsmottakere skal være under 35 prosent av sosialhjelp mottakerne. - Andel mottagere med sosialhjelp som hovedinntektskilde skal være under 40 prosent. - Ingen under 30 år skal være passive stønadsmottakere. - Praksisplasser i kommunale virksomheter øker med minimum 15 plasser. - Samarbeidsavtaler om praksisplasser i private bedrifter i nærområdet øker med minimum 10 plasser. 30 prosent av de i arbeidstreningspraksis går over i vanlig ordinært arbeid. - Minimum 40 skal delta i kvalifiseringsprogrammet. - Ingen i introduksjonsprogrammet skal avsluttes til å bli passive mottagere av sosialhjelp. - Å inneha tilstrekkelig antall kommunale utleie boliger til vanskeligstilte. - Utgifter til sosialhjelp per mottaker reduseres.

Arbeids- og ansvarsoppgaver

4.2.1. Fagstab levekår

Staben skal bistå på både strategisk nivå og tjenestenivå i oppgaver som går på tvers av virksomheter, for å få en helhetlig oversikt over overordnede oppgaver innen tjenestområdet og en effektiv koordinering av disse.

Fagstabens hovedoppgaver er plan- og utviklingsarbeid samt saksutredning til politiske utvalg. Fagstaben skal ha oversikt over overordnede planer og styringsdata, øremerkede tilskudd og koordinering av disse. Staben administrerer også interkommunalt samarbeid om legevakt og krisesenter, miljørettet helsevern, folkehelsearbeid og søknader om tilskudd. Videre har staben har en rådgivende funksjon i faglige spørsmål.

Bestillerkontoret

Bestillerkontoret har ansvar for å saksbehandle alle søknader om institusjonsplasser, ulike hjemmetjenester, omsorgslønn, omsorgsboliger, parkeringsplasser, avlastning m.m. Bestillerkontoret kartlegger behov og fattar vedtak om tjenester.

Legetjenester

Yter akutt og kurativ behandling og sikrer en lett tilgjengelig og best mulig primærhelse-tjeneste til Solas befolkning. Per 1. september 2016 har kommunen 20 fastlegehemler og to turnusleger som dekker befolkningens behov for legetjenester på dagtid. Fastlegene driver privatpraksis og mottar støtte fra kommunen etter gitte satser per innbygger. Legevakt-tjenester gis ved Stavanger legevakt.

Mål og satsingsområder i planperioden på overordnet nivå

I tjenestområdet Levekår, og innenfor de ulike virksomhetene, er det mange

utfordringer og oppgaver som daglig løses for å gi innbyggerne i Sola de tjenestene de har krav på og behov for. For å videreutvikle tjenestene er det valgt ut noen felles satsingsområder en vil gi særskilt oppmerksomhet framover. Hver virksomhet lager i tillegg sine årlige mål som bygger på kommuneplanmål og de felles satsingsområdene.

Sammen om tjenesteutvikling

Mål 2017

- Forankring og Implementering av kommunedelplan Helse og velferdsplan blant ansatte, folkevalgte og innbyggere.
- Innbyggerne tar medansvar, og være involvert i å gjennomføre rehabilitering og behandling.
- Innbyggerne gjøres i stand til å ta ivareta egen helse, på best mulig måte.
- Etablere arenaer/møtepunkter for samhandling og tjenesteutvikling
- Styrke pårørendes, venner og familiens rolle
- Styrke frivillighetssentralens koordinerende rolle, og videreutvikle samarbeidet med frivillige lag og organisasjoner

Sammen om tjenesteutvikling

Tjenesteutvikling innebærer å bygge videre på det som virker, og ha fokus på at nye metoder kan utvikles ved å ta i bruk ny kunnskap, mer tverrfaglig samarbeid, ny organisering av kompetanse, og mer aktive samhandling med innbyggerne.

Helse- og omsorgstjenestene er i dag tilpasset mennesker med avgrensede enkelttilstander, og ikke multisyrke med store og sammensatte behov. Innbyggere med sammensatte behov trenger uavhengig av alder flerfaglig koordinerte tjenester, og helhetlige planlagte forløp. God oppfølging særlig etter en innleggelse på sykehus, forutsetter god informasjonsflyt mellom tjenestene.

Utfordringen i dag er samhandlingen mellom tjenestene, både innenfor sykehus, fastleger, hjemmetjenester og institusjon. Dette skyldes mangel på samarbeidsrutiner og informasjonsdeling. Ledere i Sola kommune har ansvar for å sikre samhandling, og koordinering mellom de ulike kommunale deltjenestene. De har også ansvar for at avtaler og prosedyrer følges, slik at kvalitet og pasientsikkerhet blir ivaretatt. Sola kommune vil derfor fortsette arbeidet med lederutviklingsprogrammet.

Vi skal være med å tilrettelegge for at innbyggerne får mulighet til å foreta egne valg og påvirke behandlingsforløpet. En forutsetning for å utvikle gode, helhetlige og koordinerte tjenester er innbyggernes egen kompetanse. For at innbyggere skal oppleve sykdomsmestring, må de ha kunnskap om sykdomsbildet og praktiske ferdigheter. Det må legges til rette for at innbyggerne kan ta større ansvar for egen livssituasjon.

I Sola kommune skal pårørende bli møtt av ansatte som arbeider sammen med dem, og gir dem veiledning og støtte. Vi skal også la oss veilede av pårørende. Ressursen som pårørende utgjør, skal brukes og verdsettes. Samhandling med pårørende er derfor viktig i fremtidens helse- og omsorgstjenester.

Frivillig innsats kan bidra til å redusere ensomhet, gi et mer aktivt liv og meningsfulle dager både for den frivillige, og for innbyggerne som mottar innsatsen. Et forpliktende samarbeid med frivillige vil kunne utfylle kommunens tilbud.

Innovativ og effektiv organisasjon

Mål 2017:

- Alle virksomhetsledere og avdelingsledere skal gjennomføre lederutviklingsprogrammet i Sola kommune
- Alle virksomhetene i Levekår skal ha fullført minimum to FFF prosjekt i løpet av 2017 som gir økt effektivitet i virksomheten
- En gevinstanalyse skal gjennomføres før oppstart av alle prosjekter.

Innovativ og effektiv organisasjon

Tjenesteområdet skal tenke og handle innovativt. For å lykkes med dette skal det leder-forankres. Forankringen gjøres gjennom lederprogrammet for alle ledere i kommunen. Lederne har et godt fundament til videre arbeid i egen virksomhet. Gjennom en medarbeiderdag med fokus på ansvarliggjøring av ansatte samt skape engasjerte medarbeidere som ønsker endring. Ressurspersoner for FFF arbeid utvikles i perioden. Ressurspersonene har kompetanse på metodikk som brukes i fornying, forenkling og forbedringsprosesser. Strukturert metodikk støtter prosessen med å nå kommunens mål med forbedringsarbeidet. Metodikken som anvendes er en kombinasjon av Lean og innovasjon. Målet med FFF satsningen er

- å skape en lærende organisasjon,
- å skape en kultur for forenkling, forbedring og fornying i organisasjonen,
- å skape et sterkt medarbeiderskap,
- å skape gode tjenester sammen.

4.2.2 Virksomhetene

Arbeidsoppgavene er regulert gjennom helse- og omsorgstjenesteloven, folkehelseloven, pasientrettighetsloven, helsepersonelloven og ulike forskrifter.

Tjenesteområdet er organisert i sju virksomheter

- Sola sjukeheim: institusjon med 70 døgnplasser og dagsenter for eldre.
- Sola bo- og hjemmetjenester: alderspensjonat med 42 døgnplasser, hjemmetjenester, vaskeri og hjelpemiddellager.
- Tananger bo- og hjemmetjenester: sykehjem med 35 døgnplasser, omsorgsboliger for eldre og yngre funksjonshemmede, hjemmetjenester, dagsenter for demente og aktivitetssenter.
- Miljøtjenesten: botilbud, hjemmetjenester og dagtilbud til personer med utviklingshemming og utviklingsforstyrrelser, samt avlastningsbolig og bolig for barn.
- Psykisk helse og rus: botilbud, hjemmetjenester og dagtilbud for mennesker med psykiske lidelser og rusmiddelavhengighet. Drifter livskrisehjelpen.
- Fysio- og ergoterapi: rehabilitering, behandling, forebyggende tiltak og praktisk tilrettelegging til alle aldersgrupper i og utenfor institusjon og frisklivssentralen og hjemme-rehabilitering.
- NAV – Sosiale tjenester: økonomisk hjelp, rådgivning, skaffe boliger og bidra til sysselsetting/integrering av vanskeligstilte/flyktninger.

Mål og satsingsområder i planperioden Institusjoner og hjemmetjenester inklusive Fysio- og ergoterapi

Øke mulighetene for å bo lenger hjemme

Mål 2017:

- Implementere og forankre kommunedelplan for helse og velferdstjenestene i Sola kommune 2016-2027.
- Implementere og fortsette utprøving av nye velferdsteknologiske løsninger.
- Økt bruk av rehabiliterende arbeidsmetoder i tjenestetilbudene.
- 100 prosent belegg på korttidsavdelingene..
- Hjemmet tilrettelegges og ergonomisk utformes.

Rehabiliterende arbeidsmetoder/ hjemmerehabilitering

I 2017 skal det fortsettes å jobbe aktivt med å implementere rehabiliterende arbeidsmetoder i den ordinære hjemmetjenesten, korttids- og rehabiliteringsavdelingen, i tillegg til virksomhetene rus og psykiatri og miljøtjenesten. Tanken er at bruker tidlig setter mål for hva han/hun ønsker å bevare eller gjenoppta av egne ressurser. Dette vil gi bruker økt livskvalitet og mulighet for å bo lenger hjemme, samt reduserer faren for at kommunen gir bruker varige tjenester. Hjemmetjenesten, bestillerkontoret, hjemme-rehabilitering og korttids- og rehabiliteringsavdelingen deltar i et læringsnettverk for Rogalandskommuner hvor Stavanger universitetssykehus har en sentral rolle. Læringsnettverket er i regi KS og Folkehelseinstituttet og skal utvikle samt implementere verktøy og kunnskap blant helsepersonell som skal sikre gode pasientforløp. Et tilsvarende nettverk er etablert for psykisk helse og rus med fokus på recovery. Recovery er en filosofi der brukerne setter mål

for egen bedringsprosess der kommunen er tilrettelegger. Sykehjemsavdelingene deltar i ulike pasientsikkerhetskampanjer som skal bidra til å redusere pasientskader og øke pasientsikkerheten.

Velferdsteknologi

Bruk av velferdsteknologi er et av hovedsatsningsområdene både nasjonalt og lokalt. Teknologi skal bidra til at flere skal bli mest mulig selvhjulpne, og bidra til at de kan bo lenger i eget hjem. Rett bruk av teknologi kan bidra til at institusjonsinnleggelse blir forebygget eller utsatt. Ulike typer teknologi skal tas i bruk, og det vil bli gjennomført systematiske gevinstanalyser i forkant. Gevinst kan i denne sammenheng være både økt kvalitet, spart tid og unngåtte kostnader. Gevinstanalyser som er gjennomført viser at det er et betydelig potensiale for spart arbeidstid gjennom å ta i bruk velferdsteknologi.

I 2017 vil arbeidet med å innføre e-lås (som erstatning for gamle nøkkelbokser) fortsette. Dette skal gi sikrere løsninger, og vil spare arbeidstid sammenlignet med tidligere ordning. Andre velferdsteknologiske løsninger vi vil jobbe med neste år innbefatter; medisin-dispensere, sporingsteknologi (GPS), mobile trygghetsalarmer og kameratilsyn. I tillegg fortsettes arbeidet med å utvide mobil pleie til alle aktuelle virksomheter i kommunen.

Bruk av velferdsteknologi skal bidra til at Sola kommune fremover evner å møte større etter-spørsmål etter tjenester uten å øke rammene. En viktig del av teknologisatsingen er å arbeide for at de ansatte sin hverdag blir mest mulig effektiv, slik at deres tid og kompetanse blir bedre utnyttet.

Økt satsing på forebyggende arbeid

Mål 2017:

- Rask psykisk helsehjelp etableres.

Rask psykisk helsehjelp

Sola kommune har søkt Helsedirektoratet om deltakelse i pilotprosjektet *Rask psykisk helsehjelp*, jamfør interpellasjon i Utvalg for levekår 18. juni 2015 sak 4/15. Målet er gjennom prosjektet å utvikle et kommunalt lavterskel behandlingstilbud for mennesker med moderate angst/depresjonstilstander. Vi ønsker å forebygge utvikling av alvorlige lidelser, bidra til økt livskvalitet og redusere sykefraværet. Psykologen vil være leder av et team som skal bestå av medarbeidere med spesialistkompetanse i kognitiv terapi. Tilbudet er rettet mot personer over 18 år. Det skal være et lavterskeltilbud, uten henvisning og ventetid. Dersom behandling strekker seg over tid vil det bli henvist til spesialisthelsetjenesten. Det kan søkes Helsedirektoratet om tilskuddsmidler for ett år om gangen i maksimalt tre år.

Mål og satsingsområder i planperioden NAV – Sosiale tjenester

Redusere utgifter til sosialhjelp.

Mål 2017:

- Andel langtidsmottakere skal være under 35 prosent av sosialhjelp mottakerne.
- Andel mottagere med sosialhjelp som hovedinntektskilde skal være under 40 prosent.
- Ingen under 30 år skal være passive stønadsmottakere.
- Praksisplasser i kommunale virksomheter øker med minimum 15 plasser.
- Samarbeidsavtaler om praksisplasser i private bedrifter i nærområdet øker med minimum 10 plasser.
- 30 prosent av de i arbeidstreningspraksis går over i vanlig ordinært arbeid.
- Minimum 40 skal delta i kvalifiseringsprogrammet.
- Ingen i introduksjonsprogrammet skal avsluttes til å bli passive mottagere av sosialhjelp.
- Å inneha tilstrekkelig antall kommunale utleie boliger til vanskeligstilte.
- Utgifter til sosialhjelp per mottaker reduseres.

Aktivitetskrav

Sola kommune har krav om aktivitet for ungdom under 25 år. Fra 2017 økes denne grensen til 30 år. Dette blir fulgt opp kontinuerlig, så lenge det ikke er umulig av helsemessige årsaker eller sosiale forhold. NAV Sola har egne ungdomsveiledere som jobber mot denne brukergruppen. Oppfølgingen er både individuell og gruppebasert. Ungdommene deltar mellom annet på arbeidstreningsplasser, i veiledningsgrupper for jobbsøking, i kvalifiseringsprogrammet med mer.

I juli 2016 startet NAV Sola med kurset *Sjef i eget liv*, et tre dagers program som vil arrangeres månedlig fremover. Dette er i utgangspunktet forbeholdt ungdommer som mottar sosialhjelp. Kurset tar mellom annet opp økonomi, gjeld, arbeid, utdanning med mer.

Introduksjonsprogrammet

Formålet med introduksjonsprogrammet er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet og deres økonomiske selvstendighet. Programmet skal minst inneholde norskopplæring, samfunnskunnskap og tiltak som forbereder til videre opplæring eller tilknytning til yrkeslivet. Antall deltakere varierer til enhver tid etter hvor mange flyktninger som har blitt bosatt. Høsten 2016 vil det være rundt 45 deltakere i Sola.

NAV Sola har arbeidet spesielt med å få til gode avtaler med private og kommunale arbeidsgivere og har i stor grad lyktes med dette. Dette vil det jobbes videre med i 2017.

Samarbeidsavtaler praksisplass

Målet om samarbeidsavtaler om praksisplasser i private bedrifter i nærområdet reduseres fra 15 i fjor til 10 i år. Dette fordi vi ser at høy arbeidsledighet i regionen kan gjøre det vanskelig for NAV å fremskaffe disse plassene. I tider med høy arbeidsledighet vil det være vanskeligere for dem som mangler høy utdanning eller har andre typer utfordringer å komme seg inn i arbeidsmarkedet.

Boligsosialt arbeid

Sola kommune har de siste årene avsatt midler til Boligsosial handlingsplan for å sikre at også de som er vanskeligstilt på bolig-

markedet, skal få et sted å bo. Det er imidlertid fortsatt en stor utfordring å finne egnet bosted til en del av de som er i boligkøen. Utgiftene til hospits/pensjonat har blitt betraktelig redusert siste året, da det har vært mulig å nyttiggjøre seg kommunale boliger for kortere perioder. NAV vil fortsatt arbeidet systematisk med å opprette flere både midlertidige og varige botilbud. Som et resultat av dette vil utgiftene til hospits reduseres samtidig som brukerne får bedre boforhold.

De som får bolig (både av midlertidig og varig karakter), og som har lav boevne, må gis så tett individuell oppfølging at de mestrer de kravene som stilles til dem og ikke blir kastet ut. NAV og psykisk helse og rus samarbeider om et prosjekt som handler om boveiledning til de som strever mest.

Sosialutgifter.

Det har vært en sterk økning i totalutgifter til sosialhjelp, både i forhold til boutgifter og til livsopphold. Det er spesielt sterk økning i forhold til boutgifter. I Sola kommune har antall mottakere av en eller annen form av sosialhjelp økt fra 406 i 2013 til 592 per juli 2016. Fremover må vi også ta høyde for den sterke økningen i arbeidsledighet i vår region, og at flere unge med lav eller liten utdanning er uten arbeid. Ettersom utgiftene til sosialhjelp viser en vedvarende økning, arbeider NAV Sola med tiltak for å motvirke denne utviklingen. For mer informasjon vedrørende utbetalingssatser og statistikk vises det til f-sak 93/16.

Kvalifiseringsprogrammet

Kvalifiseringsprogrammet er et av regjeringens viktigste tiltak for å fremme overgang til arbeid og for å bekjempe fattigdom. NAV Sola

har i 2016 hatt gjennomsnittlig 20 personer i dette programmet. Målet for 2017 er å doble dette tallet og sånt sett ha minimum 40 personer i programmet. Retroverkstedet i Stangelandsenteret har vært en stor suksess og en arena der brukere som er i programmet kan møtes og utveksle erfaringer. NAV Sola vil også i 2017 arbeide videre med kvalitetsmessig og individuelt tilpasset opplegg for denne brukergruppen. NAV Sola har også et godt samarbeid med lag A og vil fortsette å utvide dette samarbeidet for noen av denne brukergruppen.

Ordinært budsjettforslag

Budsjettet for 2017 videreføres på om lag samme reelle nivå som i 2016. Dette til tross for en betydelig økning i rammen knyttet til økt sosialhjelp og et nytt enetiltak.

Samtlige av de nye tiltakene det er funnet rom for i ordinært budsjettforslag er økte kostnader som vil komme uten at kommunen har mulighet til å påvirke dette. Mange av tiltakene er også videreføring av innsparinger vedtatt i tertialrapporter 2016.

Ut fra en behovsanalyse finner ikke rådmannen at det er behov for å øke kapasiteten på institusjonsplasser ytterligere i 2017. Rådmannen foreslår derfor at resterende plasser ved TABO åpnes i 2019 og at nytt sykehjem i Sola sentrum åpnes i 2020.

Legevakten har gjennom 2016 opplevd en stor økning i driftskostnader knyttet til utfordringer i bemanningen og ny akuttmedisinsk forskrift. På grunn av dette tilrår Rådmannen å øke rammen til legevakten fra 2017 og utover.

Fra 1. januar 2016 ble kommunene pålagt å ha et tilbud om døgnopphold for øyeblikkelig hjelp. To senger ble opprinnelig leid hos

Stavanger kommune knyttet til dette, men disse har i løpet av året blitt sagt opp for å heller drives selv. Dette er ventet å gi en betydelig besparelse i 2017 sammenlignet med kostnadene ved å leie sengene.

Det ble i f-sak 85/16 vedtatt å avvikle Sola storkjøkken KF. Tiltaket om besparelse på institusjonsmat blir derfor videreført fra fjorårets HØP med en liten oppjustering av besparelsen. I tillegg blir det lagt inn en besparelse for hjemme levering av mat fra 2018.

Sola kommune har de siste årene hatt et relativt stort mindreforbruk på omsorgslønn. Rådmannen tilrår derfor å redusere rammen knyttet til dette. Saken er omtalt i Utvalg for levekår, sak 25/16.

I løpet av året har en arbeidsgruppe sett på muligheten for omlegging av renholdet på sykehjemmene og Soltun. Resultatet av dette arbeidet viser at det vil være mulig å kunne oppnå en besparelse på omtrent kr 3,5 mill. årlig på en slik omlegging. Som følge av en slik omlegging vil det være ønskelig å øke grunnbemanningen noe som vil gjøre at den totale besparelsen vil ende opp med en nettoeffekt på kr 2,4 mill. årlig. Rådmannen tilrår at dette legges inn som nytt tiltak i HØP 17-20 med 1/3 effekt i 2017 som tilsvarer en netto-besparelse på kr 0,8 mill. i 2017, og en helårseffekt på kr 2,4 mill. fra 2018.

I løpet av høsten 2016 ble det opprettet et nytt enetiltak under psykisk helsearbeid og rus. Saken ble behandlet unntatt offentlighet i Utvalg for levekår, sak 16/16. Rådmannen tilrår å bevilge kr 3,6 mill. til dette enetiltaket, hvorav deler av dette vil bli refundert gjennom refusjonsordning for spesielt ressurskrevende brukere.

Rådmannen tilrår å styrke flyktningeteamet ved NAV med ett årsverk i 2017. Det er i 2016 vedtatt å motta flere flyktninger enn tidligere, og det er nødvendig å styrke mottaksapparatet for å følge opp disse. Rådmannen tilrår også å øke rammen for introduksjonsstønad.

Nedgangen i oljesektoren har for alvor gjort seg bemerket i Sola kommune i 2016. Stigende arbeidsledighet fører til reduserte inntekter og økte utgifter, spesielt knyttet til sosialhjelp. Denne utviklingen er ikke ventet å snu i løpet av det neste året. Rådmannen tilrår derfor å øke rammen for sosialhjelp samlet med kr 12 mill. fra 2017.

4.3. Tjenesteområdet Samfunnsutvikling

Hovedmål – kobling mot kommuneplanen

Tjenesteområdets overordnede mål er at kommunen skal forvalte sine arealer og eiendommer på en effektiv og bærekraftig måte, og slik at det fremmer et variert næringsliv og fellesskapets interesser. Videre har tjenesteområdet fire delmål:

1. Kommunen skal være en aktiv eiendomsforvalter med sikte på å ivareta kommunens og næringslivets interesser og behov i et langsiktig perspektiv.
2. Kommunens eiendommer, bebygde og ubebygde, skal være en aktiv innsatsfaktor i den kommunale tjenesteyting.
3. Det skal tilrettelegges for et mangfoldig næringsliv i henhold til lokale, regionale og nasjonale føringer, og det skal settes krav til estetikk, robusthet og bærekraftig utvikling.
4. Kommunen skal bidra til et effektivt transportnett for næringsliv, et robust

kollektivnett inkludert bybane, og for et attraktivt og sikkert gang- og sykkelveinett.

4.3.1. Fagstab Samfunnsutvikling

Mål og satsningsområder i planperioden

Fagstaben skal bidra til at virksomhetene i tjenesteområdet er godt integrerte og samarbeider om de overordnede målene i kommuneplanen og gjennomføring av andre større overordnede planer, som områdeplan for Sola og Tananger sentra. Fagstaben skal samtidig bidra inn i hele organisasjonen, og initiere til arbeid som er nødvendig for tilstrekkelig kunnskap, beslutningsgrunnlag og gjennomføringskraft i kommunens planarbeid.

Ordinært budsjettforslag

Ordinært budsjettforslag for 2017 er en videreføring av budsjettet for 2016 med følgende endringer:

Det planlegges med anskaffelse av analyseverktøyet FME og ArcGis i 2017. For øvrige opplysninger, se kapittel 2.7.

I samarbeid med kommunene Sandnes og Stavanger arbeides det med en interkommunal kommunedelplan for Forus-området. Fagstab Samfunnsutvikling har tidligere fått tilført kr 0,2 mill. for å dekke Sola kommune sin andel av dette arbeidet. Rådmannen foreslår å styrke dette budsjettet med kr 55.000 fra 2017 som følge av økte utgifter til arbeidet.

4.3.2. Eiendom

Mål og satsningsområder i planperioden

Virksomhetens overordnede virksomhetsmål er

- verdibevarende og miljøriktig ivaretagelse av kommunens eiendom, bygg og anlegg.

Med andre ord; forvalte, drifte, vedlikeholde og utvikle alle kommunale bygg, anlegg, parker, lekeplasser, friområder og kirkegårder.

- Planlegge, prosjektere og gjennomføre utbygginger og rehabiliteringer av kommunale byggeprosjekter i henhold til retningslinjer for kommunale byggeprosjekter.
- Gjennomføre alle bygge- og vedlikeholdsprosjekter uten skade på person og miljø.
- Leverer renhold og tilleggstjenester (service og støtte) til andre virksomheter etter hva som er avtalt i en service-leveranseavtale (SLA).
- Forsvarlig forvaltning av kommunale bygg og anlegg.

Virksomheten skal

- intensivere arbeidet med ENØK-tiltak og -kartlegging for å redusere energi-forbruket,
- utbedre SD-anleggene (sentral drifts-overvåkning) og få flere bygg oppkoblet mot toppsystem,
- utnytte driftsfordelene som ligger i internkontrollsystemet IK-bygg til å redusere driftskostnadene og få bedre daglig eiendomsdrift i kommunen,
- bygge videre på optimismen og effektiviteten som omstillingsprosessen har resultert i,
- arbeide med en optimal utnyttelse av kommunens vedlikeholdsmidler. Støtteordninger, som spillemidler, skal søkes om det det er aktuelt,
- videreføre implementeringen av ettersynsprogram for lekeplasser og -utstyr,

- utarbeide forvaltningsplaner for viktige kommunale friområder, som Ølberg-skogen og Åsenbatteriet,
- ha et godt tilbud til kandidater i arbeidstrening, samt ved behov, praksisplasser. Virksomheten skal arbeide for å bli en attraktiv lærlingebedrift,
- arbeide for et blomstrende sentrum, og tilrettelegge for midlertidige kulturelle tiltak i kommunens sentra,
- tilrettelegge for at forskjellige idrettsformer skal ha et godt tilbud i kommunen,
- arbeide for at det ikke er noen avvik på offentlige anskaffelser i ansvarsområdet,
- arbeide for å videreutvikle, bedre og evaluere rutiner for kommunale byggeprosjekter, blant annet ved å utarbeide sjekklister og maler.

TABELL: STYRINGSPARAMETER FOR SEKSJONENE I VIRKSOMHETEN:

Styringsparameter	Mål 2017
Utføre tilstandskontroll av bygg/anlegg	20 %
Gjennomføre godkjent vedlikeholdsplan for bygg og anlegg	100 %
Øke sentral overvåking av SD-anlegg	30 %
Seksjon Bygghåndtak tar i bruk IK-bygg på alle bygg	100 %
Brukere av kommunale bygg tar i bruk IK-bygg	80 %
Gjennomføring av lekeplasskontroll	100 %
Få tildelt maksimalt kroner i spillemidler til anlegg i Sola kommune	100 %
Øke antall besøkende i svømmehallene	10 %
Igangsette vedtatte investeringsprosjekter i henhold til vedtatte planer i HØP 17-20	100 %
Gjennomføre igangsatte prosjekter innenfor vedtatte totale budsjetttrammer	100 %
Gjennomføre vedtatte prosjekter innenfor vedtatt fremdriftsplan	> 75 %

Ordinært budsjettforslag

Ordinært budsjettforslag for 2017 er en videreføring av budsjettet for 2016 med endringer/presiseringer nevnt under.

Budsjettet for forvaltning, drift og vedlikehold (FDV) av kommunale bygg og anlegg styrkes med kr 0,92 mill. i 2017 grunnet økt kommunal eiendomsmasse. Blant annet vil helårseffekt av Grannes ressurscenter (del 1) og økt kapasitet på Sola skole falle i 2017.

Budsjettet for forvaltning, drift og vedlikehold av rådhuset settes til null de årene kommunen er i leide lokaler.

Videre er det budsjettert med økte utgifter som følge av endringer i Forskrift om plantevernmidler og lovpålagte oppgaver for sikkerhet på kommunens uteanlegg, deriblant lekeplasser.

Det er foreslått at virksomhet Eiendom skal omstille for kr 2,36 mill. i 2017. Omstillingen er planlagt gjennomført blant annet ved at virksomheten reduserer bruk av sommer-, sesong- og ekstrahjelp, samt redusert bruk av overtid.

Det er også foreslått å redusere vedlikeholdet av kommunale bygg og anlegg med kr 1,9 mill.

i 2017, med en opptrapping til kr 2,5 mill. fra og med 2018.

I revidert nasjonal budsjett 2016 ble kommunen tildelt kr 16,3 mill. som et engangstilskudd til vedlikehold og rehabilitering av kommunale veier, bygg og anlegg. I tillegg er det foreslått i statsbudsjettet ytterligere tilskudd til vedlikehold og rehabilitering på kr 15,9 mill. i 2017. Til sammen utgjør bevilgningene kr 32,2 mill. Rådmannen vil komme med en egen sak om disponering av vedlikeholdsmidler foreslått i statsbudsjettet 2017.

4.3.3. Kommunalteknikk

Mål og satsningsområder i planperioden

Kommunalteknikk har ansvar for myndighets-utøvelse, forvaltning, drift og vedlikehold av de kommunale vann- og avløpsanleggene og renovasjonsordningen. I tillegg har man drift og vedlikeholdsansvar for det kommunale veinettet.

Virksomhetens overordnede virksomhetsmål er å

- levere nok vann som tilfredsstiller drikkevannsforskriftens krav,
- ta mot avløpsvann og sørge for forskriftsmessig behandling av det,
- samle inn husholdningsavfall og sørge for forskriftsmessig behandling av det.

Kommunalteknikk arbeider for at vi skal levere

- VAR tjenester til konkurransedyktig pris,
- utbygging og rehabilitering av vann- og avløpsanlegg i takt med veksten i kommunen,
- økt innsamling og gjenvinning av avfall,
- drifte, vedlikeholde og utbygge kommunale veier i forhold til budsjett.

Kommunalteknikks mål i perioden er utbygging av VA anlegg i henhold til hovedplan VA og ny hovedplan VA for Sola sentrum. Videre skal det bygges ut og rehabilitere vei, vann, avløp og renovasjon i forbindelse med annen utbygging og utvikling i kommunen. I kommende periode vil det forventes stor utbygging i Solakrossen, med tilsvarende ombygging av veier og VA-anlegg. På Forus vil det nye sorteringsanlegget starte opp og det vil medføre noe omlegging av innsamlingsrutinene.

Ordinært budsjettforslag

Rådmannens forslag til HØP 17-20 for Kommunalteknikk bygger på gjeldende HØP 16-19 og på revidert hovedplan for vann og avløp, samt avfallsplan for Sola kommune.

Drift, investeringer og bruk av selvkostfond innenfor VAR-sektoren er beregnet for kommende økonomiplanperiode. Det er også anslått gebyrutvikling for perioden. Det er 100 prosent dekningsgrad innenfor VAR-området hele perioden, inklusive utgifter til kapital- og indirekte kostnader.

Alle foreslåtte investeringstiltak innenfor VAR-sektoren er fullfinansierte med låneopptak. Utgifter til renter og avdrag, samt alle drifts- og vedlikeholdskostnader dekkes i sin helhet av gebyrene og påvirker ikke kommunens øvrige drifts- og investeringsbudsjetter. Utgifter til veiområdet dekkes i sin helhet av kommunens ordinære drifts- og investeringsbudsjett.

I kapitalkostnadsberegningen er regnskapstall for investeringer innenfor VAR-sektoren lagt til grunn for beregningen. Det benyttes lineær avskrivning, der avskrivningstiden varierer i henhold til fastsatte avskrivningsregler i

Forskrift om årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner, § 8.

Virksomhet Kommunalteknikk foreslår å øke gebyrene med 7 prosent på vann, 11 prosent på avløp og 6 prosent på renovasjon. Deler av økning i gebyrene kommer som følge av økte kostnader hos I.V.A.R. som utvider vannbehandlingsanlegget på Langavatn, utvider renseanlegget på Mekjavik og bygger sorteringsanlegg for avfall på Forus.

Det legges opp til at det i planperioden vil bli en underdekning i driftsbudsjettet som skal dekkes av selvkostfondene innenfor VAR-områdene for å bygge ned selvkostfondene på en økonomisk forsvarlig måte.

**TABELL: SELVKOSTFOND
KOMMUNALTEKNIKK PER 31.12.2015**

Alle tall i hele kr 1000	31.12.2015
Selvkostfond Vann	17 457
Selvkostfond Avløp	15 806
Selvkostfond Renovasjon	3 084
Resultat	36 347

4.3.4. Arealbruk

Mål- og satsningsområder i planperioden

Virksomhet Arealbruk skal arbeide for at arealressurser i Sola kommune forvaltes på en måte som ivaretar hensynet til en bærekraftig utvikling. Virksomheten skal legge til rette for utvikling av trygge, trivelige og utfordrende forhold å vokse opp og leve i. Videre skal virksomheten legge til rette for at beslutninger fattes etter åpne beslutningsprosesser med bred medvirkning. Virksomhet Arealbruk skal ivareta grunneieres rettsikkerhet og tilrettelegge for mangfoldig næringsutvikling innenfor rammen av vedtatte

kommunale planer, nasjonale og regionale føringer og politiske vedtak.

Mål for seksjon arealplan:

- Behandle private reguleringsplaner etter følgende kriterier: Planer nær ferdigstillelse, sentrumsplaner og næringsområder.
- Utarbeide og behandle kommunale reguleringsplaner i tråd med prioriteringer i kommunal planstrategi.
- Behandle løpende trafiksikkerhetssaker i samarbeid med virksomhet Kommunalteknikk, Statens vegvesen og politiet.
- Yte faglig bistand innen kommuneplanlegging og til annet strategisk planarbeid i regi av kommunen.

Mål for seksjon byggesak:

- Overholde lovens krav til rask, effektiv og kvalitetsmessig god byggesaksbehandling, herunder også tilsyn.
- En effektiv behandling av delesaker etter plan- og bygningsloven, samt seksjonering av eiendommer, rapportering av B-delen i Matrikkelen og bekrefte endringer om konsesjonsfrihet ved erverv av fast eiendom etter konsesjonsloven.

Mål for seksjon kart og oppmåling:

- Overholde lovens krav for alt arbeid etter matrikkelloven, der oppmålingsforretninger utgjør hoveddelen.
- Være ajour med å drifte og vedlikeholde grunn- og plankart i kommunens kartdatabaser.

Mål for seksjon landbruk og miljø:

- Drifte den kommunale landbruksforvaltningen inklusive informasjon til landbruket, og gjennomføring av den statlige støtte- og finansieringsordningen innenfor lovens krav og veiledninger.
- Fremstå som en ressursbank innen landbruk og miljø og bistå i diverse plan-

- og prosjektarbeid for både interne og eksterne.
- Utføre miljø- og viltforvaltning innenfor seksjonens ansvarsområde og lovens avgrensning.
- Følge opp kommunale forurensningsoppgaver, tiltaksplaner for gravearbeider i

forurensset grunn, den kommunale oppfølgingen av vannforskriften, gi pålegg om tilkopling av boliger i spredt bebyggelse til det kommunale avløpsnettet, samt å behandle søknader om tilskudd til slik tilkopling i henhold til vedtatte tilskuddsordninger.

TABELL: STYRINGSPARAMETER FOR SEKSJONENE I VIRKSOMHETEN:

Styringsparameter	Mål 2017
<u>Seksjon Arealplan</u>	
Overholde lovpålagt frist om førstegangsbehandling maks 12 uker fra mottatt forslag	100 %
Kunngjøre vedtak maks én måned etter vedtaksdato	100 %
Sende foreløpig svar på alle henvendelser innen tre uker, dette inkluderer bekreftelse på om mottatte planforslag er komplette	100 %
<u>Seksjon Byggesak</u>	
Gjennomføre tilsyn i byggesaker	Minimum 10 %
Ulovlige byggerier skal reduseres gjennom adekvat og rask saksbehandling	Minimum 10 %
Tidsfrister i byggesøknader skal overholdes.	100 %
<u>Seksjon Kart og oppmåling</u>	
Overholde fastsatte frister i matrikkelloven	100 %
Øke ajournivået i grunnkart og plankart	100 %
Tilstrekkelig support og støtte for brukere av digitale kart internt i Sola kommune	100 %
<u>Seksjon Landbruk og miljø</u>	
Gjennomføre tilsyn	5 %
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for saker etter særlovene reduseres	2 mnd.
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for klagesaker reduseres	2 mnd.
Økt antall tiltak innen miljøvern og friluftsliv	15 stk.

Ordinært budsjettforslag

Ved regnskapsavslutning 2015 ble det avsatt på selvkostfond overskudd på seksjonene Kart og oppmåling og Arealplan, mens seksjon Byggesak gikk i minus.

Rådmannen refererer til f-sak 91/15 *Revidering av selvkostprinsippet hos virksomhet Arealbruk*. Rådmannen har i forbindelse med utarbeidelsen av HØP 17-20 vurdert forventet aktivitetsnivå på

henholdsvis skatte- og gebyrfinansierte tjenester for året 2017 hos alle seksjonene som benytter selvkostprinsippet hos virksomheten. Rådmannen finner det nødvendig å budsjettere seksjon Byggesak med et høyere nivå av skattefinansierte arbeidsoppgaver og foreslår en fordeling mellom skatt og gebyr på 90 prosent gebyrfinansierte arbeid og 10 prosent skattefinansierte arbeid. Rådmannen vurderer det til

at seksjon Arealplan i 2017 vil ha 20 prosent gebyrfinansiert arbeid, og seksjon Kart og oppmåling vil ha 50 prosent gebyrfinansiert arbeid. Det vil ikke være behov for endring i budsjettet for skatt og gebyr for disse seksjonene sammenlignet med budsjett for 2016.

Rådmannen foreslår at gebyrene for Arealplan og Kart og oppmåling økes med 3 prosent, mens gebyrene for seksjon Byggesak foreslås økt med 15 prosent.

Det er i løpet av 2015 og 2016 satt i gang en rekke tiltak for å redusere merforbruket hos seksjon Byggesak. Dette arbeidet gir sammen med økte gebyrer og endret fordeling mellom skatt og gebyr grunnlag for over tid å få seksjonen i balanse. Med de forutsetningene rådmannen har lagt til grunn i årets budsjett er det beregnet at seksjonen vil være i balanse innen utgangen av 2018. Dette vil oppnås med at seksjonen reduseres med to årsverk. I 2017 vil ett årsverk dekkes inn ved at det holdes igjen vakanse, samt ikke tilsettes ved naturlig adgang. Rådmannen vil benytte det kommende året på å identifisere det andre årsverket. Dersom det ikke blir vedtatt 15 prosent økning i gebyr må ytterligere stillinger bortfalle for at seksjonen skal oppnå balanse. Ut fra dagens arbeidsomfang vil målsetningen med rask byggesaksbehandling og økt tilsyn trolig ikke kan oppnås. Øker arbeidsomfanget, som følge av mulig konjunkturoppgang i løpet av 2017 vil resultatet kunne bli ytterligere redusert. Rådmannen påpeker at det arbeides for at lovpålagte tidsfrister i byggesaker allikevel vil bli overholdt.

TABELL: SELVKOSTFOND AREALBRUK PER 31.12.2015

Alle tall i hele kr 1000	31.12.2015
Selvkostfond Arealplan	2 551
Selvkostfond Byggesak	0
Selvkostfond Oppmåling	4 080
Resultat	6 631

4.4. Politisk nivå

Hovedmål

Kommunens innbyggere, politikere og administrasjon skal være sikret tilstrekkelig informasjon til at forvaltningen kan skje på et faglig godt grunnlag, og at den enkeltes retts-sikkerhet og mulighet til innflytelse sikres.

Mål og satsningsområder i planperioden

Politisk sekretariat skal legge forholdene best mulig til rette for arbeidet i kommunens politiske organer når det gjelder forberedelse og gjennomføring av møtestruktur.

I 2017 skal det gjennomføres stortingsvalg. I tillegg er det i planperioden tatt høyde for gjennomføring av kommune- og fylkestingsvalg i 2019.

Ordinært budsjettforslag

Budsjettet for 2017 er videreført på om lag samme reelle nivå som i 2016. Rådmannen har i HØP 17-20 innarbeidet bevilgning til gjennomføring av valg i 2017 og 2019. Dekning av merutgifter til økt lønn og møte-godtgjørelse som følge av lønnsoppgjør er innarbeidet i rådmannens forslag til lønns-reserve.

Utvalg for kultur, samfunnsutvikling og miljø ble lagt ned fra 1. januar 2016. Utvalget hadde en reserve på totalt kr 0,45 mill. I vedtatt HØP 16-19 ble reserven redusert med kr 0,25 mill.

på bakgrunn av rådmannens tilrådning samt kr 0,2 mill. i henhold til nytt tiltak fra folkevalgte. I tiltaket fra folkevalgte lå det en opptrapping til kr 0,5 mill. i redusert reserve i 2018 og 2019. Rådmannen har ikke kunnet innarbeide denne opptrappingen, da reserven allerede er nullet ut i 2016.

4.5. Rådmannsnivå med sentrale staber

4.5.1. Rådmannsgruppen

Sola kommune skal ivareta viktige fellesoppgaver i samfunnet gjennom å yte service og tjenester av rett kvalitet til innbyggere og næringsliv. Kommunen skal ha selvstendige enheter og medarbeidere som i samarbeid med brukerne tilrettelegger for god tjenesteyting.

Hovedmål – kobling mot kommuneplanen

Sola kommunes visjon: *Ansvar for hverandre.*

Hovedmål: *Vi skal være en sterk kommune på Nord-Jæren, tuftet på historie, kultur, bærekraft, nærhet og lokaldemokrati.*

For å nå visjon og hovedmål er det formulert fem satsingsområder i Kommuneplan 2015-2026 for Sola kommune:

1. Helsefremmende lokalsamfunn med ansvar for hverandre.
2. God oppvekst for alle.
3. Helhetlig lokalsamfunnsutvikling – Sola i regionen.
4. Bærekraftig økonomi.
5. Innovativ organisasjonsutvikling.

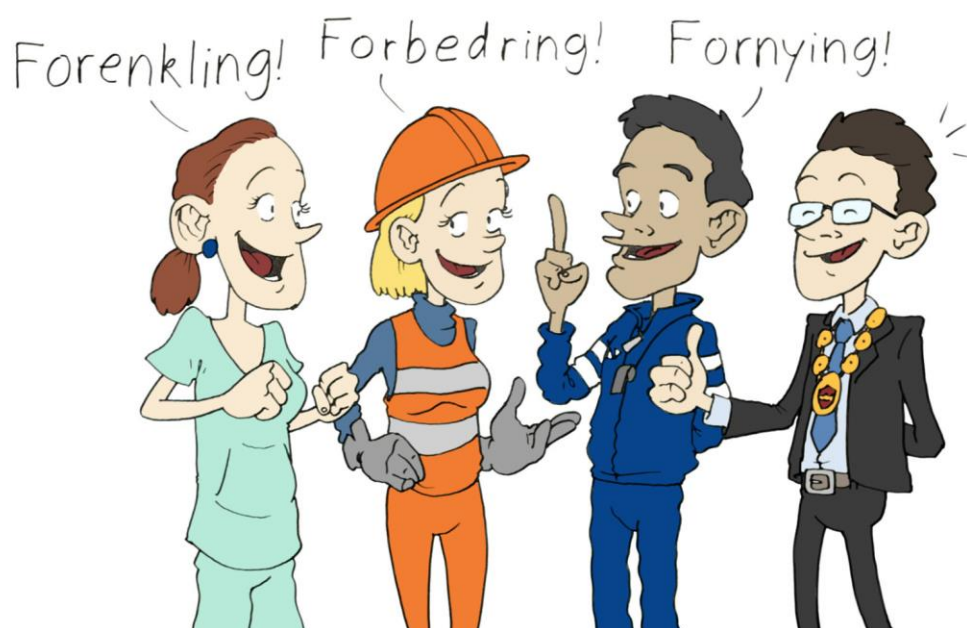
Arbeids- og ansvarsområder

Rådmannens ledergruppe utgjør kommunens strategiske nivå, og gruppen skal ivareta følgende hovedfunksjoner:

- Sikre strategisk utviklingsarbeid og utviklingsretning for Sola kommune som samfunn og arbeidsplass.
- Sikre helhetlig planverk, styring og oppfølging av drift og tjenesteutvikling gjennom å
 - bidra til å utvikle og utøve overordnet strategisk ledelse,
 - ivareta oppfølging og kontroll med kommunens virksomheter, rådgivning og tilsyn med utøvelse av delegert myndighet,
 - bidra til å bygge opp organisasjonen gjennom planlegging og styring av virksomhetene,
 - bidra til å sikre en god intern og ekstern kommunikasjon, både med innbyggere, folkevalgte og næringslivet.

Mål og satsingsområder i planperioden

Rådmannens ledergruppe har ansvar for å tilpasse kommunens tjenestelevering og service til økonomiske rammer. Kommunen vil oppleve økt etterspørsel etter tjenester som følge av demografisk utvikling og økt tjenestebehov som følge av flere ressurs-krevende brukere. Rådmannens ledergruppe har ansvar for at det drives med kontinuerlig omstilling og endringsarbeid i organisasjonen. Gjennom kommunens satsing på forenkling, forbedring og fornying (FFF) ønsker ledergruppen å møte utfordringene med tjenesteutvikling. Som et ledd i dette arbeidet har rådmannens ledergruppe gjennomført lederutviklingsprogram som neste år utvides til også å gjelde 1.linjeledere. God ledelse i framtiden vil være et av de viktigste satsings-områdene i planperioden kombinert med kontinuerlig fokus på forenkling, forbedring og fornying.

Ordinært budsjettforslag

Budsjettet for 2017 er videreført med om lag samme reelle nivå som i 2016. Budsjettet knyttet til sentrale utgifter og inntekter, herunder blant annet tilskudd til regionale prosjekt framkommer i avsnitt 2.7.2. og 2.7.3.

4.5.2. Avdeling IKT

Mål- og satsingsområder i planperioden

Avdeling IKT drifter og forvalter kommunens datasystemer innenfor de rammebetingelsene som til enhver tid er gitt. Videre skal avdelingen bidra til økt bruk av IKT for å oppnå en effektiv administrasjon og tjenesteyting. Viktige oppgaver i planperioden vil være

- å bidra aktivt til økt digitalisering av kommunen,
- videre utbygging av trådløst nettverk i kommunen der det er behov,
- å implementere ny sak og arkivløsning i kommunen,
- å flytte kommunens datarom til ny lokasjon,

- å omstrukturere kommunens sentrale datanettverk.

Ordinært budsjettforslag

Budsjettet for 2017 er videreført på om lag samme reelle nivå som i 2016. Utgiftene fordeles forholdsmessig mellom administrasjon og tjenesteområdene på funksjonsnivå i KOSTRA. Rådmannen har i forslag til HØP 17-20 innarbeidet økte utgifter til drift og vedlikehold av IT-systemet Gericca.

4.5.3. Personal og organisasjon (PO)

Personal og organisasjon består av dokument-senter, kommunikasjonsavdeling, personal og lønn, HMS og beredskap, opplæringskontor (lærlinger) samt rådgivere innen utvikling. Ressursgruppen for FFF er knyttet til avdelingen. I tillegg har leder personaloppfølging av hovedverneombud og frikjøpte hovedtillitsvalgte.

Kommunikasjonsavdelingen er egen virksomhet som rapporterer til PO-sjef og som inkluderer servicetorg og kopitorg.

Personal og organisasjon er en støtte-/stabsfunksjon for leder, og har ansvar for flere tverrgående satsningsområder i kommunen. Avdelingen har systemansvar for sentrale administrative systemer og flere internkontroller. Videre har avdelingen ansvar for lønnsutbetaling til kommunale foretak og Sola kirkelige fellesråd.

Personal og organisasjon skal bidra aktivt for at organisasjonens evne til å møte dagens og fremtidens utfordringer styrkes.

Hovedmål – kobling mot kommuneplanen

Avdeling PO skal bistå rådmann, kommunal-sjefer og virksomhetsledere i omstillings-arbeidet. Avdelingen har ansvar for tverrgående satsningsområder som skal understøtte de lovpålagte oppgaver, yte bedre tjenester til innbyggere og næringsliv og sørge for at partene i arbeidslivet sine rettigheter blir ivaretatt. Samfunnets behov for kommunale tjenester er utgangspunktet. Avdelingen skal bidra til at organisasjonen styrker dialogen med innbyggere og næringsliv. Medarbeiderinvolvering, delekultur og samarbeid er viktige stikkord.

Sola kommune har to hovedutfordringer: Evne til utvikling og nyskaping samt evne til å rekruttere, utvikle og beholde medarbeidere.

Mål- og satsingsområder i planperioden

- Møte økonomiske og samfunnsmessige utfordringer med innovativ organisasjonsutvikling.
- Styrke organisasjonens evne til å forenkle, forbedre og fornye (FFF) gjennom systemforbedringer, innovasjon, Lean og lederutvikling.
- Sola kommune skal være en attraktiv arbeidsgiver.

- Leverer digitale tjenester som gir innbyggere og næringsliv et reelt digitalt førstevalg (sitat KS).
- Elektronisk informasjonsutvikling og digital samhandling med innbyggerne.
- Samskaping og samhandling med innbyggere og tjenesteområdene.
- Lage ny arbeidsgiverpolitisk plan.
- Bygging av HMS-kultur og implementering av beredskapsorganisasjon.
- Få en metodikk som sikrer at arkivperspektivet inngår i alle planer, kravspesifikasjoner og anskaffelsesprosedyrer som får konsekvenser for dokumentasjon av kommunens aktiviteter.
- Implementere NOARK 5-kjerne i alle løsninger som arkiverer saksdokumenter.
- Ha et godt arbeidsmiljø som bidrar til å beholde og rekruttere kompetente medarbeidere.

Delmål for personal og organisasjon

- Være en lærende organisasjon der alle medarbeidere er involvert i arbeidet med å forenkle, forbedre og fornye (FFF), og bygge en delingskultur.
- Styrke lederrollen for 1.linjeledere.
- Bidra til effektiv oppgaveflyt, sikker dokumentbehandling og eliminerer tidstyver.
- Gjøre flytting av rådhus smidig, og bidra til at nytt rådhus blir en formålstjenlig arbeidsplass.
- Bidra til at lærlinger fullfører sine læreløp og at ansatte får ta fagbrev.
- Bygge digital dialog med innbyggere og næringsliv og utvikle selvbetjeningsløsninger.
- Redusere sykefraværet til 6.5 prosent, samt styrke organisasjonens evne til å arbeide forebyggende.

- Bygge opp heltidskultur.

Ordinært budsjettforslag

Budsjett for 2017 videreføres på om lag samme reelle nivå i 2016. Rådmannen foreslår å øke antall lærlinger med ett årsverk. Grunnlaget er befolkningstilvekst og vedtak om å ha en lærling per 1000 innbygger. Økningen vil ikke utløse behov for økt administrasjon.

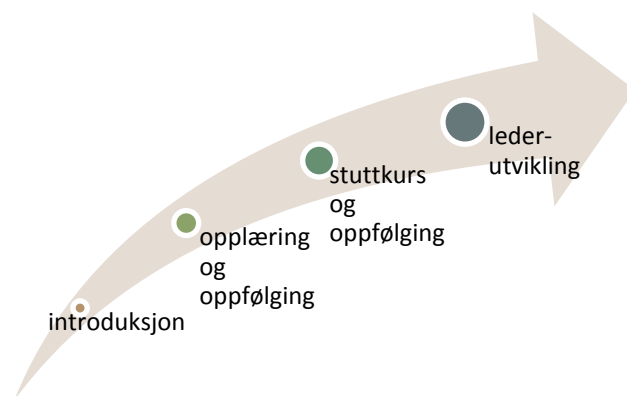
I vedtatt HØP 16-19 lå det til grunn en opptrapping med ett årsverk som kommunikasjonsrådgiver. Rådmannen har ikke funnet rom for å denne opptrappingen, noe som vil få konsekvenser for bruk av ressursen. Samtidig har avdelingen et høyt aktivitetsnivå med ny hjemmeside og nytt intranett som i 2017 skal ruller ut i organisasjonen. Manglende opptrapping i bemanningen vil forsinke arbeidet med delmål tre og seks i kommunikasjonsstrategi i k-sak 29/15, møte 21. mai 2015.

Rådmannen har heller ikke funnet rom for å øke med ett årsverk ved Dokumentsenteret. Senteret blir en stadig viktigere strategisk del av kommunens aktiviteter. Behovet for å dokumentere hva kommunen har gjort er gjennomgående for alle tjenesteområder, uavhengig av hvilke system eller teknologi som er brukt. For at innsynsretten for partene og publikum skal oppfylles, må arkivene være innrettet slik at dokumentene alltid er sikret som informasjonskilder. Arkivarbeidet omfatter både daglige og periodiske oppgaver. Det er utviklet nasjonale fellesløsninger som er egnet for kommunesektoren. Et eksempel som vi er i gang med å implementere er *SvarUt*. Målet er at kommunen skal ta det i bruk som førstevalg istedenfor papirpost. Rådmannen har i sitt forslag til investerings-

budsjett lagt inn en bevilgning til nytt sak- og arkivsystem for kommunen.

PO har et tverrgående ansvar for opplæring av ledere på ulike nivå, verneombud og ansatte. Figuren under viser hvordan en tenker utvikling av ledere; fra opplæring til utvikling. Å administrere opplæring krever ressurser og avdelingen mangler en halv stilling for å gjøre dette tilfredsstillende. Rådmannen har ikke funnet dekning for denne stillingen. Arbeidet består også av å søke OU-midler slik at vi kan få tilbake noe av kostnadene.

Det er forventet at avdelingen både bidrar inn i og leder arbeidet med FFF, lederutvikling og opplæring.

4.5.4. Økonomi

Mål og satsingsområder i planperioden

Hovedmål – kobling mot kommuneplanen

Økonomiavdeling skal legge til rette for god økonomistyring for å sikre at arbeidet mot kommunens overordnende mål og kommuneplanmål skjer innenfor bærekraftig kommuneøkonomi. Bærekraftig økonomi er et eget satsingsområde i Kommuneplanen som fortsatt vil være høyt prioritert i tiden framover.

Delmål

- **Kompetanse:** vi skal ha høy kompetanse på våre fagområder, identifisere organisasjonsbehov for administrativ støtte og legge til rette for utvikling av økonomikompetansen i andre deler av organisasjon.
- **Teknologisk utvikling:** avdelingen skal arbeide målrettet for å utvikle systemer og rutiner som frigjør tid til tjenesteproduksjon.
- **Økonomi:** vi skal videreutvikle prosesser knyttet til kommunens økonomiforvaltning for å sikre kommunens inntekter og bidra til effektiv ressursbruk og tilfredsstillende egenkontroll.
- **Kommunikasjon:** vi skal ha en tydelig og god kommunikasjon som bidrar til positiv og effektiv samhandling.
- **Arbeidsmiljø:** gjennom utvikling av et godt faglig og sosialt nivå skal vi tiltrekke og beholde kompetent arbeidskraft.

Mål og satsingsområder i planperioden

En god og tilrettelagt budsjettprosess forankret i egen organisasjon samt hos folkevalgte vil fortsatt være høyt prioritert.

Administrasjonsutvalget vedtok 18. august 2015 Sola kommunes Innkjøpsstrategi for perioden 2016 – 2020, jamfør sak 24/15. Innkjøpsstrategien lister opp seks fokusområder det skal rettes en spesiell oppmerksomhet mot.

1. Elektronisk handel
2. Bistand og koordinering
3. Internkontroll (regelverk)
4. Entrepriserett
5. Konkurransen med forhandlinger
6. Kontraktoppfølgning (kommersielt/lønns- og arbeidsforhold)

I tillegg vedtok kommunestyret i møte 6. oktober 2016, k-sak 61/169 Rettferdig handel at Sola kommune skal jobbe aktivt med å øke fokus på rettferdig handel, og øke innkjøp av varer som kommer fra anerkjente merkeordninger. Mål for innkjøp av rettferdige varer skal implementeres i Sola kommune sin innkjøpsstrategi, og følges opp med årlige måleparametere om kontrollerer og bekrefter at det fokuseres på rettferdig handel i Sola kommune.

Avdeling vil også jobbe målrettet for å øke antall elektroniske inngående og utgående faktura samt øket andel av innkjøp som vil foregå via e-handel.

Ordinært budsjettforslag

Budsjett for 2017 videreføres på om lag samme reelle nivå som i 2016.

5. Kommunale foretak og Sola kirkelige fellesråd

Kapittel 5 Kommunale foretak og Sola kirkelige fellesråd er inndelt som følger:

5.1. Sola Tomteselskap KF

5.2. Sola kirkelige fellesråd

Innledning

De kommunale foretakene er en del av kommunen som konsern (juridisk enhet). Foretakets styre sender sin innstilling til rådmannen som på bakgrunn av dette innstiller til vedtak til kommunestyret. Kommune- styret fastsetter henholdsvis netto drifts- budsjettamme, investeringsbudsjett og ramme for låneopptak for det enkelte kommunale foretak. Det følger av Kommune- loven at kommunestyret fastsetter års- budsjettet for kommunens virksomhet, og dette omfatter også foretakenes budsjetter.

Regler om inndekking av underskudd følger tilsvarende bestemmelser som for kommune- forvaltningen. Regelen er at slik inndekking skal skje om nødvendig med dekning i foretakets fondsbeholdning. Dersom foretaket ikke greier å dekke inn underskuddene, overføres ansvaret til kommunestyret som må bevilge midler til slik inndekking.

Når kommunestyrets vedtak om ramme for foretakets virksomhet, både drift og investering, foreligger, er det styrets ansvar å fastsette det detaljerte årsbudsjettet og utøve økonomistyring og oppfølging igjennom budsjettåret i samsvar med Kommuneloven med forskrifter.

I kapittel 5 fremlegges hovedtallene, mål og prioriteringer slik de fremgår av forslaget fra Sola Tomteselskap KF sitt styre. Rådmannen har gitt sin vurdering og tilrådning til forslaget. På bakgrunn av forslag fra foretakets styre og egne vurderinger har rådmannen innarbeidet sitt forslag til vedtak. Forslag til Handlings- og

økonomiplan fra foretakets styre er innarbeidet i dette kapittelet i sin helhet.

Sola kirkelige fellesråd sitt budsjettforslag trykkes også i sin helhet i dette kapittelet. Rådmannens vurdering av forslaget kan leses etter budsjettforslaget. For ytterligere informasjon, se også kapittel 2 Økonomiske rammebetingelser og prioriteringer, avsnitt 2.7.2. og 2.7.3 driftstabell med beskrivelse av tiltak, samt avsnitt 2.6.2 og 2.6.3 investerings- tabell med beskrivelse av tiltak innenfor kirke.

Formannskapet behandlet i sitt møte 20. september 2016 sak 85/16 *Sola Storkjølken – framtidig drift*. Det ble fattet følgende vedtak:

1. *Sola storkjølken KF avvikles i samsvar med forutsetningene i vedtatt HØP 16-19.*
2. *Produksjon av middager til institusjoner og hjemmeboende konkurranseutsettes. 2B) - Det forutsettes at dagens kvalitetsnivå opprettholdes eller forbedres, og det skal bli mer fleksibilitet/ valgfrihet for innbyggerne. Dette må sikres i anbudsgrunnlaget.*
- Rådmannen bes vurdere behovet for å knytte til seg klinisk ernæringsfysiolog- kompetanse i utforming av anbuds- grunnlag og oppfølging av dette.
- Rådmannen bes gjøre nabokommunene oppmerksomme på muligheten til å delta i konkurransen.
3. *Kantinedrift utredes i egen sak.*

Rådmannen har vurdert det som mest hensiktsmessig å formelt avvikle Sola Storkjølken KF som foretak fra 1. januar 2017. Videre drift fram til storkjølkenets tjenester er erstattet, innarbeides i kommunens ordinære budsjett, organisert under Fagstab

levekår. Rådmannen tilrår at Sola Storkjøkken KF avvikles som foretak med virkning fra 1. januar 2017. Foretakets eiendeler og forpliktelser tilbakeføres til kommunekassen.

5.1. Sola Tomteselskap KF

Det kommunale foretakets forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020 og årsbudsjett 2017 er godkjent av styremedlemmene og er som følger:

Sola Tomteselskap KF – handlings- og økonomiplan 2017-2020

Forutsetninger

Sola Tomteselskap KF ble opprett 4. februar 2016 i k-sak 6/16 Etablering av kommunalt tomteselskap. Formålet til Sola Tomteselskap KF er å organisere kommunens samlede ressurser og kompetanse i en hensiktsmessig organisasjonsstruktur som skal sikre at Sola kommunes behov for areal til kommunens tjenesteproduksjon og boligpolitikk dekkes på en økonomisk rasjonell måte.

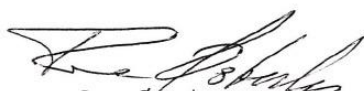
Foretakets aktiviteter er vurdert til å være kun investeringer, og alle utgifter og inntekter avgrenses dermed til ett budsjett og regnskap for investeringer. Foretaket legger etter dette til grunn at alle utgifter lånefinansieres i påvente av kommende salgsinntekter.

Det ble i kommunestyret 9. juni 2016, k-sak 40/16 Tomteportefølje, åpningsbalanse og økonomiplan for Sola Tomteselskap KF, vedtatt en tomteportefølje som overføres til Tomteselskapet fra Sola kommune, samt en åpningsbalanse som fordeler seg med 10,8 mill. i egenkapital og 161,5 mill. som ansvarlig lån. Eventuelle kjøp andre tomter, samt tomteopparbeidelse, foretatt av Sola kommune eller Kvithei Utbyggingsselskap Sola KF i 2016 vil vurderes om skal tillegges tomteselskapet ved årsskiftet 2016/2017.

Sola Tomteselskap KF budsjetterer med kr 30,4 mill. i utgifter i 2017, som vist i budsjettet under. Låneopptaket til selskapet ved inngangen til 2017 tilsvarer det ansvarlige lånet gitt av kommunen, kr 161,5 mill. Ved utgangen av 2017 er tomteselskapets totale låneopptak budsjettert til å være kr 191,9 mill. Det budsjetterte låneopptaket i 2017, kr 30,4 mill., vil tas opp igjennom Sola kommune. Rentekostnader for lånet Sola Tomteselskap KF har skal årlig tilbakebetales til kommunen til gjennomsnittlig NIBOR gjennom året + 1 %. Sola Tomteselskap skal begynne å betale avdrag til kommunen når selskapet tjener penger på tomtesalg.

I budsjettet 2017/Handlings- og økonomiplan 2017-2020 utarbeider selskapet et felles budsjett. Selskapet vil, når det blir naturlig, budsjettere per prosjekt. Det legges til grunn i forslag for budsjett 2017 at selskapet starter opparbeiding og tilrettelegging av tomteområder i løpet av året. Det er heftet med stor usikkerhet når disse områdene vil være klare for salg, og det legges derfor ikke inn salgsinntekter i budsjettet for 2017 og Handlings- og økonomiplan 2017-2020.

Sola, 12.10.16

Rune Østerhus
Styreleder

Arve B. Nyland
Konst. daglig leder

Sola Tomteselskap KF - handlings- og økonomiplan 2017-2020

Investeringsbudsjettet

Art		2017	2018	2019	2020
	Lønn inkl. sosiale utgifter	2 215 000	2 215 000	2 215 000	2 215 000
31009	Div. kontorutgifter	10 000	10 000	10 000	10 000
31209	Div. forbruksmatr./varer/tjenester	50 000	50 000	50 000	50 000
31302	Telefon	20 000	20 000	20 000	20 000
31400	Annonser/kunngjøringer	30 000	30 000	30 000	30 000
31509	Div. kurs/opplæring	50 000	50 000	50 000	50 000
31610	Kilometergodtgjørelse	10 000	10 000	10 000	10 000
31919	Husleie/leie av lokaler	40 000	40 000	40 000	87 000
32320	Tomteopparbeiding	4 000 000	4 500 000	5 000 000	5 000 000
32701	Eksterne konsulenttenester (juridisk, plan etc.)	600 000	600 000	600 000	600 000
32801	Tomtekjøp	19 120 000	0	2 760 000	0
32809	Div. utgifter vedr. grunnnerv	478 000	0	69 000	0
33755	Kjøp fra Rogaland Revisjon IKS	52 000	52 000	52 000	52 000
33801	Adm. tjenester Sola kommune	200 000	200 000	200 000	200 000
33808	Avdrag Sola kommune	0	0	0	0
33809	Renteutgifter Sola kommune	3 499 000	3 817 000	4 076 000	4 456 000
	Sum utgifter	30 374 000	11 594 000	15 182 000	12 780 000
36700	Salg av grunn/tomter	0	0	0	0
	Sum inntekter	0	0	0	0
	Sum utgifter og inntekter	30 374 000	11 594 000	15 182 000	12 780 000
		2017	2018	2019	2020
	Langsiktig lån Sola kommune 01.01.	161 500 000	191 874 000	203 468 000	218 650 000
	Budsjettetert låneopptak	30 374 000	11 594 000	15 182 000	12 780 000
	Budsjettetert nedbetaling av gjeld	0	0	0	0
	Budsjettetert langsiktig lån Sola kommune 31.12.	191 874 000	203 468 000	218 650 000	231 430 000

Budsjettetert NIBOR

	2017	2018	2019	2020
Budsjettetert NIBOR	1,00 %	0,95 %	0,95 %	1,00 %
+ 1 %	2,00 %	1,95 %	1,95 %	2,00 %

Rådmannens merknader:

Sola Tomteselskap KF ble opprettet av kommunestyret 4. februar 2016, jamfør k-sak 6/16 *Etablering av kommunalt tomteselskap*. Formålet til Sola Tomteselskap KF er å organisere kommunens samlede ressurser og kompetanse i en hensiktsmessig organisasjonsstruktur som skal sikre at Sola kommunes behov for areal til kommunal tjenesteproduksjon og boligpolitikk dekkes på en økonomisk rasjonell måte.

Videre vises det til k-sak 40/16 *Tomteportefølje, åpningsbalanse og økonomiplan for Sola Tomteselskap KF*. I sistnevnte sak ble det fattet vedtak om at Kvithei utbyggings-selskap Sola KF opphører som eget kommunalt foretak per 1. januar 2017, jamfør punkt 4 i vedtaket. Kvithei utbyggingsselskap Sola KF føres inn som en del av Sola Tomteselskap KF. Den bokførte verdien av arealene på Kvithei er derfor en del av tomtene som overføres til Sola Tomteselskap KF.

I lys av formål og ansvarsområde betraktes foretakets aktiviteter som investeringer. Foretaket har etter dette lagt til grunn av alle aktiviteter lånefinansieres i påvente av en kontantstrøm i form av salgsinntekter. Den negative kontantstrømmen i innledende fase må dermed finansieres gjennom låneopptak.

Styrets forslag til Handlings- og økonomiplan 2017-2020 for Sola Tomteselskap KF forventer et aktivitetsnivå tilsvarende kr 30,4 mill. i 2017, kr 11,6 mill. i 2018, kr 15,2 mill. i 2019 og kr 12,8 mill. i 2020. Høye kostnader i 2017

sett i forhold til resten av planperioden skyldes planlagt tomtekjøp på kr 19,1 mill.

Foretaket har lagt til grunn i forslag til budsjett 2017 at selskapet starter opparbeiding og tilrettelegging av tomteområder i løpet av året. Det er heftet med stor usikkerhet når disse områdene vil være klare for salg, og det legges derfor ikke inn salgsinntekter i 2017 eller i resten av planperioden. Dette innebærer at løpende renteutgifter må dekkes av låneopptak inntil foretaket får inn salgsinntekter.

Sola Tomteselskap KF har per 1. januar 2017 et ansvarlig lån på kr 161,5 mill. som tilsvarer verdien av tomtearealene som er overført fra Sola kommune. Tallene var basert på kommunens verdiene i balansen per 30. april 2016 og når disse oppdateres per 31. desember 2016 kan noe avvik framkomme. I k-sak 40/16 ble det vedtatt at rentebetingelsene er satt til gjennomsnitt av NIBOR gjennom året + 1 %. Samme betingelser vil gjelde for løpende låneopptak. Foretaket har budsjettert med et låneopptak på kr 30,374 mill. i 2017.

Rådmannens tilrådning til vedtak:

Kommunestyret godkjenner Handlings- og økonomiplan 2017-2020 og årsbudsjett 2017 for Sola Tomteselskap KF i samsvar med rådmannens tilrådning og i tråd med styrets vedtak. Det tas opp lån til finansiering av investeringer i 2017 på kr 30,374 mill. Lånet tas opp via Sola kommune.

5.2. Sola kirkelige fellesråd

DEN NORSKE KIRKE

Sola kirkelige fellesråd

Sola kommune
Rådhusvegen 21
4050 SOLA

E-post: epost@sola.kommune.no

Deres ref.: 16/805-1 Rådmann Økonomisjef Budsjettleider	Vår ref.: 13/00010-016	Vår saksbeh.: TT	Arkivkode: 112	Dato: Sola 23.06.2016
--	----------------------------------	----------------------------	--------------------------	---------------------------------

BUDSJETTINNSPILL 2017 FRA SOLA KIRKELIGE FELLESRÅD - INNSPILL TIL SOLA KOMMUNES HANDLINGS- OG ØKONOMIPLAN 2017 – 2020

1. Innledning

Kirkelig fellesråd har i sitt møte 22.06.2016 under *FR-sak 35/2016: Budsjettprosess 2017 – innspill til Sola kommune* drøftet kommende års budsjettsituasjon, budsjettbehov og har gjort følgende enstemmige vedtak:

- a. *Sola kirkelige fellesråd ber om at ordinær driftsramme fra Sola kommune for 2016 framskrives for 2017 mht. lønnsmerutgifter og prisstigning.*
- b. *Følgende tiltak prioriteres i budsjettinnspillet til Sola kommune for 2016 og videre:*
 1. *Drift:*
 - Økt vedlikeholdsramme for kirkene i Sola fra kr. 200 000 til kr. 500 000
 - Ny 100 % stilling som ungdomsarbeider / ungdomsdiakon for alle menighetene i Sola med kommunens utbyggingsområder (Skadberg/Jåsund) som prioritert satsingsområde (kr. 650 000)
 2. *Investering:*
 - Fornyelse og oppgradering av utstyr og inventar til Solakirkene samt vedlikehold og oppgradering av teknisk utstyr for lyd, data og AV-utstyr i kirkene (kr. 400 000)
 - Resterende reparasjon murarbeider Sørnes kirke (kr. 500 000)
- c. *På bakgrunn av utarbeidet tilstandsrapport for Tananger kapell igangsetter Sola kirkelige fellesråd en prosess i tett samarbeid med Tananger menighet og Sola kommune for å utrede framtidig forvaltning av kapellbygget med tanke på videre drift eller eventuell godkjenning fra Riksantikvaren til riving av kapellbygget.*
- d. *Fellesrådet gir administrasjonen sammen med økonomiutvalget fullmakt til å utforme endelig budsjettsskriv til kommunen.*

Sola kirkelige fellesråd fastsetter kommende års driftsbudsjett i etterkant av Sola kommunestyres budsjettvedtak i desember, jfr. Kirkelovens § 15 *Kommunens økonomiske ansvar*.

DEN NORSKE KIRKE

Sola kirkelige fellesråd

Budsjettet rammetilskudd fra Sola kommune for 2016 er kr 12 510 000, inkludert lønns- og pensjonsreserve.

2 Viktige kommentarer til driftsramme for 2017

Sola kirkelige fellesråd ber Sola kommune om at tilsvarende beregning av rammetilskuddet videresføres for 2017 som for 2016. Nærmere 70 % av fellesrådets driftsbudsjett brukes årlig til personalkostnader i faste stillinger. Fellesrådet sammen med menighetsrådene i Solakirkene er opptatt av å kunne videreføre nåværende tilbud og aktivitetsnivå i de 4 menighetene.

Solakirkenes servicetorg har nå vært i drift i 6 år. Felles sentralbord og fellesadministrative tjenester knyttet til kirkelige handlinger har gitt mer rasjonelle og effektive tjenester. Hovedmålene med etableringen er å ha et høyt servicenivå overfor alle henvendelser samt å kunne frigjøre ressurser lokalt i menighetene til utadrettet virksomhet.

Gudstjenestene i kirkene er forordnet av Stavanger biskop. Det avholdes årlig langt over 200 gudstjenester med om lag 35 000 fram møtte. Sola kirkelige fellesråd er arbeidsgiver for den kirkelige betjeningen, utenom sokneprestene, som har Stavanger bispedømmeråd som sin arbeidsgiver. Det er i gjennomsnitt ca. 80 vielser og vel 100 begravelser årlig i Sola-kirkene. Den norske kirkes menigheter er preget av høy aktivitet med mange ukentlige tilbud til barn, ungdommer, konfirmanter, voksne og eldre. Menighetene har et stort frivillig nettverk omkring aktivitetene i kirkene med omlag 1000 frivillige medarbeidere totalt.

Sola kirkelige fellesråd prioriterer stramt når rådet henvender seg til Sola kommune om økt økonomisk rammetilskudd for 2017. De 4 menighetsrådene signaliserer årlig mange behov og ønsker som fellesrådet gjerne skulle støttet med midler, men som det ikke klarer å imøtekomme. Sola kommune vil være kjent med at flere av de konkrete behovene for ekstra ressurser har vært presentert for kommunen gjennom en del år, og fellesrådet bekrefter med dette sine prioriteringer.

3 Konkrete budsjettinnspill

A. DRIFT

1. Årlig økt vedlikeholdsramme for kirkene i Sola fra kr. 200 000 til kr. 500 000

Sola kirkelige fellesråd forvalter totalt 5 kirkebygg: Tananger kirke (2002), Ræge kirke (2009), Sørnes kirke (1977) - rehabilitert og påbygget i (2012), Sola kirke (1955) samt Tananger kapell (1879). Kapellet er svært lite i kirkelig bruk og leies ut til en eritreisk ortodoks menighet på søndagene. Fellesrådet har et ansvar for å ta vare på og vedlikeholde kirkebyggene på en god og forebyggende måte.

Som forvalter av kirkebyggene erfarer kirkevergeadministrasjonen at det årlig blir mer og mer krevende å håndtere nødvendige kostnader knyttet til avanserte tekniske installasjoner som må ha jevnlig service og vedlikehold. Det legger mye større beslag på vedlikeholdsbudsjettet enn tidligere år. Det er også større krav til høyere faglig kompetanse enn før. Etter at Sola kommune fom 2016 har økt sitt rammetilskudd noe er det svært verdifullt at fellesrådet nå har fått etablert en felles ambulerende vaktmesterfunksjon i 100 % for Solakirkene som både skal forestå daglig forvaltning

DEN NORSKE KIRKE

Sola kirkelige fellesråd

av kirkebyggene, selv foreta enklere og forefallende vedlikehold samt ivareta nødvendig FDV-arbeid. (*forvaltning, drift og vedlikehold*) og annen dokumentasjon.

Sola kommune hadde tidligere år i sitt rammetilskudd til Sola kirkelige fellesråd et årlig øremerket tilskudd på kr 200 000 - den såkalte "vedlikeholdsreserven". I forhold til kirkebyggenes arealer og særegne konstruksjoner er denne rammen reelt sett alt for lav i forhold til å ivareta et planmessig og forsvarlig vedlikehold av de 5 kirkebyggene. For 2016 har fellesrådet avsatt kr 1 140 000 av ordinære budsjettmidler samt av regnskapsmessig mindreforbruk 2015 til nødvendige og forebyggende vedlikeholdstiltak, og har også avsatt av nærmere 250 000 kr til p.t. ukjente, framtidige vedlikeholdsbehov. Rådet vurderer det som god og forebyggende forvaltning av disse midlene.

Dagens moderne kirkebygg har installert avansert teknisk utstyr for lyd, data som betjener nåtidens krav og forventning til lyd, tekst og bildefor midling. En del av dette utstyret er også finansiert og anskaffet av menighetene selv. Dette utstyret i kirkene utrangeres og må skiftes ut, og fellesrådet trenger mer midler for å kunne opprettholde et normalt godt nivå på disse funksjonene.

Årlig kostnad økning av vedlikeholdsreserve til kr 500 000: kr 300 000

- 2. Ny 100 % stilling som ungdomsarbeider / ungdomsdiakon for alle menighetene i Sola med kommunens utbyggingsområder (Skadberg/Jåsund) som prioritert satsingsområde.**

Menighetenes representanter i kirkelig fellesråd har gjennom flere år meldt behovet for et utadrettet tilbud om tiltak blant barn og ungdom i Sola. De nye utbyggingsområdene på Skadberg og Jåsund er konkrete satsingsområder. Fellesrådet ser et behov for å kunne planlegge, tilrettelegge og gjennomføre felles tilbud og aktiviteter for ungdommer i typiske utbyggingsområder, både lavterskeltilbud og aktiviteter for organisert ungdom. Menighetene i Sola har høy kompetanse på og mye erfaringer med barne – og ungdomsarbeid og ønsker å bidra i lokalmiljøene, gjerne i tilknytning til eksisterende positive nettverks – og ungdomsarbeid i de lokale menighetene. Av erfaring vil fellesrådet også hevde at denne type medarbeider vil løse ut betydelig frivillig innsats.

Profilen på tilbudet skal være nytenkende og proaktiv i forhold til akutte behov og utfordringer som oppstår. Det må være et nært samarbeid med kommunens øvrige etater og tilbud på feltet som SLT team, utekontakten, idrettslag etc. Dette ønsket var også tema i kontakten mellom Stavanger biskop og kommunens ledelse ifm bispevisitasen i november 2013.

Årlig kostnad ny 100 % stilling som ungdomsarbeider / ungdomsdiakon: kr. 650 000

DEN NORSKE KIRKE

Sola kirkelige fellesråd

B. INVESTERING

Sola kirkelige fellesråd forutsetter at kirkelige prosjekter vedtatt i Handlings- og økonomiplan 2016-2019 for Sola kommune videreføres som vedtatt.

1. Fornyelse og oppgradering av utstyr og inventar til Solakirkene

De 4 menighetsrådene peker i årets budsjettprosess med rette på en del konkrete og vel begrunnede behov for utskiftning og oppgradering av inventar i kirkene.

Tananger kirke har behov for utskift av bord og stoler i kirkestue. Der er det også sterkt behov for montering av blendingsgardiner for bedre tilrettelegging som undervisningsrom. Kirkerommet i den samme kirken bør oppgraderes for å imøtekomme moderne krav til god kommunikasjon ifm konserter og store gudstjenester ifm jul og kofimasjon.

Sørnes kirke har behov for varmepumpe i kjellerlokalene (ungdomsarbeid) og bak i kirkerommet. Dette vil gi et mer stabilt innneklima og vil gi energisparende.

Ræge kirke har behov for oppgradering av kjøkkenutstyr og trenger stoler til underetasjen.

2. Vedlikehold og oppgradering av teknisk utstyr for lyd, data og AV-utstyr i kirkene

Fellesrådet vil avslutningsvis peke på at måten å drive menighetsarbeid har de 10 siste årene forandret seg mye mht profil og formidlingsmåte. Dagens kirkebygg har i løpet av de siste 10 årene fått installert teknisk utstyr for lyd, data og AV-utstyr som betjener nåtidens krav og forventning til lyd –, tekst – og bildeforvidling. Dette utstyret i kirkene blir gammelt og utrangert og må fra tid til annen oppgraderes ellerskiftes ut. Fellesrådet sammen med menighetene trenger mer midler for å kunne opprettholde et normalt godt nivå også på disse funksjonene. Eksempelvis er den nye salmeboken tatt i bruk fom 2014, og menighetene i Sola bruker i stor grad projektor ifm salmesangen. Dette utstyret må derfor ha høy og stabil kvalitet.

Et viktig aspekt i dette er at menighetene selv i flere av kirkene har bidratt med betydelige egne midler ifm anskaffelse av anlegg som er av en høyere kvalitet og standard enn fellesrådet har hatt mulighet til å bidra med økonomisk.

Stipulert kostnad pkt. 1. og 2. i 2016:

kr. 400 000

Tananger kapell – framtidig forvaltning

Tananger kapell er et tradisjonelt Linstow - kirkebygg fra 1879 som etter 2002 ikke har hatt funksjon som soknekirke. Den er listeført hos Riksantikvaren. Det betyr at alle endringer og større vedlikehold må godkjennes hos denne instansen. Kapellbygget gikk ut av ordinær kirkelig bruk i 2002 da det nye, flotte kirkebygget ble vigslet og tatt i bruk. Det brukes kun sporadisk til enkelte vielser og ved sjeldne anledninger til begravelser. Tananger menighet bruker ikke kapellet til sine arrangementer ellers, men kapellbygget har de siste 6-7 årene vært utleid til en eritreisk-ortodoks menighet.

Det har siden 2002 ikke har vært mulig å prioritere vedlikeholdsmidler for Tananger kapell. Som hastetiltak våren 2015 ble det montert skiferfangere på begge sider av hovedtaket fordi det ved flere anledninger hadde sklidd ned takskifer, til stor fare for besøkende på Tananger kirkegård.

Kirkevergen fikk utarbeidet en ekstern tilstandsrapport høsten 2015. Denne dokumenterer en estimert kostnad for nødvendige reparasjons – og rehabiliteringsarbeid på om lag kr. 3,0 mill.kr

DEN NORSKE KIRKE

Sola kirkelige fellesråd

(2015). Erfaringsmessig fører de aller fleste rehabiliteringsprosjekter på kirkebygg og andre offentlige bygg til betydelige merkostnader. Følgende utdrag fra tilstandsrapporten gjengis:

Den 137 år gamle bygningen lider litt av manglende vedlikehold. Et snarlig løft på vedlikehold vil hindre at mer alvorlige råteskader vil opptre. Nord- og vestveggen i tårnet har råteskader. Disse bør utbedres snart for å hindre at reisverket får skader. I løpet av en 4 - 6 års periode bør en bruke 3,0 mill. kr inkl. mva på kapellet. Dette kan deles opp i flere mindre tiltak som ikke nødvendigvis henger sammen. De to store postene er reparasjon av tårn (0,9 mill.) og omteking av skifertakene (1,0 mill.) Tårnets vestvegg haster mest.

Sola kirkelige fellesråd har i sitt møte 22.06.16 hatt en foreløpig drøfting av framtidig forvaltning av Tananger kapell. Bygget vil i all framtid ha behov for jevnlig vedlikeholdsmidler (stipulert til 50 000 kr/år) som kirkelig fellesråd vil måtte be Sola kommune om tilskudd til. I lys av at det i Sola kommune i løpet av få år vil være bygget det 4. nye kirkebygget siden 1977 (Sørnes; Tananger (2002), Ræge (2009) og Sola (byggstart 2019) vurderer fellesrådet tjenligheten ved å ta vare på et gammelt kirkebygg som i praksis ikke er i bruk. Tananger kapell er et såkalt listeført kirkebygg hos Riksantikvaren. Det er ikke mulig å på egenhånd fatte vedtak om riving. Rådet har hatt en foreløpig drøftning og er innstilt på å igangsette en prosess i tett samarbeid med Tananger menighet og Sola kommune for å utrede muligheten for å eventuelt rive Tananger kapell.

På bakgrunn av disse pågående vurderingene søker ikke Sola kirkelige fellesråd om spesifikke midler til Tananger kapell for 2017, men signaliserer at rådet vil komme tilbake til framtiden for Tananger kapell i neste års budsjettprosess.

3. Resterende reparasjon murarbeider Sørnes kirke

A. Mangel - / reklamasjonssaker på rehabiliteringsarbeidene i Sørnes kirke (bygget 1977)
Kirkevergen holder kontakt med Sola kommune avd. eiendom ang. rehabiliteringsprosjektet på Sørnes kirke og de mangel-/reklamasjonssakene som Sola kommune har overfor firmaet som hadde hovedentreprisen på rehabiliterings- og påbyggingsarbeidene i 2012-2013. Fellesrådet har et sterkt ønske om å få avslutte disse arbeidene og bli ferdig for alltid med bl.a. de endeløse lekkasjeproblemene, som dessverre ikke ble eliminert ifm de store tilbyggs- og rehabiliteringsarbeidene. Det er krevende for kirkens brukere og staben å stadig måtte forholde seg til utsatte bøtter og kar, også på nye steder – som skal fange opp vann som lekker inn.

B. Midler til resterende ytre murarbeider
Sola kirkelige fellesråd er godt kjent med at det fremdeles gjenstår noe arbeider på mursteinveggene på Sørnes kirke. Dette gjelder først og fremst fugeslitasje på vestveggen ut mot parkeringsplassen som er det gjenstående viktige vedlikeholdsarbeidet. Armeringsjern i fugene har rustet og presser fugene ut. Det vil også være nødvendig å impregnere mursteinsveggen mot vest.

Stipulert reparasjonskostnad: kr. 500 000

DEN NORSKE KIRKE

Sola kirkelige fellesråd

4. Avsluttende budsjettkommentarer

Sola kirkelige fellesråd vektlegger en god og profesjonell økonomiforvaltning av de årlige tilskuddsmidlene fra Sola kommune. Midler til nøkkelstillinger i menighetene, trosopplæring, diakoni, undervisning samt effektiv og nødvendig administrasjon skal sammen med godt vedlikehold av kirkene alltid være prioritert. De fleste stillinger er knyttet til faste og nødvendige funksjoner som biskopens forordnede gudstjenester i de fire kirkene, kirkelige handlinger (dåp, vielser, begravelser), et stort konfirmantarbeid, barne – og ungdomsarbeid m.v. Kirkenes staber er i stor grad minimumsbemannet og er sårbare overfor uforutsette endringer. Menighetsrådene sammen med mange frivillige krefter driver etter beste evne mange og varierte lokale kirkelige tilbud til en stor og ung befolkning i vekstkommunen Sola. Fellesrådet verdsetter den store og frivillige innsatsen i menighetene som bidrar med egne lønnsmidler til vel 3 årsverk samt tusenvis av dugnadstimer. Den norske kirkes menigheter i Sola står i en sterk tusenårig tradisjon og engasjerer svært mange mennesker. Viktige deler av menighetenes virksomhet bæres oppe av tilsammen noen hundre unike frivillige medarbeidere, og mange av disse tilbudene er rettet mot barn og ungdom i Sola.

Med vennlig hilsen
for Sola kirkelige fellesråd

Karim Saffaran

Leder Sola kirkelige fellesråd

Trygve Torgersen

Kirkeverge

DEN NORSKE KIRKE

Sola kirkelige fellesråd

Sola kommune
Rådhusvegen 21
4050 SOLA

 E-post: epost@sola.kommune.no

Deres ref.:	Vår ref.:	Vår saksbeh.:	Arkivkode:	Dato:
	FR-sak 35/2016	TT	410	Sola 16.09.2016

VEDR FRAMTIDIG FORVALTNING AV TANANGER KAPELL

Sola kirkelige fellesråd fikk til sitt møte 22.06.16 ifm behandling av FR-sak 35/2016: *Budsjettprosess 2017 – innspill til Sola kommune* innspill på framtidig forvaltning av Tananger kapell (tidl. Tananger kirke) fra 1879.

Det er 2 særskilte grunner til at kirkevergen overfor fellesrådet setter fokus på Tananger kapell:

- Sterkt behov for en betydelig og kostbar ytre rehabilitering av kapellbygget.
- Kapellbygget fyller i praksis nær ingen kirkelig funksjon for Tananger menighet lenger etter at menigheten fikk nytt kirkebygg i 2002.

Kirkevergen fikk høsten 2015 utarbeidet en ekstern faglig tilstandsrapport for Tananger kapell, etter at skifertaket våren 2015 måtte akutt sikres pga. nedfall av skiferstein. Det er nødvendig ihht Kirkelovens §14 pkt. a) og §15 pkt. a) å utrede og søke Sola kommune om finansiering av et rehabiliteringsarbeid som er estimert til ca 3,0 mill. kr. (2015-priser). Erfaringsmessig blir ofte denne type rehabiliteringstiltak betydelig mer kostbare enn estimert i utgangspunktet, fordi skjulte skader kan bli avdekket underveis i arbeidet. Fellesrådet har i årene etter 2002 ikke funnet mulighet til å stille større vedlikeholdsmidler til disposisjon til kapellbygget, og har prioritert kun det mest nødvendige vedlikeholdet.

Når fellesrådet i sitt møte 22.06.16 fikk innspill vedr framtidig forvaltning av Tananger kapell var det tenkt som en foreløpig drøfting av saken. Sola kirkelige fellesråd forvalter kirkebyggene og bærer alle utgifter knyttet til drift og vedlikehold (jfr kirkelovens § 14. Det er samtidig *soknet* (Tananger menighet) som eier kirkebyggene (Tananger kirke og kapell) (jfr. kirkelovens § 17). Saken vedkommer derfor Tananger menighet.

Tananger kapell har de siste 6-7 årene vært utleidd til en lokal eritreisk – ortodoks menighet til bruk på søndagene. Det er noen ganske få vielser årlig (1-2) i regi av Den norske kirke. Kirkevergen frarår at kapellet brukes ifm begravelser blant annet pga. dårlig tilstand på orgelet. Det er ellers ingen andre aktiviteter i kapellbygget.

Postboks 82
Soltunvegen 6
4050 SOLA

Tlf/faks
Tlf: 51 75 53 70

E-post/Internett:
post@sola.kirken.no
www.sola.kirken.no

Bankkonto / Org.nr.:
3206.21.94889
976 993 691

DEN NORSKE KIRKE

Sola kirkelige fellesråd

Kirkevergens innspill til Sola kirkelige fellesråd 22.juni var første kontakt med og behandling av denne saken, og det var ikke lagt opp til at fellesrådet skulle ta endelig stilling til saken på dette møtet.

Det enstemmige vedtaket i FR-sak **35/2016: Budsjettprosess 2017 – innspill til Sola kommune** ble som følger:

c. På bakgrunn av utarbeidet tilstandsrapport for Tananger kapell igangsetter Sola kirkelige fellesråd en prosess i tett samarbeid med Tananger menighet og Sola kommune for å utrede framtidig forvaltning av kapellbygget med tanke på videre drift eller eventuell godkjenning fra Riksantikvaren til riving av kapellbygget.

På bakgrunn av dette vedtaket har fellesrådet i sitt budsjettsskriv 2017 til Sola kommune levert 23.06.16 ikke tatt med ønske og behov for midler til rehabilitering av Tananger kapell i 2017.

Dette vedtaket vedr Tananger kapell igangsetter en prosess vedr kapellbygget der det fra fellesrådets side er uttrykt at Sola kommune skal være tett involvert. Tenkningen bak den formuleringen er at også lokalsamfunnets engasjement og forholdet til kapellbygget både nå og historisk ivaretas i prosessen.

Det er kirkevergens vurdering at det i denne saken må «ile sakte». Alle forstår og har respekt for at en sak som omhandler framtiden for et gammelt kirkebygg i et lokalsamfunn kan være både utfordrende og krevende, også følelsesmessig.

Kirkevergen har opprettet kontakt med og søkt råd hos KA (Kirkelig arbeidsgiver – og interesseorganisasjon) i denne saken, og dyktige fagfolk er interessert i å følge oss og bidra i denne prosessen.

Med vennlig hilsen
for Sola kirkelige fellesråd

Trygve Torgersen
Kirkeverge

Postboks 82
Soltunvegen 6
4050 SOLA

Tlf/faks
Tlf: 51 75 53 70

E-post/Internett:
post@sola.kirken.no
www.sola.kirken.no

Bankkonto / Org.nr.:
3206.21.94889
976 993 691

Rådmannens merknader:

Rådmannen har mottatt Sola kirkelige fellesråds innspill til Handlings- og økonomiplan 2017-2020. I tillegg har rådmannen mottatt et særskilt brev fra Sola kirkelige fellesråd vedrørende framtidig forvaltning av Tananger kapell. Begge brevene trykkes i sin helhet i kapittel 5.

I rådmannens forslag til HØP 17-20 er Sola kirkelige fellesråds budsjetttrammen for drift videreført fra 2016 justert for lønnsvekst og indeksregulering av mva-kompensasjon. Sola kirkelige fellesråd har i sitt forslag til driftsbudsjett i tillegg bedt om kr 0,5 mill. til økt vedlikeholdsramme for kirkene i Sola samt kr 0,65 mill. til ny 100 prosent stilling som ungdomsarbeider/ungdomsdiakon for alle menighetene i Sola med kommunens utbyggingsområder (Skadberg/Jåsund) som prioritert satsingsområde. Rådmannen har ikke funnet inndekning av disse tiltakene i sitt forslag til HØP 17-20.

Videre har Sola kirkelige fellesråd i sitt forslag til HØP 17-20 bedt om investeringsmidler til fornyelse og oppgradering av utstyr og inventar til Solakirkene samt vedlikehold og oppgradering av teknisk utstyr for lyd, data og AV-utstyr i kirkene på til sammen kr 0,4 mill. Det er i tillegg bedt om kr 0,5 mill. i investeringsmidler til resterende reparasjon murarbeider Sørnes kirke. Rådmannen har ikke funnet særskilt inndekning av disse tiltakene, men noen av tiltakene kan muligens søkes dekket inn gjennom prioritering innenfor samlebevilgning kirke.

Sola kirkelige fellesråd har i sitt budsjettinnspill til HØP 17-20 trukket fram

behov for å utrede framtidig forvaltning av Tananger kapell med tanke på videre drift eller eventuell godkjenning fra Riksantikvaren til rivning av kapellbygget. Dette på bakgrunn av utarbeidet tilstandsrapport for kapellet. Det er to særskilte grunner til at kirkevergen overfor fellesrådet setter fokus på Tananger kapell; *a) sterkt behov for en betydelig og kostbar ytre rehabilitering av kapellbygget, b) kapellbygget fyller i praksis nær ingen kirkelig funksjon for Tananger menighet lenger etter at menigheten fikk nytt kirkebygg i 2002.* Foreløpig estimat tilsier en kostnad på kr 3,0 mill. Erfaringsmessig blir ofte denne type rehabiliteringstiltak betydelig mer kostbare enn estimert i utgangspunktet, fordi skjulte skader kan bli avdekket underveis i arbeidet. Det er kirkevergens vurdering at det i denne saken må «ile sakte». Alle forstår og har respekt for at en sak som omhandler framtiden for et gammelt kirkebygg i et lokalsamfunn kan være både utfordrende og krevende, også følelsesmessig. Rådmannen har vurdert at det ikke er hensiktsmessig å innarbeidet en eventuell rehabilitering av Tananger kapell før utredning av framtidig forvaltning av Tananger kapell er gjennomført.

Rådmannen har i forslag til HØP 17-20 innarbeidet budsjetttramme for ny kirke i Sola sentrum i henhold til vedtak i k-sak 88/15 *Prosjekt 49041 Ny kirke Sola sentrum*. Det vises videre til f-sak 87/16 *Prosjekt 49041 Ny kirke Sola sentrum – resultat av arkitekt-konkurranse* behandlet av formannskapet 20. september 2016.

Bevilgningen til Sola kirkelige fellesråd inngår i rådmannens tilrådning til budsjettvedtak for Sola kommune.

6. Rådmannens forslag til avgifter, gebyrer og egenbetalinger

I dette kapittelet har rådmannen valgt å presentere et samlet forslag til avgifter, gebyrer og egenbetalinger for 2017. Endringene i satser påvirker de økonomiske rammene til kommunen. Etter rådmannens vurdering er det derfor viktig at forslaget til avgifter, gebyrer og egenbetalinger behandles sammen med rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan. Rådmannen tilrår at kommunestyret godkjenner endringer i avgifter, gebyrer og egenbetalinger i forbindelse med behandling av Handlings- og økonomiplan 2017-2020.

Kapittel 6 Rådmannens forslag til avgifter, gebyrer og egenbetalinger er inndelt som følger:

- 6.1. Oppvekst og kultur
- 6.2. Levekår
- 6.3. Samfunnsutvikling
- 6.4. Feieavgift

6.1. Oppvekst og kultur

6.1.1. Barnehage

Maksimalgrense på foreldrebetaling i barnehager fastsettes i Stortingets årlige budsjettvedtak. I 2016 er pris for full barnehageplass kr 2.655 per måned, som gir en pris per år på kr 29.205. I forslag til statsbudsjett 2017 er det lagt opp til en maksimalpris på 2.730 per mnd. som gir en pris per år på kr 30.030.

Det er mulighet for redusert maksimalpris, etter søknad, for familier med inntekt under

kr 500.500 samt gratis kjernetid for husholdninger med inntekt inntil 417.000 per år våren 2017 og kr 428.000,- fra 1. august 2017.

I tillegg kan det faktureres kostpenger knyttet til matservering. Sats for kostpenger kan variere fra barnehage til barnehage. Se eventuelt den enkelte barnehages vedtekter og nettsider for detaljerte opplysninger om foreldrebetaling. Rådmannen tilrår følgende satser for foreldrebetaling i barnehage i tråd med forslaget i statsbudsjettet 2017.

TABELL: FORELDREBETALING BARNEHAGE

Oppholdstid	Hel plass	30 timer pr uke	27 timer per uke	25 timer per uke	2+3 dager per uke
Beløp pr måned	2 730	2 250	1 850	1 700	1 550

Eventuelle matpenger/kostpenger kommer i tillegg

6.1.2. Skolefritidsordning – SFO

Sola kommune tilbyr 60 prosent og 100 prosent plass i kommunal SFO. Rådmannen tilrår å øke satsene med 3,4 -5 prosent

avrundet til mest mulig hele beløp fra 2017. Rådmannen tilrår følgende endring i satsene for plass i kommunal SFO fra 1. januar 2017:

TABELL: FORELDREBETALING KOMMUNAL SFO

	Satser 2016	Endring beløp	Endring %	Satser 2017
100 % plass	2 750	100	3,6 %	2 850
Matutgifter 100 % plass	150	0	0,0 %	150
Samlet pris 100 % plass	2 900	100	3,4 %	3 000
60 % plass	2 000	100	5,0 %	2 100
Matutgifter 60 % plass	100	0	0,0 %	100
Samlet pris 60 % plass	2 100	100	4,8 %	2 200

Foreldrebetaling SFO i andre kommuner:

Rådmannen har innhentet opplysninger om betalingssatser for 2016 med mer fra noen nabokommuner til sammenligning. Stavanger, Sandnes og Randaberg har ganske likt tilbud som Sola. Disse kommunene har også 100 og 60 prosent plasser. Det er gjennomgående 11 betalingsterminer, og det gis søskenmoderasjon med 25 prosent for barn nummer to i Stavanger. Sandnes gir 50 prosent søskenmoderasjon for barn nummer tre. Sandnes har også vedtatt at SFO skal drives etter selvkostprinsippet.

Stavanger kommune (fra og med 1. august 2016) 100 prosent plass kr 2.855 per måned og 60 prosent plass kr 1.965 per måned.

Sandnes kommune: (fra og med 1. april 2016) 100 prosent plass kr 2.860 per måned og 60 prosent plass kr 2.002 per måned.

Randaberg kommune (fra og med 1. august 2016) 100 prosent plass kr 2.855 per måned.

6.1.3. Kulturskole

Rådmannen tilrår å øke satsene i kulturskolen mellom 7,1 prosent til 8,3 prosent fra 1. januar 2017.

TABELL: EGENBETALING KULTURSKOLE PER SEMESTER

	Satser 2016	Endring beløp	Endring %	Satser 2017
Instrumental/vokalopplæring	1 680	120	7,1 %	1 800
Gruppeundervisning dans/drama	1 165	85	7,3 %	1 250
Kor og barneteater	1 175	85	7,2 %	1 260
Instrumentopplæring korpsmedlemmer	1 250	90	7,2 %	1 340
Instrumentleie	300	25	8,3 %	325
Søskenmoderasjon	-225	0	0,0 %	-225

Det gis søskenrabatt på kr 225 per semester fra barn nummer to.

Til sammenligning er prisene for 2016 i Sandnes per semester kr 1.575 for

instrumental/vokalopplæring, for gruppe kr 1.300 og leie av instrumenter kr 300.

I Stavanger er prisene for enkeltelever: instrumental/vokalopplæring kr 1.825, teater/drama kr 1.825 + materiellavgift kr 160, dans fra kr 1.625 til kr 1.825 og instrumentleie kr 350.

I Randaberg er prisen per skoleår kr 3.100,- og i enkelte tilfeller tillegg materiell kr 3.400 per skoleår. Det gis søskenmoderasjon.

6.2. Levekår

Alle forskriftsstyrte satser er justert i tråd med forslag til statsbudsjett for 2017. De øvrige satser foreslås økt med 2,5 prosent i henhold til kommunal deflator for 2017. Rådmannen tilrår at satsene endres fra 1. januar 2017 som beskrevet under.

6.2.1. Betaling for langtidsopphold

Betaling for langtidsopphold i institusjon reguleres av Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester: Det kan kreves 75 prosent av inntekt mellom kr 8.000 og folketrygdens grunnbeløp, og 85 prosent av over-skytende inntekt. Fribeløpet før beregning av vederlag, kr 8.000, er justert i tråd med forslag til statsbudsjett for 2017. Maksimalsatsen foreslås økt til kr 36.800 per måned ved syke-hjemmene og til kr 25.900 per måned ved Soltun alderspensjonat.

TABELL: BETALING FOR LANGTIDSOPPHOLD

	Sats 2016	Sats 2017
Fribeløp	7 800	8 000
Maksimalsats per måned, sykehjem	35 900	36 800
Maksimalsats per måned, Soltun	25 300	25 900

6.2.1.1. Fradrag for boutgifter til egen bolig

Det gis 100 prosent fratrekk for følgende boutgifter i seks måneder:

- Strøm – nettleie, årspris per i dag kr 2.100.
Nettleie «blokk», årspris per i dag kr 1.860.
- Forsikring av bolig og innbo.
- Husleie/fellesutgifter.
- Kommunale avgifter.

Det gis 50 prosent fratrekk for boutgifter i ytterligere seks måneder for pasienter med hjemmeboende ektefelle.

Det gis fratrekk for gjeldsrenter på lån. For pasienter som har hjemmeboende ektefeller og hefter for felles gjeld, gis det 50 prosent fradrag for gjeldsrenter så lenge beboer bor i institusjon. Dette gjelder også for de som har korttidsopphold mer enn 60 døgn per år.

Det gis ikke fradrag for utgifter knyttet til fritidsbolig.

Det gis fratrekk for boutgifter når korttidsopphold overstiger 60 døgn per kalenderår.

Det må fremlegges dokumentasjon på alle beløp som kan medføre fratrekk i beregningsgrunnlaget for vederlag i institusjon.

Rett til fradrag utgår ved salg eller overdragelse av bolig.

6.2.2. Betaling for korttidsopphold

I følge Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester kan kommunen maksimalt kreve kr 155 per døgn for korttidsopphold i institusjon. Dette er en økning fra kr 150 i 2016. Satsen er justert i tråd med forslag til statsbudsjett 2017.

Etter 60 døgn på korttidsopphold i løpet av et år, kan betaling kreves etter reglene for lang-

tidsopphold. Korttidsopphold i institusjon settes til maksimal sats i henhold til forskrift, kr 155 per døgn for inntil 60 døgn per kalenderår og langtidssats for opphold ut over dette.

6.2.3. Betaling for aktivitetssenteropphold

Aktivitetssenter for psykisk utviklingshemmede

Ved Sande aktivitetssenter betaler brukerne for transport (kr 57 per dag i 2016) og en liten sum til drikke/lunsj. Utover dette har det ikke vært krevd egenbetaling. Rådmannen tilrår at dagens ordning videreføres og at det ikke kreves betaling for opphold. Rådmannen tilrår å øke betaling for transport og mat/drikke med 2,5 % i henhold til kommunal deflator i 2017.

TABELL: EGENBETALING AKTIVITETSSENTER OG TRANSPORT FOR PSYKISK UTVIKLINGSHEMMEDE

	Sats 2016	Sats 2017
Transport per dag	57	58
Mat/drikke per måned	212	217

Dagsenter for eldre og funksjonshemmede

Betaling for dagsenter reguleres i Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester. I 2016 betales det kr 80 per dag for dagsenter. I tillegg betales det kr 64 per dag for måltider ved dagsenteret. Betaling for dagsenter i 2017 settes til kr 80 per dag i tråd med forslag til statsbudsjett 2017. I tillegg tilrår Rådmannen at det betales kr 66 per dag for måltider ved dagsenteret. Det skal ikke betales for fravær som er meldt senest én uke i forveien, ved akutt sykdom og opphold i institusjon/sykehus.

TABELL: EGENBETALING DAGSENER FOR ELDERE OG FUNKSJONSHEMMEDE

	Sats 2016	Sats 2017
Dagsenter per dag	80	80
Måltider per dag	64	66

6.2.4. Betaling for trygghetsalarm

Rådmannen tilrår å øke abonnementsprisen med 2,5 prosent i tråd med kommunal deflator i 2017. Etableringsgebyr på kr 500 beholdes, og det samme gjelder erstatningsgebyr på kr 750. For de med inntekt under 2G beholdes maksimalsats, som for i 2017 utgjør kr 200.

TABELL: BETALING FOR TRYGGHETSALARM

	Sats 2016	Sats 2017
Etableringsgebyr	500	500
Abonnementsavgift, inntekt under 2G	190	200
Abonnementsavgift, inntekt 2 - 3G	299	306
Abonnementsavgift, inntekt 3 - 4G	412	422
Abonnementsavgift, over 4G	515	528
Erstatningsgebyr	750	750

6.2.5. Betaling for praktisk bistand i hjemmet

I henhold til Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester § 11.2 og Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester § 8, har kommunen adgang til å fastsette betalingssatser for praktisk bistand og opplæring som ikke er til personlig stell og egenomsorg. Sola kommune krever maksimal betalingssats for husstander med inntekt under 2G, kr 200 kr per måned, i tråd med forslag til statsbudsjett 2017.

Rådmannen tilrår å øke timesatsen og maksimal månedssats for de andre gruppene med 2,5 prosent i henhold til kommunal deflator for 2017, med unntak av gruppe 4-6G

som foreslås økt med 5 prosent for å få differensiert egenbetaling for gruppene 3-4G og 4-6G.

TABELL: BETALING FOR PRAKTISK BISTAND I HJEMMET

	Nettoinntekt	Timesats 2016	Maksimal mnd.-sats 2016	Timesats 2017	Maksimal mnd.-sats 2017
Under 2G	0 – 185 151	190	190	200	200
2-3G	185 152 – 277 727	295	824	302	845
3-4G	277 728 – 370 303	354	1 542	363	1 581
4-6G	370 304 – 555 455	354	3 093	372	3 248
Over 6G	555 456 –	412	3 530	422	3 618

6.2.6. Betaling frisklivssentralen

Egenandel for reseptperiode på tre måneder foreslås økt med 2,5 prosent til kr 513.

Egenbetaling for 60+ trening foreslås økt med 2,5 prosent i tråd med kommunal deflator i 2017 til kr 410 per halvår.

TABELL: BETALING FRISKLIVSSENTRALEN

	Sats 2016	Sats 2017
Tre måneder reseptperiode	500	513
60+ trening (pris per halvår)	400	410

6.3. Samfunnsutvikling

6.3.1. Eiendom

6.3.1.1 Idrettslag og gymsaler

Rådmannen tilrår at leieprisene for kommunale idrettshaller, gymsaler og idrettsbaner økes med 2,5 prosent, i tråd med kommunal deflator for 2017. Rådmannen tilrår ingen økning i billettprisene for svømmebasser da lave priser her kan føre til at flere bruker de kommunale svømmeanleggene, og dermed også en positiv folkehelsegevinst.

TABELL: BILLETT- OG LEIEPRISER KOMMUNALE IDRETTSANLEGG OG GYMSALER

	Sats 2016	Sats 2017
Idrettshaller og gymsaler		
Idrettshall med garderobe, leiepris per time	620	640
Idrettshall med garderobe halv sal, leiepris per time	360	370
Gymsal, leiepris per time	205	210
Leie av hall til kommunens idrettslag til kommersielle arrangement som dans, messer og lignende, leiepris per helg	15 450	15 840
Leie av hall til eksterne arrangement hall nummer en, leiepris per døgn	15 450	15 840
Leie av hall til eksterne arrangement hall nummer to, leiepris per døgn	7 725	7 920

TABELL: BILLETT- OG LEIEPRISER KOMMUNALE IDRETTSANLEGG OG GYMSALER, FORTSETTELSE

	Sats 2016	Sats 2017
Fotballbaner med gress- eller kunstgressdekke		
Leie av fotballbaner med gress- eller kunstgressdekke, leiepris per time	620	640
- leie av garderober, leiepris per gang	105	110
Svømmehaller		
Svømmehall inkludert garderobe, leiepris per time	720	720
Enkeltbillett	50	50
Enkeltbillett student, honnør, barn	30	30
Klippekort 10 klipp	360	360
Klippekort 10 klipp, student, honnør, barn	205	205
Familiekort gyldighet ett år fra salgsdato	1 545	1 545
Halvårskort	1 030	1 030

6.3.2. Kommunalteknikk

Vann, avløp og renovasjon drives etter selvkostprinsipper, det vil si at gebyr-inntektene fra innbyggere skal ikke være høyere enn kommunens kostnader. Disse tjenestene er 100 prosent gebyrfinansierte. Det er kostnadsnivået som danner grunnlag for gebyr- og inntektsnivået og kommunen skal ikke ha noe fortjeneste knyttet til disse tjenestene. Dersom inntektene er lavere enn kostnadene ett enkelt år avsluttes selvkost-regnskapet med underskudd. Rent finansielt bruker man da av tidligere års avsetninger (bundne driftsfond) for å dekke underskuddet. Dersom det ikke er avsatt merinntekter til fond tidligere år, fremføres et underskudd til påfølgende år. Et eventuelt underskudd indikerer et potensial for å heve gebyr-

finansieringen i påfølgende år. Se kapittel 4 *Tjenesteområdene* for mer informasjon.

6.3.2.1. Gebyrutvikling innenfor VAR-området 2017-2020 (årsgebyrer)

I tabellen nedenfor vises de kommunale gebyrer innenfor VAR-områder for husholdninger, basert på stipulert forbruk av vann og avløp innenfor de aktuelle arealklasser, samt ett standard renovasjons-abonnement (fastpris renovasjon, 120 liter restavfallsbeholder, 140 liter papiravfallsbeholder og 140 liter beholder for våtorganisk avfall).
 $\text{Leieareal} = \text{bruksareal (BRA)} \times 0,55$.

Tall fra Kostra viser at Sola kommune i 2016 har de laveste gebyrene innenfor VAR-sektoren på Nord-Jæren. Tallene viser også at kommunen sitt gebyr er om lag halvparten av landsgjennomsnittet.

TABELL: GEBYRER FOR VAR, STANDARDABONNEMENT

Priser eksklusive mva.	2016	2017
Vann og avløp for boliger 0-75 m ² leieareal og standard renovasjonsabonnemement	4 974	5 366
Vann og avløp for boliger 76-150 m ² leieareal og standard renovasjonsabonnemement	7 637	8 282
Vann og avløp for boliger 151-200 m ² leieareal og standard renovasjonsabonnemement	9 413	10 226

Som tabellen viser er det foreslått en økning i gebyrene for vann, avløp og renovasjon. Økningen fordeler seg med 7 prosent økning på vann, 11 prosent økning på avløp og 6 prosent økning på renovasjon. Økningen kommer som følger av at utgiftsnivået til kommunalteknikk øker, blant annet grunnet stor utbyggingsaktivitet i kommunen og hos I.V.A.R. Virksomheten har de siste årene hatt et stort fokus på å bygge ned selvkostfondene, og foreslår en gradvis økning i gebyrer over de neste fire årene slik at økningen i gebyrene ikke vil bli veldig stor når selvkostfondet er tatt ned. Dersom kommunestyret ikke vedtar økning av gebyrene viser grove beregninger at selvkost-fond for vann vil gå i null innen utgangen av 2018, selvkostfond for avløp vil gå i null i løpet av 2017, og selvkost-fondet for renovasjon vil gå i null tidlig på 2020-tallet.

6.3.2.2. Gebyrberegning vann og avløp

Årsgebyr vann og avløp for bolig- og fritidsbygg med stipulert forbruk beregnes på grunnlag av leieareal, jamfør Sola kommunes forskrifter for vann og avløpsgebyrer. På grunnlag av leiearealstørrelsen blir boligen plassert inn i tilhørende gebyrklasse. Leiearealet fremkommer ved å multiplisere bruksarealet (BRA) med en faktor på 0,55.

Beregnet vannmengde for bolig- og fritidsbygg med stipulert forbruk er 2 m³ per kvadratmeter leieareal. For andre bygg med stipulert forbruk gjelder 2 m³ per kvadratmeter bruksareal (BRA). Det er det største areal i hver

gebyrklasse som legges til grunn i gebyrberegningen.

Abonnenter med vannmåler betaler gebyr i forhold til faktisk forbruk multiplisert med vannpris i kr/m³.

Avløpsmengde settes som hovedregel lik vannmengde inn, det vil si vann inn er lik avløpsvann ut. Ved beregning av tilknytningsavgift vann og avløp for bolig- og fritidsbygg, benyttes leieareal som grunnlag for beregningen multiplisert med tilknytningsgebyr per kvadratmeter. Det er det største areal i hver gebyrklasse som legges til grunn i gebyrberegningen.

Ved beregning av tilknytningsavgift vann og avløp for næringsbygg benyttes bruksareal (BRA) som grunnlag for beregningen multiplisert med tilknytningsgebyr per kvadratmeter. Det er det største areal i hver gebyrklasse som legges til grunn i gebyrberegningen.

For øvrig vises det til forskrifter for vann- og avløpsgebyrer.

6.3.2.3. Årsgebyr 2017

Årsgebyr vann 2017

Vannpris i kr/m³ foreslås økt med 7 prosent i 2017. Dette betyr at vannprisen i 2017 vil bli kr 7,92 per m³, mens den i 2016 var kr 7,39 per m³.

Vannmålerleie (næringskunder) økes med 7 prosent i 2017.

TABELL: ÅRSGEBYR VANN 2017

Priser eksklusive mva.	2016	2017
Årsgebyr vann stipulert, 0-75 m ² leieareal, beregnende mengde 150 m ³ /år	1 109	1 188
Årsgebyr vann stipulert 76-150 m ² leieareal, beregnende mengde 300 m ³ /år	2 217	2 376
Årsgebyr vann stipulert, 151-200 m ² leieareal, beregnende mengde 400 m ³ /år	2 956	3 168
Årsgebyr vann stipulert, 201-250 m ² leieareal, beregnende mengde 500 m ³ /år	3 695	3 960
Årsgebyr vann stipulert, 251-300 m ² leieareal, beregnende mengde 600 m ³ /år	4 434	4 752
Vannpris i kr/m ³	7,39	7,92

Årsgebyr avløp 2017

Avløpspris i kr/m³ foreslås økt med 11 prosent i 2017. Dette betyr at avløpsprisen i 2017 vil

bli kr 11,52 per m³, mens den i 2016 var kr 10,37 per m³.

TABELL: ÅRSGEBYR AVLØP 2017

Priser eksklusive mva.	2016	2017
Årsgebyr avløp stipulert, 0-75 m ² leieareal, beregnende mengde 150 m ³ /år	1 556	1 728
Årsgebyr avløp stipulert 76-150 m ² leieareal, beregnende mengde 300 m ³ /år	3 111	3 456
Årsgebyr avløp stipulert, 151-200 m ² leieareal, beregnende mengde 400 m ³ /år	4 148	4 608
Årsgebyr avløp stipulert, 201-250 m ² leieareal, beregnende mengde 500 m ³ /år	5 185	5 760
Årsgebyr avløp stipulert, 251-300 m ² leieareal, beregnende mengde 600 m ³ /år	6 222	6 912
Vannpris i kr/m ³	10,37	11,52

Årsgebyr slamtømming 2017

Årsgebyret for slamtømming foreslås økt med 11 prosent i forhold til årets pris.

TABELL: ÅRSGEBYR SLAMTØMMING 2017

Priser eksklusive mva.	2016	2017
Slamavskillere 0-3,9 m ³ , en tømming hvert 2. år	850	944
Slamavskillere 4,0-6,9 m ³ , en tømming hvert 2. år	1 425	1 583
Slamavskillere 7,0-9,5 m ³ , en tømming hvert 2. år	1 930	2 144
Tillegg per m ³ for slamavskiller utover 9,6 m ³	420	467

Tilknytningsgebyr bolig- og fritidsbygg 2017

Tilknytningsgebyr per kvadratmeter for bolig- og fritidsbygg foreslås økt med 7 prosent for

vann og 11 prosent for avløp. For året 2017 blir gebyrene kr 41 for vann og kr 212 for avløp per kvadrat-meter leieareal for bolig- og fritidsbruk.

TABELL: TILKNYTNINGSGEBYR BOLIG- OG FRITIDSBYGG 2017

Priser eksklusive mva.	Vann 2016	Vann 2017	Avløp 2016	Avløp 2017
Tilknytningsgebyr, 0-120 m ² leieareal	4 560	4 880	22 800	25 440
Tilknytningsgebyr 121-170 m ² leieareal	6 460	6 912	32 300	36 040
Tilknytningsgebyr 171-220 m ² leieareal	8 360	8 945	41 800	46 640
Tilknytningsgebyr 221-270 m ² leieareal	10 260	10 978	51 300	57 240
Tilknytningsgebyr per m ²	38	41	190	212
Tilknytningsgebyr i felt eller område ⁽¹⁾	100	100	100	100

(1) Satsen gjelder i et felt eller område hvor abonnenten har bekostet eller deltatt økonomisk i utbygging av offentlig vann- og/eller avløpsledning (førstegangsbygging).

Kommunestyret i Sola vedtok 10. desember 1992 i k-sak 242/92 at det ved påbygg/tilbygg i felt eller områder hvor abonnenten har bekostet eller deltatt økonomisk i utbyggingen av offentlige vann- og/eller avløpsledninger at det skal betales tilknytningsgebyr etter pris per kvadratmeter.

Tilknytningsgebyr næringsbygg 2017

Tilknytningsgebyr per kvadratmeter for næringsbygg foreslås økt med 7 prosent for vann og 11 prosent for avløp. For året 2017 blir gebyrene kr 41 for vann og kr 212 for avløp per kvadrat-meter bruksareal for næringsbygg.

TABELL: TILKNYTNINGSGEBYR NÆRINGSBYGG 2017

Priser eksklusive mva.	Vann 2016	Vann 2017	Avløp 2016	Avløp 2017
Tilknytningsgebyr, 0-120 m ² bruksareal	4 560	4 880	22 800	25 440
Tilknytningsgebyr 121-170 m ² bruksareal	6 460	6 912	32 300	36 040
Tilknytningsgebyr 171-220 m ² bruksareal	8 360	8 945	41 800	46 640
Tilknytningsgebyr 221-270 m ² bruksareal	10 260	10 978	51 300	57 240
Tilknytningsgebyr per m ²	38	41	190	212
Tilknytningsgebyr i felt eller område ⁽¹⁾	100	100	100	100

(1) Satsen gjelder i et felt eller område hvor abonnenten har bekostet eller deltatt økonomisk i utbygging av offentlig vann- og/eller avløpsledning (førstegangsbygging).

Sola kommunestyre vedtok 10. desember 1992 i k-sak 242/92 at det ved påbygg/tilbygg i felt eller områder hvor abonnenten har bekostet eller deltatt økonomisk i utbyggingen av offentlige vann- og/eller avløpsledninger, skal betales tilknytningsgebyr etter pris per kvadratmeter.

Renovasjonsgebyr 2017, hyttekunder

Renovasjonsgebyr for hyttekunder foreslås økt med 6 % i 2017. Økningen skyldes økte kostnader forbundet med innhenting av renovasjonen, blant annet som følge av økt mengde.

TABELL: RENOVASJONGEBYR HYTTEKUNDER 2017

Priser eksklusive mva.	Tømming	2016	2017
Fastpris per abonnement ⁽¹⁾		230	244
Andel restavfall i felles container/beholder/nedgravd system ⁽²⁾	2. hver uke	850	902

(1) Alle abonnementer må betale dette gebyret. (2) Tømming annenhver uke i perioden april – september.

Renovasjonsgebyr 2017, husholdningskunder

I henhold til forurensningsloven skal abonnementene betale fullt ut for den renovasjonsordning som administreres av kommunen. Beregnet gebyrutvikling i perioden er vist for ett standard husholdnings-abonnement.

Gebyrsats for husholdning med standard abonnement i 2017 foreslås økt med 6 %, det vil si til kr 2.450 per år (eksklusive mva.).

Behandlingsgebyr i forbindelse med bytte av beholdere foreslås økt til kr 220 per gang.

TABELL: RENOVASJONGEBYR HUSHOLDNINGSKUNDER 2017

Priser eksklusive mva.	Tømming	2016	2017
Standard abonnement inkl. fast og variabelt gebyr ⁽¹⁾	2./4. hver uke	2 309	2 450
Fastpris per abonnent ⁽²⁾		230	244
Valgfrie beholderstørrelser/abonnement/ tjenester:			
Restavfall 120 liter beholder	2. hver uke	911	967
Restavfall 240 liter beholder	2. hver uke	1 586	1 686
Restavfall 660 liter beholder	2. hver uke	3 793	4 023
Papiravfall 140 liter beholder	4. hver uke	364	386
Papiravfall 240 liter beholder	4. hver uke	541	573
Papiravfall 660 liter beholder	4. hver uke	1 297	1 376
Våtorganisk avfall 140 liter beholder	2. hver uke	804	853
Våtorganisk avfall 240 liter beholder	2. hver uke	1 329	1 410
Nedgravde avfallssystemer	Når full	1 060	1 230
Kompostbinge, leie per år		310	320
Bytte av beholdere per gang (Behandlingsgebyr)		200	220
Strø til kompostbeholdere, per sekk		85	85
Henting/tilbakesetting beholdere, per år ⁽³⁾		0	0
En ekstrasekk inkl. tømming/deponering ⁽⁴⁾		60	60
25 stk. bioposer 37x39 cm		40	40
10 stk. biosekker 140 liter		80	80
10 stk. biosekker 240 liter		100	100

(1) 120 liter restavfallsbeholder, 140 liter våtorganisk- og papirbeholder eller nedgravde beholdere. Alle abonnenter må som minimum ha et standardabonnement, eventuelt gå sammen om å dele et standardabonnement. Deling av standardabonnementer gjelder ikke for nedgravde avfallssystemer. (2) Alle abonnenter må betale dette gebyret. (3) Behov må dokumenteres, og vurderes etter søknad. (4) Sekker fjernes samtidig som avfallsfraksjonen tømmes.

6.3.3. Arealbruk

Gebyrfinansierte tjenester innen arealplan, byggesak og oppmåling drives etter selvkost-prinsipper, det vil si at gebyrinntektene fra innbyggere ikke skal være høyere enn kommunens kostnader. I tråd med vedtaket i f-sak 91/15 *Revidering av selvkostprinsipp hos virksomhet Arealbruk* har rådmannen vurdert forventet aktivitetsnivå hos seksjonene for budsjettåret 2017 og foreslår at arealplan blir 20 prosent gebyrfinansierte, byggesak

90 prosent gebyrfinansierte og oppmåling 50 prosent gebyrfinansierte. Det er kostnadsnivået som danner grunnlag for gebyr- og inntektsnivået og kommunen skal ikke ha noen fortjeneste knyttet til disse tjenestene. Dersom inntektene er lavere enn kostnadene ett enkelt år, avsluttes selvkost-regnskapet med underskudd. Rent finansielt bruker man da av tidligere års avsetninger (bundne driftsfond) for å dekke underskuddet. Dersom det ikke er avsatt

merinntekter til fond tidligere år, fremføres et underskudd til påfølgende år. Et eventuelt underskudd indikerer et potensiale for å heve gebyrfinansieringen i påfølgende år. Se *kapittel 4 Tjenesteområdene* for mer informasjon og begrunnelse for økning i gebyrsatsene.

6.3.3.1. Gebyrer Arealplan

Rådmannen tilrår at gebyrer for arealplan økes med 2,5 prosent fra 2016 til 2017, avrundet til nærmeste kr 10. Økningen i gebyrene for arealplan i 2017 tar høyde for økte utgifter til lønn og driftsmateriell i seksjonen, i henhold til kommunal deflator oppgitt i regjeringens forslag til statsbudsjettet 2017.

TABELL: GEBYR AREALPLAN 2017

	2016	2017
1 Reguleringsplaner		
Arealgebyr		
1.01 For arealer til og med 2 000 m ²	55 480	56 870
1.02 For arealer fra 2 001 m ² til og med 5 000 m ²	92 630	94 950
1.03 For arealer fra 5 001 m ² til og med 10 000 m ²	112 610	115 430
1.04 For arealer fra 10 000 m ² til og med 20 000 m ²	147 960	151 660
1.05 For arealer fra 20 001 m ² belastes et tillegg til punkt 1.04 per påbegynte intervall på 1 000 m ²	1 910	1 960
Tilleggsgebyr for bebyggelse		
1.06 Tilleggsgebyr for bebyggelse, per påbegynte intervall	960	980
Tilleggsgebyr for endringsforslag		
1.07 Tilleggsgebyr kan kreves når forslagsstiller fremmer endringsforslag underveis	Tillegg på 30 % av gebyr	Tillegg på 30 % av gebyr
2 Mindre reguleringsendringer		
2.01 Grunngebyr for arealer til og med 2 000 m ²	9 250	9 480
2.02 For arealer fra 2 001 m ² til og med 5 000 m ²	18 500	18 960
2.03 For arealer fra 5 001 m ² til og med 10 000 m ²	27 730	28 420
2.04 For arealer over 10 001 m ²	36 980	37 900
3 Konsekvensutredninger		
3.01 For planer som faller inn under Forskrift om konsekvensutredning (PBL §§4.1 og 4.2) skal det betales tilleggsgebyr	Tillegg på 75 % av gebyr for reguleringsplan, se punkt 1.01-1.05	Tillegg på 75 % av gebyr for reguleringsplan, se punkt 1.01-1.05
4 Disposisjon fra plankrav		
4.01 Behandlingsgebyr	19 430	19 920
5 Andre tjenester		
5.01 Startpakke	2 070	2 120

FORSKRIFT OM GEBYRREGULATIV FOR BEHANDLING AV PRIVATE REGULERINGSPLANER

Gebyrene er vedtatt av Kommunestyret i Sola 15. desember 2016, med hjemmel i plan- og bygningsloven av 27. juni 2008 nr. 71 § 33-1.

§ 1 Gebyret innebefatter

Gebyret innbefatter avklaringsmøter, saksbehandling og planbearbeiding i plansaker som fremmes i medhold av plan og bygningsloven av 27. august 2008 § 12-11. Gebyret utstedes til fakturamottaker som oppgis ved bestilling av startpakke.

§ 2 Dekning av utgifter til andre myndigheter m.m.

I tillegg til gebyrer etter dette regulativ skal privat forslagsstiller etter avtale dekke alle utgifter til saksbehandlingen, herunder avklaring i forhold til kulturminneloven, konsekvensutredninger, kopiering av planer med mer frem til kommunen fatter vedtak om planen skal tas til behandling eller ikke.

§ 3 Betalingsplikt

Alle som får utført tjenester etter dette regulativ skal betale gebyr. Gebyret forfaller til betaling 14 dager etter fakturadato.

§ 4 Gebyrberegningstidspunkt - Avregning

Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt det mottas planforslag. Grunnlaget for beregning av arealgebyr, punkt 1.01-1.05, er det arealet som inngår i planområdet i forslag til reguleringsplan. Areal der eksisterende arealbruk videreføres uten endringer kan likevel trekkes fra.

Grunnlag for beregning av tilleggsgebyr, punkt 1.06, regnes ut fra maksimal utnyttelse som planen gir mulighet for. Beregningsgrunnlaget for bebyggelse gjelder kun ny bebyggelse.

Eksisterende bebyggelse som skal bli stående uten endringer, regnes ikke med. Arealet beregnes i tråd med NS 3940 og skal fremgå av planbeskrivelsen.

§ 5 Betalingstidspunkt

Gebyret skal være betalt før saken tas opp til førstegangsbehandling.

§ 6 Urimelig gebyr

Hvis gebyret anses for å være åpenbart urimelig i forhold til det arbeid og de kostnader kommunen har hatt med saken, eller anses urimelig av andre grunner, kan Rådmannen fastsette et passende gebyr.

§ 7 Klageadgang

Gebyrfastsettelsen i den enkelte sak kan ikke påklages der gebyrregulativet følges. Rådmannens avgjørelse av søknad om reduksjon av gebyr kan påklages etter reglene i forvaltningsloven.

§ 8 Ikrafttredelse

Forskriften gjelder fra 1. januar 2017.

6.3.3.2. Gebyrer Kart og oppmåling

Rådmannen tilrår at gebyrer for oppmåling økes med 2,5 prosent, avrundet til nærmeste

hele kr 10. Økningen er i henhold til kommunal deflator for 2017, publisert i regjeringens forslag til statsbudsjett 2017.

TABELL: GEBYR KART OG OPPMÅLING 2017

		2016	2017
1.1	Oppretting av matrikkelenhet		
1.1.1	<u>Oppretting av grunneiendom og fest grunn</u>		
	Areal fra 0 til og med 500 m ²	16 050	16 450
	Areal fra 501 til og med 2 000 m ²	21 400	21 940
	Areal fra 2 001 m ² , økning per påbegynt daa	660	680
	For eiendom som ikke er selvstendig bruksenhet, beregnet et halvt gebyr.		
	For samtidig oppmåling av flere tilgrensende tomter som er rekvirert av samme rekvirent, gis følgende reduksjoner i gebyret:		
	4 - 10 tomter: 15 % reduksjon		
	11 - 20 tomter: 20 % reduksjon		
	21 og flere tomter: 25 % reduksjon		
1.1.2	<u>Matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn</u>		
	Areal fra 0 til og med 500 m ²	16 050	16 450
	Areal fra 501 til og med 2 000 m ²	21 400	21 940
	Areal fra 2 001 m ² , økning per påbegynt daa	660	680
1.1.3	<u>Oppretting av uteareal på eierseksjon</u>		
	Gebyr for tilleggsareal per eierseksjon		
	Areal fra 0 til og med 50 m ²	5 350	5 480
	Areal fra 51 til og med 250 m ²	8 000	8 200
	Areal fra 251 til og med 2 000 m ²	10 700	10 970
	Areal fra 2 001 m ² , økning per påbegynt daa	660	680
1.1.4	<u>Oppretting av anleggseiendom</u>		
	Gebyr for oppretting av anleggseiendom		
	Areal fra 0 til og med 2 000 m ²	26 900	27 570
	Areal fra 2 001 m ² , økning per påbegynt daa	1 350	1 380
1.2	Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning. Avbrudd i oppmålingsforretning.		
1.2.1	Gebyr for oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning	8 000	8 200

TABELL: GEBYR KART OG OPPMÅLING 2017, FORTSETTELSE

	2016	2017
1.2.2	<u>Avbrudd i oppmålingsforretning eller matrikulering</u> Gebyr uten fullført arbeid når saken blir trukket før den er fullført, må avvises eller ikke lar seg matrikkelføre på grunn av endrede hjemmelsforhold settes til 1/3 av gebyrsatsene etter 1.1 og 1.2	
1.3	Grensejustering	
1.3.1	<u>Grunneiendom</u> Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal, maksimalt 500 m ² .	
	Areal fra 0 til og med 250 m ²	5 350 5 480
	Areal fra 251 til og med 1 000 m ²	8 000 8 200
1.3.2	<u>Anleggseiendom</u> Anleggseiendom kan justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens areal, maksimalt 1 000 m ² .	
	Areal fra 0 til og med 250 m ²	8 000 8 200
	Areal fra 251 til og med 1 000 m ²	10 700 10 970
1.4	Arealoverføring	
1.4.1	<u>Grunneiendom</u> Ved arealoverføring skal oppmålingsforretning og tinglysning gjennomføres. Arealoverføring utløser dokumentavgift.	
	Areal fra 0 til og med 250 m ²	10 700 10 970
	Areal fra 251 til og med 500 m ²	13 400 13 740
	Per påbegynt 500 m ² økning	660 680
1.4.2	<u>Anleggseiendom</u> Areal fra 0 til og med 250 m ²	
	Areal fra 0 til og med 250 m ²	13 400 13 740
	Areal fra 251 til og med 500 m ²	16 050 16 450
	Per påbegynt 500 m ² økning	1 350 1 380
1.5	Klarlegging av eksisterende grense der grensen tidligere er koordinatsbestemt ved oppmålingsforretning	
	For inntil to punkter	2 650 2 720
	For overskytende grensepunkt, per punkt	400 410

TABELL: GEBYR KART OG OPPMÅLING 2017, FORTSETTELSE

		2016	2017
1.6	Klarlegging av eksisterende grense der grensen ikke tidligere er koordinatsbestemt, eller klarlegging av rettigheter		
	For inntil to punkter	5 350	5 480
	For overskytende grensepunkt, per punkt	1 350	1 380
1.7	Privat grenseavtale		
	For inntil to punkter eller 100 meter grenselengde	4 000	4 100
	For hvert nytt punkt eller påbegynt 100 meter (rimeligste alternativ skal nyttes)	660	680
1.8	Urimelig gebyr		
	Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan rådmannen eller den han/hun gir fullmakt, av eget tiltak fastsette et passende gebyr.		
1.9	Betalingstidspunkt		
	Gebyr skal være betalt forskuddsvis før tinglysning/matrikkelføring.		
1.10	Forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken		
	Gjør rekvirenten under sakens gang forandring i grunnlaget for matrikkelføring av saken, opprettholdes allikevel gebyret.		
1.11	Utstedelse av matrikkelbrev		
	Matrikkelbrev inntil 10 sider	190	190
	Matrikkelbrev over 10 sider	390	400
2.0	Salg av tjenester og kart		
	Kartdata leveres på papir, diskett, CD-rom eller e-post		
	Papirkopi:		
	Kartdata på A4 papirformat	460	470
	Kartdata på A3 papirformat	860	880
	Kartdata på A2/A10 papirformat	1 100	1 130
	Digitale kartdata:		
	Vektordata A4 format, maks 1:1000	1 100	1 130
	Raserdata A4 format, maks 1:1000	1 100	1 130
	Vektordata A0 format, maks 1:1000	1 800	1 850
	Raserdata A0 format, maks 1:1000	1 800	1 850

FORSKRIFT OM GEBYRREGULATIV FOR BEHANDLING AV OPPMÅLINGSSAKER

Gebyrene er vedtatt av Kommunestyret i Sola 15. desember 2016, med hjemmel i lov om eighedsregistrering (Matrikkelova) av 17. juni 2005 lovens § 32, forskriftene § 16.

§ 1 Gebyret innebefatter

Gebyret innbefatter alt arbeid som omfattes av matrikkelovens §32. Gebyret utstedes til rekvirent dersom ikke annet er avtalt.

§ 2 Betalingsplikt

Alle som får utført tjenester etter dette regulativ skal betale gebyr. Gebyret forfaller til betaling 14 dager etter fakturadato.

§ 3 Gebyrberegningstidspunkt - Avregning

Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt rekvisisjonen er registrert i kommunen.

§ 4 Betalingstidspunkt

Gebyret innkreves før tinglysning/matrikkelføring.

§ 5 Urimelig gebyr

Hvis gebyret anses for å være åpenbart urimelig i forhold til det arbeid og de kostnader kommunen har hatt med saken eller anses urimelig av andre grunner, kan Rådmannen fastsette et passende lavere gebyr. Reduksjon av gebyr kan skje på initiativ fra kommunen eller etter søknad. Søknad om nedsettelse av gebyr utsetter ikke betalingsfristen.

§ 6 Klageadgang

Gebyrfastsettelsen i den enkelte sak kan ikke påklages. Rådmannens avgjørelse om reduksjon av gebyr, jmfør § 5, kan påklages etter reglene i forvaltningsloven. Fylkesmannen er klageinstans.

§ 7 Ikrafttredelse

Forskriften gjelder fra 1. januar 2017.

6.3.3.3. Gebyrer Byggesak

Rådmannen tilrår at gebyrer for seksjon Byggesak økes med 15 prosent fra 2016 til 2017.

Det er i løpet av 2015 og 2016 satt i gang en rekke tiltak for å redusere merforbruket hos seksjonen. Dette arbeidet gir sammen med økte gebyrer og endret fordeling mellom skatt og gebyr grunnlag for over tid å få seksjonen i balanse. Med de forutsetningene rådmannen har lagt til grunn i årets budsjett er det beregnet at seksjonen vil være i balanse innen utgangen av 2018. Dette vil oppnås med at seksjonen skal reduseres med to årsverk, ett årsverk i 2017 og ytterligere ett årsverk i 2018. Dersom det ikke blir vedtatt 15 prosent økning i gebyrene må ytterligere stillinger bortfalle for at seksjonen skal oppnå balanse. For ytterligere informasjon, se kapittel 4.

Et byggesaksgebyr består av et basisgebyr bestemt ut fra byggklasse og et arealgebyr som avhenger av byggets bruksareal. Byggesaksregulativene i kommunene i umiddelbar nærhet til Sola er bygd opp på forskjellige måter, noe som vanskeliggjør en sammenligning.

TABELL: GEBYR BYGGESAK 2017

	2016	2017
Tiltak som behandles etter søknad		
I tillegg til basisgebyr betales et arealgebyr per m ² bruksareal	14,50	18,00
Redusert arealgebyr per m ² for tiltak i henhold til PBL§21-7, 2. ledd	8,70	10,80
Delt igangsetting		
Det tas et gebyr for igangsettingssøknad nummer 2, 3, 4 osv.	2 520	3 120

TABELL: GEBYR BYGGESAK 2017, FORTSETTELSE

Basisgebyr		Satser 2016			Satser 2017		
		Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3	Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3
01	<u>Boliger, inkludert eventuell garasje (ett basisgebyr)</u>						
A	Ren enebolig	17 520	24 160		20 150	27 780	
B	Enebolig med hybel/sokkelleilighet	17 520	24 160		20 150	27 780	
C	Tomannsbolig, vertikalt delt, per leilighet	10 870	17 520		12 500	20 150	
D	Tomannsbolig, horisontalt delt, per leilighet	10 870	17 520		12 500	20 150	
E	Andre småhus (ikke over fire leiligheter per hus)	24 160	30 820		27 780	35 440	
F	Rekkehus, per leilighet	10 870	14 230		12 500	16 360	
G	Enebolig i kjede	17 520	24 160		20 150	27 780	
H	Bygg på to etasjer med fem eller flere leiligheter	24 160	30 820		27 780	35 440	
	Til- og påbygg (A-H), gjelder også hagestue/vinterhage						
	Mindre enn 30 m ² samlet areal	5 820	7 560		6 690	8 690	
	Større (eller lik) 30 m ² samlet areal	7 560	10 870		8 690	12 500	
K	Ombygging (A-H) mindre enn 50 % av totalt areal	1 670	1 670		1 920	1 920	
L	Ombygging – hovedombygging (A-H) større enn 50 % av totalt areal	3 300	3 300		3 800	3 800	
M	Blokk	54 220	84 020	93 680	62 350	96 620	107 730
N	Høgghus/punkthus/lamellhus	54 220	84 020	93 680	62 350	96 620	107 730
O	Terrassehus	54 220	84 020	93 680	62 350	96 620	107 730
P	Til- og påbygg (M-O)						
	Mindre enn 50 m ²	5 820	7 560		6 690	8 690	
	Større (eller lik) 50 m ²	10 870	10 870		12 500	12 500	
Q	Ombygging (M-O) mindre enn 50 % av totalt areal	6 650	9 950		7 650	11 440	
R	Ombygging (M-O) større enn 50 % av totalt areal	13 310	15 950		15 310	18 340	
S	Bruksendring (A-O), fra tilleggsdel til hoveddel	2 590	2 590		2 980	2 980	

TABELL: GEBYR BYGGESAK 2017, FORTSETTELSE

Basisgebyr		Satser 2016			Satser 2017		
		Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3	Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3
T	Ny boenhet eksisterende bolig	10 870	10 870		12 500	12 500	
	Andre tiltak på boligeiendom						
	Fasadeendring	2 590	2 590		2 980	2 980	
	Støttemurer	2 590	4 210		2 980	4 840	
	Innhegning/gjerde/ støyskjerm	2 590			2 980		
	Brygger	6 230	7 560		7 160	8 690	
	Graving/fyllingspregning	2 590			2 980		
	Basseng/brønn/dam	6 230			7 160		
02	<u>Andre nybygg</u>						
A	Garasjer og uthus for boliger	3 570			4 110		
B	Naust for boliger	7 560			8 690		
C	Andre, mindre tilbygg til bolig	3 570			4 110		
D	Til- og påbygg (A-C)	2 600			2 990		
03	<u>Produksjonsbygg for verksted og industri</u>						
A	Etasjebygg for fabrikk eller verksted	27 510	50 800	67 440	31 640	58 420	77 560
B	Etasjebygg for fabrikk eller verksted kombinert med kontor	27 510	50 800	67 440	31 640	58 420	77 560
C	Produksjonshall	24 160	40 830	60 770	27 780	46 950	69 890
D	Produksjonshall kombinert med kontorfløy	24 160	40 830	60 770	27 780	46 950	69 890
E	Andre produksjonsbygg	24 160	40 830	60 770	27 780	46 950	69 890
F	Til- og påbygg (A-I)						
	Minimumsgebyr små til-/påbygg eller ombygginger mindre enn 100 m ²	8 350	8 350	8 350	9 600	9 600	9 600
	Mindre enn 1000 m ² BRA	14 230	14 230	14 230	16 360	16 360	16 360
	Større, eller lik, 1000 m ² BRA	18 235	18 235	18 235	20 970	20 970	20 970
G	Ombygging indre enn 50 % av totalt areal (A-I)	14 230	14 230	14 230	16 360	16 360	16 360
H	Ombygging større enn 50 % av totalt areal (A-I), hovedombygging	17 520	17 520	17 520	20 150	20 150	20 150
I	Bruksendring (A-E)	14 230	14 230	14 230	16 360	16 360	16 360

TABELL: GEBYR BYGGESAK 2017, FORTSETTELSE

Basisgebyr		Satser 2016			Satser 2017		
		Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3	Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3
04	<u>Kontor-, forretnings- og andre næringsbygg</u>						
A	Kontor- og administrasjonsbygg	50 800	92 350	133 890	58 420	106 200	153 970
B	Varehus og andre butikkbygg	50 800	92 350	133 890	58 420	106 200	153 970
C	Ekspedisjonsbygg og terminaler	50 800	86 930	117 310	58 420	99 970	134 910
D	Lager- og garasjebygg	27 510	50 800	67 440	31 640	58 420	77 560
E	Bensinstasjon	27 510	50 800	67 440	31 640	58 420	77 560
F	Annet bygg for kontor, forretning eller samferdsel	27 510	50 800	67 440	31 640	58 420	77 560
G	Til- og påbygg (A-F)						
	Minimumsgebyr små til-/påbygg og ombygginger, samlet areal mindre enn 100 m ²	6 320			7 270		
	Mindre enn 1000 m ² samlet areal	20 860	20 860	20 860	23 990	23 990	23 990
	Større enn 1000 m ² samlet areal	24 160	24 160	24 160	27 780	27 780	27 780
H	Ombygging mindre enn 50 % av totalt areal (gjelder også bruksendring)	16 610	24 930	33 280	19 100	28 670	38 270
I	Ombygging større enn (eller lik) 50 % av totalt areal betales som for nybygg (gjelder også bruksendring)	24 920	32 870	49 890	28 660	37 800	57 370
J	Bruksendring (A-F)	14 230	14 230	14 230	16 360	16 360	16 360
05	<u>Hotell- og restaurantbygg</u>						
A	Hotell	67 440	100 640	167 170	77 560	115 740	192 250
B	Andre bygg/andre butikkbygg	50 800	84 020	117 310	58 420	96 620	134 910
C	Til- og påbygg, minimumsgebyr	5 930	5 930	5 930	6 820	6 820	6 820
	Samlet areal mindre enn 100 m ²	6 820	6 820	6 820	7 840	7 840	7 840
	Mindre enn 1000 m ² samlet areal	27 510	50 800	67 440	31 640	58 420	77 560
	Større enn (eller lik) 1000 m ² samlet areal	50 800	67 440	100 640	58 420	77 560	115 740
D	Ombygging større enn (eller lik) 50 % av bygning (A-B)	39 920	49 890	66 560	45 910	57 370	76 510
E	Ombygging større enn (eller lik) 50 % bygning (A-B) betales som for nybygg	49 890	66 530	83 110	57 370	76 510	95 580
F	Bruksendring (A-B)	14 230	14 230	14 230	16 360	16 360	16 360

TABELL: GEBYR BYGGESAK 2017, FORTSETTELSE

Basisgebyr		Satser 2016			Satser 2017		
		Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3	Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3
06	<u>Bygg for offentlige og private tjenester</u>						
A	Bygg for undervisning/forskning		100 640	167 170		115 740	192 250
B	Sykehus/aldershjem/ sykehjem		100 640	167 170		115 740	192 250
C	Barnehager	24 220	40 830		27 850	46 950	
D	Omsorgsboliger	24 220	40 830		27 850	46 950	
E	Kirke/kapell og lignende		100 640	167 170		115 740	192 250
F	Samfunnshus/forsamlingshus		100 640	167 170		115 740	192 250
G	Teater/kinobygg		100 640	167 170		115 740	192 250
H	Idrettsbygg		67 440	100 640		77 560	115 740
I	Andre bygg		50 810	67 440		58 430	77 560
J	Til- og påbygg (A-I), små til- /påbygg/ombygginger mindre enn 100 m ²	9 810	9 810	9 810	11 280	11 280	11 280
	Mindre enn 1000 m ² samlet areal	17 520	17 520	17 520	20 150	20 150	20 150
	Større enn (eller lik) 1000 m ² samlet areal	17 520	17 520	17 520	20 150	20 150	20 150
K	Ombygging mindre enn 50 % av totalt areal	8 330	26 600	49 900	9 580	30 590	57 390
L	Ombygging større enn 50 % av totalt areal, hovedombygging	18 280	49 900	83 110	21 020	57 390	95 580
M	Bruksendring (A-I)	14 230	14 230	14 230	16 360	16 360	16 360
07	<u>Søknad – bygg for jordbruk, fiske og fangst</u> . Alminnelige driftsbygninger (Se PBL §20-2, punkt b)						
A	Driftsbygninger i landbruket	5 930	10 870		6 820	12 500	
B	Andre bygg	5 930	10 870		6 820	12 500	
C	Til- og påbygg (A-B), ved må til- /påbygg/ombygginger, minimumsgebyr						
	Mindre enn 100 m ²	2 590	4 210		2 980	4 840	
	Større enn (eller lik) 100 m ²	4 210	7 560		4 840	8 690	
D	Ombygginger mindre enn 50 % av totalt areal	1 670	2 490		1 920	2 860	

TABELL: GEBYR BYGGESAK 2017, FORTSETTELSE

Basisgebyr		Satser 2016			Satser 2017	
		Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3	Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2
E	Ombygging større enn (eller likk) 50 % av totalt areal, hovedombygging	2 490	3 300		2 860	3 800
F	Bruksendring driftsbygninger i landbruket (dispensasjon kommuneplan), gebyr betales på forskudd	13 310	13 310		15 310	15 310
08	<u>Andre bygg</u>					
A	Fritidsbolig	14 230	14 230		16 360	16 360
B	Naust, uthus	3 570			4 110	
C	Andre tilbygg	3 570			4 110	
D	Til- og påbygg (A-C), gjelder også garasje som tilbygg til bolig	2 590			2 980	
E	Ombygging tiltak A-C	1 670			1 920	
09	<u>Dispensasjonssøknader. I tillegg til gebyr for behandling av dispensasjonssøknad kommer ordinært behandlingsgebyr</u>					
A	Formål i kommuneplan/reguleringsplan – dispensasjon fra plankrav, 100-meters betltet	13 310			15 310	
B	Utnyttelsesgrad	2 650			3 050	
C	Plassering (reg. byggegrene m.v.)	2 650			3 050	
D	Etasjetall	2 650			3 050	
E	Høyde (gesims, møne)	2 650			3 050	
F	Andre forhold i reg.best.	2 650			3 050	
G	Avstandskrav PBL § 29-4	2 650			3 050	
H	Veiopparbeidelse, jf. PBL § 27	2 650			3 050	
I	Erstatningsbolig i LNF	2 650			3 050	
J	Andre dispensasjoner	2 650			3 050	
10	<u>Riving av bygg</u>					
	Riving av bygning, konstruksjon eller anlegg, jf. § 20-1, garasje/uthus	1 670	2 650		1 920	3 050
	Bolig/andre bygg	2 650	5 320		3 050	6 120

TABELL: GEBYR BYGGESAK 2017, FORTSETTELSE

	Basisgebyr	Satser 2016			Satser 2017		
		Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3	Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3
11	<u>Tekniske installasjoner</u> <u>PBL §20-1</u>						
	Ventilasjonsanlegg – oppføring/endring/reparasjon	1 670			1 920		
	VVS-planer nyanlegg/større endringer og reparasjoner	1 670			1 920		
	Skorstein	1 670			1 920		
12	<u>Andre tiltak</u>						
	Fasadeendring	1 670			1 920		
	Skilt/reklame	1 670			1 920		
	Større skiltplan	2 650			3 050		
	Støttemurer	2 650			3 050		
	Innhegning/gjerde/støyskjerm	2 650			3 050		
	Ledningsanlegg (50 % reduksjon ved enkle stikkledninger)	3 700			4 260		
	Masseuttak/-deponi	13 310			15 310		
	Anlegg av vei eller parkeringsplass	3 030			3 480		
13	<u>Utendørsplaner/opparbeidelses plan (per plan)</u>						
A	Område mindre enn 5000 m ²	2 350			2 700		
B	Område større enn, eller lik, 5000 m ²	5 020			5 770		
14	<u>Utstikking/beliggenhetskontroll.</u> Se regulativ for oppmålingssaker.						
15	<u>Utslippstillatelse</u>						
	Behandling av søknad om utslipp fra separate avløpsanlegg (ikke offentlige)	5 320			6 120		
16	<u>Tiltaksplan</u>						
	Behandling av tiltaksplan for terrenginngrep i forurenset grunn	13 310			15 310		
17	<u>Frikjøp parkering</u>						
	Sola sentrum, beløp fastsettes i henhold til k-sak 32/15, eks. mva.	120 000			120 000		

TABELL: GEBYR BYGGESAK 2017, FORTSETTELSE

Basisgebyr		Satser 2016			Satser 2017		
		Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3	Tiltaks- klasse 1	Tiltaks- klasse 2	Tiltaks- klasse 3
18	<u>Tilleggssøknader</u>						
	Reviderte tegninger/endringssøknader	1 670			1 920		
19	<u>Fradeling</u> . Gebyr for oppmålingsarbeider og matrikelbrev kommer i tillegg. Ved positivt vedtak kommer oppmålingsgebyr i henhold til regulativ for oppmålings-forretninger i tillegg.						
A	Fradeling (behandlingsgebyr av kurante saker i henhold til reguleringsplan)	2 590			2 980		
B	Fradeling med dispensasjon (behandlingsgebyr disp. fra kommuneplan/reguleringsplan)	14 230			16 360		
C	Mindre vesentlig endring PBL § 28-1 (behandlingsgebyr, regulert område)						
	Gebyrsatser for tillatelse til seksjonering ⁽¹⁾						
	Rettsgebyr i henhold til sentralt vedtak, p.t.	860			860		
	For behandling av seksjoneringssøknad uten befaring betales et gebyr på tre ganger rettsgebyret	2 580			2 580		
	I tillegg belastes gebyr for tinglysning i henhold til sentralt vedtak, for tiden	525			525		
	Sum for behandling av seksjoneringssøknad uten befaring	3 105			3 105		
	For behandling av seksjoneringssøknad med befaring betales et gebyr på fem ganger rettsgebyret	4 300			4 300		
	I tillegg belastes gebyr for tinglysning i henhold til sentralt vedtak, for tiden	525			525		
	Sum for behandling av seksjoneringssøknad med befaring	4 825			4 825		
	Dersom det er nødvendig med målebrevskart betales et tilleggsgebyr i henhold til gebyr for kart- og oppmålingsarbeider.						

(1) Gebyrene for seksjonering følger rettsgebyrene, og vil bli oppdatert når rettsgebyret for 2017 offentliggjøres

FORSKRIFT OM GEBYRREGULATIV FOR BYGGESAKER

Gebyrene er vedtatt av Kommunestyret i Sola 15. desember 2016, med hjemmel i plan- og bygningsloven av 27. juni 2008 nr. 71 § 33-1, lov om eierseksjoner, samt lov om forurensning.

Alminnelige bestemmelser

Gebyrregulativet tar utgangspunkt i de bygningstyper som er definert i Matrikkelen. Regulativet gjenspeiler det faktiske saksbehandlingsarbeidet de forskjellige saks typene medfører. Gebyret er bygget opp av to elementer – et basisgebyr som avspeiler hovedtyngden av arbeidet innenfor hver sakskategori avhengig av tiltaksklasse, og et arealgebyr som fanger opp merarbeid som følge av størrelsen på bygget. I tillegg kommer gebyr for godkjenning av selvbygger samt gebyr for behandling av eventuelle dispensasjoner.

§ 1 Gebyret innebefatter

Gebyret innebefatter saksbehandling og tilsyn i byggeperioden, gebyret utstedes til tiltakshaver. Seksjonering har gebyr i henhold til Lov om Eierseksjoner. Gebyr for måletekniske arbeider fastsettes i henhold til gebyr for kart- og oppmålingsarbeider.

§ 2 Betalingsplikt

Alle som får utført tjenester etter dette regulativ skal betale gebyr. Gebyret forfaller til betaling 14 dager etter fakturadato. Ved søknad om seksjonering, eller dispensasjon fra planformål, skal gebyret betales inn på forhånd/før behandling.

§ 3 Gebyrberegningstidspunkt – Avregning

Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt melding/søknad mottas og er komplett.

§ 4 Fakturerings- og betalingstidspunkt

Når vedtak som innebærer godkjenning av søknaden blir fattet, herunder også rammetillatelse, faktureres fullt gebyr. Ved behandling av igangsetting betales gebyr for ansvarlige foretak som er kommet til. Ved delt igangsettingssøknad påløper et behandlingsgebyr på kr 3.300 for hver igangsettings-søknad utover førstegangssøknaden. Dersom tiltakshaver trekker prosjektet etter rammetillatelse er gitt kan en søke om å få refundert inntil 30 prosent av innbetalt gebyr.

§ 5 Ved kombinerte bygg/flere tiltaksklasser

Består bygningen av flere funksjoner, beregnes basisgebyret med utgangspunkt i den funksjon som har høyest basisgebyr. Ved prosjekter som kommer inn under flere tiltaksklasser beregnes gebyret etter byggets samlede tiltaksklasse.

§ 6 Midlertidige bygninger

Midlertidige bygninger belastes fullt gebyr i den kategori bygget omfatter.

§ 7 Avslag

Blir søknad avslått skal det betales 50 % av fullt gebyr. Dette gjelder ikke avslag på dispensasjoner fra planformål hvor det betales fullt ut for selve dispensasjonsbehandlingen. Beløpet betales inn på forskudd og vil ikke bli refundert ved avslag.

§ 8 Gebyr beregnet på anvendt tid

Gebyr for tilsyn i forbindelse med behandling av søknad om tillatelse til tiltak er medtatt i ordinært gebyr. Gebyr for tilsyn og saksbehandling i forbindelse med avvik fra tilsyn/godkjenning/behandling av ulovlig oppført byggetiltak beregnet etter medgått tid med kr 1.410 per time. Gebyr som ikke er omhandlet i gebyrregulativet fastsettes på annen måte, beregnes etter medgått tid med kr 1.410 per time.

§ 9 Allerede utført arbeid

Allerede utført byggearbeid, som det søkes om tillatelse for i ettertid, blir belastet med 50 % høyere basisgebyr enn normalsatsen for tilsvarende tiltak. Ved avslag skal det betales 50 % av normalsatsen.

§ 10 Urimelig gebyr

Hvis gebyret anses for å være åpenbart urimelig i forhold til det arbeid og de kostnader kommunen har hatt med saken eller anses urimelig av andre grunner, kan Rådmannen fastsette et passende gebyr.

§ 11 Klageadgang

Gebyrfastsettelsen i den enkelte sak kan ikke påklages der gebyrregulativet følges. Rådmannens avgjørelse om reduksjon av gebyr kan påklages etter reglene i Forvaltningsloven.

§ 12 Ikrafttredelse

Forskriften gjelder fra 1. januar 2017.

6.4. Årsavgift for feiing og tilsyn per pipeløp

Rogaland brann og redning IKS har ansvar feiing og tilsyn i Sola kommune. Årsgebyret for feiing og tilsyn (feiegebyr) utgjør i 2016 kr 295 eksklusive merverdiavgift per pipeløp.

Kommunestyret behandlet 5. februar 2015 k-sak 4/15 *Feiegebyrer/-forskrifter*. Det ble fattet følgende vedtak «Kommunale forskrifter for feiing med virkning fra 1. januar 2015 vedtas. Kommunestyret vedtar eget feiegebyr hvert år i forbindelse med handlings- og økonomiplan etter selvkostprinsippet. Det opprettes eget selvkostfond for feietjenester. Dette administreres av avdeling økonomi.

Rådmannen gis fullmakt til å foreta mindre endringer i forskriften.»

I henhold til forskriften skal avgiften settes lavere for boligeiendommer med gassanlegg enn for boligeiendommer med ildsted. Det innkreves for tiden ikke avgift for bolig-eiendommer med gassanlegg.

Innføring av selvkost på feietjenester fra 2015 innebærer at brukerbetaling skal dekke alle kommunens kostnader til feietjenester, det vil si både direkte og indirekte kostnader. Dersom regnskapet avsluttes med overskudd på selvkostområdet, settes overskuddet på bundet driftsfond. Dersom et selvkostområde avsluttes regnskapsmessig med et underskudd, skal dette nedskrives på områdets selvkostfond. Dersom det ikke er avsatt overskudd tidligere år, fremføres et underskudd til påfølgende år. Selvkostfondet skal i henhold til forskrift gå i balanse i løpet av en tre til femårs periode.

Resultatet for selvkostområdet feietjenester viste i 2015 et fremført underskudd på kr 0,215 mill. som må dekkes inn. I tillegg viser prognosen at feietjenester også i 2016 vil komme ut med et merforbruk. Beregninger basert på budsjetterte utgifter i 2017, samt inndekning av fremført underskudd 2015 og 2016 i løpet av tre år, tilsier at årsgebyret for 2017 må settes til kr 315 eksklusive merverdiavgift per pipeløp for å dekke kommunens utgifter til denne tjenesten. Dette gir en økning på 7 prosent fra 2016.

Rådmannen tilrår å øke årsgebyret for feiing (feiegebyr) til kr 315 eksklusive merverdiavgift per pipeløp.

7. Vedlegg – Forskriftsregulerte skjema

Kapittel 7 Vedlegg – Forskriftsregulerte skjema inneholder økonomiske oversikter og budsjettskjema og er inndelt som følger:

- 7.1 Økonomisk oversikt – Drift
- 7.2 Budsjettskjema 1A – Driftsbudsjettet
- 7.3 Budsjettskjema 1B – Driftsbudsjett per virksomhet/virksomhetsområde
- 7.4 Driftsbudsjettet fordelt per Kostrafunksjon
- 7.5 Økonomisk oversikt – Investering
- 7.6 Budsjettskjema 2A – Investeringsbudsjettet
- 7.7 Budsjettskjema 2B – Investeringer per prosjekt

7.1. Økonomisk oversikt – Drift

TABELL: ØKONOMISK OVERSIKT - DRIFT

Tall i hele kr 1000

	Regnskap 2015	Oppr. bud 2016	Just. bud. 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
Driftsinntekter							
Brukerbetalinger	65 621	68 339	66 459	69 729	69 310	71 210	75 035
Andre salgs- og leieinntekter	127 505	144 928	137 246	136 646	137 547	140 375	143 519
Overføringer med krav til motytelse	207 448	162 147	202 781	185 696	167 717	166 657	166 201
Rammetilskudd	364 371	381 100	404 681	414 800	424 700	434 700	442 300
Andre statlige overføringer	24 684	25 990	27 388	34 732	35 219	33 058	31 748
Andre overføringer	6 850	511	4 911	403	403	403	403
Skatt på inntekt og formue	961 648	997 800	962 800	986 600	1 006 300	1 026 400	1 047 000
Eiendomsskatt	0	0	0	0	0	0	0
Andre direkte og indirekte skatter	0	0	0	0	0	0	0
Sum driftsinntekter	1 758 127	1 780 815	1 806 266	1 828 606	1 841 196	1 872 803	1 906 206
Driftsutgifter							
Lønnsutgifter	839 896	851 844	886 986	885 035	865 233	870 667	881 611
Sosiale utgifter	221 474	242 524	250 194	251 821	246 476	248 156	251 362
Kjøp av varer og tjenester som inngår i tjenesteproduksjon	223 880	214 135	231 913	237 688	218 142	222 295	227 982
Kjøp av tjenester som erstatter tjenesteproduksjon	289 628	295 444	293 637	302 897	305 099	308 085	311 554
Overføringer	100 129	125 550	106 046	124 486	125 603	126 579	128 470
Avskrivninger	82 471	0	0	0	0	0	0
Fordelte utgifter	-35 295	-46 748	-47 041	-56 554	-47 190	-47 190	-47 190
Sum driftsutgifter	1 722 183	1 682 749	1 721 735	1 745 373	1 713 363	1 728 592	1 753 789
Brutto driftsresultat	35 944	98 066	84 531	83 233	127 833	144 211	152 417
Finansinntekter							
Renteinntekter og utbytte	69 802	54 070	65 182	71 570	62 970	67 170	68 670
Gevinst på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån	23	60	60	60	60	60	60
Sum eksterne finansinntekter	69 825	54 130	65 242	71 630	63 030	67 230	68 730
Finansutgifter							
Renteutgifter og låneomkostninger	44 444	33 883	33 883	31 860	36 635	39 304	33 700
Tap på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	48 321	65 446	65 446	68 156	98 981	115 990	130 200
Utlån	0	23	23	23	23	23	23
Sum eksterne finansutgifter	92 765	99 352	99 352	100 039	135 639	155 317	163 923
Resultat eksterne finanstransaksjoner	-22 940	-45 222	-34 110	-28 409	-72 609	-88 087	-95 193
Motpost avskrivninger	82 471	0	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat	95 475	52 844	50 421	54 824	55 224	56 124	57 224

TABELL: ØKONOMISK OVERSIKT – DRIFT, FORTSETTELSE

Tall i hele kr 1000

	Regnskap 2015	Oppr. bud 2016	Just. bud. 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
Interne finanstransaksjoner							
Bruk av tidligere års regnskapsmessig mindreforbruk	0	0	38 764	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	3 411	800	3 968	800	800	0	0
Bruk av bundne fond	17 939	8 556	17 811	17 176	17 176	17 176	17 176
Sum bruk av avsetninger	21 350	9 356	60 543	17 976	17 976	17 176	17 176
Overført til investeringsbudsjettet	61 768	62 200	62 200	62 800	73 200	73 300	74 400
Dekning av tidligere års regnskapsmessig merforbruk	0	0	0	0	0	0	0
Avsatt til disposisjonsfond	3 168	0	48 764	10 000	0	0	0
Avsatt til bundne fond	13 125	0	0	0	0	0	0
Sum avsetninger	78 061	62 200	110 964	72 800	73 200	73 300	74 400
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	38 764	0	0	0	0	0	0

7.2. Budsjettskjema 1A – Driftsbudsjettet

TABELL: BUDSJETTSKJEMA 1A – DRIFTSBUDSJETTET

Tall i hele kr 1000

	Regnskap 2015	Oppr. bud. 2016	Just. bud. 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
Skatt på inntekt og formue	961 648	997 800	962 800	986 600	1 006 300	1 026 400	1 047 000
Ordinært rammetilskudd	364 371	381 100	404 681	414 800	424 700	434 700	442 300
Skatt på eiendom	0	0	0	0	0	0	0
Andre direkte eller indirekte skatter	0	0	0	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	23 660	28 100	30 806	35 889	37 154	35 023	34 903
Sum frie disponible inntekter	1 349 679	1 407 000	1 398 287	1 437 289	1 468 154	1 496 123	1 524 203
Renteinntekter og utbytte	68 782	52 800	63 912	70 300	61 700	65 900	67 400
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0	0
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	44 536	33 883	33 883	31 860	36 635	39 304	33 700
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	48 321	65 446	65 446	68 156	98 981	115 990	130 200
Netto finansinntekter/utgifter	-24 075	-46 529	-35 417	-29 716	-73 916	-89 394	-96 500
Til dekning av tidligere regnskapsmessig merforbruk	0	0	0	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	0	0	48 764	10 000	0	0	0
Til bundne avsetninger	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere regnskapsmessig mindreforbruk	0	0	38 764	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne avsetninger	0	0	0	0	0	0	0
Netto avsetninger	0	0	-10 000	-10 000	0	0	0
Overført til investeringsbudsjettet	61 768	62 200	62 200	62 800	73 200	73 300	74 400
Til fordeling drift	1 263 836	1 298 271	1 290 670	1 334 773	1 321 038	1 333 429	1 353 303
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	1 225 072	1 298 271	1 290 670	1 334 773	1 321 038	1 333 429	1 353 303
Mer-/mindreforbruk	38 764	0	0	0	0	0	0

7.3. Budsjettskjema 1B – Driftsbudsjettet per virksomhet/virksomhetsområde

TABELL: BUDSJETTSKJEMA 1B – DRIFTSBUDSJETTET PER VIRKSOMHET/VIRKSOMHETSOMRÅDE

Tall i hele kr 1000

Virks.h. nr.	Virksomhet	Oppr. vedt. bud. 2016	Forslag til bud. 2017	Forslag til bud. 2018	Forslag til bud. 2019	Forslag til bud. 2020	Endring 2016-2017
001	Politisk nivå m/sekretariat	15 647	16 783	15 634	16 934	15 634	7,3 %
101	Rådmannsgruppen	9 468	9 468	9 180	9 180	9 180	0,0 %
103	Personal og organisasjon	25 893	26 785	26 505	26 530	26 550	3,4 %
104	Økonomi	10 049	11 848	11 646	11 646	11 646	17,9 %
105	IKT	0	0	0	0	0	0,0 %
Sum Rådmannsnivå med staber		61 057	64 884	62 965	64 290	63 010	6,3 %
200	Fagstab Oppvekst	19 643	19 505	17 808	17 808	17 808	-0,7 %
Flere	Grunnskole	282 514	289 590	287 776	288 986	290 691	2,5 %
229	Sola voksenopplæring	7 798	9 485	9 204	9 204	9 204	21,6 %
239	Sola PPT	7 360	7 869	7 841	7 841	7 841	6,9 %
Flere	Barnehage	253 749	256 034	255 026	255 446	255 866	0,9 %
281	Barnevern	28 581	32 060	32 426	32 426	32 426	12,2 %
282	Barn, ungdom og familietjenesten	22 247	23 360	22 949	22 949	22 949	5,0 %
290	Fagstab Kultur	7 446	8 122	8 055	8 105	8 105	9,1 %
291	Fritid	12 741	12 922	12 776	12 776	12 776	1,4 %
292	Sola bibliotek	6 003	6 310	6 219	6 219	6 219	5,1 %
293	Sola kulturskole	8 992	9 310	9 114	9 114	9 114	3,5 %
Sum Oppvekst og kultur		657 074	674 567	669 194	670 874	672 999	2,7 %
300	Fagstab levekår	16 983	10 303	5 930	6 130	6 330	-39,3 %
301	Sola sjukeheim	65 106	65 931	64 772	64 488	75 937	1,3 %
302	Sola bo- og hjemmetjenester	68 296	69 491	68 206	67 883	67 754	1,7 %
303	Tananger bo- og hjemmetjenester	55 087	55 912	54 889	58 126	58 021	1,5 %
311	Åsenhagen avlastnings-/barnebolig	20 140	0	0	0	0	-100,0 %
321	Miljøtjenesten	59 546	81 408	80 331	83 331	83 331	36,7 %
331	Psykisk helsearbeid og rus	37 272	42 457	43 346	43 976	45 111	13,9 %
341	NAV - Sosiale tjenester	42 082	55 038	54 847	54 847	54 862	30,8 %
351	Fysio-/ergoterapi	17 113	16 791	16 984	17 034	17 084	-1,9 %
Sum Levekår		381 625	397 331	389 305	395 815	408 430	4,1 %
400	Fagstab samfunnsutvikling	7 091	7 106	6 679	6 499	6 499	0,2 %
401	Eiendom	89 148	88 698	89 189	92 074	100 949	-0,5 %
411	Kommunalteknikk	12 405	11 887	11 841	11 841	11 841	-4,2 %
421	Arealbruk	10 961	11 221	11 047	11 047	11 047	2,4 %
Sum Samfunnsutvikling		119 605	118 912	118 756	121 461	130 336	-0,6 %
101	Diverse fellesutgifter	83 737	81 073	83 026	83 197	80 736	-3,2 %
801	Fordelte utgifter og avskrivninger	18 921	19 295	19 081	19 081	19 081	2,0 %
901	Diverse finanstransaksjoner	-23 748	-21 289	-21 289	-21 289	-21 289	-10,4 %
Sum Felles inntekter og utgifter		78 910	79 079	80 818	80 989	78 528	0,2 %
Sum totalt budsjettskjema 1B		1 298 271	1 334 773	1 321 038	1 333 429	1 353 303	2,8 %
Til fordeling drift fra budsjettskjema 1A		1 298 271	1 334 773	1 321 038	1 333 429	1 353 303	2,8 %
Mer-/mindreforbruk		0	0	0	0	0	0,0 %

7.4. Driftsbudsjettet fordelt per Kostrafunksjon

TABELL: DRIFTSBUDSJETTET FORDELT PER KOSTRAFUNKSJON

Tall i hele kr 1000

Kostra- funksjon	Betegnelse	Oppr. bud. 2016	Forslag til budsj. 2017	Forslag til budsj. 2018	Forslag til budsj. 2019	Forslag til budsj. 2020	Endring 2016- 2017
100	Politisk styring	12 450	13 550	12 450	13 750	12 450	8,8 %
110	Kontroll og revisjon	1 332	1 395	1 395	1 395	1 395	4,7 %
120	Administrasjon	99 651	92 647	89 032	88 877	88 897	-7,0 %
121	Forvaltningsutgifter i eiendomsforvaltningen	8 610	8 334	8 474	8 470	8 507	-3,2 %
130	Administrasjonslokaler	6 286	7 131	7 824	9 278	10 294	13,4 %
180	Diverse fellesutgifter	686	619	402	548	883	-9,8 %
190	Interne serviceenheter	0	0	0	0	0	0,0 %
201	Førskole	238 005	240 707	240 091	240 511	240 931	1,1 %
202	Grunnskole	290 322	298 320	296 647	297 857	299 562	2,8 %
211	Styrket tilbud til førskolebarn	20 188	20 289	19 921	19 921	19 921	0,5 %
213	Voksenopplæring	4 420	6 009	5 790	5 790	5 790	36,0 %
215	Skolefritidstilbud	9 033	8 472	8 145	8 145	8 145	-6,2 %
221	Førskolelokaler og skyss	15 545	15 832	15 716	15 716	15 716	1,8 %
222	Skolelokaler	24 049	25 283	26 072	26 623	26 623	5,1 %
223	Skoleskyss	2 587	2 587	2 587	2 587	2 587	0,0 %
231	Aktivitetstilbud barn og unge	8 011	8 168	8 061	8 061	8 061	2,0 %
232	Forebygging, helsestasjons og skolehelsetjeneste	20 667	21 623	21 228	21 228	21 228	4,6 %
233	Annet forebyggende helsearbeid	4 209	3 850	3 796	3 796	3 796	-8,5 %
234	Aktiviserings- og servicetj. eldre og pers.m/funksj.neds.	22 393	23 917	23 943	24 343	25 343	6,8 %
241	Diagnose, behandling, re-/habilitering	38 469	39 835	40 147	40 337	40 527	3,6 %
242	Råd, veiledning og sosialt forebyggende arbeid	14 673	14 804	14 677	14 737	14 812	0,9 %
243	Tilbud til personer med rusproblemer	-209	786	701	701	701	-476,1 %
244	Barnevernstjeneste	10 947	11 194	11 031	11 031	11 031	2,3 %
251	Barnevernstiltak når barnet ikke er pl. av barnevernet	4 704	4 772	4 722	4 722	4 722	1,4 %
252	Barnevernstiltak når barnet er plassert av barnevernet	12 969	16 129	16 706	16 706	16 706	24,4 %
253	Helse- og omsorgstjenester i institusjon	122 163	124 839	120 405	123 205	134 180	2,2 %
254	Helse- og omsorgstjenester til hjemmeboende	143 853	144 923	143 509	146 569	146 944	0,7 %
256	Tilbud om øyeblikkelig hjelp døgnopphold i kommunene	2 650	700	700	700	700	-73,6 %
261	Institusjonslokaler	13 111	11 970	10 233	10 233	14 454	-8,7 %
265	Kommunalt disponerte boliger	-7 566	-7 391	-6 804	-6 208	-6 057	-2,3 %
273	Arbeidsrettede tiltak i kommunal regi	4 706	4 734	4 661	4 661	4 661	0,6 %
275	Introduksjonsordningen	6 375	10 113	10 062	10 062	10 062	58,6 %
276	Kvalifiseringsordningen	6 077	6 089	6 071	6 071	6 071	0,2 %
281	Ytelse til livsopphold	19 754	28 754	28 754	28 754	28 754	45,6 %
283	Bistand til etabl. og oppretth. av egen bolig	1 932	1 932	1 898	1 898	1 898	0,0 %
285	Tjenester utenfor ordinært kommunalt ansvarsområde	0	-229	0	0	0	-100,0 %
301	Plansaksbehandling	6 411	6 941	6 842	6 842	6 842	8,3 %
303	Kart og oppmåling	2 540	2 541	2 502	2 502	2 502	0,0 %
304	Bygge- og delesaksbeh., ansvarsrett og utslippstillatelser	307	561	551	551	551	82,7 %
315	Boligbygging og fysiske bomiljøtiltak	-159	-159	-159	-159	-159	0,0 %
320	Kommunal næringsvirksomhet	-2 610	-2 681	-2 694	-2 694	-2 694	2,7 %
325	Tilrettelegging og bistand for næringslivet	562	855	876	901	927	52,1 %
329	Landbruksforvaltning og landbruksbas. næringsutvikling	1 334	1 339	1 313	1 313	1 313	0,4 %
332	Kommunale veier	12 465	11 938	11 892	11 892	11 892	-4,2 %

TABELL: DRIFTSBUDSJETTET FORDELT PER KOSTRAFUNKSJON, FORTSETTELSE

Tall i hele kr 1000

Kostra-funksjon	Betegnelse	Oppr. bud. 2016	Forslag til budsj. 2017	Forslag til budsj. 2018	Forslag til budsj. 2019	Forslag til budsj. 2020	Endring 2016-2017
335	Rekreasjon i tettsted	9 187	10 325	10 283	10 483	10 583	12,4 %
338	Forebygging av branner og andre ulykker	0	0	0	0	0	0,0 %
339	Beredskap mot branner og andre ulykker	18 976	20 583	20 566	20 566	20 566	8,5 %
340	Produksjon av vann	11 108	11 625	12 259	12 921	13 610	4,7 %
345	Distribusjon av vann	-18 816	-19 147	-19 781	-20 443	-21 132	1,8 %
350	Avløpsrensing	12 927	14 195	16 106	18 272	20 727	9,8 %
353	Avløpsnett/innsamling av avløpsvann	-27 627	-27 549	-29 460	-31 626	-34 081	-0,3 %
354	Tømming av slamavskillere, septiktanker o.l.	0	0	0	0	0	0,0 %
355	Innsamling, gjenvinning og sluttbehandling av hush.avfall	-1 211	-282	-282	-282	-282	-76,7 %
360	Naturforvaltning og friluftsliv	401	396	394	394	394	-1,2 %
365	Kulturminneforvaltning	3	3	3	3	3	0,0 %
370	Bibliotek	5 969	6 276	6 185	6 185	6 185	5,1 %
375	Muséer	1 575	1 585	1 605	1 655	1 655	0,6 %
377	Kunstformidling	90	90	90	90	90	0,0 %
380	Idrett og tilskudd til andres idrettsanlegg	5 671	5 632	5 619	5 619	5 619	-0,7 %
381	Kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg	15 879	15 573	16 403	16 491	16 483	-1,9 %
383	Musikk- og kulturskoler	8 963	9 281	9 085	9 085	9 085	3,5 %
385	Andre kulturaktiviteter og tilsk. til andres kulturbygg	6 379	6 953	6 878	6 878	6 878	9,0 %
386	Kommunale kulturbygg	3 448	3 307	3 275	3 275	3 275	-4,1 %
390	Den norske kirke	13 211	13 450	13 450	13 450	13 450	1,8 %
392	Tilskudd til tros- og livssynsamfunn	3 554	3 554	3 554	3 554	4 090	0,0 %
393	Gravplasser og krematorier	3 167	3 175	3 124	3 124	3 124	0,3 %
800	Skatt på inntekt og formue	-997 800	-986 600	-1 006 300	-1 026 400	-1 047 000	-1,1 %
840	Statlig rammetilskudd og øvrige generelle statstilskudd	-385 600	-419 397	-428 475	-437 805	-445 595	8,8 %
850	Generelt statstilskudd vedrørende flyktninger m.v.	-23 600	-31 292	-33 379	-31 918	-31 608	32,6 %
870	Renter/utbytte og lån (innlån og utlån)	46 529	39 716	73 916	89 394	96 500	-14,6 %
880	Interne finansieringstransaksjoner	62 200	62 800	73 200	73 300	74 400	1,0 %
998	Ikke fordelte utgifter. (ikke Kostra-funksjon)	21 515	21 726	21 512	21 512	21 512	1,0 %
T O T A L T		0	0	0	0	0	

7.5. Økonomisk oversikt – Investering

TABELL: ØKONOMISK OVERSIKT – INVESTERING

Tall i hele kr 1000

	Regnskap 2015	Oppr. budsjett 2016	Justert budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
Inntekter							
Salg av driftsmidler og fast eiendom	18 083	276 247	253 286	23 500	109 000	80 500	12 000
Andre salgsinntekter	455	0	0	0	0	0	0
Overføringer med krav til motytelse	3 326	3 500	3 500	21 210	20 246	3 500	12 646
Kompensasjon for merverdiavgift	31 627	29 203	24 726	42 038	77 681	65 422	10 933
Statlige overføringer	13 444	23 001	7 359	12 763	11 380	13 900	129 490
Andre overføringer	149 474	0	0	0	0	0	0
Renteinntekter og utbytte	252	0	0	0	0	0	0
Sum inntekter	216 661	331 951	288 871	99 511	218 307	163 322	165 069
Utgifter							
Lønnsutgifter	9 230	4 852	4 918	5 424	4 968	4 968	4 968
Sosiale utgifter	2 661	1 431	1 450	1 601	1 466	1 466	1 466
Kjøp av varer og tjenester som inngår i tjenesteproduksjon	301 637	330 420	266 095	291 398	406 953	322 348	61 398
Kjøp av tjenester som erstatter tjenesteproduksjon	157 601	0	0	0	0	0	0
Overføringer	47 930	29 203	11 462	42 038	77 681	65 422	10 933
Renteutgifter og omkostninger	4 428	2 455	547	0	0	0	0
Fordeelte utgifter	-10 827	-6 883	-6 968	-7 034	-7 034	-7 034	-7 034
Sum utgifter	512 660	361 478	277 504	333 427	484 034	387 170	71 731
Finansstransaksjoner							
Avdrag på lån	35 526	258 286	270 650	5 000	5 000	5 000	176 760
Utlån	14 074	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000
Kjøp av aksjer og andeler	2 710	3 415	3 415	3 661	9 302	4 333	4 719
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0	0	0	0
Avsatt til ubundne investeringsfond	1 960	16 961	4 500	0	0	0	0
Avsatt til bundne investeringsfond	7 488	0	0	0	0	0	0
Sum finansieringstransaksjoner	61 758	318 662	318 565	48 661	54 302	49 333	221 479
Finansieringsbehov	357 757	348 189	307 198	282 577	320 029	273 181	128 141
Dekket slik:							
Bruk av lån	262 504	255 287	218 893	206 036	233 088	186 140	40 000
Salg av aksjer og andeler	0	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån	30 986	13 741	13 741	13 741	13 741	13 741	13 741
Overført fra driftsbudsjettet	61 768	62 200	62 200	62 800	73 200	73 300	74 400
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	0	0	12 364	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne investeringsfond	1 960	16 961	0	0	0	0	0
Bruk av bundne investeringsfond	539	0	0	0	0	0	0
Sum finansiering	357 757	348 189	307 198	282 577	320 029	273 181	128 141
Udekket/udisponert	0	0	0	0	0	0	0

7.6. Budsjettskjema 2A – Investeringsbudsjettet

TABELL: BUDSJETTSKJEMA 2A – INVESTERINGSBUDSJETTET

Tall i hele kr 1000

	Regnskap 2015	Oppr. budsj. 2016	Just. budsj. 2016	Budsjett 2018	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
Investeringer i anleggsmidler	512 660	361 478	277 504	333 427	484 034	387 170	71 731
Utlån og forskutteringer	14 074	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000
Kjøp av aksjer og andeler	2 710	3 415	3 415	3 661	9 302	4 333	4 719
Avdrag på lån	35 526	258 286	270 650	5 000	5 000	5 000	176 760
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0	0	0	0
Avsetninger	9 448	16 961	4 500	0	0	0	0
Finansieringsbehov	574 418	680 140	596 069	382 088	538 336	436 503	293 210
Finansiert slik:							
Bruk av lånemidler	262 504	255 287	218 893	206 036	233 088	186 140	40 000
Inntekter fra salg av anleggsmidler	18 083	276 247	253 286	23 500	109 000	80 500	12 000
Tilskudd til investeringer	162 918	23 001	7 359	12 763	11 380	13 900	129 490
Kompensasjon for merverdiavgift	31 627	29 203	24 726	42 038	77 681	65 422	10 933
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	34 312	17 241	17 241	34 951	33 987	17 241	26 387
Andre inntekter	707	0	0	0	0	0	0
Sum ekstern finansiering	510 151	600 979	521 505	319 288	465 136	363 203	218 810
Overført fra driftsbudsjettet	61 768	62 200	62 200	62 800	73 200	73 300	74 400
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av avsetninger	2 499	16 961	12 364	0	0	0	0
Sum finansiering	574 418	680 140	596 069	382 088	538 336	436 503	293 210
Udekket/udisponert	0	0	0	0	0	0	0

7.7. Budsjettskjema 2B – Investeringer per prosjekt

TABELL: BUDSJETTSKJEMA 2B – INVESTERINGER PER PROSJEKT

Tall i hele kr 1000

Investering rådmannsnivå						
Prosjektnavn	Ansvar	Prosjekt	2017	2018	2019	2020
Samlebevilgning formål felles (inkl. adm.bygg)	12999	Flere	2 691	100	600	100
Samlebevilgning formål levekår	12999	Flere	0	0	1 000	0
IKT-investering strategisk (årsbev.)	12999	19601	1 500	1 500	1 500	1 500
Utbygging av trådløst nettverk, kommunale bygg	12999	19020	1 375	0	0	0
Egenkapitalinnskudd KLP (årsbev.)	12999	19606	3 661	3 982	4 333	4 719
Datamaskiner/fornyng skoler (årsbev.)	12999	29602	3 216	2 394	2 202	2 202
Inventar skole (planlagt utskiftning) (årsbev.)	12999	29620	250	250	250	250
Velferdsteknologi Levekår (årsbev.)	12999	39094	900	1 000	1 000	1 000
Inventar levekår (årsbev.)	12999	39609	600	600	600	600
Innskudd folkehallene	12999	49604	0	5 320	0	0
Investering Eiendomsdrift						
Prosjektnavn	Ansvar	Prosjekt	2017	2018	2019	2020
Samlebevilgning formål felles (inkl. adm.bygg)	13999	Flere	1 250	1 250	1 250	1 250
Samlebevilgning formål kirke	13999	Flere	1 300	1 200	500	500
Samlebevilgning formål energi	13999	Flere	3 000	2 000	2 000	2 000
Samlebevilgning formål uteareal	13999	Flere	6 000	5 400	5 000	5 400
Samlebevilgning formål levekår	13999	Flere	2 350	2 300	1 100	1 100
Samlebevilgning formål skole og SFO	13999	Flere	4 550	4 550	4 550	4 550
Samlebevilgning formål barnehage	13999	Flere	4 000	3 000	2 000	4 500
Tilrettel. universell utforming (årsbev.)	13999	19017	500	500	500	500
Tiltak radonoppfølging kommunale bygg (årsbev.)	13999	19022	1 000	1 000	0	200
Investering Eiendomsutvikling						
Prosjektnavn	Ansvar	Prosjekt	2017	2018	2019	2020
Samlebevilgning formål kirke	14999	Flere	1 100	1 000	300	1 000
Samlebevilgning formål uteareal	14999	Flere	2 600	0	0	0
Samlebevilgning formål kultur	14999	Flere	200	200	1 240	200
Samlebevilgning formål levekår	14999	Flere	1 494	0	0	0
Samlebevilgning formål idrett	14999	Flere	8 400	4 000	0	0
Nytt rådhus	14999	19016	76 100	110 000	91 850	0
Etablering av nytt serverrom	14999	19653	3 588	0	0	0
Turveg Hellestø - Sele	14999	59621	1 500	0	0	0
Turveg Tananger indre havn, bryggeområder	14999	59669	2 000	0	0	0
Turveg Hafrsfjord - Sørnes	14999	59652	1 700	0	0	0
Turveg Hafrsfjord - Grannes	14999	59672	0	0	2 200	2 450
Turveg Hafrsfjord - Joa	14999	59673	2 732	0	0	0
Turveg Hafrsfjord - Jåsund	14999	59674	5 000	3 701	0	0
Ny kirke Sola sentrum	14999	49041	600	1 000	3 000	10 000
Superlekeplass i Sola sentrum	14999	49645	3 500	1 000	1 000	0
Intern prosjektledelse eiendomsutvikling (årsbev.)	14999	19600	7 034	7 034	7 034	7 034
Erverv av areal (årsbev.)	14999	19604	43 550	0	2 760	0
Parkeringsanlegg Sola sentrum nord	14999	19023	29 000	49 000	18 200	0
Parkeringsanlegg Sola sentrum øst	14999	19025	0	9 846	2 577	2 577
Festplass Sola sentrum, del 1	14999	49648	0	500	4 000	0
Arkeologisk utgravning Sola sentrum	14999	19654	2 500	2 500	0	0
Flytte av trafo	14999	19655	750	750	0	0
Småhus, midlertidige/permanente	14999	39087	0	3 600	0	3 600

TABELL: BUDSJETTSKJEMA 2B – INVESTERINGER PER PROSJEKT, FORTSETTELSE

Tall i hele kr 1000

Investering Eiendomsutvikling						
Prosjektnavn	Ansvar	Prosjekt	2017	2018	2019	2020
6 boliger med base, pilotprosjekt	14999	39098	10 000	17 074	0	0
4 boliger m/base, Kjelsberg ring (rus/psyk.)	14999	39093	14 671	10 950	0	0
Sola hybelhus	14999	39097	5 085	0	0	0
Ny sjukeheim Sola sentrum	14999	39052	1 000	150 878	184 524	8 652
Erstatning av utleieboliger K/T/B3	14999	39095	0	0	10 500	0
Erstatning av utleieboliger B05	14999	39100	0	10 500	0	0
Skolebruksplan, Grannes skole, tilbakeføring av klasserom og utearealer	14999	29076	0	9 344	1 367	0
Skolebruksplan, Storevarden skole	14999	29079	0	400	8 000	0
Skolebruksplan, ny skole Jåsund	14999	29001	0	0	0	2 000
Skolebruksplan, Dysjaland skole, utbygging	14999	29060	25 120	0	0	0
Skolebruksplan, ny skole Skadberg/Sande	14999	29080	0	0	0	2 000
Skytehall Forus Bedriftsidrettsarena	14999	49024	500	5 000	0	0
Investering Kommunalteknikk						
Prosjektnavn	Ansvar	Prosjekt	2017	2018	2019	2020
VA Sola sentrum øst, ved sykehjem	51999	59347	0	15 000	0	0
VA Vestre ringvei	51999	59365	4 125	2 748	0	0
Kongshaugveien, Sola sentrum	51999	59456	0	7 525	0	0
Vestre ringvei Sola sentrum	51999	59455	7 705	5 074	0	0
Infrastruktur regionalt sykkelanlegg	51999	59364	0	5 500	5 500	0
A97 Rehab. pumpest. avløp (årsbev.)	51999	59101	1 000	1 000	1 000	1 000
R116 Renovasjon (årsbev.)	51999	59206	250	250	250	250
VA18 Bergjevegen	51999	59327	0	0	0	3 300
VA111 Uforutsette tiltak (årsbev.)	51999	59335	1 000	1 000	1 000	1 000
VAR105 Div. mask./utrustning/utstyr (årsbev.)	51999	59337	150	350	150	350
VA151-153 Kolnes	51999	59352	4 825	0	0	0
Tiltak ved priv. utbyggingspr. (årsbev.)	51999	59356	500	500	500	500
VA40 Grotnes nord	51999	59359	0	1 200	14 000	3 200
VA42 Grotnes sør	51999	59360	900	10 500	2 500	0
VA undergang Rægekrossen	51999	59343	2 000	0	0	0
VA157 Ølbergvegen	51999	59312	14 000	0	0	0
P107 Biler/større maskiner (årsbev.)	51999	59901	1 200	1 700	1 700	1 000
VA63 Lensmannsvegen	51999	59320	1 000	0	0	0
VA178 Ljosheimkroken	51999	59368	5 100	0	0	0
VA Sømmevågen - Sola skole	51999	59366	6 000	0	0	0
VA15 Moringvegen	51999	59367	0	6 400	0	0
VA49 Røyneberg (vann)	51999	59339	1 000	4 000	2 000	0
Utskiftning gatelys, standardheving	51999	59406	1 500	1 000	1 000	1 000
Ljosheimkroken	51999	59457	2 000	0	0	0
Trafikksikkerhetsplan, standardheving veger (årsbev.)	51999	59419	500	500	500	500
Trafikksikkerhetsplan, ikke spesifikke tiltak (årsbev.)	51999	59425	1 100	1 100	1 100	1 100
Småanlegg veger (busskur mv.) (årsbev.)	51999	59437	400	400	400	400
Finansieringsbehov						
			2017	2018	2019	2020
			344 122	500 370	398 537	83 484

TABELL: BUDSJETTSKJEMA 2B – INVESTERINGER PER PROSJEKT, FORTSETTELSE

Tall i hele kr 1000

Finansieringsbehov				
	2017	2018	2019	2020
Husbanktilskudd boliger (20 %)	-4 753	-2 820	-2 100	-720
Husbanken investeringstilskudd	0	-6 480	-9 720	-126 720
Salg av øvrig eiendom	-23 500	-100 000	-80 500	-12 000
Salg av boliger pilotprosjekt	0	-9 000	0	0
Spillemidler	0	-3 500	-3 500	-3 500
Diverse inntekter	-7 034	-7 034	-7 034	-7 034
Overføringer fra drift	-62 800	-73 200	-73 300	-74 400
Avdrag fra Lyse	-8 741	-8 741	-8 741	-8 741
Momskompensasjon i investering	-42 038	-77 681	-65 422	-10 933
Sola menighet andel i ny kirke	0	0	0	-4 000
Låneopptak	-153 676	-121 471	-123 443	0
Låneopptak Sola sentrumsplan/forskuttering Sola kommune	-12 360	-71 617	-22 697	4 619
Ekstraordinært avdrag på lån i investeringsregnskap	0	0	0	167 141
Anleggsbidrag	-6 054	-4 862	0	-1 099
Frikjøpsmidler	-13 635	-10 950	0	-2 475
Refusjon VA Sola sentrumsplan	-1 521	-934	0	-1 572
Justeringsavtaler, kommunal andel Sola sentrum i planperioden	-8 010	-2 080	-2 080	-2 050
	-344 122	-500 370	-398 537	-83 484

Sola kommune
Ansvar for hverandre

Navn: Sola kommune
Adresse: Rådhusvegen 21, 4050 Sola
Tel: 51 65 33 00
E-post: epost@sola.kommune.no
Webside: www.sola.kommune.no
